POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIORUM LIBRI SEX,

CUM APPENDICE;

SUBJICITUR

L I M O N,

SEU

MISCELLANEORUM LIBER:

AUCTORE

GULIELMO JONES, A. M.

Collegii Universitatis in Academiâ Oxonienſi, & Societatum Regiarum Londinenſis atque Hafnienſis, Socio.

LONDINI:

E Typographeo RICHARDSONIANO,

Veneunt apud T. CADELL, in vico qui dicitur The Strand.

M DCC LXXIV.

FLORENTISSIMÆ

ACADEMIÆ OXONIENSI,

LITERARUM, ARTIUM, SCIENTIARUM,

CULTRICI, FAUTRICI, MAGISTRÆ,

ALMÆ MATRI SUÆ,

QUÆ

TAMDIU ACADEMIARUM OMNIUM ERIT ILLUSTRISSIMA,

QUAMDIU OMNIUM LIBERRIMA PERMANSERIT,

HOS

POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIOS,

QUOS ADOLESCENS OLIM CONTEXUIT,

IN

ANIMI GRATISSIMI TESTIMONIUM,

D. D. D.

GULIELMUS JONES.

GR III
BRITISH MUSEUM

PROOEMIUM.

CUM à Nicæâ deceſſiſſem, quâ in urbe ſeptem propè menſes fueram commoratus, et, totâ ferè peragratâ Galliâ, in Britanniam rediiſſem, nihil magis cupiebam, quàm annos complures alios in literarum humaniorum ſtudiis conſumere; ita enim fore putabam, ut ad publicas res obeundas, quas mea ſemper affectaverat ambitio, maturior aliquando poſſem ac paratior accedere: ſed hunc otii fructum vel fortuna, vel potiùs rerum humanarum omnium moderatrix, providentia, deſidiæ meæ largiri noluit; nam et ipſas literas, quibus à puero deditus fueram, ſubitò deſerere ſum coactus, et Ille, qui ſtudiorum meorum fuerat

hortator atque adjutor, qui me, qualiſcunque eram, aut ſi quis eſſem omninò, inſtruxerat, erudierat, effinxerat, ROBERTUS SUMNER, primo anno poſt meum in patriam reditum, morte immaturâ extinctus eſt. Ac literas quidem politiores quibus cauſis adductus vel reliquerim vel certè intermiſerim, aptior erit exponendi locus, ſiquando rerum mearum commentarios perfecero, auctoribus uſus et multis et bonis, quorum exemplis me defendam; ſed veniam mihi lector, ut ſpero, dabit, ſi nequeam à me impetrare, quin hoc loco viri doctiſſimi et familiariſſimi cùm virtutes laudibus efferam, tum luctuoſum ſanè interitum juſto proſequar dolore. Fuit enim vir, ſi quiſquam alius, memorabilis, ingenioſus, integer, admirabili præditus indole, moribus perhumanis, exquiſitâ doctrinâ; facultatem porrò talem habuit et communicandi et docendi, qualem in nullo alio magiſtro cognoverim; hilaritatem denique

denique ac ſuavitatem eam, ut incertum omnino ſit, amiciſne ſuis an diſcipulis eſſet jucundior: in literis egregiè verſatus eſt cùm Græcis tum Latinis, ac tametſi, velut alter Socrates, perpauca ipſe ſcripſerat, nemo tamen illo perſpicacior fuit et ſcientior in ſcriptorum omnium ſeu vitiis caſtigandis ſeu comprobandis virtutibus; quòd ſi eum aut vitæ ratio aut fortuna benignior in forum ac ſenatum eduxiſſet, neque in ludo ſolùm et gymnaſio docendi munus ſuſcepiſſet, nemini profectò in eloquentiæ laude, quam ex omnibus terris una jam Britannia excolit, cederet ille faſceſque ſubmitteret; nam ſingulæ virtutes, quæ per ſe ipſæ oratorem commendant, in eo, ſi non perfectæ, admodum certè laudandæ fuerunt, vox canora, ſermo politus, oratio volubilis, lepos feſtivus, memoria ſingularis; oculi denique, vultus, actio, non hiſtrionis, ſed alterius pœnè Demoſthenis; ad ſummam, quemadmodum ferè de Q. Roſcio

dixit Cicero, cùm magiſter fuerit ejuſmodi, ut ſolus dignus videretur, qui pueros inſtitueret, tum orator erat ejuſmodi, ut ſolus dignus eſſe videretur, qui ampliſſimis in republicâ fungeretur officiis. Hujus ego nomen non in primis honorandum putem? Hunc non deſiderem? Ob hujus mortem non angar animo? Sed videndum eſt, ne noſtrâ impenſiùs cauſâ dolere videamur, quàm ob amici ac præceptoris noſtri acerbiſſimum interitum: quid enim ille moriens reliquit aliud, quàm vitam fragilem, incertam, ærumnoſam, in quâ, præter virtutem et gloriam, nihil ſit, quod vir probus magno ſtudio expetere debeat? Nos, eo mortuo, et jucundiſſimâ ſtudiorum conjunctione privamur, et adjutorem amiſimus, cujus judicium ingenii juvenilis redundantiam reprimeret, vocis aut geſtûs vitia notaret, ſermonem perpoliret; et non ſolùm nos hortaretur ad ſcribendum, quem laborem ob infinitam difficultatem plerique omnes

omnes refugimus, ſed in ſcripta noſtra benevolè animadverteret, errores detegeret, fortaſſe etiam amicâ laudatione, quæ in optimo quoque animo vim habet ſummam, ad majora incenderet. In hoc ipſo opere, quod nunc edimus, quantùm deſideravimus tam eruditum illum atque urbanum cenſorem! etenim licèt ab illo ſemel et curſim ſit opus hoc perlectum, tamen ne verbulum quidem addidit; vix unam ſyllabam mutavit; quæque in libri margine ipſius manu notantur, magis laudandi cauſâ ſcripta ſunt, quàm reprehendendi: ſtatuerat autem vir mei amantiſſimus totum volumen mecum ad examen accuratius revocare, quod ſi ei facere licuiſſet, multis fortaſſe mendis eſſet cariturum, cultius ſaltem et limatius in lucem prodiret. Levis tamen eſt jactura, libelli noſtri perfectio; cætera, quæ cum illo perierunt, non deſinam ſummo mœrore requirere, conſuetudinem, officia, conſilium; ſed, ut paullò ante

dixi, noſtrum eſt id infortunium; nam et ipſe, ut confido, eſt feliciſſimus, et potiùs curas mortalium inanes miſericordiâ proſequitur, quàm aut laudes eorum aut dolorem requirit.

Nec verò ſola viri hujus amiſſio cauſa eſt, cur opus hoc meum, non, ut vellem, perpolitum, in manûs hominum perventurum ſit: aliæ ſunt cauſæ, quas operæ pretium erit pleniùs exponere. Primò, adoleſcentis opus fuit, annos nati vix unum et viginti, cujus adeò ingenium nondum maturitatem ſuam conſecutum eſt; deinde, argumentum ita varium fuit ac multiplex, ut, ſi plenè et copioſè tractaretur, tot pœnè requireret *annos*, quot in eo et inveniendo et diſponendo *menſes* impenderim; quid enim majus aut difficilius, quàm de ſingulis poeſeos Aſiaticæ generibus aptè differere, et è poetarum operibus, quorum eſt infinita multitudo, flores omnigenos atque elegantias libare? Hoc aliquatenus præſtare

præſtare ſum conatus; ſed, ut verum eloquar, mihi ipſi nec ſatisfeci, nec, ſi duplicaretur et tempus et labor, ſatisfacturum fuiſſe puto. Huc acceſſit codicum manu ſcriptorum paucitas; quo factum eſt, ut, ſi unum duntaxat ſuppeteret poematis cujuſpiam exemplar, et præſertim ſi deeſſet locorum obſcuriorum explicatio, verſûs quosdam, librariorum incuriâ corruptos, vel minùs intelligerem, vel in ſenſum forſan alieniſſimum detorquerem; quo vitio me ſemper vacare non audeam dicere: ſufficiet me librum, ut potui, limaviſſe, et errores tantùm ferè caviſſe, quantum humanæ naturæ imbecillitas pateretur; nec profiteri vereor, me, ſi quid habuerim in arte poeticâ judicii, in commentarios hos contuliſſe. Poſtremò, ſine maximo otio, quo per tres annos omninò carui, et poſteà ſum magis carituru, fieri non potuit, ut ſingulas voces ac ſententias quaſi in trutinâ examinarem; et quo-

niàm mihi Londini, à bibliothecis Academicis remoto, preli curam ſuſcipere commodum fuit, ad poematum Aſiaticorum ἀρχέτυπα, quæ negligentiùs aliquando Oxonii reſcripſeram, recurrere non potui, ſi qua in loco quovis à me citato mendæ ſuſpicio inciderit. Nolo igitur ſibi perſuadeat lector, me librum hunc tàm perfectum edere, quàm illum edidiſſe poſſem, ſi acceſſiſſet vel otium ad limandum uberius, vel aptior ad excudendum opportunitas: quòd ſiquis in ſermonibus Aſiaticis eruditus errores fortè noſtros detexerit, noſque per literas benevolè monuerit, et illum nobis amiciſſimum putabimus, et, ſiquando alteram paraverimus commentariorum noſtrorum editionem, correctior liber in lucem perfectiorque prodibit.

Illud etiam addamus neceſſe eſt, verſûs Aſiaticos, qui in hoc libro ſolutâ oratione redduntur, non eo animo converſos eſſe, ut in ſermonibus Arabum ac Perſarum tyrones erudirent: itaque ſi quis,

quis, in his literis nondum imbutus, ſperaverit à meis verſionibus, locorum, qui citantur, σύνταξιν ordinemque grammaticum perſpicere, næ ille ſe turpiter falli videbit; non enim in hoc opere philologus, ſed criticus, non interpres, ſed poeta, eſſe volui; non quaſi in ludo pueros inſtituere, ſed cum viris undequaque doctis de poeſi in genere, ac ſpeciatim de Aſiaticâ, colloqui. Cùm igitur locum quemvis vel legendo obſervarem, vel meditando revocarem in memoriam, qui ad argumentum illuſtrandum accommodaretur, primò quid poeta vellet, haberetque in animo, quærebam, deinde quo modo id purè ac Latinè, ſi poſſem, ſin minùs, breviter ſimpliciterque redderem; parùm ſollicitus, ſi nomen nomini reſponderet, aut ſi juſta voculæ cujuſvis *Perſicæ* et *Arabicæ* ſignificatio, tanquam in verborum indice, notaretur: ad ſummam, res et ſententias, non verba, interpretari ſum conatus; quòd ſi vel in ſententiis vel in verbis hallucinari mihi contigerit,

contigerit, veniam libenter dabunt, ob incredibilem rei difficultatem, politioris ingenii homines: cæterorum ſuffragiis facilè carere potero.

Aliud eſt porrò, quod hoc loco animadvertendum velim; quanquàm hujus ætatis lectoribus exquiſitum nimis ac longiùs petitum videbitur: illud volo dicere; ſi hujuſmodi opus de integro ſcribere inſtituiſſem, vitarem cùm omnes in libri margine notationes, tum in primis diverſorum ſermonum uno in libro concurſionem; quæ mirum eſt, quantum abſit ab elegantiâ, ideòque à Romanis et præcipuè à Cicerone, ſcriptorum elegantiſſimo, repudiata eſt; illi enim, utcunque Græcis literis eruditi fuerint, noluerunt tamen Græcos vel poetas vel philoſophos proprio ſermone loquentes citare: ſic variæ, quæ in commentariis noſtris inſeruntur linguæ, quantumvis ad philologorum gloriolam conferre exiſtimentur, inæqualem nimis et quaſi vermiculatam reddunt paginam; quo fit, non ſolùm

ut

ut minùs ſolutè ac volubiliter legatur, ſed ut viri elegantiores à legendo deterreantur, cùm horridius neſcio quid et incultius in libro ſuſpicentur deliteſcere. Hortor itaque ſcriptores noſtros, ut lectorum uſui ac voluptati impenſiùs, quàm ſolent, conſulant; ut veteres illos dicendi magiſtros imitentur, qui artem oſtendere maluerunt, quàm ſeipſos oſtentare; ut denique ſimpliciter purèque ſcribant, et literas ſeu Græcas ſeu Latinas, perinde ac ſi Græci eſſent aut Romani, tractare diſcant. Mea fuit hæc ſemper ſententia; ſed mos gerendus erat recentiorum ſcriptorum conſuetudini, ab adoleſcentulo præſertim, qui non alios ducere, ſed ipſe ducem ſequi, deberet.

Hæc lectoribus pleriſque omnibus ſatisfactura eſſe confido; nec verò me fugit nonnullos homines, qui pertenues Gallorum libellos lectitare conſueverint, totum hoc opus eſſe reprehenſuros, quòd ſcilicet Latinè ſit conſcriptum, et præcipuè quòd Græcos quoſdam verſiculos

culos auſus ſim contexere. Grave crimen et vix ferendum! quod tamen haud vereor confiteri: fateor me ſermone Latino eſſe uſum, ut ab omnibus in Europâ gentibus legerer; fateor me librum verſibus conſperſiſſe, ut lectores varietate rerum allicerentur; fateor me in Latinis Horatii, Ovidii, Virgilii, Phædri, in Græcis, Theocriti, Anacreontis, Callimachi, *numeros* (vim et copiam non dico) imitatum fuiſſe, feliciter necne alii judicent; fateor denique, ut habeant quod multò magis reprehendant, Hebræa quædam noſtra atque Arabica ſubjungi; Perſica etiam, ſi jubeant, proferre poſſumus. Quòd ſi Galli, homines, ut ſcimus, delicatiſſimi, temeritatem hanc noſtram excuſare noluerint, illud pollicemur, nos, ſi quid aliud in poſterum ſcripſerimus, patriâ linguâ uſuros eſſe, quam ſedulò ediſcant velim, ſi noſtra legere cupiant; quòd ſi *Dani*, *Ruſſi*, *Germani*, *Poloni*, *Hungari*, idem hoc factitaverint, profectò

profectò priùs caneſcemus, quàm tot ſermones difficiles ac diſſimiles didicerimus, cùm una ſolummodò nobis ſuffectura ſit, modò Latinè ſcribendi conſuetudo fautores invenerit, et *Romanorum* ſermo *reipublicæ*, ut dicitur, *literariæ* communis permanſerit. Ad alias linguas quod attinet, certè, ſi nihil præter utilitatem ſpectemus, non eſt omninò neceſſarium vel Græcè vel Arabicè ſcribere, cùm in ſubſelliis noſtris ac fori cancellis ne Demoſthenes quidem aut ipſe Mohammedes, ſi reviviſcerent, intelligerentur à populo; ſed cùm nihil ſit ad memoriam confirmandam aptius, aut ad linguas condiſcendas magis conferat, quàm ſtylum exercere, neſcio cur verſûs aut orationes, utcunque eæ ſint inutiles atque imperfectæ, in linguâ quâlibet contexere vetemur: epiſtolas nimirum ad doctiores in exteris regionibus viros mittere, perſæpè nobis uſu venit, quas ſatius eſt elegantes eſſe atque urbanas, quàm nudas et impolitas.

Quid

Quid alii fecerint, neſcio; ego multa me Latinè ſcripſiſſe confiteor, multa Græcè, multa etiam Gallicè; nec vereor affirmare, ſiqua mihi ſit in linguis ediſcendis facilitas, ab hac eam exercitatione et profectam eſſe et promotam. Quæ cùm ita ſint, mirari ſatis nequeo, quare vir eruditus, *Erneſtus*, et ille, non minùs in geometriæ ac philoſophiæ ſtudiis, quam in literarum elegantiis verſatus, *Alembertus*, tantoperè laborare videantur, nequis poſthac Græcè et Latinè poemata aut politioris doctrinæ libros contexat. Quo tandem ſermone uti debet is, qui poetico ſe ingenio inflammari ſentiat? Num Gallico? at ſermo ipſe à poeſi eſt alieniſſimus. Num Anglico? at in unâ tantùm inſulâ legetur, et uno fortaſſe ſeculo. Nec verò cuivis perſuadere velim, ut peregrinis ſermonibus uſque eò ſtudeat, donec linguæ obliviſcatur ſuæ, aut horas eas omnes, quas patria atque amici ſuo jure ſibi vindicant, adeò tenui

atque

atque umbratili ſtudio impendat; ſed interdum, varietatis aut honeſtæ relaxationis cauſâ, Latinum vel Græcum etiam carmen componere ſi quis rectè poſſit, cur irrideatur non video. Equidem *Alemberti* libellum, qui inſcribitur *de recentiorum ſcriptorum Latinitate*, bis terve perlegi, nec tamen in eo quidquam probatum inveni, niſi id, de quo nemo ſanus diſputaverit, *recentiores ſcilicet, cùm Latine ſcribant, non tam purè ac perfectè ſcribere, ac ſi M. Tullii et Virgilii temporibus Romæ floruiſſent, nec veterum nos linguarum elegantias æquè perſpicere ac ſi Romani eſſemus*; præclarum ſanè ἀξίωμα ſed vix dignum, quod tanto argumentorum apparatu probaretur! Sermonis Latini ſuavitatem non ſentimus, ut Romani; ſed ita tamen ſentimus, ut delectemur: cur ideò, cùm tantæ ſint in vitâ moleſtiæ, unâ hac delectatione careamus? Quod autem aſſerit vir ingenioſiſſimus, ſe dubitare, an quiſquam è recentioribus philologis, quantum

quantum inter Virgilii et Lucani *numeros ac modulationem* intersit sentire possit: id à tanto viro dici mirabar, ab illo præsertim, qui tam bellum de Musicâ scripserit opusculum, cùm nemo sit in Britanniâ nimirùm qui non tantam sentiat inter Æneidis et Pharsaliæ versûs discrepantiam, quantam inter mollissimam puellæ Neapolitanæ cantionem ac lacrymosum fidicinæ Lutetianæ ululatum; sed non mirabar ampliùs cùm viderem ab eodem scriptore *Rhei* nescio cujus hexametros quosdam citatos, quos *Virgilianos* ille putat, nos verò ne *Statianos* quidem. Non luctabimur tamen pluribus verbis; sufficiet suam cuique sententiam esse; nobis nostram: illud autem oramus, ut quoniam ipse *Alembertus* ab aliis magni nominis viris dissentire solet, nos quoque à se omninò sine iracundiâ, sed non sine dolore, dissentientes æquo animo patiatur.

Utrum verò Gallis an Gallorum amatoribus opus hoc nostrum futurum,

turum, ſolliciti parùm ſumus; dummodo civibus noſtris, et nobiliſſimæ, quæ nos aluit, *Academiæ*, in quorum honorem et cœpti ſunt et perfecti, labores noſtri arriſerint; quid enim aliud optamus, quàm ut illis jucunda ſint et utilia, quæ et adhuc perfecimus et facturi ſumus in poſterum? Illud dolet, quòd literis humanioribus cogimur vale dicere: dolet autem? nonne potiùs lætari decet, eum nobis patere vitæ curſum, quo meliùs et efficaciùs oppreſſos levare, miſeris opitulari, tyrannidem avertere poterimus? Si enim quæratur, Ecquis hominum ſit *maximus*; Ille, inquam, qui *optimus*: ſi rurſùs interroger, Quis optimus hominum ſit; reſpondeam, Is, qui de humano genere ſit optimè meritus. Utrum verò per literarum ſtudia, per mutas artes, per molliores animi luſûs, de hominibus tam bene mereri poſſimus, quàm agendo, laborando, eloquendo, iſti viderint, qui ita ſe in ſtudiis abdunt,

ut nihil inde ad patriam aut cives commodi perveniat: equidem haud puto. Satis jam in umbrâ prolusisse videor; nunc in pulverem atque aciem vocor. Quid de me fortuna statuerit, ignoro; illud scio, nihil à me ardentiùs expeti, quàm, provectâ tandem ætate et excurso spatio, ad Academiæ dilectissimos recessûs, tanquam ad portum, confugere; ubi non inertiâ, quam natura mea haud patitur, sed otio honesto perfrui potero, et studia hæc diù intermissa recolere, quæ me curriculum hoc forense, in quod sum statim ingressurus, ulteriùs prosequi non sinit.

LIBRORUM PARTIUM,

ET CAPITUM

ARGUMENTA.

PARS PRIMA.

CAPUT I.

Aſiaticos ferè omnes Poeticæ impenſiùs eſſe deditos.

Auctoris conſilium in libro *de poeſi Aſiaticâ* componendo. Argumenti novitas, varietas, copia. Ex interpretationibus exiguum eſſe ſumendum judicium; ex ipſis fontibus hauriendum. Ingenia *Aſiaticorum* eſſe ad poeticam aptiſſima. Ejus rei cauſa. De variis in Aſiâ gentibus, quæ poeticam videntur coluiſſe. Attingitur poeſis *Indica*, *Sinenſis*, *Tartarica*, *Syriaca*, *Armeniaca*; at-

que *Æthiopica*, quæ *Asiaticæ* subjungitur. Poesin *Græcam* esse in hoc libro attingendam, sed strictim ac leviter, ubi scilicet cum *Asiaticâ* aliquam habeat cognationem. De *Arabum*, *Persarum*, ac *Turcarum* poesi. Exempla quædam proferuntur. De illorum singuis, dissimilibus quidem inter se, sed suo quibusque in genere præstantibus. Pag. 1—28

PARS SECUNDA.

De Poematum Asiaticorum formâ.

CAPUT II.

Sive, *De Metris Asiaticis.*

Metra *Arabica* & *Persica*, quibus utuntur etiam *Turcæ*, breviter exponuntur. Metri *Hebræi* notitiam non ita esse deperditam, ut de eâ recuperandâ planè desperemus: cum *Arabico*

Arabico non omninò convenit; versûs enim *Arabici* similiter desinunt, *Hebræi* non item; in *Arabicis* eadem metri species per totum carmen continuatur, in *Hebræis* multò minùs. Sed numeri ac pedes vel iidem esse videntur, vel certè quidem persimiles.

Pag. 29—77

CAPUT III.

القصيدة

Sive, *De Idyllio Arabico.*

Kâsîda, poematis genus, quod elegiæ nostræ, vel potiùs idyllio *Græcorum*, respondet. Ejus leges. Profertur brevis idyllii exemplum. Varia *Arabum* poemata in hoc genere perfectissima recensentur. Septem idyllia in templo *Meccano* suspensa, quæ *Moallakât* vocantur. Exponitur *Amrilkeisi* carmen venustissimum. Ex quo similitudines quædam elegantiores delibantur. *Ebni l Farêdhi* elegia, metro Ovidiano, Latinè reddita.

Pag. 78—100

CAPUT IV.

الغزل

Sive, *De Carmine Persico.*

Ode amatoria *Persis* præcipuè exculta. Ejus forma, imagines, dictio. *Hafezi*, poetæ *Persici* elegantissimi, carmina duo: quorum unum *Latinis* versibus adumbratur, alterum *Græcis* dactylicis. *Ferdusii* ode. Carmen *Arabicum* inprimis venustum. Pag. 101—125

PARS TERTIA.

De Poeseos Asiaticæ figuris ac dictione.

CAPUT V.

De Imaginibus Poeticis.

Imagines poeticas vel ex naturâ esse depromptas, vel ex vitâ communi, vel ex religione, vel ex verâ historiâ, vel denique ex fabulis: harum rerum omnium cognitionem

poemata

poemata *Asiatica* legentibus esse necessariam. Hi quinque imaginum poeticarum fontes in hoc capite breviter illustrantur. Attingitur poesis *Runica*, & *Peruviana*. *Hafezi* carmen apponitur. Pag. 126—149

CAPUT VI.

Sive, *De Translatione*.

Figura præcipua, qua utuntur *Asiatici*, est *Translatio*; quæ similitudo est occultior, & si apertiùs profertur, *Comparatio* nominatur; si longiùs continuatur, Ἀλληγορία: quæ Latinè *Permutatio* appellari potest. Translationi subjungitur *Verbi immutatio*, quam Arabes كنية *kinia* vocant, Græci Μετωνυμίαν; estque species *Fictæ Inductionis*, & magnam affert poesi *Asiaticæ* venustatem. Translationum elegantiorum exempla. Pag. 150—166

CAPUT VII.

تمثيل التشبيهات

Sive, *De Comparatione.*

Similitudinum usus tripartitus. *Apollonii Rhodii* laudantur comparationes quædam, aliæque insigniores elegantiæ. Hujus poetæ defensio. Comparationum *Asiaticarum* exempla, ex variis poetis elegantioribus libata.

Pag. 167—195

CAPUT VIII.

De reliquis Figuris.

Minutiores quædam figuræ exponuntur, quibus *Asiatica* dictio ornatur. *Ficta personarum inductione* utuntur poetæ *Asiatici* sæpissime; eitque figura cum ad venustatem, tum ad elationem dictionis comparata. Exemplum magnificum *Tranjitus in aliam personam.* Fictæ inductionis varia exempla. Hyemis *inductio* apud eximium scriptorem *Ahmed Ebn Arabshah.* *Hafezi* ode. Eadem *Græcè* reddita versibus *Anacreonteis.*

Pag. 196—216

CAPUT IX.

العبارة الغايبة

Sive, *De arcanâ Poematum Significatione.*

Abditum quoddam *μυστήριον* in carminibus *Perſarum* amatoriis latere alii dicunt, alii ſtrenuè negant. *Hafizi* carmina duo proferuntur: quorum primum *Latinis* redditur verſibus. Utriuſque ſententiæ defenſores diſputantes induèuntur. Pag. 217—236

CAPUT X.

De Elato dicendi genere.

Elationis præcipui fontes, *Terror*, *Obſcuritas*, *Magnificentia*, *Poteſtas*; qui exemplis illuſtrantur ex *Alcorano*, *Jobi* poemate, *Ferduſio*, & reliquis *Aſiaticorum* ſcriptis. Locus magnificus ex *Sirachidis* ſapientiâ, *Hebraicè* converſus. *Diluvii* deſcriptio *Mohammedana* omnium elatiſſima. Pag. 237—255

CAPUT

CAPUT XI.

الملاحة

Sive, *De Venustate.*

Venustæ poeseos definitio. *Sapphus* poesis venustissima. Exempla quædam venustatis ex *Asiaticis* poetis deprompta. Carmen Arabicum *Ebn Arabshah.* Aliud *Meshihi* Turcicè. Idem versibus *Trochaicis Latinè* redditum. Pag. 256—277

PARS QUARTA.

De Poematum Asiaticorum argumentis.

CAPUT XII.

البحاسة

Sive, *De Poesi Heroïca.*

Poeseos *Asiaticæ* præcipua argumenta, Fortitudo bellica, Luctus, Officiorum præceptio, Amor, Laudatio, Vituperatio, & naturalium rerum Descriptiones. *Arabas* antiquos cùm bella-

bellatores fuisse, tum poetas elatissimos, ac suarum laudum præcones: cujus rei proferuntur exempla. *Alcæi* & *Hybriæ Cretensis* Σκολια bellica citantur. Attingitur veterum *Islandorum* poesis, quæ *Runica* appellatur, estque plurimùm heroica. Majora *Asiaticorum* opera de heroum rebus gestis. Historiæ numerose & modulate compositæ inter poemata heroica recensèri debent: Inter eas palma deferenda est historiæ *Timuri*; cujus libri laudatur venustas & elatio. *Ferdusi* poeta verè epicus, & *Homero* proximus. Ex illius poemate expromitur prælii descriptio; quæ *Latinis* Hexametris conversa apponitur.

Pag. 278—308

CAPUT XIII.

مراثي

Sive, *De Poesi Funebri.*

Duo sunt poeseos luctuosæ & flebilis genera: alterum *Nenia* seu *Lessus* vocatur; estque lamentatio lugubris in funeribus: alterum, Ἐπικήδειον seu *Elegia* nominatur, & com-

complectitur mortui laudationem cum luctu mixtam: utriusque generis exempla proferuntur. Apponitur elegia *Arabica*, eaque satis pulchra, & cum *Davidis* carmine in obitum *Sauli* & *Jonathani* congruens: quod carmen Hebraice citatur in versiculos distinctum; ejusdem adumbratio quædam *Græce*.

Pag. 309—331

CAPUT XIX.

Sive *De Poesi Morali.*

Antiqua consuetudo sapientiæ per sententias breves & modulatas docendæ. Sententiæ quædam de humanarum rerum contemtione, de taciturnitate, de doctrinâ, aliisque communibus locis. Caput libri *Penanima* de Avaritia. Fabula *Pirkoi* de verecundiæ laudibus *Arabice* reddita, eadem Latinis iambis conversa.

Pag. 332—352

CAPUT

CAPUT XV.

Sive, *De Rebus Amatoriis.*

Nullam fere gentem esse tam incultam, quin poesin habeat ad amorem exponendum accommodatam. *Alcmanis*, *Ibyci*, & aliorum versiculi citantur. *Pindari* carmen amatorium. Ex *Asiaticis* poetis varia excerpuntur exempla in hoc genere lectissima. Carmen Arabicum; idem lyræ *Romanæ* aptatum.

Pag. 353—370

CAPUT XVI.

Sive, *De Laudatione.*

Laudationis poeticæ tria genera. Citatur scholion Græcum, vel potius Hyginus. Carminis celebrati quod *Bauri Sad* vocitatur, locus eximius. Variæ *Arabum* ac *Persarum* laudationes. *Abi'lola* carmen elatissimum: ex quo loca quædam insigniora delibantur.

Pag. 371—388

CAPUT

CAPUT XVII.

الهجا

Sive, *De Vituperatione.*

Græcorum iambi mordaces. Satyræ *Arabicæ* exempla proferuntur. Carmen in hoc genere absolutum ex libro de *Antaræ* & *Ablæ* amoribus. Acerrima *Ferdusi* satyra in regem *Persarum.* Pag. 389—405

CAPUT XVIII.

الصفات

Sive, *De Descriptionibus.*

Chæremonis tragici, *Platonis*, & aliorum, descriptiones poeticæ. Quædam ex libro *Hamasa* libantur. Multa denique proferuntur ex *Asiaticis* poetis exempla, quibus describuntur flores, horti, locorum amœnitates, & humana pulchritudo.

Pag. 406—427

PARS

PARS QUINTA.

CAPUT XIX.

De variis Arabum, Perſarum, *ac* Turcarum *Poetis.*

Poetarum *Aſiaticorum* infinita multitudo. Recenſentur poetæ quamplurimi: quorum verſus quidam exponuntur. Pag. 428—440

PARS SEXTA.

CAPUT XX.

De Aſiaticâ Dictione.

Dictio modulata & numeroſa, poeſeos ſpecies, *Aſiaticis* admodum exculta. Recenſentur libri ſatis multi in hoc genere compoſiti; alii à rhetoribus, alii à philoſophis, alii ab hiſtoricis ſcripti. Tria eſſe dicendi genera, Elatum, Venuſtum, Tenue: quorum omnium ex Aſiaticis ſcriptoribus exempla proferuntur. Epilogus. Pag. 441—473

PARS QUINTA.

CAPUT UNICUM.

COMPLEXIO.

1

POESEOS ASIATICÆ COMMENTARIORUM

PARS PRIMA.

CAPUT I.

Asiaticos ferè omnes Poeticæ impensiùs esse deditos.

INSTITUENTI mihi de Poesi Asiaticâ disserere, prima sese offert Hebræorum poesis, verbis splendida, sententiis magnifica, translationibus elata, compositione admirabilis, origine tandem, quod de nullâ aliâ dici potest, verè divina. Laudare tamen Vates illos Sanctissimos, &, quanta sit in eorum carminibus cùm elatio dicendi, tum

etiam pulchritudo, exponere, nec mihi ſanè erit facile, nec lectori neceſſarium. Opus enim *de Sacrâ Poeſi* abſolutiſſimum, nemo eſt, opinor, in his ſtudiis verſatus, qui non perlegerit; nemo, cui non ſummam admirationem attulerit cùm argumenti dignitas, & eruditi auctoris ſingulare judicium, tum Latini ſermonis venuſtas ac nitor.

Humilius equidem argumentum mihi tractandum propoſui; ſed difficultatis, ſed laboris pleniſſimum. Etenim è fontibus reconditioribus, ac propè obſtructis, haurienda eſt materia; revocandi ſunt in lucem Poetæ, quorum opera obſcuravit vetuſtas, & quorum pœnè memoriam delevit oblivio. Prætereà, refutandi ſunt imperitorum hominum ſermones, debellandi errores, minuenda opinionum perverſitas. Itaque, ut Varronis utar verbis, " non mediocres te-
" nebræ in ſylvâ, ubi hæc captanda; ne-
" que eò, quò pervenire volumus, ſemitæ
" tritæ; neque non in tramitibus quædam
" objecta, quæ euntem retinere poſſunt."

Aggredior

Aggredior ſcilicet de iis gentibus diſputare, quarum poeſin reformidant faſtidioſæ *Europæorum* aures. Nos enim tranſlationes mitigare ſolemus, ac lenire; *Aſiatici* verò, temerè & incitatiùs exaggerare: nos ſtudemus ut verecundæ ſint, & quodammodò ſe facilè inſinuent metaphoræ; illi, ut violentè irruant: nos, ut ſint politæ, nitidæ, venuſtæ, nec longè ductæ; illi res pervagatas & in medio poſitas tranſvolant, & interdum longiſſimè repetitas captant imagines, quas ad ſatietatem uſque cumulant: *Europæi* denique poetæ in eo potiſſimùm laborant, ut jucundè, ut dilucidè ſcribant; Aſiatici, ut vaſtè, ut luxuriosè, ut diſſolutè. Inde fit, ut, ſi cùm *Arabum* ac *Perſarum* carminibus comparetur elatiſſima Europæorum poeſis, (*Græcam* ſemper excipio) remiſsè protinus fluere, & quaſi labi videatur,

Ut lana tincta purpuram citrà placet,
At ſi contuleris eam lacernæ,
Conſpectu melioris obruatur [a],

[a] Ovid. apud Quintil. *Inſtit.* lib. x. cap. x.

ſed hanc tamen Aſiaticæ dictionis elationem, vix aut ne vix quidem percipiet is, qui interpretationes tantummodò leget: ſua eſt enim linguis omnibus gratia, & quaſi color proprius; ſua porrò verborum ſeries & collocatio, ac ſententiarum junctura, quas ſi quis diſſolverit, totam continuò diſtulerit ſuavitatem, totumque venuſtatis lumen extinxerit.

Aſiaticorum igitur poemata legentibus, tenenda eſt eorum hiſtoria; perdiſcendi ſermones, quorum exquiſitiores elegantiæ ſunt inveſtigandæ, cognoſcendi mores, diſciplinæ, opiniones, fabulæ, proverbia; carmina demùm Perſarum atque Arabum, *oculis & mentibus*, ut ita dicam, *Aſiaticis*, legant neceſſe eſt [b].

Nec verò me latet nonnullorum hominum increbuiſſe ſermonem, qui harum gentium poeſin incultam eſſe autumant, & horridam. Illis abundè erit, ut ſpero, in hoc opuſculo reſponſum, ſatiſque probatum,

[b] Vide, De Sacrâ Poeſi, Prælect. vi. & vii.

ea

ea ipſa poemata, quæ injucunda & impolita temerè dici ſolent, delectare potiùs atque allicere incredibili varietate et copiâ. Verè mihi videor eſſe dicturus: tametſi majeſtatem Homeri, ſuavitatem Theocriti, magnificentiam Pindari, Apollonii elegantiam, Sophoclis vim, Euripidis facilitatem, Æſchyli audaces figuras, Anacreontis hilaritatem, Ibyci ardorem, Steſichori gravitatem, mollitiem Alcmanis, venuſtatem Bacchylidis, neminem unquam ſcribendo conſequi poſſe cenſendum eſt; negari tamen non poteſt, quin *ſuæ* ſint poetis *Aſiaticis*, à naturalibus eæ quidem rebus deductæ, proprietates; *ſui*que pulchritudinis colores, ad quorum laudem poeſis *Europæa* haudquaquam accedit.

Neque enim abeſſe poteſt, quin ii poetæ lætiſſimis abundent imaginibus, qui verſentur inter amœniſſimos campos, lucos, hortulos; qui deliciis atque amoribus toti vacent, qui tandem in iis regionibus commorentur, ubi ſolis nitor cœlique ſerenitas rarò nubibus obſcuratur; ubi ſummâ florum ac fructuum ubertate cumulata natura luxuriat

quodammodò & quasi lascivit; ubi denique (ut vetus ait poeta)

Segetes largiri fruges, florere omnia,
Fontes scatere, herbis prata convestirier [c].

Ac nemo ferè est, qui nesciat plurima poëseos ornamenta ex imaginibus rerum naturalium derivari: maximam autem *Persidis* partem, totamque eam *Arabiam*, quæ est à veteribus primùm *Felix* nominata, feracissimas regiones, ac deliciarum omnium abundantissimas, esse scimus.

Arabia verò ea, quæ *Deserta* vocatur, rerum earum plena est, ex quibus formidinis ac terroris depromantur imagines, quæque adeò ad *elationem* dicendi sint longè omnium aptissimæ: sæpe igitur in *Arabum* antiquorum carminibus, heroes inducuntur incedentes

——Viâ altâ atque arduâ
Per speluncas saxis structas, asperis, pendentibus,
Maximis; ubi rigida constat crassa caligo.

[c] Apud Cic. *Tuscul. Quæst.* lib. i.

Ob has præcipuè naturæ proprietates, & ob hanc vivendi conſuetudinem, *Arabas Perſaſque* imaginibus, tum *venuſtis* tum etiam *elatis*, abundare arbitror, ideòque poeticam, quæ his imaginibus potiſſimùm conſtat, ſtudioſiſſimè colere.

Hoc argumentum ad reliquas etiam gentes *Aſiaticas* transferri poteſt, quarum ſcilicet ulla ad nos pervenit cognitio: ſed juvat opinionem noſtram exemplis illuſtrare, & pauca de *Sinenſium*, *Indorum*, *Tartarorum*, aliorumque, poeſi antè dicere, quàm ad Arabum ſylvas, & uberrimos Perſarum hortos, acceſſerimus.

In Sinenſium linguâ, quæ, ſi magno ſcriptorum gregi [d] fides habenda ſit, eſt omnium copioſiſſima, volumen extat pervetuſtum, quod partes complectitur quinque, & *Shi king* vocatur: trecentas hic liber Odas continet de moribus, officiis, virtutibus; quæ eximiam habere dicuntur numerorum

[d] Du Halde. Fourmont. Couplet, &c.

dulcedinem, imaginum venuſtatem. Una ex his Odis, quæ mihi valdè arriſit, citatur à *Confucio*, Platone illo, ſi ita dicere liceat, Sinenſium; cujus [e] opera graviſſima *Oxonii* aſſervantur. Carmen ipſum, Latinis verbis utcunque redditum, libet ſubjungere; verba Sinica, & verſionem fidam, ſeparatim addamus neceſſe eſt, propter novas literarum formas, quas æneæ tabulæ incidendas curavimus.

Vides ut agros dulcè gemmatos lavet
Argenteus rivi latex;
Virides ut aura ſtridulo modulamine
Arundines interſtrepat!
Sic, ſic amœno cincte virtutum choro,
Princeps, amabiliter nites.
Ut maximo labore, & arte maximâ
Effingit artifex ebur,
Sic ad benignitatem amica civium
Blandè figuras pectora.
Ut delicata gemmulam expolit manus
Fulgore lucentem aureo,

[e] In Archiv. Bodl. A. 1. fol. 7. p. 2.

Sic

Ode Sinica
Antiquissima.

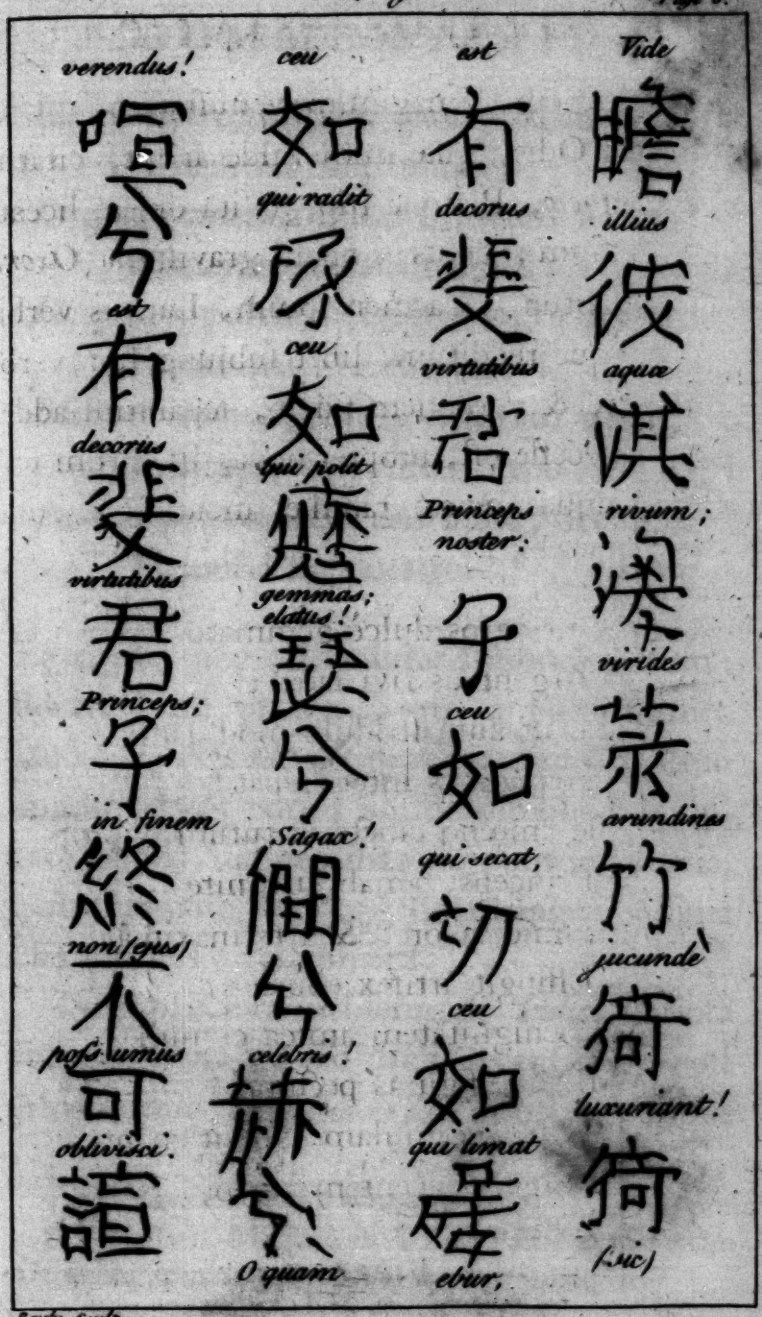

Bayly Sculp.

Citatur in Confucii libro qui dicitur Tá Hió.

大學

Sic civitatem mitium gaudes tuam
Ornare morum lumine.
O quàm verenda micat in oculis lenitas!
Minantur & rident simul;
O quanta pulchro dignitas vultu patet,
Et quantus incessu decor!
Scilicet amœno, cincte virtutum choro,
Princeps, amabiliter nites.
Annon per omne, Veris instar, seculum
Memoria floreſcet tui? [f]

Egregium hoc est vetustatis monumentum; floruit enim princeps, qui à poetâ Sinico laudatur, circiter octingentos ante Christum annos: docet porrò, similitudinibus à sculptore eboris, & gemmarum politore ductis, quàm remoto seculo gens ea ingeniosissima elegantiores artes coluerit.

Nec pauciora in sermone *Indico* scripta sunt poemata [g]; sed Indi recentiores, post Mogolorum δυναστειαν à Timuri nepotibus

f Vid. *Coupleti* Scient. Sin. pag. 10.

g Vid. Catal. MSS. in Bibl. Reg. Paris. in quâ etiam Carminum Sinicorum *Shi king* servatur exemplar.

instau-

inſtauratam, Perſicè omninò ſcribunt, ideoque ſunt *Perſis* ſubjungendi. Dicendi genere utuntur elato & magnifico, vel potius abutuntur; quod ex verſibus quibuſdam (licèt ſubinſulſis) intelligere poſſumus, quos contexuit Indus quidam, ex illorum ordine qui *Bramanes* appellantur. Hic enim, ſingularis cùm dignitatis tum eruditionis virum laudare inſtituens, carmen compoſuit; quo patronum in cœlum effert, & verbis hiſce tumidis ac ridiculis alloquitur:

Uteunque celeris terga ſonipedis premas,
Agitata ſubitò terra contremiſcere;
Octoque elephantes, vaſta mundi columina,
Sub impetu aſcendentis incurveſcere.

Aſtabat tum fortè, cùm hæc recitarentur, *Bernierus* medicus [b], vir in primis doctus, & jucundus ſcriptor, qui illo tempore commorabatur in *Indiâ*. Is, inſulſam hominis irridens adulationem, dixit in aurem Principi, quo utebatur perfamiliariter, "Cave

[b] Vid. Bernieri *de Statu Imperii Mogolici* Librum.

"igitur

" igitur ſæpiùs equum conſcendas, prin-
" ceps, ne miſeri populi tam crebris terræ
" motibus peſſimè multentur." Tum ille comiter, " Ob hanc rem, inquit, in lec-
" ticâ [1] plerumque vehi ſoleo."

Qualis tamen fuerit veterum Indorum, in regione *Coromandelicâ* habitantium, poeſis, planè neſcimus. Extat certè quidem vetuſtiſſimus liber Indicus, per totam Aſiam collaudatus, quem Arabes *Calila wa Demna* vocant, & quem in omnes ferè Europæ linguas redditum habemus. In eo ſummam gravitatem & ſapientiam non deſidero; ſed prorſùs ei deeſſe videtur poeticus ille flos & color: quod ex interpretatione fidâ docti cujuſdam Arabis intelligi poteſt, quâ nihil exilius, nihil preſſius, nihil à poeſi magis alienum. Poſteà verò Perſicus interpres, & deinde Turcicus, mirificos addebant cincinnos, ut ita loquar, & pigmentorum colores.

[1] Lecticâ) Indoſtanicè پالکی vulgò *Palanquin*,

Tarta-

Tartarorum etiam poetæ, poſt receptam apud eos Mohammedis religionem, linguis utuntur Arabicâ & Perſicâ; nec dubito quin ſit illis excelſum ac vehemens ingenium, licet paullo horridius: quod perſpici poteſt ex duobus illis in libro *Zafar nama* verſibus, quibus invictus ille Tartariæ rex, Timurus, milites ſuos ad acriter dimicandum dicitur incendiſſe:

بزم مردان عرصهٔ رزمست وعشرت داد وکیر
بادهٔ خون دشمن وجام دمادم تیغ وتیر

hoc eſt ad verbum, *Locus compotationis fortium virorum eſt belli campus; lætitiæ autem cantus, pugnantium clamores; vinum, ſanguis hoſtium; pro crateribus verò, gladiis ac ſpiculis identidem utuntur.*

Aſſerit porrò ſcriptor graviſſimus, Ibn Arabſhah, " Incolas *Coraſmiæ* & *Sogdianæ* " pariter eſſe poeticæ deditos, ſed his illos " eſſe præſtantiores; adeò ut in urbe eorum " præcipuâ, pueruli etiam in cunis delica-

" tiſſimis

" tiſſimis vocibus & cantioni finitimis va-
" giant [k]."

Armenis quoque & *Syris*, non dubitari poteſt, quin ſui fuerint poetæ. In Kircheri de Muſicâ libro verſûs quidam citantur, in Armeniaco ſermone, non invenuſti; & ab Herbeloto laudatur Syrus neſcio quis, qui Homeri poemata dicitur patriâ linguâ ele-

[k] Hiſt. Timur. pag. 28.

واهل خوارزم كاهل سمرقند في اللطافة
وافضل من اهل سمرقند في الحشمة
والظرافة يتعانون المشاعرة والادب ولهم
في فنون الغضل والمحاسن اشياء عجب
خصوصا في معرفة الموسيقا والانغام
ويشترك في ذلك الخاص منهم والعام
ومما هو مشهور عنهم ان الطفل في
المهد منهم اذا بكي او قال آه فان
ذلك يكون في شعبة دوكاه *

Nimis hæc ſunt facilia, quàm ut interprete egeant. Ultima vox eſt Perſica, Muſicæ propria. Vid. etiam Herbel. Bibl. Orient. pag. 1001.

gantiſſimè

gantiſſimè reddidiſſe. Perpauca tamen, reor, vel in hoc vel in illo ſermone extant carmina; nam, cùm Mohammedani omnes ferè Chriſtianorum, in *Aſiâ* commorantium, libros combuſſerint, ſacerdotes, plùs æquo ſuperſtitioſi, eos tantummodò è flammis eripere voluerunt, quos ad religionem & ſacras diſciplinas ſpectare arbitrarentur [1].

Idem *Æthiopibus* arbitror contigiſſe; quorum linguam haud vereor inter *Aſiaticas* numerare, utpote quæ ſit Arabicæ ſimillima, & ex Aſiâ ſine dubio oriunda.

Cæterùm in Æthiopum ſermone pauciſſima mihi videre contigit poeſeos ſpecimina. Sæpe à Ludolfo citatur Æthiopicum poema *de Faſtis*, ſive, ut ipſe ait, de rerum cœleſtium ac terreſtrium laudatione, quod nec injucundum eſſe videtur, nec inelegans; &,

[1] Stephanus Petrus, patriarcha Antiochenus, ad Huntingdonum Italicè ſcribens, hæc habet: *I noſtri libri ſono andati tutti ſotto l'acqua e fuochi, e, mancando chi ſcriva di nuovo, li libri antichi ſono andati ſempre ſcemando; e non ſi ſon conſervati per lo più, ſe non i libri ch'erano neceſſarii per il culto della ſantiſſima religione.*

tametſi

tametsi multus sit fortasse & nimius in miraculis denarrandis poeta, in eo tamen ardor quidam ⳨ⲁⲣⲥⲟ, ac vis ingenii illucescit; præterea carmen suum lætis iis imaginibus ornat, quibus tota ferè dictio Asiatica collustrari solet. Versûs quosdam ex hoc poemate, *Latinè* adumbratos, apponam; sed literæ Æthiopicæ, quippe minus elegantes, & vix dignæ cognitu, omitti sine dispendio possunt:

Nunc immitis hyems fugit,
Nec sonantibus agri
Molles rigantur imbribus.
Tu, qui pratula floribus
Suave-olentibus ornas,
Qui lucida regis sydera,
Flores fac roseos tui
Colligamus amoris,
Fructûsque pietatis novos;
Ac, dum per virides apis
Dulcé murmurat hortos,
Jucunda delibans thyma,

Da, ſuavi mihi carmine, ut
Diligentior illâ
Laudes tuas enuntiem.

Fuit etiam Æthiops quidam, quo familiariter utebatur Ludolfus, & cui poeticum ingenium non videtur defuiſſe. Scripſit is elegiam in obitum Principis Erneſti, qui puer admodùm ceſſit è vitâ; &, pulchritudinem pueri laudans, ait,

Vultûs nitore vicit ille beryllon.

deinde copioſiùs,

Filo crinis erat pulchrior aureo,
Quod Indicus bombyx vomit;
Et lunâ enituit ſplendidior gena,
Cùm rara tingat nubila [m].

Haud ſcio an multi è poetis Græcis, qui Lyrici appellantur, inter *Aſiaticos* non ſint numerandi; quorum alii in Aſiaticis inſulis, alii in ipſâ Aſiâ, *Minori* ſcilicet, nati ſint,

[m] Vid. Ludolf. Æthiop.

&

& qui Arabum ac Perſarum poetis videantur eſſe perſimiles, non metris ſolùm & compoſitione, ſed figuris etiam, & poematum argumentis. Ideoque, tametſi in hoc libro de iis præcipuè poetis, qui vel Arabicè vel Perſicè ſcripſerunt, inſtitui diſſerere, tamen haud alienum erit eorum poeſin cum Græcâ identidem comparare, ſi qua inter eas ſingularis affinitas intercedere videatur.

Abundè hæc, ut puto, oſtendunt quantùm Aſiaticæ gentes poeticam coluerint; quantùm verò aliis gentibus Arabes ac Perſæ præſtent, in iis, quæ deinceps ſequentur, capitibus, ſpero me uberrimè demonſtraturum. *Turcis* etiam ſua dabitur laus, ſed hi Perſas nimis ſervili more, ut Romani Græcos, imitantur.

Satis arbitror doctiori cuivis eſſe notum, Arabas ita fuiſſe huic arti deditos, ut de re qualibet verſûs funderent ex tempore, mediocres eos quidem plerumque, ſed nonnunquam ſanè pulcherrimos; quod minùs videbitur admirandum iis, qui conſiderent cùm metrorum facilitatem, tùm ſonorum ſimilium in

illorum ſermone abundantiam. Hæc autem res apud illos ita frequens erat, ut plurimas etiam nunc habeant voces quibus *artem verſuum ſubitò componendorum* ſignificent [n]. Exempla ſunt innumera: unum ſolummodò atque alterum ſubjiciam.

Primum in libri *Shekerdán* capite decimoquarto narratur. Ipſius auctoris verba apponam: " Ibam, inquit poeta *Almoſadhal*, " regem *Arraſhid* ſalutatum; apud quem " calathus erat roſarum plenus, & puella " formoſa, erudita, poeticæ peritiſſima. Ad " regem itaque acceſſi; dixit autem, *Fac* " *audiam*, O Moſadhal, *brevem quandam* " *roſæ ſimilitudinem.* Recitavi igitur ex " tempore, *Similis eſt puellæ genæ, quæ,* " *dum ſuaviatur eam amatoris labium, ru-* " *bore ſuffundi incipit.*

" Tum interpellavit puella, eodem metri " genere,

بديهًا & ارتجالًا & اقتراحًا &c.

" *Similis*

" *Similis eſt potiùs genæ meæ, cùm me*
" *provocet Arrâſhidi manus ad dulces amoris*
" *luſus* ."

Belliſſimi videbuntur hi verſûs lectori Arabicè ſcienti; & pulchræ profectò ſunt ſimi-

قال المفضل دخلت على الرشيد
وبين يديه طبق ورد وعنده جارية
مليحة اديبة شاعرة وقد اهديت اليه
فقال يا مفضل قل في هذا الورد شيأ
يشبهه فقلت

كانه خدّ المحبوب يقبله
فم الحبيب وقد ابدا به خجلا

فقالت الجارية

كانه لون خدّي حين يدفعني
كف الرشيد لامر يوجب الغسلا

فقال الرشيد قم يا مفضل اخرج فان
هذه المباحثة قد هيجتنا فقمت خرجت
وارخيت الستور دونني

Vide etiam Herbel. in voce *Dhohâk*.

litudines cùm poetæ tum poetriæ: eandem comparationem innuit, cùm *de flore illo verecundiæ* loquatur, venuſtus poeta Lycophronides, cujus verſiculos (etſi Græcas ſententias Latinis immiſcere admodùm diſpliceat) ob eximiam dulcedinem citabo:

Οὔτε παιδὸς ἄρρενος,
Οὔτε παρθένων τ' χρυσοφόρων,
Οὔτε γυναικῶν καθυκόλπων,
Καλὸν τὸ πρόσωπον,
Ἀλλὰ κόσμιον πεφύκει,
Ἡ γὰρ αἰδὼς ἄνθος ἐπιπωτᾶται P.

Alterum hujus rei exemplum in libro quodam incerti auctoris me legiſſe memini. "Formoſam ac doctam adoleſcentulam quidam è poetis illuſtrioribus diligebat. Puella viciſſim eum ità unicè amabat, ut nunquam, niſi unà adeſſet amicus, lætaretur. Die quodam in febrim incidit puella, &, jam propè ſopitâ ægritudine,

P Apud Athenæum lib. xiii.

" in lectulo dormivit. Tum amicus, qui " anteà cubiculum non reliquerat, lavatum " ibat. Illa expergefacta, ubi eſſet amicus, " percontata eſt. Dicebant famuli in bal- " neo eſſe: ea verò chartulam afferri juſſit, " & hos ſcripſit verſiculos, quos illicò ad " poetam miſit:

يا عاشقي لو كنت عاشقًا لما
فضحتك عندي محنة الايام
فوالله ما انصفت في شرع الهوي
انا في الحِمَام وانت في الحَمّام

" *Ah, anime mi, ſi verè me amares, non te* " *fortunæ iniquitas à me disjungeret: pro-* " *fectò haud æqua mihi tecum pars amoris* " *eſt; ego in ipſâ morte verſor, tu in balneo* " *te oblectas.*" Ubi obſervandus eſt non il- lepidus, ut Aſiatici putant, verborum luſus, vox enim *himám* mortem ſignificat, *ham- mám* verò, balneum.

" Poeta verſûs amicæ legit; aliquantu-
" lum chartæ illachrymavit; tum reſcrip-
" ſit ex tempore:

ولم ادخل الحمام قصدي تنعمي
فكيف ونار الوجد بين جوانحي
ولكنني لم يكفني فيض ادمعي
دخلت لابكي من جميع جوارحي

" *Non ideò intrabam balneum, ut me oblecta-*
" *rem: quomodo enim? dum ignis deſiderii*
" *in pectore meo ardet: ſed non mihi ſatiſ-*
" *fecit lachrymarum effuſio; idcircò intra-*
" *bam, ut ab unoquoque membro flere poſ-*
" *ſem.*"

Veniamus ad Perſas. Ii verò quàm ſtudiosè poeticam excoluerint, & quanti eam æſtimârint, intelligi poteſt ex ingenti poetarum multitudine, qui in Perſide floruerunt, ad quorum opera percurrenda hominis vitam vix arbitror ſuffecturam. Illi, pulcherrimâ uſi tranſlatione, pro *verſûs facere* dicunt *margaritas nectere*; quemadmodùm in illo Ferduſii verſiculo

كه

كه بر نوك الماس درّ سفته ام
در بحر دانش همه رفته ام

Siquidem calami acumine adamantino margaritas nexi; *in ſcientiæ mare penitùs me immerſi.*

Turcæ, ut ſuprà dictum, Perſas ſequuntur, imò, ſæpè ita fidè, ut verbum de verbo reddant. Sed [q] Alcæum, [r] Archilochum, [s] Bacchylidem, [t] Anacreontem, alios, per-

[q] Lib. i. Carm. ix. *Vides ut altâ ſtet*, &c.
Alcæus, Τει μὲν ὁ Ζεὺς, ἐν δ' ὀρανῷ μέγας
Χειμὼν, πεπάγασιν δ' ὑδάτων ῥοαί.
Et quæ ſequuntur. Item Carm. xiv. *Et malus celeri ſaucius*, &c. Alc. apud Heracl. Pont.
Τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κῦμα κυλίνδεται, &c.

[r] In Epodis paſſim.

[s] Lib. i. Carm. xv. *Paſtor cùm traheret*, &c. "Hæc "inquit Porphyrion, à Bacchylidis Caſſandrâ ſumun-"tur."

[t] Lib. i. Carm. xxiii. *Vitas hinnuleo me ſimilis*, &c.
ANACREON.
Ἅτε νεβρὸν νεοθηλῆ
Γαλαθηνόν θ', ὃς ἐν ὕλῃ
Κεροέσσης ἀπολειφθεὶς
Ἀπὸ μητρὸς ἐπλοήθη.

multis in locis imitatus eſt Horatius: Latina tamen non minori cum voluptate quàm Græca legimus. Multi ſunt prætereà verſûs Turcici, qui, è Perſicis non redditi, videntur eſſe valdè belli; velut illi, quibus Imperatoris Soleimanni laudatur juſtitia, liberalitas, fortitudo:

کمسه ایامنده اتمز یای‌دن غیری فغان
کمسه دورانده گج چکمز انگ الا کمان
یوق زمانده یتیم انگ مگر درّ عدن
یوقدر ایامنده خونین دل مگر مشك ختن

Illo regnante nullus eſt auditus gemitus, niſi arcus tinnientis; illo regnante nihil curvum, præter arcum, inveniri potuit; illo rege, nullus prætex Adeni *unionem, fuit pupillus; illo imperatore, nullum, præter* Khoteni *moſchum, cor ſanguineum extabat* [u].

[u] Vid. Præfationem elegantem libri *Homaiún Nama*, Et Herbel, in voce *Khoten*.

Nec

Nec ſolùm poetica eſſe videmus Aſiaticorum *ingenia*, verùm etiam *linguæ* eorum ſunt ad poeſin accommodatiſſimæ; diſſimiles eæ quidem inter ſe, ſed ſuo quæque in genere præſtans. Suavitatem Perſica, ubertatem ac vim Arabica, mirificam habet Turcica dignitatem: prima allicit atque oblectat; altera ſublimiùs vehitur, & fertur quodammodò incitatiùs; tertia elata eſt ſanè, ſed non ſine aliquâ elegantiâ & pulchritudine. Ad luſûs igitur & amores ſermo Perſicus, ad poemata heroica & eloquentiam Arabicus, ad moralia ſcripta Turcicus videtur idoneus.

Philoſophorum omnium poſt renatas literas (Magnus ille noſter Newtonus perpetuò excipitur) princeps, Verulamius, opus egregium fore rebatur *de variis linguarum proprietatibus* tractationem [x]. Ait enim, idque veriſſimè, "Ex populorum ſermonibus mo-"res eorum atque ingenia accuratiſſimè "dignoſci poſſe." Quod verò aſſerit Vir

[x] De Augm. Scient. vi. 1.

admirabilis

admirabilis de Græcorum ac Romanorum linguis, nempe *hos verba compoſita valdè reformidare, illos vocum compoſitionibus in primis delectari*, id transferri ad Perſarum atque Arabum ſermones rectiſſimè poteſt; unde colligimus Perſas *artibus*, Arabas *rebus gerendis* fuiſſe aptiores; "Artium enim, inquit ille, diſtinctiones, verborum compoſitionem ferè exigunt; at res & negotia ſimpliciora verba poſtulant." Deinde hos graves ac ſeveros eſſe cognoſcimus, illos luxurioſos, voluptuarios, diſſolutos; quòd illi in compoſitione redundent ac diffluant, hi contrà breves ſint, caſti, enucleati, preſſi; rarò effundantur, neque abutantur verborum copiâ, & ſæpe uno verbo ſenſa dilucidiùs exponant, quam nos pluribus ſententiis.

Exemplo ſit *Motanabii*, poetæ nobiliſſimi, verſiculus, quo puellæ deſcribit pulchritudinem:

بدت قمراً ومالت غصن بانٍ
وفاحت عنبراً ورنت غزالاً

hoc eſt, *Tanquam luna enituit, & tanquam ramulus*

ramulus myrobalani delicatè se inflexit; & ambari odorem habuit, hinnuleique tenerum aspectum.

Confitendum est Græcos, etiam in hac re, ad Arabum laudem proximè accedere; sic enim, sive Pherecrates, sive auctor fabulæ, quæ *Persæ* inscribitur:

Ὦ μαλάχας μᾶ ἐσορῶν, ἀμπτεῶν δ' ὑάκινθον,
Καὶ λαλῶν μελιλώτινον, ἢ ῥόδα προσεσπρώς,
Ὦ φιλῶν μᾶ ἀμαράκον, προσκινῶν ὃ σέλινον.

Nihil certè his versibus dulcius, nihil venustius. Sed versiculi illius Arabici, cum summâ brevitate conjuncta, elegantia linguâ Latinâ exponi nullo pacto potest; si dicamus enim,

Non vitis illâ flexa delicatior,
Non clarius lunæ jubar,
Non dulcis aura balsami fragrantior,
Non hinnuli oculus blandior.

quàm inconcinna hæc sint cum illis comparata!

Sed

Sed de poesi Asiaticâ *in genere* satis multa. Nunc ad eam *speciatim* tractandam accedimus; ac primùm de Arabum, Persarum, ac Turcarum poesi, quatenus ad versuum formam & structuram attinet, est differendum.

CAPUT

PARS SECUNDA:

De poematum Asiaticorum formâ.

CAPUT II.

العروض

SIVE

De metris Asiaticis.

ASIATICI carminis naturam ac leges tractaturus, videor mihi quodammodò in dumetum quoddam esse delapsus, in quo nihil est aut suave aut jucundum. At ne quâ tamen res, quæ ad *poesin Asiaticam* pertinet, intacta à me relinquatur, exponam in hoc capite, quam brevissimè potero, varia *metrorum* genera, quibus tum Arabes ac Persæ, tum etiam Turcæ utuntur: & quoniam in hoc sermone *Europæos* alloquor, utar vocabulis in *Europâ* cognitis, ne peregrinis durisque vocibus lectores deterream; quod illos feciſse video, qui idem argumentum anteà tractaverunt. Quis enim intelligere

ligere poteſt quid hæc velint: " *Aruda* ſe-
" cunda *Hadhdhata* eſt; cui duæ competunt
" *Darbæ*, prima *Hadhdhata*, ſecunda *Hadh-*
" *dhata Damrata*. Quaternario *Aruda* unica
" eſt ſana, cui *Darbæ* quatuor, *Raſlata*,
" *Dhailata* Nuda, & Katata [a]." Profectò hæc legenti cuivis tam obſcura videbuntur quàm Hannonis in fabulâ Plautinâ perſonati oratio *Punica*. Sed nos ad argumentum, magis dilucidè tractandum, veniamus.

Magna eſt in poeſi Aſiaticâ metrorum varietas, in quâ ne Græcæ quidem cedit: hoc tamen præcipuè intereſt, quod Arabes & Perſæ plures habeant ſyllabas longas quàm breves, Græci verò pluribus utantur brevibus quàm longis; unde fit, ut tribrachyn, proceleuſmaticum, primum pæona, alioſque pedes volubiles, quibus Græci tum poetæ tum oratores delectantur, Aſiatici in verſibus non adhibeant. Apud Arabas, ſi literâ (ut vocant) *immotâ* ſyllaba terminatur, longa ſemper eſt, ſin minus, brevis; ut قَدْ *kăd*, بِ *bĕ*.

[a] Vid. Clerici *Proſod. Arab.* pag. 73.

Pleræque

وَعَادَ لَنَا عِيدُ ٱلسُّرُورِ بِبَهْجَةٍ مَنْ حَلَّ
فِي ٱلْخَلْقِ عِقْدٌ مُنْضَدُ

فَتًى عَرَضُهُ لَوْنُ ٱسْمِهِ وَثَنَاؤُهُ حَكَى عَرَفَهُ
فَٱللَّوْنُ وَٱلطِّيبُ مُحَمَّدُ

لَهُ خُلُقٌ يَحْكِي ٱلنَّسِيمَ لَطَافَةً وَخُلْقٌ أَرَانَا ٱلْبَدْ
بَلْ هُوَ أَزْيَدُ

يُقَصِّرُ فِكْرِي فِي مَدِيحِ صِفَاتِهِ فَمَا تُنْشِئُ ٱلْأَ
فِيهِ وَتُنْشِدُ

فَضَائِلُهُ كَالرَّمْلِ وَٱلْقَطْرِ كَثْرَةً وَرَمْلُ
وَٱلْقَطْرُ لَا يَتَعَدَّدُ

GR
III

Pleræque voces, quibus de re metricâ utuntur Aſiatici, à tentorio tranſlatæ ſunt, propter ſimilitudinem quandam inter ædificium tentorii, & verſuum ſtructuram, quemadmodum illa Pindarica,

Χρυσέας ὑποστάσαντες εὐ-
τειχεῖ πρόθυρῳ θαλάμῳ
Κίονας, ὡς ὅτε θαητὸν μέγαρον
Πάξομεν—&c quæ ſequuntur.

Sic verſum بيت ſeu *domum* vocitant, & hemiſtichium مصراع ſeu *januam*; ſyllabam longam, & pyrrichium longæ temporibus æqualem, *chordas* nominant, iambum & choreum, *paxillos*. Hæc autem imago, quæ non eſt ſanè injucunda, à communi Arabum Νομάδων ſeu campeſtrium vitâ deprómitur.

Sequitur ut de pedibus poeticis differam. *Puri* igitur pedes ſunt vel diſſyllabi,

Pyrrichius فَعَ *făă.*

Iambus فَعَلْ *făāl.*

Trochæus

Trochæus فَعْلَ *fălă.*

Spondæus فَعْلَنْ *fălān.*

vel triſyllabi,

Anapæſtus فَعِلُنْ *făĭlŏn.*

Bacchius فَعُولُنْ *făŭlŏn.*

Amphimacer فَاعِلُنْ *făĭlōn.*

Amphibrachys فَعُولُ *făŭlŏ.*

Antibacchius مَفْعُولُ *māfŭlŏ.*

Moloſſus مَفْعُولُنْ *māfŭlōn.*

Pedes *compoſiti*, ſeu potiùs *numeri*, ſunt

Pæon ſecundus مُفَاعِلُ *mŏfăĭlŏ.*

Pæon tertius فَعِلَاتُ *făĭlātŏ.*

Pæon quartus فَعِلَتُنْ *făĭlătōn.*

Epitritus primus مُفَاعِيلُنْ *măfăĭlōn.*

Epitritus ſecundus فَاعِلَاتُنْ *făĭlātōn.*

Epitritus

Epitritus tertius	مُسْتَفْعِلُنْ	*mōſtāfʻilōn.*
Epitritus quartus	مَفْعُولَاتُ	*māfulātŏ.*
Diiambus	مَفَاعِلُنْ	*măfāĭlon.*
Dichoreus	فَاعِلَاتُ	*fāĭlātŏ.*
Antiſpaſtus	مَفَاعِيلُ	*măfāĭlŏ.*
Choriambus	مُفْتَعِلُنْ	*mōftăĭlon.*
Ionicus à majori	مُسْتَفْعِلُ	*mōſtāfʻilŏ.*
Ionicus à minori	فَعَلَاتُنْ	*fāălātōn.*

Habent prætereà duos pedes compoſitos; alterum, ex iambo & anapæſto, alterum ex anapæſto & iambo. Haud ſum neſcius pedem dochimum ex bacchio & iambo componi, ut *reipublicæ*; ſed, quoniam aliud vocabulum non occurrit, duos illos pedes dochimos nominabo. Eſt igitur

Dochimus prior	مُفَاعَلَتُنْ	*mŏfāălătōn.*
Dochimus ſecundus	مُتَفَاعِلُنْ	*mŏtăfāĭlon.*

qui dochimo veterum ſunt numero ſyllabarum æquales, temporibus non valdè diſpares.

Nunc de carminum generibus ſive البحور dicendum eſt: ea ſunt ſedecim.

الطويل *Longum*, Epitritobacchiacum.
المديد *Extenſum*, Trochæocreticum.
البسيط *Expanſum*, Iambocreticum prius.
الوافر *Copioſum*, Dochimeum prius.
الكامل *Perfectum*, Dochimeum ſecund.
الهزج *Lyricum*, Epitriticum.
الرجز *Tremulum*, Iambicum.
الرمل *Breve*, Trochaicum.
السريع *Velox*, Iambocreticum ſecundum.
المنسرح *Mobile*, Iambotrochaicum.
الخفيف *Leve*, Trochæoiambicum.
المضارع *Simile*, Antiſpaſticum.
المقتضب *Conciſum*, Choriambicum.
المجتث *Amputatum*, Ionicum.
المتقارب *Conjunctum*, Bacchiacum.
المتدارك *Conſequens*, Creticum.

Prima

Prima ſpecies conſtat ex bacchio et primo epitrito quater repetito; ſed in quartâ & octavâ ſede recipere poteſt diiambum, ut

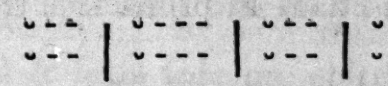

Amator|puellarum|miſer ſæ|pè fallitur
Ocellis|nigris, labris|odoris,|nigris comis.

& in octavâ bacchium, ut

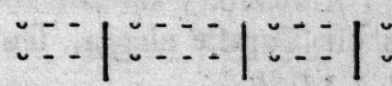

Amator|puellarum|miſer ſæ|pè fallitur,
Ocellis|nigris, blandâ|que vocis|loquelâ.

Interdum verò in locis imparibus admittit pro bacchio amphibrachyn, in quarto diiambum, ut

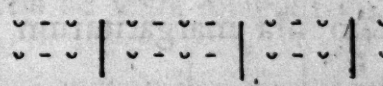

Legenda,|puer, roſa eſt:|Aprilis|adeſt, adeſt!
Legenda,|puer, roſa eſt:|Corinna|roſas poſcit.

interdum in primâ ſede ſpondæum recipit, in ſecundâ & ſextâ antiſpaſtum, ut

Phyllis|comas pulchra|renoda|bat aureas;
Hylas hanc|videns igne|calebat|Dei alati.

Nonnunquam etiam in primâ ſede trochæus invenitur, ut

˘ ˘ - | ˘ - - - | ˘ - - - | ˘ - ˘ -

Ridet|amatores|Corinna; ah!|cave, cave.
Amator|puellarum|miſer fæ|pè deſperat.

Hujus generis eſt Tarafæ elegia, ſeu ſecunda, ut vocatur, *Moallaca*, ut

وفي الحيّ احوي ينفض المرد شادن
مظاهر سمطي لؤلؤ وزبرجد

"In tribu autem erat hinnulus fuſcos habens oculos, qui recentes baccas decuſſit,
"Exhibens duo fila margaritarum & ſmaragdorum."

˘ - - | ˘ - - - | ˘ - - | ˘ - ˘ -
Wafi'lhai | *iahwayan* | *fodho'lmerd* | *aſhadinon.*
˘ - ˘ | ˘ - - - | ˘ - ˘ | ˘ - ˘ -
Modhaher | *oſimthalu* | *luinwa* | *zabargidin.*

Secunda ſpecies conſtat ex epitrito & amphimacro, ſequente epitrito, ut

Inter

Inter umbras | arborum | ſic jacentes
Dulce carmen | barbito | ſuccinamus.

in tertiâ & ſextâ ſede pro epitrito amphimacrum admittit,

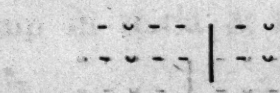

Inter umbras | arborum | ſic jacens
Dulce carmen | barbito | ſuccinis.

& interdum in ſextâ ſpondæum,

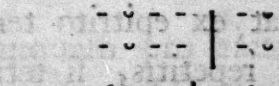

Inter umbras | arborum | ſic jacens
Dulce plectro | ſuccinis | carmen.

& in tertiâ ac ſextâ anapæſtum,

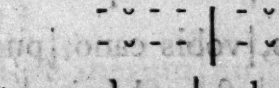

Inter umbras | arborum | virides
Dulcè plangis, | dum nemus | reſonat.

Nonnunquam penitùs mutatur verſus, & in primo, tertio, quarto & ſexto loco ionicum à minori recipit, in ſecundo & quinto anapæſtum, ut

Miſerorum eſt | nec ama | re puellas,
Neque blandæ | Veneri | dare ludum.

aut pro ionico dichoreum, pro anapæſto amphimacrum,

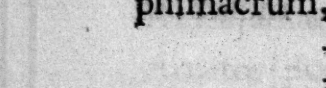

Nunc bibamus, | O boni, | nunc amemus,
Nunc canamus | ad lyram | ſuave carmen.

Tertia ſpecies conſtat ex epitrito tertio, & amphimacro quater repetitis, ſi tetrameter eſt verſus: in quartâ & octavâ ſede anapæſtum recipit, ut

Vobis cano,|virgines,|vobis cano,|pueri,
Jucundius|nil amore|eſt, pulchrius|ve pio,

& in octavâ ſpondæum,

Vobis cano,|virgines|vobis cano,|pueri,
Jucundius|nil amore,|aut pulchrius|nil eſt,

Verſus trimeter quatuor habet epitritos, & duos amphimacros, ut

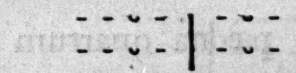

Vobis cano, | virgines, | vobis cano,
Jucundius | nil amore | eſt mutuo.

qui etiam in tertiâ & ſextâ ſede moloſſum admittit,

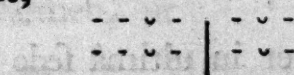

Vobis cano, | virgines | formoſæ,
Jucundius | nil amore | eſt puro.

Nonnunquam pro epitrito tertio diiambum habet, pro amphimacro anapæſtum, ut

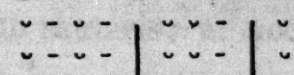

Per arbores | Philome | la, blanda avis, | quid ait ?
" Ubi eſt merum | nitidum ? | roſæ, fides, | ubi ſunt ?"

aut in primo, tertio, quinto, & ſeptimo loco choriambum habet, in ſecundo & ſexto creticum, in quarto & ultimo anapæſtum, ut

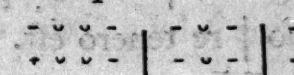

Alma Venus, | parvuli | mater amo | ris, ades,
Sit facilis | jam mihi, | ſit mihi ami | ca, Chloë!

vel pro choriambo pæona quartum admittit, ut

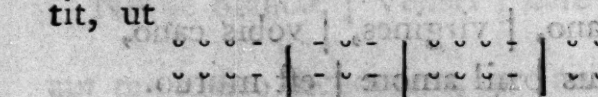

Amor habet | dulce mel, | ſed habet idem | aloën,
Leviter is | mella præ | bet, aloën | cumulat.

Porrò verſus trimeter in ultimâ ſede recipit interdum diiambum, ut

Vobis cano, | virgines, | vobis cano,
Jucundius | nil amo | re mutuo eſt.

aut choriambum,

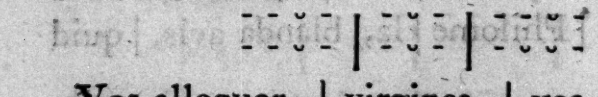

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,
Jucundius | nil amo | re eſt tenero.

aut quartum pæona,

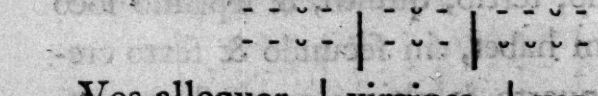

Vos alloquor, | virgines, | vos alloquor,
Jucundius | nil amo | re tenero eſt.

Nonnun-

Nonnunqam verò & in tertio & in ſexto loco bacchium habet, ut

– ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑ – –
– ⏑ ⏑ – | – ⏑ ⏑ – | ⏑ ⏑ – –

Vos alloquor, | virgines | venuſtæ,
Jucundius | nil amo | re puro eſt.

Ad hoc genus pertinet *Tograi* elegantiſſimum carmen, ut

تنام عني وعين النجم ساهرة
وتستحيل وصبغ الليل لم يحل

" Dormis me relicto; at ſtellæ oculus non dormit;
" Et tu mutaris; at noctis color non mutatur."

⏑ – ⏑ – | – ⏑ ⏑ – | – – – – | ⏑ ⏑ – –
Tenámo án | níwaei | nonnijmiſa | hiraton
⏑ – ⏑ – | – ⏑ ⏑ – | – – – – | ⏑ ⏑ – –
Watáſtahei | lo wafib | golleili lam | yaholi.

Nos quoque ſumus eodem genere uſi, in tribus verſiculis Arabicis, quos olim exercitationis gratiâ adoleſcentuli compoſuimus:

اذا نسيم الصباء يدبّ في الشجر
الم يجب نشق المشموم والثمر *
سيول زرق من الريضان قد دعبت
فاحت بها نفحة الريحان والزهر *
فيا غزالي اذا تنول لي القدح
يا شاب ريحك شبّ نشوة السكر *

id eſt ad verbum,

Cùm lenis zephyrus inter arbores ſubrepit,
Annon ſecum affert moſchi, & pomorum odorem?
Cærulei rivuli ex hortulis ludentes ſaliunt,
In quibus dulcis ocimi & florum odor afflatur:
Sic, O puella hinnuleo ſimilis, cùm poculum mihi affers,
Tuus halitus, amica, vini odorem auget atque accendit.

Obſerva in ultimo verſu luſum verborum شاب & شبّ quorum poſterius cùm *adoleſcere*, tum etiam *accendere* ſignificat.

Quarta ſpecies ex priore dochimo conſtat ſexies

ſexies repetito, ſi trimetri ſunt verſi, ſi dimetri, quater, ut

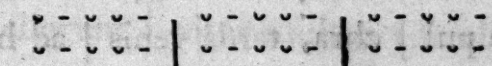

Genís roſeis, | nigriſque oculis, | nigriſque comis,
Amore facis | tepere meum, | Corinna, ſinum.

&

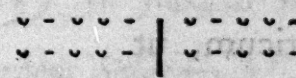

Venuſta puel | la, tarda venis;
Parata roſa eſt, | parata chelys.

Trimetri in tertio & ſexto loco admittunt bacchium, ut

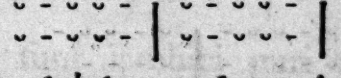

Venuſta puel | la, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra eſt, | paratus odor | roſarum.

& in primo vel choriambum, ut

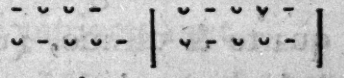

Pulchra puel | la, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra eſt, | paratus odor | roſarum.

vel

vel moloſſum, ut

Phryne pul | chra, tarda venis | ad hortum,
Parata lyra eſt, | paratus odor | roſarum.

vel antibacchium, ut

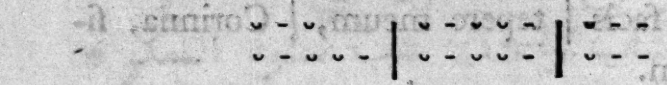

Chloë me | a, tarda venis, &c.

vel etiam creticum, ut

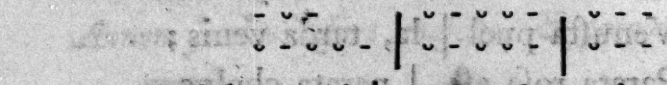

Pulchra ami | ca, tarda venis, &c.

Dimetri in ultimâ ſede epitritum primum recipiunt, ut

Puella venuſt | a, tarda venis,
Parata lyra eſt, | merum, flores.

Nonnunquam hoc carminis genus in ſingulis locis, excepto quarto & ultimo, (ubi ſæpiùs eſt bacchius) primum epitritum admittit, ut.

Amatores

˘ – – – | ˘ – – – | ˘ – –
˘ – – – | ˘ – – – | ˘ – –

Amatores | puellarum | miſellos
Ocellorum | nitor multos | fefellit.

niſi hi verſiculi potiùs ad ſextam ſpeciem pertineant; certè eodem metro utitur *Hafez*, poeta Perſicus, in illo carmine,

خوشا شيراز ووضع بي مثالش
خداوندا نكهدار از زوالش

Ah dulcem urbem Schirazum! & ſitum ejus eximium!
O Deus, hanc urbem à ruinâ defende!

interdum verò recipit diiambum, ut

˘ – ˘ – | ˘ – ˘ – | ˘ – –
˘ – ˘ – | ˘ – ˘ – | ˘ – –

qui verſûs ſunt iambici puri trimetri catalectici; velut illi Horatiani,

Trahuntque ſiccas machinæ carinas:
Nec prata canis albicant pruinis.

ſed Arabici puriores ſunt,

منازل لغرتنا قفار
كانما رسومها سطور

Mená-

Menázilón | lekártaná | kifâron
Cáinnamá | roſúmohá | ſothúron.

nonnunquam verò fiunt antiſpaſtici trimetri catalectici, ut

⏑ – – ⏑ | ⏑ – – ⏑ | ⏑ – –
⏑ – – ⏑ | ⏑ – – ⏑ | ⏑ – –

Chloë pulchra, | venis tarda; | parantur,
Scyphi, vina, | lyra, unguenta, | corollæ.

Ad hanc ſpeciem pertinet admirabile illud *Abi'lola* carmen,

اعن وخد القلاص كشغت حالا
ومن عند الظلام طلبت مالا

An è celeri camelorum greſſu robur eorum cognoſcis?
An è tenebris divitias petis?

⏑ – – – | ⏑ – ⏑ ⏑ – | ⏑ – –
Aán wakhd'il | kiláſicaſhaf | tahála
⏑ – – – | ⏑ – ⏑ ⏑ – | ⏑ – –
Waminindadh | dhalámithalab | tamála.

Quinta ſpecies ex dochimis ſecundis conſtat: ſunt autem verſûs vel ſenarii, ut

Tria

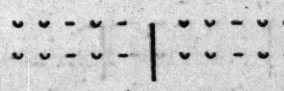

Tria grata ſunt|animo meo, ut|melius nihil,
Oculi nigri,|cyathus nitens,|roſeus calyx.

qui in ultimâ ſede ionicum minorem admittunt,

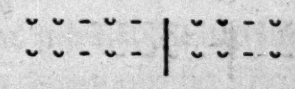

Tria grata ſunt|animo meo, ut|melius nihil,
Oculi nigri,|cyathus nitens,|roſa fulgens.

vel ſpondæum, ut

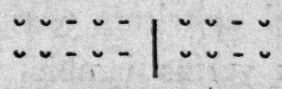

Tria grata ſunt|animo meo, ut|melius nihil,
Oculi nigri,|cyathus, roſarum|hortus.

interdum in tertio & ſexto loco anapæſtum ent, ut brachycatalectici ſint dochimei,

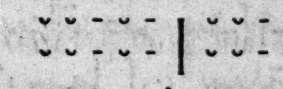

Tria grata ſunt | animo meo, | Glycere,
Oculi nigri, | roſeus calyx, | cyathus.

vel quaternarii, qui nonnunquam ſyllabâ longâ ita augentur, ut fiant hypercatalectici,

Tria

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | cyathus, roſæ | flos.

nonnunquam ionicum minorem in ultimâ ſede habet, ut

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | roſa, vinum.

Dicitur etiam hoc carminis genus recipere in ſingulis locis vel epitritum tertium, vel diiambum, ut fiant verſûs iambici trimetri acatalectici; ſed hi ad ſeptimam ſpeciem ſeu *carmen tremulum* referendi ſunt. Porrò ad hanc ſpeciem pertinere dicuntur verſûs choriambici, ut

منزلة صمّ صداها وعفت
ارسمها ان سيلت لم تجب

Ménzilatón | ſámmaſadá | háwaafát
Arſomohá | ínſoilát | lámtogibí.

Manſio, cujus Echo ſurda eſt, & delentur Veſtigia, ſi interrogetur, non reſpondet.

Senarii

Senarii denique verſûs in quartâ ſede tertium epitritum, in ultimâ moloſſum poſſunt admittere, ut

Tria grata ſunt | animo meo, | Glycere mea,
Vinum nitens, | oculi nigri, | flos halans.

Quaternarii verò in ultimo loco recipiunt epitritum tertium & longam ſyllabam, ut

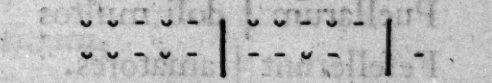

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | vinum, roſæ | flos.

vel diiambum & longam, ut

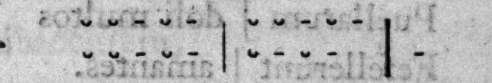

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | merum, roſæ | flos.

vel choriambum & eandem, ut

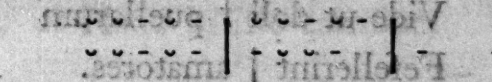

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | vina, roſæ | flos.

vel etiam moloſſum ſine longâ, ut

˘ ˘ - ˘ - | ˘ ˘ - ˘ -
˘ ˘ - ˘ - | - - -

Tria grata ſunt | animo meo,
Oculi nigri, | flos, vinum.

Sexta ſpecies conſtat ex epitritis primis: Verſûs ſunt plurimùm quaternarii, ut

˘ - - - | ˘ - - -
˘ - - - | ˘ - - -

Puellarum | doli multos
Fefellerunt | amatores.

qui in ultimo loco bacchium recipiunt,

˘ - - - | ˘ - - -
˘ - - - | ˘ - - -

Puellarum | doli multos
Fefellerunt | amantes.

& in locis imparibus diiambum,

˘ - ˘ - | ˘ - - -
˘ - ˘ - | ˘ - - -

Vide-ut doli | puellarum
Fefellerint | amatores.

vel in omnibus præter ultimum antiſpaſtum,

Roſæ,

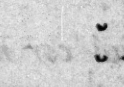

Roſæ, vina, | lyra, unguenta,
Decent hæc vi | ridem ætatem.

Recipiunt tandem in primâ ſede vel moloſſum,

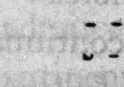

Nympharum | doli multos
Fefellerunt | amatores.

vel creticum,

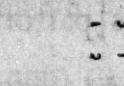

Virginum | doli multos
Fefellerunt | amatores.

vel antibacchium,

Nymphæque | doli multos
Fefellerunt | amatores.

Hoc genere frequentiſſimè utuntur poetæ Lyrici, ut Hafiz in iſto carmine,

اگر ان ترک شیرازي بدست ارد دل مارا
بخال هندویش بخشم سمرقند وبخارارا

Si Turca Shirazius manu ſuâ cor meum acciperet, nævo illius nigro darem urbes Bokharam & Samarcandam (vel *Maracandam*, ut Curtio placet).

Septima ſpecies eſt iambica: & conſtat ex epitrito tertio ſæpiùs continuato; ſunt autem verſûs vel trimetri,

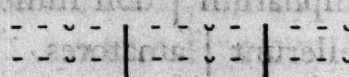

Fonteſque lym|phis obſtrepunt|manantibus,
Somnos quod in|vitet leves|paſtoribus.

qui in ultimâ ſede aut bacchium admittunt,

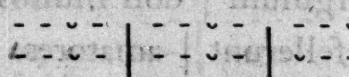

Fonteſque lym|phis obſtrepunt|manantibus,
Somnos quod in|vitet leves|puellis.

aut moloſſum,

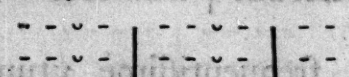

Fonteſque lym|phis obſtrepunt|manantibus,
Somnos quod in|vitet leves|paſtori.

Interdum verò ſinguli pedes in choriambos mutantur,

Jane

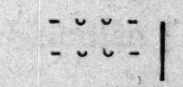

Jane pater, | Jane tuens, | dive biceps,
O cate re | rum ſator, O | principium.
Septim. apud Terentian.

ſed ex ſolis choriambis conſtare debent, nam, ſi admiſcetur dochimus, ad quintam ſpeciem pertinent: nonnunquam in pæonas,

Nitida te | roſa monet, | Glycerium,
Nimia ne | tibi ſuper | bia ſiet.

nonnunquam in diiambos; ut puri ſint iambici trimetri,

Phaſelus il | le quem vide | tis, hoſpites,
Ait fuiſ | ſe navium | celerrimus.
Catull.

ut in illis Arabicis,

يدب عن حربه بسيفه
ورمحه ونبله وبحتي

Yadóbbo án | hareímihí | beſeífihí
Warómhihi | wanáblihi | wayáhtomí.

vel dimetri, ut

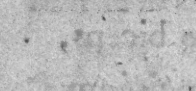

O carminum | dulces notæ,
Quas ore | fundis melleo!

Incert.

vel trimetri catalectici,

Floreſque nu | bes irrigant | odoros.

Sunt etiam dimetri catalectici,

Suaveſque ri | dent horti.

Prætereà apud recentiores quoſdam poetas verſus eſt breviſſimus; qui ex uno epitrito conſtat,

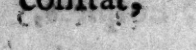

Ut priſca gens
Mortalium.

Hac etiam ſpecie utitur Hafiz, ut in illo venuſtiſſimo carmine,

چون بلبلان نزول کنیم اشیان گل

Chún

Chún búlbulán | nezúl kuneím | áſhíani gúl.

Tanquam luſciniæ in roſeum nidum deſcendamus.

Species octava eſt trochaica: & epitritum ſecundum ſæpe continuatum habet. In verſu ſenario pes tertius eſt catalecticus, ut

- ◡ - - | - ◡ - - | - ◡ -
- ◡ - - | - ◡ - - | - ◡ - -

Cras Dione | jura dicit, | virgines,
Ipſa gemmis | purpurantem | pingit annum.

& nonnunquam etiam ſextus,

- ◡ - - | - ◡ - - | - ◡ -
- ◡ - - | - ◡ - - | - ◡ -

Cras Dione | jura dicit, | virgines,
Purpurantem | pingit annum | floribus.

quaternarii ſunt vel acatalectici,

- ◡ - - | - ◡ - - | - ◡ - - | - ◡ - -

Ver novum, ver | jam canorum eſt; | cras amet, qui | nunquam amavit,

vel catalectici,

- ⏑ - - | - ⏑ - - | - ⏑ - - | - ⏑ -

Ver novum, ver | jam canorum; | vere nubunt | alites.

Interdum in paribus locis recipiunt creticum,

- ⏑ - - | - ⏑ - - | - ⏑ - - | - ⏑ -

Ver canorum eſt, | ver novum, | vere nubunt | alites.

Nonnunquam in ultimâ ſede ionicum minorem habent,

- ⏑ - - | - ⏑ - - | - ⏑ - - | ⏑ ⏑ - -

Alites can | tant amores; | pulchra ridet | roſa in horto.

Mutantur prætereà in ſenariis ſinguli pedes in ionicos, præter tertium, qui anapæſtus eſt,

⏑ ⏑ - - | ⏑ ⏑ - - | ⏑ ⏑ -
⏑ ⏑ - - | ⏑ ⏑ - - | ⏑ ⏑ - -

Miſerarum eſt | neque dulci | lavere
Mala vino, | neque amori | dare ludum.

vel in ditrochæos, tertio cretico,

- ⏑ - ⏑ | - ⏑ - ⏑ | - ⏑ -
- ⏑ - ⏑ | - ⏑ - ⏑ | - ⏑ - ⏑

Feriatus

Feriatus | eſt amor, pu | ellulæ,
Juſſus eſt in | ermis ire, | nudus ire.

Interdum ſecunda & quinta ſedes in tertium pæona vertuntur, tertia verò in amphimacrum,

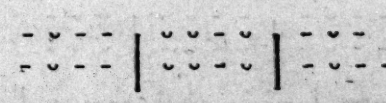

Vere grato | modulantur | alites,
Perque ſylvas | reſonantes | dulcè cantant.

Eſt verò ubi pes tertius amphimacer fit, ſextus verò anapæſtus,

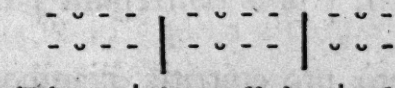

Cras Dione | jura dicit, | virgines,
Ipſa gemmis | pingit annum | nitidis.

Nona etiam ſpecies eſt iambica: conſtat ex epitritis tertiis, ſequente vel cretico,

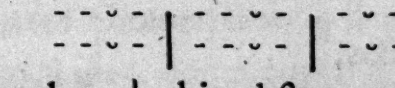

Fonteſque lym | phis obſtrepunt | garrulis,
Somnos, quod in | vitet puel | lis leves,

vel, in ultimâ ſede, ſpondeo,

Fonteſque

Fonteſque lym | phis obſtrepunt | garrulis,
Somnos quod in | vitet mihi | dulces.

vel in tertiâ & ſextâ, anapæſto,

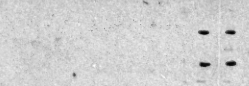

Fonteſque lym | phis obſtrepunt | querulis,
Somnos quod in | vitet leves | pueris.

vel moloſſo, ut in verſu dimidiato,

Fonteſque lym | phis obſtrepunt | manantes,

Interdum verò pro epitritis diiambos admittit, ut

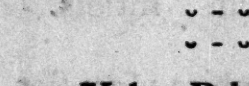

Vale, Pria | pe, debeo | nil tibi,
Jacebis in | ter arva pal | lens ſitu,

vel choriambos,

Alma Venus, | diva potens, | huc ades,
Linque Paphon, | linque Cypri | ſylvulas.

vel

vel pæonas quartos,

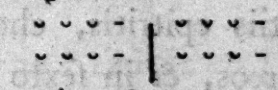

Nitida te | roſa monet, | ne, Chloë,
Nimia ſit | tibi colo | ri fides.

Verſûs pariter dimidiati pro epitritis diiambos habent, & in ultimâ ſede bacchium,

Phaſelus il | le quem, boni, | videtis.

vel in primâ, choriambum,

Omnibus haud | idem eſt nitor | puellis.

Hujuſmodi autem generis verſûs etiam *Scazontes* appellari poſſunt.

Decima ſpecies eſt ea quam Græci Ἀσυγκάρτητον appellant; complectitur enim epitritos quartos inter tertios, qui pedes naturâ ſunt diſſociabiles,

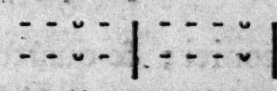

Dulces notæ, | quas blando ca | nis barbito,
Per ſylvulas, | per virgulta, | perque nemus.

ubi

ubi in ultimâ ſede choriambus eſt; recipit interdum pro tertiis epitritis, choriambos, pro quartis, dichoreos, & in ſexto loco moloſſum habet,

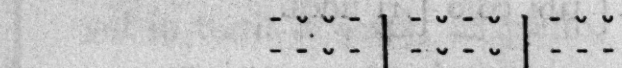

Diva potens, | diva ſuavis, | alma Venus,
Gratam Cypron | ſperne, diri | ge huc cygnos.

aut pro tertiis, diiambos, pro quartis, antiſpaſtos, ſequente choriambo,

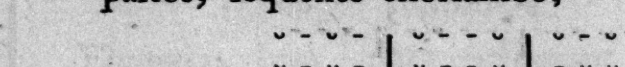

Phaſelus il | le quem cerni | tis, hoſpites:
Phaſelus il | le quem cerni | tis, pueri.

aut pro tertiis, choriambos, pro quartis, dichoreos,

Diva potens, | diva ſuavis, | alma Venus,
Prata Cypri | ſperne; linque | prata Paphi.

Interdum ſunt pæonici; & quartum pæona in primo & quarto loco recipiunt, in ſecundo verò & quinto, pæona tertium,

Nimia

⏑ ⏑ – – | ⏑ ⏑ – – | – ⏑ ⏑ –

Nimia ne | tibi ſit co | lori fides,
Nitida te | roſa, Phylli | pulchra, monet.

Ad hanc ſpeciem pertinere dicuntur iambici dimetri catalectici,

هل بالدّيار انس

Eſtne in domicilio aliquis?

Hál biddiári ánſo.

Lymphæ cadunt loquaces.

qui etiam pro bacchio moloſſum recipiunt,

– – | – – –

Fontes ſtrepunt | manantes.

Species undecima etiam eſt Ἀσυνάρτητος, & continet numeros iambicos inter trochaicos; id eſt, epitritos tertios inter ſecundos,

– – ⏑ – | – – ⏑ – | – ⏑ – –

Ver novum, ver | jam floridum eſt, | jam canorum:
Vere concor | dant alites, | vere nubunt.

recipit

recipit tamen in tertiâ & ſextâ ſede amphimacrum,

Ver canorum, | ver floridum eſt, | ver novum,
Vere carmen | lætum canunt | alites.

vel in ſextâ tantummodò, ut verſus ſit catalecticus,

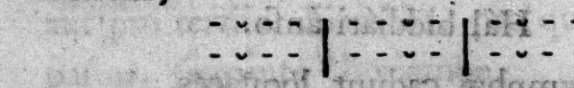

Ver novum, ver | jam floridum eſt, | jam canorum,
Vere carmen | lætum canunt | alites.

Admittit nonnunquam in ſecundâ & quintâ ſede diiambum, in reliquis ionicum minorem,

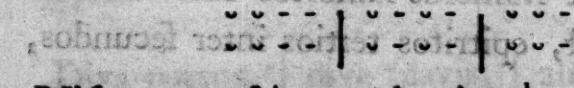

Miſerorum eſt | neque impigro | pede terram
Quatere, aut lu | dum amoribus | dare blandis.

vel pro ſecundis epitritis dichoreos habet, & pro tertiis ionicos à majori,

It puer co | mes virgini | bus, paratque
Spicula inſci | is pectori | bus cruenta.

Interdum hi pedes variè inter ſe miſcentur, ut

Amarylli, | dulci lyrâ | modulare
Molle carmen | ſub arbore | fuſa ſacrâ.

ubi quintus pes pæon ſecundus eſt; &

Molle carmen | ſub arbore | fuſa ſacrâ
Modulare, | dum ſylvulæ | reſpondent.

Nonnunquam in tertio & ſexto loco recipitur anapæſtus,

Jam puellæ | per hortulum, & | pueri
Luſitantes, | breves legunt | violas.

vel in ſexto tantùm,

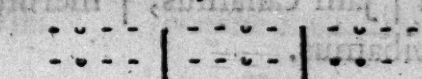

Ver novum, ver | jam floridum eſt, | jam canorum
Vere cantu | dulci nemus | reſonat.

Verſus quaternarii ſunt vel acatalectici,

- ◡ - - | - - ◡ - | - ◡ - - | - - ◡ -

Ver novum, ver | jam floridum eſt, | vere amores | ſpirant leves.

vel catalectici, id eſt, in ultimâ ſede bacchium admittunt,

- ◡ - - | - - ◡ - | - ◡ - - | ◡ - -

Ver novum, ver | jam floridum eſt, | vere ludunt | amores.

Species duodecima eſt antiſpaſtica, & conſtat ex antiſpaſto, ſequente ſecundo epitrito,

◡ - - ◡ | - ◡ - - | ◡ - - ◡ | - ◡ - -

Merum ſuave | jam bibamus, | melos dulce | jam canamus.

ſed in primo loco admittitur vel creticus,

- ◡ - | - ◡ - - | ◡ - - ◡ | - - - -

Ad lyram | jam canamus, | merum dulce | jam bibamus.

vel

vel antibacchius,

⏑ – ⏑ – | – ⏑ – – | ⏑ – – ⏑ | – ⏑ – –

Per prata | lusitantes | rosas fulgi | das legamus.

Ad hanc speciem pertinere dicuntur iambici & trochaici puri ἀσυναρτητοι,

⏑ – ⏑ – | – ⏑ – – | ⏑ – ⏑ – | – ⏑ – ⏑

Mihi placet | jam per omne | nemus canens | lusitare.

ut in illo exemplo,

وقد ارايت الرجال فما اري مثل زيد

Vidi autem homines, at neminem Zeido similem vidi.

Wacád araí | tórrijála | famá arí | míthla Zeídin.

In hac specie versûs tantùm sunt quaternarii.

Species decimatertia partim trochaica est, partim choriambica, ut

– ⏑ – ⏑ | – ⏑ ⏑ – | – ⏑ – ⏑ | – ⏑ ⏑ –

Audienda | virginibus | blanda carmina | et pueris.

In primâ ſede admittitur antiſpaſtus,

⏑ – – ⏑ | – ⏑ ⏑ – | – ⏑ – ⏑ | – ⏑ ⏑ –

Canam ſuavi | ter pueris | mollibuſque | virginibus.

Species decimaquarta tertium habet epitritum, ſecundo ſequente,

– – ⏑ – | – ⏑ – – | – – ⏑ – | – ⏑ – –

Ver dulce, ver | jam canorum eſt, | læti alites | vere nubunt.

In ultimâ ſede admittit moloſſum,

– – – – | – ⏑ – – | – – ⏑ – | – – –

Ver dulce, ver | jam canorum eſt, | & ſylvulæ | reſpondent.

Item in locis imparibus diiambum recipit, in paribus ionicum minorem,

⏑ – ⏑ – | ⏑ ⏑ – – | ⏑ – ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ – –

Placet color | violarum, at | ſuperbiùs | roſa fulget.

Interdum in ſedibus æqualibus ionicum majorem habet,

– – ⏑ ⏑ | – ⏑ – – | – – ⏑ ⏑ | – ⏑ – –

Tanquam

Tanquam breve | lilium ve | nuſtas tua | mox peribit.

vel ſecundum pæona,

Monet roſa, | quàm caducus | nitor tui | ſit coloris.

Ob frequentem pedis ionici uſum, placet hanc ſpeciem *ionicam* vocare.

Species decimaquinta eſt *bacchiaca*, & vel tetrametros habet verſûs, qui conſtant ex octo bacchiis, vel trimetros, qui ſex. Hi verſûs apud Latinos in primâ ſede moloſſum recipere poſſunt, in reliquis, pæona, ut in Enniană fabulâ perſonatus Thyeſtes,

Nolite, hoſ|pites, ad|me adire il|licò iſtic.

apud Aſiaticos verò ſunt vel tetrametri acatalectici,

Puellas | amo de | licatas, | venuſtas,
Capillos | odoris | revinctas | corollis.

vel catalectici,

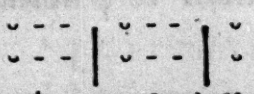

Puellas | amo de | licatas, | venuſtas,
Capillos | odoris | revinctas | roſis.

vel brachycatalectici,

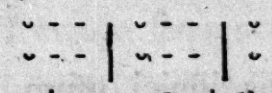

Puellas | amo de | licatas, | venuſtas,
Capillos | odoris | roſis cinc | tas.

Interdum recipiunt etiam in unaquaque ſede, præter ultimam, amphibrachyn,

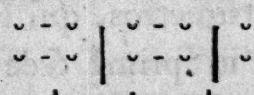

Bibamus, | amice, | canamus, | amemus,
Amœni | us eſt quid | amore | beato?

& nonnunquam ſpondeum in primâ ſede,

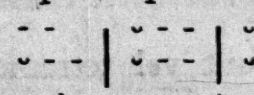

Quis non | puellas | amat de | licatas
Capillos | odoris | revinctas | corollis?

interdum etiam in primâ trochæum, in quartâ iambum,

Ipſe

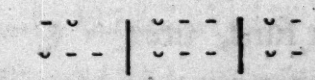

Ipſe | puellas | venuſtas | amo
Capillos | odoris | revinctas | coronis.

Verſûs trimetri in tertio locó & in ſexto, iambum habent,

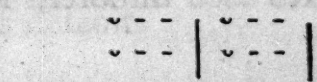

Puellas | venuſtas | amo
Capillos | revinctas | roſis.

vel in tertio iambum, in ſexto ſyllabam longam,

Puellas | amo ſplen | didas
Capillos | roſis cinc | tas

Species ultima eſt *cretica:* tetrammetri autem puri ſunt, & ex octo conſtant amphimacris,

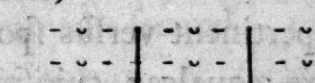

Quid petam | præſidî, aut | exequar? | quove nunc
Applicem? | quo rece | dam? arce & ur | be orba ſum. *Vet. Poet.* apud *Cic.*

Trimetri vel puri ſunt, ut

Quid petam | præſidî, aut | exequar?
Quo rece | dam? arce & ur | be orba ſum,

vel in tertio & ſexto loco minorem ionicum recipiunt, ut

Quid petam | præſidî? | miſeram me!
Nec mihi | gaudium, | neque ſpes eſt.

Nonnunquam ſinguli pedes, excepto primo, in anapæſtos mutantur, ut ſit verſus propè anapæſticus, ut

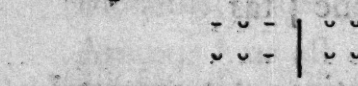

Hinnulo | ſimilis | fugis, O | Glycere,
Tenero, | pavido, | gracili, | querulo.

Ad hanc ſpeciem pertinent verſûs ſpondaici, anapæſticis tempore æquales; cujuſmodi eſt ille ab Ali, Mohammedis genero, [b] compoſitus,

[b] Vid. Clerici *Proſod. Anab.* pag. 148.

ان

ان الدّنيا قد غرّتنا واستهوتنا واستلهتنا

In nēddūnyā | kād ghārrātnā | wāstāhwātnā | wāstālhātnā.

hoc eſt ferè ad verbum,

Vitæ ſplendor | nos decepit, | nos oblectat, | nos delenit.

De Aſiaticorum re metricâ vereor ne nimis loquaciter (cùm breviloquens eſſe inſtituiſſem) diſſeruiſſe videar; ſed me à propoſito abduxit argumenti varietas & copia. Exempla Arabica aut Perſica ſubjungere nolui, ne potiùs eruditionem plus æquo curioſam oſtentare, quàm lectoris aut delectationi aut utilitati conſulere, viderer.

Eſt autem ars metrica apud Arabas antiquiſſima: tametſi enim princeps de eâ libellum contexuit *Ferahidius*, ſeculo poſt fugam Mohammedis ſecundo, tamen ante Mohammedem natum, & fortaſſe à primâ gentis origine, poetas Arabia tulerat innumerabiles.

Atque in hoc loco de *Hebræi* carminis naturâ non alienum erit paucis differere; siquidem ea est linguæ Hebrææ cum Arabicâ cognatio, ea poeseos utriusque gentis cùm in imaginibus, tum in figuris, similitudo; ut nequeam mihi persuadere, quin metra etiam Hebræa fuerint Arabicis persimilia, nisi quòd Arabum versiculi similiter desinant, veterum Hebræorum, non item; & hi quidem in eodem poemate diversis carminum generibus usi fuisse videantur, quod Pindarum cæterosque Lyricos fecisse perspicuum est. Itaque *analogiâ* ductus quasdam poeseos Hebrææ regulas describere conabor, non eas quidem ut certas, sed ut probabiles tantùm proponens; neque enim sum nescius plena esse errorum omnia, & in profundo demersam latere Veritatem. Puto igitur eas syllabas, quæ aut consonante, aut vocali, א, י, ו quiescente terminantur, ut בל *bāl*, בי *bī*, longas esse, quæ secus, ut ב *bĕ*, breves; sed in iis vocibus quæ vocalibus carent, tenendas autumo vocales Arabicas.

Et

Et quoniam Arabes dicunt نَفْسِي nāfsī, *anima mea*, eodem modo vocem Hebræorum נפשי nafsī efferre non abſurdum videtur; utrum verò Hebræi *nafson* pro *nafs* dixerint, ut in verſibus metiendis Arabes, id certè neminem unquam ſciturum arbitror.

Statuam itaque hos eſſe pedes Hebræos,

Spondæum,	נפשי	*nāfsī.*
Iambum,	צדיק	*sădīk.*
Trochæum, primæ ſyllabæ vocis,	כוכבים	*coūcă|bīm.*
Pyrrichium, primæ ſyllabæ vocis,	שתרת	*sătă|rāt.*
Anapæſtum,	שרחת	*sărăhāt.*
Bacchium,	דרושים	*dĕrūsīm.*
Amphimachrum,	כוכבים	*coūcăbīm.*
Moloſſum,	חפציהם	*hāfzīhēm.*

Ex quibus pæonas, epitritos, & reliquos, ut vocantur, *numeros*, facillimum erit componere. Equidem ſatis accuratè obſervavi

Jobi poematis caput octavum & viceſimum, *Solomonis* carmen, unum atque alterum *Pſalmum*, *Jeremiæ* Θρηνῳδίαν, *Moſis & Deboræ* carmina, & *Davidis* in obitum Sauli & Jonathani elegiam, (in qua bacchius propè ſingula diſticha claudere videtur,) & in iis omnibus perſpicuam vidi cum metris *Arabicis* affinitatem. Age, legat quivis plures verſûs Arabicos,

اذ اقود الجيش واحمل رايتي
للجيش يقدمهم كمي اصيد *
ليث يغامر الطعان كانما
يقم الرجال فنيق ملبد *

& deinceps totidem Hebræos [c],

שאגת אריה וקול שחל
ישני כפירים נתעו :
ליש אבד מבלי טרף
ובני לביא יתפרדו :

ſummam inter eorum numeros ac modulationem perſpiciet ſimilitudinem.

[c] Job iv. 10, 11.

Sic

Sic elegantis hujus diſtichi,

שחורה אני ונאוה בנות ירושלם
כאהלי קדר כירעות שלמה :

Fuſca ſum, at formoſa, Solymitides,
Tanquam tentoria Kedari, tanquam aulæa
Solomonis.

primum verſiculum ad ſpeciem ſecundam pertinere arbitror, ut

˘ – – – | – ˘ – | – ˘ – ˘ | – ˘ –

Sehureh a | ni vana | uhbenut ye | ruſalem

ſecundum verò ad quintamdecimam, ſeu *bacchiacam*, ut

˘ – – – | ˘ – ˘ | ˘ – – – | ˘ ˘ –

Caahli | kedarca | yeriut | Solomeh.

hi enim verſûs in ultimâ ſede (ut dictum eſt) recipiunt anapæſtum. Quod attinet ad Pſalmum undecimum & centeſimum, quem jam expoſuerunt duo eruditiſſimi viri, [d] alter ſeriò & ſatis infelicitèr, [e] alter facetè & εἰρωνικῶς, equidem eundem inſpexi, & nullus

[d] Vide Harii Pſalmos.

[e] Vide Metricæ Harianæ Confutationem Prælect. de Sacrâ Poeſi ſubjectam.

dubito

dubito, quin ſinguli verſiculi ad unam vel alteram harum ſedecim ſpecierum referri facillimè poſſint. Sic verſus octavus,

סמוכים לעד לעולם
עשוים באמת וישר

Sĕmūkīm | lĕād | lĕōlām
ăsūīm | bĕāmāt | văyīsĕr.

purus eſt bacchiacus, excepto, in ſecundâ ſede, iambo, qui pes, ut ſuprà dixi, in hac ſpecie locum habet. Sed huic quæſtioni, ſine infinito labore, & ſummo otio, quod mihi minimè ſuppetit, ſatisfacere non potero: ſufficiet fontem aperuiſſe, & novam rei metricæ Hebræorum inveſtigandæ viam quaſi digito monſtrâſſe.

Nec verò affirmare audeo (quo nihil arrogantius) Hebræi carminis naturam, quæ cæteros latuit, mihi ſoli innoteſcere. Quid enim, poſt inutiles tot doctiſſimorum hominum conatûs, effecturum me confidam? aut cur me pervenire poſſe ſperem ad illud littus, ubi tot ſcriptores admirabiles naufragium paſſi ſunt? Id ſolum innuere volui, cùm

cùm linguæ Hebræa atque Arabica ſorores germanæ ſint, veriſimillimum eſſe eas, ſi quando iis poeticè loqui contigerit, iiſdem numeris ac pedibus, & iiſdem ferè metrorum generibus uſas fuiſſe. Ac ſi cui verſûs iſti antiſpaſtici, pæonici, aliique, ſolutæ orationi ſimiliores eſſe videantur, is in mentem revocet, iiſdem metris uſos eſſe poetas eos, qui λυρικοὶ à Græcis appellantur, & " quos, ut in Oratore ait M. Tullius, cùm " cantu ſpoliaveris, nuda pœnè remanet " oratio." Quod ſi quis hujuſmodi verſiculos neget eſſe poeticos, eidem non videbitur Pindarus aut Bacchylides poeta.

His poſitis, ſine quibus ea, quæ ſequuntur, intelligi nullo modo poterunt, ad amœniora tandem poeſeos Aſiaticæ ſpatia veniamus.

CAPUT

CAPUT III.

القصيدة

SIVE

De Idyllio Arabico.

PERANTIQUUM & præcipuè *Arabibus* excultum poematis genus eſt, quod قصيدة *kaſida* vocatur. Quod ad *kaſidæ* formam attinet, primi verſiculi ſimiliter deſinunt, & deinde per totum poema verſûs pares ſimilibus ſonis terminantur: debet autem poema modicæ eſſe magnitudinis; rarò enim aut plura quàm centum diſticha complectitur, aut pauciora quàm viginti: ſunt tamen nonnulla quæ ſeptem tantùm continent, velut [a] illud de laudibus collegii cujuſdam, cui præfuit vir eximiè doctus, *Abu Haníſa*.

[a] Shecardan, cap. v.

فلها

فلها به فضل علي الاقران
ما بان في الاغصان فضل البان *
قد انبت الرحيم في محرابها
زهراً كدّر قلايد العقيان *
فكانه كسري انوشيروان قد
وضعوا عليه التاج في الايوان *
لو لم تبت وابو حنيفة شيخها
ما شبهت بشقايق النعمان *
خير يطوف ببصر بحر علومه
حتي كان الناس في الطوفان *
يثني اليها العلم فهي زمامه
وابو حنيفتنا الامام الثان *
وغدت له في البحث كل طريقة
نسبت الي التحقيق والاتقان *

" Ei autem (*collegio*) ob hunc (*virum*) tanta
" eſt præ cæteris excellentia, quanta inter
" ramos eniteſcit præſtantia myrobalani.
" Succreſcere facit Deus in ſancto ejus re-
" ceſſu florem, qui auri puri monilia
" obſcura reddit.

" Tan-

" Tanquam eſſet (Perſarum rex) *Coſri Anu-*
" *ſhirvan*, cui in palatio corona imponi-
" tur.
" Niſi ita ſtaret, eſſetque præſes ejus *Abu*
" *Hanifa*, non eſſet cùm anemonis (*ob*
" *eximiam pulchritudinem*) comparatum.
" Feliciter *Ægyptum* circumdat mare doc-
" rinarum ejus, adeò ut populus diluvio
" inundetur.
" Flectitur in illud (*collegium*) doctrina, eſt
" autem tanquam habena ejus, & Abu
" Hanifa, ſacerdos noſter, eam flectit.
" In diſputationibus autem ſinguli curſûs
" ad veritatem inveſtigandam, & perno-
" ſcendam ſcientiam referuntur."

Hoc tamen ſtatui poteſt: ea carmina quæ ex paucioribus quàm viginti conſtant diſtichis, ſi amores, luſûs, ac delicias continent, eſſe inter Odas recenſenda, at ſi laudationem, ſi vituperium, ſi præcepta moralia, ſi quid heroicum, ſi quid tandem funebre & luctuoſum complectuntur, ad norum poematum, ſeu *kaſidarum* claſſem, referri poſſe. Atque

hæc

hæc poematis ſpecies elegiæ noſtræ nec undequaque convenit, nec eſt tamen prorſùs diſſimilis. Hoc autem inter eam & elegiam maximè videtur intereſſe, quod hæc in amore aut triſtitiâ plerumque verſetur, illa verò intra nullius argumenti limites reſtringatur, ſed vel præcepta, vel querimoniam, vel laudationem, vel delicias ac luſûs, vel vituperationem poſſit complecti. Sed mos erat perpetuus antiquis Arabum poetis, aut ab amoribus poema ordiri, aut amorum deſcriptionem medio poemati aptè intexere; deinde equum aut camelum deſcribere, quo vecti ad amicarum tentoria accederent; & poſteà ad argumentum præcipuum uberiùs tractandum properare, donec per ſuavem rerum varietatem carmen deducentes, lapſu quodam molli & æquabili, in clauſulam quaſi ſubitò caderent. Hæc autem mihi attentè conſideranti, videtur hoc poematis genus Εἰδυλλίῳ Græcorum mirificè congruere. Sic *Abi'l Olæ* nobiliſſimum illud poema in laudem principis Sâïd, Theocriti Ἐγκωμίῳ εἰς Πτολεμαῖον convenit; niſi ſit potiùs ob au-

 daciſſimas

daciſſimas figuras & crebras à propoſito declinationes, cum Pindari odis conferendum. *Tograi* porrò carmen in primis politum atque elegans, ad Idyllii, quod Χάριτες inſcribitur, naturam videtur accedere; nam ut in hoc vituperatur Hieronis atque aliorum avaritia, ſic in illo, amicorum perfidia ac fortunæ temeritas reprehenditur. Itaque inter Idyllia recenſeo venuſtiſſimum illud carmen *Caab Ben Zoheir*, & illud, quod *Bordah* appellatur, & cui amores, ut aſſolet, intexuntur: velut in illis molliſſimis verſibus,

ايحسب الصبّ ان الحبّ منكتم
ما بين منسجم منه ومضطرم *
لولا الهوي لم ترق دمعاً علي طلل
ولا ارقت لذكر البان والعلم *
فكيف تنكر حبّاً بعد ما شهدت
به عليك عدول الدمع والسقم *

" Putatne amator, amorem celatum iri,
" Qui partim effuſis lachrymis, partim cordis ardore detegitur?

" Niſi

" Niſi amares, non lacrymâſſes ob ruinoſa domicilia,
" Neque ob myrobalani & collis recordationem inſomnis eſſes.
" Quî itaque amare te neges, ſiquidem teſtes ſunt
" In te veri, pallor ac lachrymarum effuſio [b] ?"

Sed longè omnium celeberrima in hoc genere poemata ea ſunt ſeptem Idyllia, quæ, ob eximiam elegantiam, in templo Meccano ſuſpenſa fuiſſe memoriæ proditum eſt. Atqui de iis prolixè differere, non eſt neceſſarium: hujus enim linguæ cultoribus tam nota ſunt, quàm Græcarum literarum ſtudioſis Pleias illa Ægyptia [c]. Prætereà de illis ita fusè, ita eruditè diſſeruit Reiſkius nihil ut dici melius poſſit: quamvis majorem eſſet laudem conſecutus, ſi modum

[b] Vide Poema hoc *Lugduni* editum, & à viro erudito Jo. Uri quàm accuratiſſimè verſum.

[c] Lycophron, Homerus Junior, Nicander, Philicus Theocritus, Aratus, Apollonius.

tenere potuiſſet; nimis enim ob variæ eruditionis copiam effunditur ac redundat.

Septem his Idyllïis diſpari in genere laus propè ſimilis tribuitur. *Amralkeiſi* poema molle eſt, lætum, ſplendidum, elegans, varium, venuſtum: *Tarafæ* audax, incitatum, exultans, quadam tamen hilaritate perſperſum: *Zoheiri* acutum, ſeverum, caſtum; præceptis moralibus, ac ſententiis plenum graviſſimis: *Lebidi* leve, amatorium, nitidum, delicatum, & ſecundæ Virgilii eclogæ non diſſimile; queritur enim de amicæ faſtu ac ſuperbia; divitias etiam ſuas, ut Virgilianus ille Corydon, enumerat, ſuas denique virtutes, ſuæque tribûs gloriam in cœlum effert: *Antaræ* porrò carmen elatum eſt, minax, vibrans, magnificum, cum quadam etiam deſcriptionum atque imaginum pulchritudine: *Amri* vehemens, excelſum, & glorioſum; *Harethi* denique pleniſſimum ſapientiæ, acuminis, dignitatis. Sunt autem *Amri* atque *Harethi* poeticæ quodammodò orationes, inter ſe, ut Æſchinis illæ ac Demoſthenis, contrariæ: habitæ ſunt enim in quodam

quodam Arabum conventu ad fœdus inter duas tribûs faciendum congregato. Suam autem *Hareth Ben Helza* vehementiſſimo animi impetu, arcui ſuo, more Aſiatico, innixus, effudiſſe ex tempore dicitur. De ſingulis horum poematum elegantiis commodior erit aliquando diſſerendi locus: nunc de primo ſolùm, *Amralkeiſi* ſcilicet, loquar.

Eſt igitur hujus poematis dictio læta, picta, florida, animata, & ad ſuavitatem ac delicias unicè comparata: imaginibus abundat ita ſplendidis, comparationibus ita variis ac delicatis, ita tandem lectis & exquiſitis coloribus verborum, & nitidis figurarum luminibus, ut divinum illud Salomonis carmen propè æquare videatur. Operæ pretium erit pulcherrimi hujus Idyllii argumentum exponere, & deinde præcipuas imaginum & comparationum venuſtates delibare.

Deflet initiò amicarum diſceſſum, duos ſodales allocutus, quos ſecum affert, ad deſerta manſionum veſtigia intuenda. Hæc inſpiciens, lacrymat, queritur, deſperat. Socii

eum ſolari cupiunt: at ſolatium repellit, Illi verò haud minùs dura eum anteà paſſum eſſe affirmant: *Sed enim tunc*, inquit, *cum diſcederent amicæ meæ, & ſuaviſſimus odor ab iis afflatus eſſet,*

فاضت دموع العين مني صبابة
على النحر حتى بل دمعي محملي

" Effundebantur ob deſiderium ex oculis
" meis lachrymæ uſque eò, ut in gremium
" defluentes balteum meum madefacerent."
Reſpondent; *Verùm hunc mœſtitiam lenire debet præteritæ hilaritatis recordatio, ſæpè enim cum illis jucundè vixiſti.* Hac conſolatione aliquantulùm levatus poeta, hilariores quoſdam dies commemorat; delicias quaſdam deſcribit, & amatoria ſua colloquia cum formoſiſſimis puellis *Oneiza* & *Fathima*, mirâ jucunditate, recitat. Gloriatur ſe virginem pulcherrimam amaviſſe, & per medias haſtas ac media pericula, ad eam uſque adeò perrexiſſe, donec optato frueretur laboris fructu. Amorem deinde collaudat, cujus reprehenſores irridet. Poſteà ſeipſum ob fortitudinem

nem laudat & conſtantiam, quâ per valles incultas ac tenebroſas noctu incedit. Tum equum nobiliſſimè pingit; venationem deſcribit, & poſt eam, epulas; ac tandem cum eximiâ imbris deſcriptione, poema claudit. Ad ſummam, hoc Idyllium (quod ad minorem illam poeſeos dramaticæ ſpeciem pertinet) deliciis ac ſuavitatibus abundat, & cum venuſtiſſimis Europæorum poetarum eclogis poteſt comparari. Quàm læta & vivida hæc eſt ſimilitudo!

اذا قامتا تضوع المسك منهما
نسيم الصبا جاءت برنا القرنفل

"Cùm duæ puellæ aſſurgerent, afflatus eſt ab illis odor,
"Tanquam zephyrus auram [d] floris Indici perferens."

qua comparatione creberrimè utuntur poetæ Perſici; ut Hafiz,

[d] Anglicè *clove gilly-flower*.

نسيم

نسیم صبح عنبر بوست امروز
مگر یارم ره صحرا گرفتست

"Aura matutina ambari hodiè odorem habet,
"Forsan, puella mea in prato incedit."

& alibi sæpiùs. Similiter [e] alius, amicam accedentem describens, ait bellissimè,

مگر نسیم الصبا از چمن رسید
یا کاروان مشک زراه ختن رسید

"Suavisne aura ex hortulo proveniens spirat?
"An moscho onusta caterva ex viâ *Khoteni* redit?"

Alias proferamus comparationes non minùs venustas:

اذا ما الثريا في السماء تعرضت
تعرض اثناء الوشاح المفصل

"Cùm in cœlo splenderent Pleïades,
"Tanquam extrema pars chlamydis margaritis ornatæ,"

[e] Vide Herbelotum in voce *Khoten*, pag. 999.

Compa-

Comparatur æther cœruleus cum puellæ veſte, Pleïades verò cum gemmis ſuper eam ſparſis. Pulchrè eaſdem comparat *Mohammed Ben Abdalla el Catib* cum gemmâ *Turcheſâ* margaritis diſtinctâ,

حكت طبقا فيروزجيا اديمه
نثرت عليه سبع حبات لؤلؤ

"Similes ſunt (Pleïades) vaſi è gemmâ cœruleâ facto,
"Super quod ſparguntur ſeptem margaritæ."

مهفهفة بيضاء غير مفاضة
ترائبها مصقولة كالسجنجل

"Gracilis puella, ſplendida, non amplum habens corpus,
"Quod politum videre poſſes tanquam ſpeculum."

Poteſt etiam reddi tanquam [f] *argentum liquidum.*

[f] Vide Kamûs in voce سنجل

تصدّ

تصدّ وتبدي عن اسيل وتتقي
بناظرة من وحش وجرة مطفل

" Se avertit, ac detexit molles genas, circumſpiciens,
" Tenero aſpectu velut timida hinnulorum mater."

Confert languidos puellæ oculos, amoris pleniſſimos, cum ceryæ tenerrimo aſpectu.

وجيد كجيد الريم ليس بفاحش
اذا هي نصته ولا بمعطل

" Collum ejus, ſicut collum capreolæ non invenuſtum,
" Cum illud erigat, nec monilibus carens."

Quicunque الظبي pulcherrimum animal aſpexerit, hujus comparationis elegantiam & ſuavitatem perſpiciet.

وفرع يزين المتن اسود فاحم
اثيث كقنو النخلة المتعثكل

" Crines, qui tergum ornant, nigri, imò nigerrimi,
" Denſi, tanquam racemi palmæ copioſi."

Eandem

Eandem ſimilitudinem innuere videtur Salomo, licet capillos haud nominet:

אשכל הכפר דודי לי
בכרמי עין גדי

" Racemus uvarum dilectus meus mihi,
" In hortis Eingedi."

Certè Græci cincinnos plexos & nigros cum uvarum racemis creberrimè comparant.

وكشح لطيف كالجديل مخصر
وساق كانبوب السقي المذلل

" Medium ejus corpus funiculo tenui ſimile,
" Crus autem palmæ aquâ rigatæ remiſſo ſurculo."

تضيء الظلام بالعشاء كانها
منارة ممسي راهب متبتل

" Caliginem noctis illuminat, velut
" Lampas viri ſolitarii, veſpertini, abditi."

كبكر المغاناة البياض بصفرة
غذاها نمير الماء غير محلل

" Similis

" Similis eſt (facies ejus) margaritæ partim candidæ, partim flavæ,
" Quam nutrivit dulcis aqua, non turbata viatoribus."

Pulchrior eſt nimirùm color margaritæ, quæ non ſit puri candoris.

Poſſunt hæc atque alia hujus poematis loca cum Salomonis g delicatis illis ac venuſtis deſcriptionibus comparari; cujus ſanctiſſimum carmen inter Idyllia Hebræa recendum puto.

Inter poetas recentiores facilè omnibus præſtat *Ebno'l Faredh*, cujus elegans volumen in Academiæ bibliothecâ vidimus: unam hujuſce ſcriptoris elegiam, quæ imagines Arabum campeſtrium luculentè demonſtret, libet huic capiti ſubjungere.

قال ابن الفارض

ابرق بدا من جانب الغور لامع
ام ارتفعت عن وجه ليلي البراقع

g Cap. iv. & v. 9—16.

انار الغضا ضاءت وسلمي بذي الغضا
ام ابتسمت عما حكته المدامع
انشر خزامي فاح ام عرف حاجر
بامّ القرى ام عطر عزة ضايع
الا ليت شعري هل سليمي مقيمة
بوادي الحمي حيث المتيم والع
وهل لعلع الرعد الهتون بلعلع
وهل جادها صوب المزن هامع
وهل اردن ماء العذيب وحاجر
جهاراً وسر الليل بالصبح شايع
وهل قاعة الوعساء مخضرة الربا
وهل ما مضي فيها من العيش راجع
وهل بربا نجد فتوضح مسنده
اهيل النقا عما حوته الاضالع
وهل بلوي سلع يسل عن متيم
بكاظبة ما ذا به الشوق صانع
وهل عذبات الرند تعطف نورها
وهل سلمات بالحجاز ايانع

وهل

وهل اثلات الجِزْع مثمرة وهل
عيون عوادي الدهر عنها هواجع
وهل قاصرات الطرف عِيْن بعالج
علي عهدي المعهود ام هو ضايع
وهل ظبيات الرقمتين بعيدنا
اتمن بها ام دون ذلك مانع
وهل فتيات بالغوير تريننى
مرابع نعم نعم تلك المرابع
وهل ظل ذاك الضال شرقي ضارج
ظليل فقد روته منى المدامع
وهل عامر بعدنا شعب عامر
وهل هو يوماً للمحبين جامع
وهل امّ بيت الله يا امّ مالك
عريب لهم عندي جميعا صنايع
وهل نزل الركب العراقي معرفا
وهل شُرعت نحو الخيام شرايع
وهل رقصت بالمازمين قلايص
وهل لغباب البيض فيها تدافع

لعل

لعل اصيحابي بمكة يبردوا
بذكر سليمي ما تجنّ الاضالع
وعلي الليلات التي قد تصرمت
تعود لنا يوماً فيظفر طامع
ويفرح محزون ويحؤ متيم
ويانس مشتاق ويلتذّ سامع

Hoc eſt ferè ad verbum,

" Fulgurne apparet ex latere vallis rutilans?
" an amoventur à facie Leilæ *puellæ*
" vela?
" Igniſne inter *arbores dictas* Gadha ſplen-
" det, dum Solima in loco his arboribus
" conſito commoratur? an renident, ſu-
" pra quam dici poteſt, illius oculi?
" Odorne *herbæ* Khozámi ſpirat? an Ha-
" geri fragrantia ex matre urbium, *Mec-*
" *ca?* an dulcis halitus Azzæ *puellæ* diſ-
" pergitur?
" Hui! utinam ſcirem num habitet Solei-
" ma in valle inacceſſâ, ubi amator de-
" ſperans luget.

" *Cupio*

" *Cupio autem ſcire*, num ſonet adhuc to-
" nitru plena, *nubes* pluvioſa in Laláo
" *monte*, &, num irriget eum effuſio plu-
" viæ manantis:
" Num hauriam *amplius* aquam Azibi &
" Hageri, apertè dum arcanum noctis ab
" Aurorâ detegitur:
" Num planities arenoſa virides habeat col-
" les; & num vita, quæ in ea tranſacta
" eſt, ſit aliquando tandem reditura:
" Num in collibus *Najdi* & *Taudhi* ſit qui
" narret, O dulcis amicule, de eo *ar-*
" *dore* quem pectora ſua contegunt:
" Num in arenæ cumulo *montis* Salái, roget
" quiſpiam de amatore perdito in *Cad-*
" *hemâ*, *dicens*, Ecquid eſt in eo quod
" amor efficiat?
" Num ramuli myrtei decutiant flores ſuos,
" & num *arbores* Salamæ in *regione* He-
" giáz matureſcant:
" Num myricæ vallis floreſcant, & num
" adverſæ fortunæ oculi procul ab illis
" dormiant;

" Num

" Num puellæ demiſſis oculis, iiſque am-
" plis, in *loco* Alija, fidem ſervent, an
" negligant:
" Num hinnuli Rakimatein *duorum hortu-*
" *lorum* procul à nobis commorentur in
" iis, an ſit qui eos prohibeat:
" Num virgines in vallículâ monſtraturæ
" ſint mihi vernas Noamæ *puellæ* ſedes;
" O ſedes dulciſſimas!
" Num loti ſylveſtris umbra, qui lotus ori-
" enti ſoli exponitur in *Dharijâ*, ſpiſſa
" *adhuc maneat*; certè *illam arborem*
" oculi mei lacrymis irrigabant:
" Num colitur, nobis abſentibus, vallis
" Ameri, & num vallis iſta amatoribus
" congrediendi locus unquam futura ſit:
" Num templum Meccanum, O mater
" Malikæ, petiverint Arabes adoleſcen-
" tuli, quibus omnibus ob benefacta gra-
" tiæ à me habendæ ſunt:
" Num cœtus equitum Chaldæorum deſcen-
" derint in *monte* Arafat religionis ergo;
" & num apud tentoria patefactæ ſint le-
" ges *Mohammedis*:

" Num ſaliant in anguſtiis *Meccæ & Araſæ*,
" camelæ juvencæ, & quatiantur inter
" eas albæ *dorſorum* turriculæ:
" Num ſalutet Solima lapidem apud quem
" fœdus noſtrum fuerat, & premat eum
" digitis:
" Forſan amiculi mei in Meccâ extinguent,
" recordatione Soleimæ, *ignem* quem eo-
" rum celant pectora:
" *Spero autem* noctes, quas tranſegimus, re-
" dituras nobis aliquando, ut exultet per-
" ditè amans,
" Et gaudeat triſtitiâ oppreſſus, & vivat
" amore percitus, & ſocietatem petat de-
" ſiderio flagrans, & delectetur quicun-
" que hæc audiet."

Hoc poema verſibus elegiacis reddere conati ſumus, vel potiùs imitari, aliis ſententiis paullulùm mutatis, aliis omninò rejectis, ita tamen ut elegiæ Arabicæ forma atque argumentum ſatis accuratè ſerventur.

Fulgur an è denſâ vibratum nube coruſcat?
An roſeas nudat *Leila* pudica genas?

Bacci-

Bacciferumne celer fruticetum devorat ignis?
Siderea an *Solimæ* lumina dulcè micant?
Nardus an *Hageri*, an ſpirant violaria *Meccæ*,
Suavis odoriferis an venit *Azza* comis?
Quàm juvat ah! patrios memori tenuiſſe receſſûs
Mente, per ignotos dum vagor exul agros!
Valle ſub umbroſâ, pallens ubi luget amator,
Num colit aſſuetos mollis amica lares?
Jamne cient raucum præfracta tonitrua murmur
Montibus, effuſæ quos rigat imber aquæ?
An tua, dum fundit primum lux alma ruborem,
Lympha, *Azibe*, meam pellet, ut antè, ſitim?
Quot mea félices vidiſtis gaudia, campi,
Gaudia væ! miſero non renovanda mihi?
Ecquis apud *Nagedi* lucos aut paſcua *Tudæ*
Paſtor amatorum ſpeſque metûſque canet?
Ecquis ait, gelidâ *Salæ* dum valle recumbit,
"Heu! quid *Cademeo* in monte ſodalis agit?

Num graciles rident hyemalia frigora myrti?
Num viret in ſolitis lotos amata locis?
Num vernant humiles in aprico colle myricæ?
Ne malus has oculus, ne mala lædat hyems!
An mea *Alegiades*, dulciſſima turba, puellæ
Curant, an zephyris irrita vota dabunt?
An viridem ſaliunt, nullo venante, per hortum
Hinnuleique citi, capreolique leves?
Viſamne umbriferos, loca dilectiſſima, ſaltûs,
Ducit ubi facilem læta *Noama* chorum?
Num *Daregi* ripas patulâ tegit arbutus umbrâ,
Ah! quoties lacrymis humida facta meis?
Grata quis antra colit, nobis abſentibus, *Amri*,
Antra puellarum quàm benè nota gregi?
Forſan amatores *Meccanâ* in valle reductos
Abſentis *Solimæ* commemineſſe juvat.
Tempus erit, levibus quo pervigilata cachinnis
Nox dabit unanimi gaudia plena choro;
Quo dulces juvenum ſpirabit cœtus amores,
Et lætos avidâ combibet aure modos.

CAPUT

CAPUT IV.

الغزل

SIVE

De Carmine Perſico.

ALTERA poematis ſpecies quâ utuntur Aſiatici, & ex iis præcipuè Perſæ, الغزل ſeu *carmen amatorium*, vocatur. Hujus autem carminis leges inſigniores ſunt, ut ſit breve, ut varium, ut venuſtum: breve, nam pluribus quàm ſeptendecim diſtichis conſtare nequit, & ſeptem tantùm aut octo plerumque complectitur; varium, utpote cujus ſinguli verſûs ſingulos habeant ſenſûs, qui vix ullo inter ſe nexu cohæreant; venuſtum, quia imaginibus lætis ac floridis abundat, quas pœnè neceſſariò ſubſequitur verborum pulchritudo ac nitor. Duo porrò primi uniuſcujuſque Odæ verſiculi ſimiliter definant oportet, idemque ſonus per to-

tum carmen in verſiculorum parium fine continuatur. In ultimo autem verſu, vel ſaltem in eo qui ultimum præcedit, poeta nomen ſuum artificiosè & jucundè intexit. Quæ res ut clariores reddantur, ſubjiciam carmen venuſtiſſimum, à poetâ admirabili *Hafez* ſcriptum, quem in hoc opere ſæpiſſimè laudabo;

دوستان وقت گل آن به که بعشرت کوشیم
سخن پیر مغانست بجان نیوشیم

"Amici, roſarum tempore, melius eſt hilaritati curam impendere;
"Vox eſt ſenis tabernarii animæ noſtræ; ne cunctemur."

نیست در کس گرم ووقت طرب میگذرد
چاره آنست که سجاده بمي بفروشیم

"Nemini eſt mœſtitia; at lætitiæ tempus avolat;
"Illud nobis erit auxilium, ut [a] ſacrum ſtragulum vino permutemus."

[a] Super quo ſe proſternunt *Mohammedani*, cum preces fundunt.

خوش

خوش هوایست فرح بخش خدایا بفرست
نازنیني که برویش مي گلگون نوشیم

" Dulcis aura eſt, gaudium præbens; mitte,
ô fauſtum numen,
" Laſcivam puellam, quâ præſente vinum
roſeum bibamus."

ارغنون ساز فلک رهزن اهل هنرست
چون ازین غصه ننالیم وچرا نخروشیم

" Lyram apta: fortuna proborum hominum
prædatrix eſt;
" Siquidem ob illum dolorem non quera-
mur, cur non clamorem excitemus?"

کل بجوش آمد واز مي نزدیمش آبي
لاجرم زآتش حرمان وهوس درجوشیم

" Roſa cum ſtrepitu venit: annon è vino
aquam illidemus?
" Præcipuè cum igne amoris & deſiderii
tumultuemur."

حافظ این حال عجب با که توان گفت
که ما
بلبلانیم که در موسم کل خاموشیم

" O Hafez, mirum eſſet ſi quis poſſet dicere,
" Nos luſcinias eſſe, & tempore roſarum ſilere."

Hæc verti, ut multa ejuſdem poetæ; exemplum ſecutus amiciſſimi & nobiliſſimi viri Caroli Revizkii, qui ſemper eſt à me honorificè nominandus [b]:

Jam roſa purpureum caput explicat. Adſit, amici,
Suavis voluptatum cohors:
Sic monûere ſenes.

Nunc læti ſumus: at citiùs læta avolat ætas,
Quin ſacra permutem mero
Stragula nectareo?

Dulcè gemit zephyrus. Ridentem mitte puellam,
Quam molli in amplexu tenens
Pocula læta bibam.

Tange chelyn. Sævit fortuna; at mitte querelas.
Cur non canoros barbiti
Elicimus modulos?

[b] Vide *Specimen Poeſeos Perſicæ* Vindobonæ editum.

En!

En! florum regina nitet roſa. Fundite vini,
Quod Amoris extinguat facem,
Nectareos latices.

Suavè loquens Philomela vocor: Quî fiat ut umbrâ
Tectus roſarum nexili
(Veris avis) taceam?

Hæc Ode longâ explicatione non eget. Pauca tamen hic breviter notanda ſunt, ad ultimi verſûs ſuavitatem intelligendam, quæ c aliàs fuſius exponam. Primùm poetæ Aſiatici ſeipſos cum luſciniis ſæpiſſimè comparant; quæ res à poeſi Græcâ haud multum abhorret: ſic enim, ſi memini, Anacreon:

Ὄρνις γένεσθαι θέλομαι
Λιγύμυθος ἀηδών.
Ἀναπέτομαι δὴ πρὸς Ὄλυμπον
Πτερύγεσσι κέφαις. πέτομαι δ' ὁδὸν
Ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλαν μελέων.

Deinde, reſpicit poeta fabulam illam jucundiſſimam, & in Aſia pervagatam, de luſciniæ

c Vide Caput *De Imaginibus Poeticis.*

& roſæ amoribus, de quâ in capite *de Imaginibus* uberius diſſeram. Dicit itaque, *ſi-erine poteſt quin, cùm roſæ, floris dilectiſſimi, pulchritudinem intuear, lætitiâ me efferam, et in dulcem modulationem erumpam?* Quæ imago quàm hilaris eſt, quàm vivida! & ut clariùs oſtendam, quantum jucunditatis poeſi Perſicæ afferant ab hac fabellâ depromptæ imagines; aliud ejuſdem poetæ carmen exponam, breve illud quidem, ſed, ut ait poeta,

Χαρίτων ἄωτον γλυκύν,

& quod pulcherrimum *Gazelæ* erit exemplum.

ساقي بيار باده كه آمد زمان كل
تا بشكنيم توبه دكر در ميان كل

" Puer, affer vinum: venit enim tempus roſarum;
" Ut pietatis vota iterum inter roſas violemus."

كوري خوار نعرة زنان در چمن رويم
چون بلبلان نزول كنيم آشيان كل

" Hilares, ſtrepentes, in hortum eamus,
" Tanquam luſciniæ in roſeum nidum deſcendamus."

در صحن بوستان قدح باده نوش کن
کایات خوشدلي همه آمد بشان کل

" In horti receſſu vini cyathum ebibe,
" Nam lætitiæ ſigna juſſu roſæ veniunt.

کل در چمن رسید مشو ایمن ازفراق
یار وشراب جوي وسرا بوستان کل

" Roſa in hortum venit; ne ſis è digreſſûs metu omninò vacuus:
" Sodalem, et vinum pete, et palatium roſeti."

حافظ وصال کل طلبي همچو بلبلان
جان کن فداي خاك ره باغبان کل

" Hafez, roſarum adventum petis, tanquam luſcinia.
" Anima tua pulverem viæ redimat, quà roſeti cuſtos incedit."

Hanc

Hanc Odam, varietatis cauſâ, Græcè imitari ſum conatus, verſibus dactylicis Theocriteis:

Ἐγκίρνα, φίλε παῖ, γλυκὺν οἶνον ἀφειδέως,
Ἦλυθεν γὰρ ἔαρ πολυδαίδαλον, ἦλυθεν.
Ἐν ῥόδοις κατακεῖσ', ὅσα ὃ χθὶς ὑπέσχεο
Σήμερον Ζεφύροις μαλακαίποσι δὸς φέρειν.
Ἄμμες δὲ, στεφάναις θαλεραῖς πεπυκασμένοι
Ἁβρὰ μειδιόωντες, ἑταῖρε, χορεύσομεν,
Ὡς δ' ἀηδόνες ἐζόμεναι ἐπὶ δενδρέῳ
Κλισμῷ ἐν ῥοδίνῳ κατακεισόμεθ' ἁδέως.
Εἰς κᾶπον, φίλε κοῦρε, βάδιζε βαδύσκιον,
Παῖδα δ' εὐραθάμιγγα μελιφρονα ἀμπέλω
Χρυσέαις ἐν φιάλαισιν ἀμυχὶ συνέκπιε,
Τέρψις γὰρ Γλυκύτης τε ῥοδόχροος ἔρχεται.
Ὁρᾶς, ὡς ῥόδεον πέταλον Ζεφύρῳ γελᾷ.
Αὔριον ὃ τάχ' ἰσάκις οὐκ ἀπολάμψεται.
Νῦν ὃ νεκταρέας βοτρύων ῥανίδας πίε,
Κεῖσο δ' ἐν ῥοδέοις λιπαρόχροος ἀνθέσι,
Κώμῳ ὃ ῥαδινοῖς μελέεσι πεδέρχεο.
Ἐγὼν μὰν ὑπ' ἔρωτι ῥόδων ἁπαλοχρόων
Δαχθεὶς τάκομαι, ὡς λιγύφωνα ἀηδονίς,
Χρῆν σ' ἄρ', ὦ φίλον ἦτορ, ὑπερφιλέειν κόνιν
Βήσων, ἔνθα ῥόδων μελέτωρ ἐπινίσσεται.

Hactenus

Hactenus de Odæ Aſiaticæ formâ & ſtructurâ. Sequitur ut de argumento ejus diſſeram. Nam de numeris in ſecundo capite ſatis, ut arbitror, dictum eſt. Complectitur autem hæc carminis ſpecies vel vini ac deliciarum, vel τῶν ἐρωτικῶν, vel humanæ pulchritudinis, vel amœnitatum ac rerum naturalium ſuavem & floridam deſcriptionem.

Perſpicuum eſt adeò Odam ex jucundiſſimis animi affectibus originem duxiſſe, Amore ac Lætitiâ. Ac de amatorio quidem carmine, alias pleniùs [d]. Nunc verò de eo diſſeram, quod ab hilaritate & gaudio profectum eſſe initiò videtur. Amat igitur imagines à naturæ amœnitatibus derivatas; quæ omnium ſunt dulciſſimæ, & cùm omni poeſi, tum præcipuè Aſiaticæ incredibilem afferunt venuſtatem. Nempe in Perſarum atque Arabum carminibus ubique deſcribuntur verni temporis ſuavitates, atque oblectamenta; horti floribus pulcherrimis ornati, roſis, narciſſis, hyacinthis, violis: prata herbis

[d] Vide Caput de *Poeſi Amatoriâ*.

veſtita

veſtita viridiſſimis; fontes gelidi, amnes perlucidi, pomaria fructuum omnium varietate diſtincta; adde huc, avium delicatiſſimas modulationes, & à moſchiferis hinnuleis afflatos odores; cæteraque omnia, quæ ſenſûs non delectant ſolùm, ſed etiam inſatiabili voluptate perfundunt. Poſſumus itaque hanc poematis ſpeciem, legitimam Naturæ progeniem vocare: nam ſi eſſet, qui in ſpeluncâ obſcurâ ſemper habitaviſſet, nec unquam aſpexiſſet vel divinam cœrulei ætheris pulchritudinem, vel naturalium rerum ſplendidiſſimos ornatûs; deinde in Arabiæ Felicis campos repentè fuiſſet aſportatus, non puto fieri poſſe quin, cum flores, herbas, fruges, arbores, & reliqua quæ modò percenſui, vidiſſet, cœleſti quodam inſtinctu inflammaretur, & in cantum ſe effunderet lætum, vividum, audacem, exultantem: & vel illa caneret,

Ver novum, ver jam canorum, vere natus orbis eſt.
Vere concordant amores, vere nubunt alites [e].

[e] Pervigil. Veneris.

vel (ſi illum Arabico ſermone uti fingamus) hos [f] venuſti poetæ verſûs recitaret,

تامل في رياض الارض وانظر
الي اثار ما صنع المليك *
عيون من لجين شاخصات
باحداق كها الذهب السبيك *
علي قصب الزمرد شاهدات
بان الله ليس له شريك *

" Contemplator terræ hortos, & aſpice
Veſtigia earum rerum, quas effecit numen divinum;
" Oculos argenti (*narciſſos*) ubique fixos & apertos,
Cum pupillis auro liquefacto ſimilibus,
" Super calamo ſmaragdino, teſtantes
Neminem eſſe Deo parem."

Veriſimile eſt enim illum eodem tempore, quo has naturæ ſuavitates laudaviſſet, et eſſe

[f] *Abu Nawàs.*

Deum,

Deum, & Deum harum rerum effectorem, putaturum fuiſſe; ubi carminum ſacrorum, quæ Græci ὕμνους vocant, videmus originem. Sed de his aliàs [g]: jam illuc redeo, unde digreſſus ſum.

Reſtat itaque ut de Odæ Aſiaticæ dictione loquar. Ea autem nón abeſſe poteſt quin ſit dulciſſima: nam venuſtarum imaginum comes eſt, & quaſi ſoror venuſta oratio; & haud admodum facile eſt, niſi dedità operâ, de rebus jucundis injucundè dicere. Sed quoniam de Venuſtate ſeparatim [h], & fuſiùs ſcribere in animo eſt, plura de eodem argumento hic differere non eſt neceſſarium. Expromam igitur ejuſdem Lyrici carmen in primis elegans, & in quod mirum eſt quàm ſplendidæ, quàm hilares, quàm novæ inducantur imagines; quàm exquiſiti verborum colores, quàm nitida figurarum lumina.

بهار وكل طرب انكيز كشت وعهد شكن
بشادي رخ كل بيخ غم زدل بركن

[g] Vide Caput de *Laudatione*.
[h] Vide Caput de *Venuſtate*.

" Ver

" Ver & roſa lætitiam excitant, & fœdus violare faciunt;
Ob hilarem roſæ vultum, radicem triſtitiæ è corde evelle."

رسید باد صبا غنچه در هواداري
زخود برون شد ودر تن درید پیراهن

" Venit zephyrus: roſæ calyx ob levitatem
Extra ſe rapitur, & veſtem, quæ corpus velat, lacerat."

طریق صدق بیاموز زآب صافي دل
براستي طلب آزادکي زسرو چمن

" Viam veritatis diſce ab aquâ perlucidâ, cor meum,
Æquitatem & libertatem à cupreſſu horti quære."

زدستبرد صبا کرده گل کلاله نکر
شکنج کیسو سنبل ببین بروي سمن

" Zephyrus violento ſpiritu roſam cincinno ſimilem reddit;
Plexam hyacinthi cæſariem ſuper jaſmini facie aſpice."

عروس غنچه پر از زیور تبسم خویش
بعینه دل ودین میبرد بوجه حسن

" Roſæ calyx, tanquam ſponſa, riſu ſuo amabili ornatur,
Corda & religionem eorum quos intuitur pulchrâ facie ſtatim ſurripit."

صفیر بلبل شوریده ونغیر هزار
براي چشن کل آمد برون زبیت حزن

" Luſciniæ amore percitæ modulatio, & ſtrepitus carduelis auditur,
Ob feſtum diem roſa è triſtitiæ domicilio exit."

حدیث قصهٔ دوران از جام حافظ پرس
بقول مطرب فتوي پیر صاحب فن

" Narrationem de fortunæ fabulis à poculo, Hafez, percontator,
Dum modulatur fidicen, & ſenex ſcientiâ imbutus doctè reſpondit."

Hoc

Hoc carmen, ob imagines poeſeos Aſiaticæ proprias, Latinis verſibus commodè reddi non potuit.

Jam verò Odæ Aſiaticæ leges ſatis dilucidè (ſpero certè quidem) expoſui, & lectis exemplis illuſtravi: notandum eſt tamen poetas leges haſce interdùm negligere; æquum eſt enim illos jure uti ſuo, & regulas, quas ipſi ſcilicet invenerint, ſi collibeat, prætermittere. Itaque, tametſi hanc Odæ ſpeciem maximâ ex parte diſtinguat ſuavitas, nonnunquam tamen elatiorum imaginum quaſi temperationem admittit: velut in illo Ferduſii poetæ admirabilis carmine, quod, etſi amatorium ſit, grande eſt tamen, & ſonorum; licet, ut verum fateamur, nimis turgidum:

شبي در برت گر بر آسودمي
سر فخر بر آسمان سودمي

"Si unâ nocte poſſem in tuo gremio requieſcere,
Excelſo capite cœlum ipſum ferirem,"

قلم در کف تیر بشکستمي
کلاه از سر ماه بربودمي

" Calamum in Sagittarii manu frangerem,
Coronam de lunæ capite diriperem :

بقدر از نهم چرخ بگذشتمي
به پي فرق گردون بغرسودمي

" A nono cœlo potenter tranſirem,
Arrogantiæ pede orbem terrarum calcitrarem,"

جمال تو گر زانکه من دارمي
بجاي تو گر زانکه من بودمي

" Quòd ſi illic pulchritudinem tuam haberem,
Si illic in tuo loco ſtarem,"

به بیچارگان رحمت آورمي
بدرماندگان بربخشودمي

(Amatoribus) auxilio deſtitutis eſſem miſericors,
Curâ attritis benefacerem."

Hic

Hic porrò nomen ſuum in ultimo verſu, quem *Regium* appellant, non induxit; eundemque ſenſum per totum carmen continuat; & quanquam effrenis illa evagandi licentia poetis Lyricis non conceditur ſolum, ſed etiam in iis collaudatur, atque adeò pœnè neceſſaria eſt; in nonnullis tamen carminibus, diſticha arctiſſimo nexu colligantur; & ſenſus per jucundam rerum varietatem leniter & æquabiliter profluens in acumen quoddam deſinit. Utraque ſanè ſpecies ſuam habet pulchritudinem; ſed in diverſo tamen genere; nempe illa naturam & exultantis ingenii impetum prae ſe fert, hæc artem: illa copioſo fluvio ſimilior eſt, hæc perlucido rivulo, quæ multiplici lapſu errans, illuc revertitur, unde defluxerat; quamobrem illa ad poeſin *Aſiaticam* videtur eſſe accommodatior, hæc ad *Europeam*. Tametſi Hafizi carmina longè plurima ad priorem illam ſpeciem referenda ſunt, quædam tamen inter ea ſecundæ formæ pulcherrima præbent exempla; cujuſmodi illud eſt,

عشقبازي وجواني وشراب لعلفام
مجلس انس وحريف همدم وشرب مدام

" Amoris luſûs, adoleſcentia, vinum pyropo ſimile,
Convivium, & ſodalis unanimis, & meri potio,"

ساقي شكردهان ومطرب شيرين سخن
همنشين نيك كردار وندیم نيكنام

" Vini miniſter ore ſacchareo prædituſ, & cantor dulciloquus,
Amicus beneficus, & compotor bonæ exiſtimationis,"

شاهدي از لطف وپاكي همچو آب زندكي
دليري در حسن وخوبي غيرت ماه تمام

" Puella amata lenitate & moribus aquæ immortalitatis ſimilis,
Cordis prædatrix formâ & pulchritudine plenæ lunæ æmula,"

بزمكاهي

بزمگاهي دلفريب چون قصر فردوس
برين
گلشني پيرامنش چون روضهٔ دار السلام

" Convivii locus, cor exhilarans, tanquam paradiſi palatium, & in eo
Roſetum undequaque horto domicilii pacis ſimile,"

صف نشينان نيكخواه وپيشكاران باادب
دوستداران صاحب اسرار وحريفان
دوستكام

" Series comitum benevolorum, & artifices ingenioſi,
Amici arcanorum cuſtodes, & ſocii dilecti,"

بادهٔ گلرنگ تلخ وتيز وخوشخوار وسبك
نقلي از لعل نگار ونقلي از ياقوت جام

" Vinum roſeum, acre, vividum, guſtu dulce, & leve,
Pars ex rubino ornato, pars ex poculo pyropino,"

غمزه ساقي بيغماي خرد آهيخته تيغ
زلف جانان از براي صيد آفكنده دام

" Obtutus oculorum puellæ ſagacis tanquam enſis ſtrictus,
Virginum formoſarum cincinni, venandi cauſâ tanquam laquei appenſi,"

نكته داني بزله كو چون حافظ شيرين سخن
بخشش آموزي جهان افروز چون حاجي قوام

" Dictorum ſagacium ſciens, facetè loquens, dulci voce tanquam Hafiz prædituſ,
Liberalitatem docens, orbem terrarum illuminans, tanquam *Hagi Kovàm* [1],"

هر كه اين صحبت نخواهد خوشدلي بروي تباه
وانكه اين عشرت نجويد زندكي بروي حرام

[1] Vir eximiè liberalis, quem non minus ſæpè laudat Hafiz, quàm Mæcenatem Horatius.

" Hæ

" Hæ ſunt deliciæ, quarum ſocietatem ſi
quis non cupit, illi corrupta eſt ſuavitas,
Et quarum jucunditatem ſi quis non petit,
illi negatur immortalitas."

Hanc poematis ſpeciem haud multùm excoluiſſe videntur Arabes; nam Elegiæ venuſtatem & elegantiam ſibi quaſi ſuo jure vindicantes, carminis amatorii laudem *Perſis* concedunt; quos Turcæ, ut ſolent, imitantur. Subjiciam tamen carmen Arabicum à poetâ mihi quidem ignoto ſcriptum, ſed ornatum ſummâ numerorum dulcedine, dictionis ſuavitate, imaginum ſplendore, tranſlationum pulchritudine: & quod cùm optimis Perſarum Odis audeo conferre. Complectitur formoſæ adoleſcentulæ deſcriptionem.

قسما بنشوة جفنه وبخصره
وبأسهم يرمي بها من سحره *
وبلين عطفيه ومرهف لحظه
وبياض غرته واسود شعره *
وبحاجب

وبحاجب منع الكري عن ناظري
وسطا علي بنهيه وبامره *
وعقارب قد ارسلت من صدغه
وسمتّ لقتل العاشقين بهجره *
وبورد خديه وآس عذاره
وعقيق مبسمه ولؤلؤ ثغره *
وبطيب نكهته وسلسال جري
في فيه مع شهد بريقه خمره *
وبجيده مع غصن قامته
ونهود كالرمان في صدره *
وبردفه المرتجّ في حركاته
وسكونه وبرقة في خصره *
وحرير ملبسه وخفة روحه
وبما حواه من الجمال بأسره *
وبجود راحته وصدق لسانه
وبطيب مولده وعالى قدره *
ما المسك ان عرفوه الا عرفه
والريح طيب نشره في نشره *

ولذلك

ولذلك الشمس المنيرة دونه
وكذا الهلال حكي قلامة ظفره *

" Juro per arcum ſupercilii, & per medium corpus,
" Perque ſagittas, quibus faſcinum ſuum vibrat;
" Et per laterum ejus mollitiem, & acutum aſpectûs enſem,
" Et frontis ſplendidi albedinem, & crinium nigrorem,
" Perque ſupercilium, quod ſomnum ab oculo meo abigit,
" Et in me, ſeu jubet ſeu vetat, injuſtè agit.
" Per [k] ſcorpiones qui à cincinnis ejus emittuntur,
" Et veneno imbuuntur ad necandos amatores ob ejus deceſſum,

[k] Eâdem ſimilitudine utuntur Græci, cum plexos puerorum capillos Σκορπίους vocant. Vid. Schol. Thucyd.

" Et

" Perque roſas genæ ejus, & myrtum lanuginis,
" Et rubinum ridentis (labii) & dentium margaritas.
" Et per ſuavem ejus odorem, & aquam dulcè labentem
" Ab ore ejus, cum favis & vini guttulis. (*verba* ſcilicet).
" Per collum ejus, cum ſtaturæ ejus ramulo,
" Et mamillas in pectore extantes tanquam mala Punica,
" Tergumque dum movet, leviter vacillans,
" Et dum quieſcit, ac per medii corporis gracilitatem,
" Et per ſericum tactûs illius, & levitatem ſpiritûs,
" Ac per omnes pulchritudinis formas, quas complectitur,
" Perque benevolam ejus indolem, & linguæ veritatem,
" Per bonam ejus nativitatem, & potentiæ altitudinem,

" Nullum

" Nullum esse moscho odorem, si illum olfacimus, præter odorem hujus *puellæ*,
" Et auram ab ejus halitu, halitum suum dulcem reddere,
" Solem porrò nitidum illi esse inferiorem,
" Ac lunam (si cum illâ comparatur) abjectissimam videri."

PARS

PARS TERTIA:

De poeseos Asiaticæ figuris, ac dictione.

CAPUT V.

De Imaginibus Poeticis.

JUVAT de imaginibus, quibus ornatur poesis Asiatica, pauca antè dicere, quàm ad figuras seperatim tractandas accedam. Sequor itaque libentissimè in imaginum poeticarum partitione virum illum doctissimum, qui, etsi à me sæpe jam laudatus est, laudandus est tamen sæpiùs [a]. Is quatuor statuit fontes, à quibus eæ depromantur imagines; nam vel ex *naturâ*, vel ex *vitâ communi*, vel ex *religione*, vel ex *historiâ* desumuntur; qui-

[a] De Sacra Poesi Prælect. vi. vii. viii. & ix.

bus

bus fontibus libet quintum addere, quem ille, de veriſſimâ Vatum divinorum poeſi diſſerens, admittere non potuit: *fabulas* dico *poeticas*, à quibus cùm in aliarum gentium, tum præcipuè in *Perſarum* poeſi crebræ imagines, eæque pulcherrimæ, manare ſolent. Atque hìc repetendum eſt id, quod anteà dixi (& ſæpe profectò dicendum eſt) neminem idoneum eſſe poematum *Aſiaticorum* lectorem, niſi totius Aſiæ *hiſtoriam*, ut vocant, *naturalem* accuratè ſciat, niſi mores earum gentium cognoſcat, niſi ritûs ac diſciplinas animo percipiat, niſi hiſtoriarum varietates memoriâ teneat, niſi porrò variis poetarum figmentis optimè ſit inſtructus. Hæc, inquam, omnia qui non mente complectatur, næ illum Aſiaticæ poeſeos iniquiſſimum judicem audeo dicere. Nam apertiores ſolummodò elegantias videbit, ſed reconditiores & exquiſitiores venuſtates perſpicere nullo modo poterit, &, ut ait in Agamemnone Æſchylus,

——ἐκ καλύμμάτων
Ἔρξαι δεδορκὼς νεογάμου νύμφης δίκην.

Fingamus

Fingamus enim, verbi causâ, *Arabem* quendam qui *Græco sermone* satis perfectè sit imbutus, sed qui prorsùs ignoret, qui fuerint *Jupiter*, *Apollo*, *Bacchus*, alii; qui *Hercules*, *Theseus*, *Argonautæ*; quis apud inferos *Cerberus*, quæ prata *Elysia*, quis *Tantalus*, quis *Ixion*, quæ cætera poetarum portenta: demus huic homini, ut alios poetas omittam, *Pindari* carmina propè divina; apertas illas amœnitatum descriptiones & omnium gentium communes,

Αὖραι περιπνέυσαιν, ἄνθεμα δὲ χρυσῦ φλέγει,
τὰ μὲ χερσόθεν, ἀπ' ἀγλαῶν δενδρέων,
ὕδωρ δ' ἄλλα φέρβει,
ὄρμοισι τῶν χέρας ἀναπλέκοντι καὶ στεφάνοις [b],

percipiet ille quidem, & delectabitur: sed pergat aliquantulum,

Βυλαῖς ἐν ὀρθαῖς Ῥαδαμάνθυος
ὃν πατὴρ ἔχει Κρόνος ἔτοι-

[b] Olymp. II.

μος

μον αὐτῷ πάρεδρον,
πῶσις ὁ πάντων Ῥέας
ὑπέρτατον ἐχοίσας θρόνον.
Πηλεύς τε χὴ Κάδμος ἐν τοῖσιν ἀλέξονται.
Ἀχιλλέα τ' ἐνεικ', ἐπεὶ
Ζηνὸς ἦτορ λιταῖς ἔπεισε, μάτηρ,
Ὃς Ἕκτορ' ἔσφαλε Τροίας
ἄμαχον ἀς ραβῆ κίο-
να, Κύκνον τε θανάτῳ πόρεν
Ἄρης τε παῖδ' Αἰθίο-
πα——

Hos profectò verſûs pro facillimis, obſcuriſſimos, pro dulcibus, hiantes, pro graviſſimis, ſubinſulſos eſſe autumabit: atque in cæteris ejuſdem poetæ carminibus, ne milleſſimam quidem elegantiarum ac venuſtatum partem intelliget. Similiter eum (ut ab imaginibus à rebus naturalibus depromtis ordiar) qui ad poema vel *Arabicum* vel *Perſicum* legendum accedit, niſi regionis, in quâ verſabatur poeta, ſitum ac proprietates percipiat, fieri non poteſt quin præcipua lateat totius carminis pulchritudo; ſic cùm dicat *Abu Ebadeh Albokhteri* [b],

[b] Vide *Haririum Mekam.* II. & *Noctes Arabicas.*

فكأنما تبتسم عن لؤلؤ منضد او برد
واقاح *
وطرة كالليل مرخية تخجل ضوء الصباح *

" Tanquam ſubrideret, (dentes habens nitidiores)
" Margaritis conſertis, aut grandine aut anthemide:
" Cincinnus ejus, tanquam nox, demiſſus eſt,
" (Facies) ejus lucem auroræ pudore afficit."

& alius,

اخجلت بالثغر ثنايا الاقاح
ياطرة الليل ووجه الصباح

" Dentium tuorum ſplendore florem anthemidis pudore afficis,
" O tu, cujus cincinni nocti ſimiles ſunt, facies verò auroræ."

fugiet eum maxima harum ſimilitudinum ſuavitas, niſi ſciat, primùm, *anthemidem* florem eſſe candidiſſimum, de quo *Nicander* in ſecundo *Georgicorum* libro,

Οὐδὲ

Οὐδὲ μὲν Ἀνδεμίδων κενεὴ γηρύσεται ἀχμὴ,

& cui poetæ Arabici puellarum dentes frequentiſſimè aſſimilant; deinde, *Arabibus* in tentoriis perpetuò degentibus auroræ exorientis imaginem eſſe notiſſimam, quâ utuntur ſæpiſſimè, cum *albas genas jucundo rubore ſuffuſas* deſcribant. Pariter *Amralkeis*,

وتعطو برخص غير شثن كانه
اساريع ظبي او مساويك اسحل

" Porrigit ea quæ dat, digitis teneris, non duris, tanquam vermibus in arenâ repentibus, aut ligno *Iſhil*."

Quis hunc verſiculum poteſt intelligere, niſi qui ſciat يسروع vermem eſſe longum, candidum habentem corpus, & rubrum caput; cum quo puellæ digiti herbâ quâdam purpureâ tincti comparantur; & *Iſhil* ligni albi eſſe genus, quo defricantur dentes? Ad ſummam, poematum Aſiaticorum lectoribus notum eſſe debet, eorum auctores in regione amœniſſimâ vitam egiſſe, florum, arborum, animalium, aliarumque rerum abundantiſ-

ſimâ, quas in *Europâ* non habemus: eas itaque imagines quæ illis dilucidæ ſunt, nobis videri obſcuras, quæ illis pervagatæ, nobis abditas, quæ illis ſplendidæ, nobis temerarias, quæ illis denique ſublimes, lætæ, plenæ, jucundæ, nobis abruptas, nimias, tumidas, luxurioſas, diſſolutas: ſed ad alia pergamus.

Longum eſſet percenſere, quàm variæ ac venuſtæ imagines in poeſi *Arabum* ac *Perſarum* deriventur vel à moribus, & vitæ communis conſuetudine, artibus, ludis ac diſciplinis, vel à rebus ſacris, ut ab *Alcorano*, & templi *Meccani* ædificio, vel ab hiſtoriis regum, heroüm, ac bellorum memorabilium. Verùm ſi quis de his ſingulis plenè & copiosè velit diſſerere, volumen integrum contexat neceſſe eſt.

Nunc verò de ultimo imaginum fonte, *fictionibus* ſcilicet poeticis, pauca dicam. Sunt autem imagines à fabulis derivatæ, ut rectè judicat *Hermogenes* [d], jucundiſſimæ.

[d] Περὶ Ἰδεών, lib. ii. cap. iii. περὶ Γλυκύτητος.

Nimium

Nimium eſt quantâ cum voluptate & delectatione fabulas & recitatas audiamus, & ſcriptas legamus. Hoc ſenſit *Plato*; ideoque illas de *Boreâ* & *Orithyâ*, de *Gige*, & annulo illo mirifico, dulciſſimè orationi ſuæ intexit. Notant contrà dicendi magiſtri unum tantummodò in horridâ Thucydidis hiſtoriâ locum eſſe jucundum, ubi ſcilicet *Terei & Philomelæ fabula* inducitur [e]! Eſt ſanè fictio, poeſeos (Hebræam omnium veriſſimam excipio) quaſi anima, ſine quâ nec naturam neque etiam nomen retinere poſſit. Ac mirum eſt quantum omnium gentium poeſi hæc figmenta dulcedinem, & ſuavitatem afferant. De *Homero* harum fictionum, ut nonnulli putant, patre atque inventore, quem cùm veteres tum recentiores poetæ imitati ſunt, loqui non eſt neceſſarium. In veteri *Gothorum* poeſi tranſlationes propè omnes à fabulis ſumuntur [f]: ita-

[e] Pag. 100. Edit. Hudſ. Τηρεῖ δὲ τῷ Πρόκνῃ τὴν Πανδίονος ἀπ' Ἀθηνῶν σχόντι γυναῖκα, προσῆκεν ὁ Τήρης ἄτος ἀδέν, ἀδε τῆς αὐτῆς Θράκης ἐγένετο, & quæ ſequuntur.

[f] Vid. Eddam & Malleti Hiſtor. Dan.

que in eâ aurum vocatur *Freyæ lacrymæ*; poesis, *Odini munus*. Versûs quosdam *Peruvianos*, eosque antiquissimos, citat *Garcilassus* [8]; quorum sensus hic est: "Puella "formosa, frater tuus pluviosus, urnulam "tuam nunc infringit; cujus ictus tonat, "fulget, fulgurat. Tu vero, puella, ju"cundos imbres fundis; interdum grandi"nem ac nivem mittis; rerum omnium "effector & procreator tibi hoc munus tri"buit." Fingunt enim poetæ *Peruviani* puellam esse in cœlo formosissimam, quæ amphoram aquæ plenam manu tenet; quam in terram identidem fundit; sed hujus puellæ fratrem, hominum generi inimicissimum, hanc amphoram interdum frangere, unde tonitrua & fulgura proveniunt. Dicit itaque *Garcilassus*, veterum *Yncarum*, seu regum, quendam, qui & poeta admirabilis esset, & philosophus insignis, hoc carmen contexuisse; additque hos versiculos inter nodos perveteres ac variis distinctos coloribus fuisse

[8] Historia de Peru, lib. ii. cap. xxviii.

inventos,

inventos. Notiſſimum enim eſt Peruvianos pro literis, nodis quibuſdam uſos eſſe. Sed redeamus ad Aſiaticos. Apud eos multæ ſunt pervagatæ fabulæ, quæ etiam in fictas[h] Europæorum hiſtorias tandem defluxerunt: nam Arioſti *Hippogriſus* nihil aliud eſſe videtur, præter Perſarum *Simorg* avem, de quâ mentio fit in *Sadii* libro *Buſtán*,

چنان پهن خوان کرم گسترد
که سیمرغ در قاف قسمت خورد

"Campum menſæ liberalitatis ita latè extendit,
"Ut gryps (*Simorg*) in monte Káf cibi portionem accipiat."

Eadem avis mirifica in magno Ferduſii poemate inducitur Ruſtemo vulnerato adminiſtrans. Præterea fingunt poetæ Perſici duo eſſe animantium genera ex igne puro confecta, quorum unum benevolum & manſuetum eſſe aiunt & aſpectu venuſtiſſimum, in

[h] *Hiſtorias* videlicet *Romanenſes*.

urbe ſplendidiſſimâ habitans, quam شاد وكام Hilaritatem & Deſiderium vocant; alterum, deforme, ſævum, truculentum, generique hominum infeſtiſſimum, in locis montuoſis ac ſylveſtribus latens; hoc autem genus Perſæ ديو, Arabes غفريت appellant, illud پري Peri, & جن Gen nominant, quibus vocibus etiam Europæi utuntur. Sed jucundiſſima omnium eſt ea de roſæ & luſciniæ amore fabula, quam frequentèr attingunt poetæ Perſici; inde fit ut, cùm in eorum carminibus de roſâ mentio incidat, luſciniæ nomen plurimùm ſubſequatur; velut in illo diſticho,

مغني كجاي كه وقت كلست
چمنها پر از غلغل بلبلست

"Cantor, ubi es? nam roſarum tempus eſt;
"Horti autem luſciniarum modulis pleni
ſunt."

[ſic Gelalo'ddin Ruzbehár in poemate ثمرات الاشجار ſeu *Fructus arborum* vocato, divinum numen alloquitur,

تا

تا بحمد تو نعره زد بلبل
همه کوش ام چون درخت کل

" Dum laudes tuas modulatè çanit luſcinia,
" Ex omni parte auris ſum, tanquam roſæ frutex."

Poetam roſæ folia cum auribus comparare inquit Herbelotus, à quo diſſentio. " *Totam aurem* eſſe," nihil aliud ſignificat, niſi attentè audire: quam locutionem linguæ etiam Europææ non aſpernari videntur.

Similiter quoque Sadi in libro Guliſtân,

نه بلبل بر گلش تسبیح خوانست
که هر خاري بتسبیحش زبانست

" Non luſcinia ſolùm roſis inſidens laudes ejus canit,
" Unaquæque enim ſpina, ut eum laudet, lingua fit."

Et Hafez pereleganter,

کنونکه در کف گل جام بادهٔ صافست
بصد هزار زبان بلبلش در اوصافست

" Nunc

" Nunc cùm in roſæ manu vini puri calix ſit,
" Centum mille linguis luſcinia illius laudes canit."

ubi occulta eſt comparatio, eaque belliſſima, roſæ enim calyculum, jam ſe explicantem, & purpureo colore ſuffuſum, cùm vini rubeſcentis poculo venuſtè comparat. Idem alibi,

چودر روبت بخندد کل مشو مغرور
اي بلبل
که بر کل اعتبادي نیست کر حسن
جهان دارد

" Cum in vultu tuo ſubridet roſa, ne idcircò vanâ ſpe decipiaris, O luſcinia,
" Siquidem roſæ nulla eſt fiducia, licèt totius orbis terrarum pulchritudinem complectatur."

Et

رونق عهد شبابست دکر بستانرا
میرسد مژدهٔ کل بلبل خوش الحانرا

Splen-

" Splendidum adoleſcentiæ tempus horto redit,
" Fauſtum roſæ nuncium ſuaviloquæ luſciniæ affertur."

Et

نواي بلبلت اي كل كجا پسند افتد
چو كوش وهوش ببرغان هرزه‌كو داري

" Modulatio luſciniæ tibi, O roſa, quo modo grata eſſe poteſt,
" Dum aurem atque intellectum avibus futilia loquentibus præbes?"

hoc eſt, " Quo modo jucunda eſſe poſſunt " poetæ tui & amatoris carmina, formoſa " adoleſcentula, dum improbis delatoribus " fidem habes?" Solent enim poetæ Perſici ſeipſos cum luſciniis, amicas verò cum roſis ſæpenumerò comparare, velut in pulchro carmine elegantiſſimus Hafez,

غرور حسن اجازت مكر نداد اي كل
كه پرسشي نكني عندليب شيدارا

" An arrogantia tua ob pulchritudinem te non ſinit, O roſa,

" Ut

"Ut quippiam de luſciniâ amore percitâ
perconteris?"

Et alibi pari cum venuſtate,

دیگر زشاخ سرو سهي بلبل صبور
کلبانگ زد که چشم بد از روي کل بدور
اي کل بشکر انکه توي پادشاه حسن
با عاشقان بیدل مسکین مکن غرور

"Rurſus è procero cupreſſi ramo luſcinia patiens
"Modulos iterat (dicens) Malus oculus à roſæ facie procul abſit!
"O roſa, quòd tu regina ſis pulchritudinis, ne idcircò
"Amatoribus tuis excordibus, miſeris, te inhumanam præbeas."

Ita porrò idem,

دوشم زبلبل چه خوش آمد که مي سرود
کل کوش پهن کرده زشاخ درخت خویش

"Heri quanta mihi dulcedo à luſcinia venit, quæ ſuaviter modulata eſt,
"Roſâ aurem explicante à ramo fruticis!"

Eâdem

Eâdem imagine frequentiſſimè utuntur Turcæ, qui Perſas, ut Latini Græcos, ſemper imitantur; ſic poeta in *Humaiun Nâmeh* citatus,

کلم کل کبي بردم اولوب شاد
قلب بلبل کبي الحان وفرياد

" Læti perpetuò veniamus, tanquam roſæ,
" Modulatè canentes & ſtrepentes inſtar luſciniæ."

Ita denique Perſicorum poetarum princeps, omniumque forſan poſt Homerum elatiſſimus, in pulchro poemate de Ruſtemi & Aſſendiari prœlio, orditur,

کنون خورد باید مي خوشکوار
که مي بوي مشک آید ازکوهسار
همه بوستان زیر برک کلست
همه کوه پر لاله وسنبلست
ببالیز بلبل بنالد همي
کل از ناله او ببالد همي

شب

شب تیر بلبل بخندد همي
کل از باد وباران ببندد همي
من از ابر بینم همي باد ودم
ندانم که بلبل چرا شد دژم
بخندد همي بلبل از بوستان
چو بر کل نشیند کشاید زبان
که داند که بلبل چه کوید همي
بزیر کل اندر چه بوید همي
نکه کن سحرکه که تا بشنوي
زبلبل سخن کفتن پهلوي
همي نالد از مرک اسفندیار
که با من همي برکند شهریار
زبلبل شنیدم یکي داستان
که خواند از کفته باستان

" Nunc eſt vinum bibendum guſtu dulce,
" Odor enim moſchi à montibus afflatur.
" Unuſquiſque hortus roſarum foliis tegitur,
" Unuſquiſque collis tulipis & hyacinthis plenus eſt.

" In

" In hortulo luſcinia modulatè queritur,
" Roſa ob queſtum ejus expergiſcitur.
" Nocte tenebroſâ ſubridet luſcinia,
" Roſa vento & pluvia arctè ligatur.
" Equidem à nubibus venientes aſpicio ventos & flatûs,
" Neſcio quam ob cauſam luſcinia triſtis ſit.
" Ridet enimverò luſcinia ex horti receſſu,
" Cùm roſæ inſidet, os aperit.
" Quis ſcit quid luſcinia loquatur,
" Quid ſub roſâ illâ odoratu inveſtiget?
" Attende matutino tempore, ut exaudias
" A luſciniâ orationem Perſicam.
" Ob mortem Isfendiari gemit, (dicens)
" *A me princeps ille eripitur!*
" Jam verò luſciniæ narrationem audio
" Quæ à veteribus recitari ſolebat."

Nec eſt ſanè difficile conjecturâ conſequi, unde commentitius hicce floris ac luſciniæ amor originem habuerit; narrant enim mercatores, luſcinias in *Aſiâ* roſarum odoratu incredibiliter delectari, & perſæpè inter eas uſque adeò volitare, donec odoris dulcedine,

quæ

quæ in illis regionibus eſt acerrima, quaſi ebriæ factæ, pennas remittant ac decidant [i]: illud etiam addendum eſt, eâdem anni tempeſtate cùm roſas florere, tùm aves etiam ſolitas eſſe inter arbuſta modulari.

Huic capiti Oden *Hafezianam* haud alienum erit ſubjungere, quæ varias omnium propè formarum *imagines* complecti videatur:

کنونکه در چمن آمد کل از عدم بوجود
بنفشه در قدم او نهاد سر بسجود

"Nunc cùm in hortum venit roſa à nihilo in vitam,
"Viola ſuper pedem ejus ponit caput, adorandi cauſâ."

Voces Arabicæ عدم & وجود inter ſe contrariæ ſunt, & ſæpè ſibi invicem opponuntur. Innuit autem poeta roſam, ſuo judicio, violæ præſtare, &, tanquam reginam floſculum illum pedibus ſubmittere. Bella eſt

[i] Vide Hyd. de Relig. Vet. Perſ.

florum

florum inter se nexorum descriptio: est præterea ficta personæ inductio, eaque perelegans. Similiter de rosâ & narcisso poeta venustus Ebn Tamim,

من فضل النرجس وهو الذي
يرضي بحكم الورد ان يرأس
اما تري الورد غدا جالسًا
ان قام في خدمته النرجس

"Ex narcissi excellentiis hæc est, quod rosæ imperio, cùm dominatur, cedit:
Nonne vides rosam sedentem, ad cujus servitium surgit narcissus?"

بنوش جام صبوحي بنالهٔ دف وچنك
ببوس غبغب ساقي بنالهٔ دف وعود

"Bibe cyathum vini matutini ad modulos cymbali & lyræ,
Osculare cervices puellarum ad modulos cymbali & fidium."

بباغ تازه كن آيين دين زردشتي
كنونكه لاله برافروخت زآتش نمرود

" In horto recentem fac ritum religionis *Zoroaſtris*,
Nunc cùm tulipa ardet igne *Nimrodi*."

De religione *Zerduſhti*, & igne *Nimrodi*, vide Hydii *de Perſarum religione* librum: deſcribit poeta igneum florum ſplendorem.

ز دست ساقي سيمين عذار عيسي دم
شراب نوش ورها كن حديث عاد وثمود

" A manu pocillatoris genam argenteam, & *Meſſiæ* halitum habentis,
Vinum bibe, & miſſam fac hiſtoriam *Adi* & *Themudi*."

Meſſiæ halitus innuit mollem ſpiritum ac jucundum, qui mortuos in vitam poſſit revocare. *Ad* & *Themud* nomina ſunt tribuum antiquarum in *Arabiâ* degentium, quas monitis Vatis *Saleh* obtemperare recuſantes, periiſſe dicit auctor *Alcorani*.

Huc reſpicit Atthar in *Pendnameh*,

انكه فرمان داد قهرش بادرا
تا سزاي داد قوم عادرا

" Qui

" Qui mandatum potentiæ ſuæ dedit vento,
Ut ſupplicium meritum populo *Adi* daret."

جهان چو خلد برین شد بدور سوسن وگل
ولي چسود که دروي نه میکنند خلود

" Orbis terrarum tanquam cœleſtis paradiſus
ſit liliorum ac roſarum tempore:
Sed quid juvat, cùm in eo nequit eſſe æternitas?"

Pulchram vides annominationem inter خلد *paradiſum*, & خلود *æternitatem*.

چو گل سوار شود بر هوا سلیمان وار
سحرگه مرغ درآید بنغمهٔ داوود

" Cùm roſa equitat in aëre tanquam *Salomo*,
Manè avis venit cum concentu *Davidis*."

Fingunt Aſiatici fuiſſe *Salomoni* tapeta mirificum, quo vectus in aëre iter faceret. Multa autem de carminibus ac lyrâ *Davidis* loquuntur: velut poeta in præfatione ad libri *Humâiun Nâmeh*,

صریر کلک تو در حلّ مشکلات امور
چنانکه نغمت داوود در آداي زبور

" Sonus calami tui cum negotia difficilia expedias,
" Similis eſt modulis Davidis, cùm *Pſalmos* caneret."

بدور گل منشین بي شراب وشاهد وچنگ
که همچو دور بقا هفتهٔ بود معدود

" Tempore roſarum noli ſedere ſine vino, & amicâ, & citharâ,
" Nam tanquam tempus durationis ſeptimanæ, numeratur."

بخواه جام لبالب بیاد آصف عهد
وزیر ملک سلیمان عماد الدین محمود

" Pete cyathum ad oram plenum in memoriam *Aſafi* hujus ætatis,
" *Viziri* regis *Soliman*, *Emadeddin Mahmúd*."

Aſaf Salomonis fuit, ſi Aſiaticis fides ſit habenda, *miniſter*, idemque cujus nomen Pſalmo uni atque alteri præfigitur. *Emadeddin*

vir

vir erat quidam ſummæ dignitatis, quem laudare vult poeta.

زعیش کام ابد چو بدور او ای دل
که باد تا بابد ظل عالیش ممدود

" Hilaritatis deſiderium ſit perpetuum, velut in ejus ætate, O cor meum!
" Sit enim perpetuò umbra excelſa ejus extenſa."

بیار باده که حافظ مدامش استظهار
بفضل رحمت حق است غافر معبود

" Affer vinum: nam Hafez illud ſemper petit à præſtantiâ & miſericordiâ Domini benevoli, adorati."

Quinque his *imaginum poeticarum* fontibus conſtitutis, ad *figuras* dictionis, tanquam ad amœnos & luxuriantes rivulos, libet accedere.

CAPUT VI.

De Figuris Dictionis, ac primùm

الاستعارة

SIVE

De Tranſlatione.

FIGURAS Aſiaticæ dictionis tractaturus, miſſas faciam Rhetorum definitiones & diſtinctiones, quæ ſubtilitatis & acuminis habent plurimum, utilitatis verò parum: quis enim non illicò videt, [a] *Figuram eſſe vocis mutationem à primâ ſignificatione detortam & primum neceſſitatis cauſâ uſurpatam, deinde venuſtatis?* aut quis ignorare poteſt [b] *Tranſlationem eſſe, cùm verbum in quandam rem transfertur ex aliâ re, quod propter ſimilitudinem rectè videtur poſſe tranſ-*

[a] Figuram ſic definit Tiberius Rhetor,

Ἔστι τοίνυν σχῆμα, τὸ μὴ κατὰ φύσιν τὸν νῶν ἐνφέρειν, μήδε ἐπ᾽ εὐθείας, ἀλλ᾽ ἐκτρέπειν καὶ ἐξαλλάτλειν τὴν διάνοιαν, κόσμε τινῶ τῇ πλάσει ἢ χρείας ἕνεκα.

[b] Ad Herenn. lib. iv.

ferri?

ferri? Ac primùm de tranſlatione loquar, quâ præcipuè utuntur poetæ Aſiatici ornatûs cauſâ & ſuavitatis.

Tranſlatio autem duplex eſt; alteram *Græci* vocant Μεταφοράν, *Arabes* استعارة quaſi, *Mutuationem*; alteram, rhetores Μετωνυμίαν, *Aſiatici* كنية appellant; quam ex *Latinis* alii *Verborum Immutationem* nominant, alii cum *Ariſtotele* tranſlationi ſubjungunt. Figuræ hujus pulcherrimus uſus eſt, quo rei cujuſdam adjuncta vel *Filii*, vel *Fratres*, & *Sorores*, vel *Patres*, vel denique *Matres* nominantur. Dictu difficile eſt quantum ſplendoris & jucunditatis linguæ *Arabicæ* hæc figura afferat: cujus rei exempla quædam ſeligam.

Mohammedes vinum appellabat ام الخبأيث ſeu, *Matrem peccatorum*; cui ſententiæ *Hafez*, *Anacreon* ille *Perſarum*, minimè aſcribit ſuam; dicit autem

آن تلخوش كه صوفي ام الخبأيثش
خواند
اشهي لنا واحلي من قبلة العذارا *

" Acre illud (vinum) quod vir religioſus *matrem peccatorum* vocitat,

" Optabilius nobis ac dulcius videtur, quam virginis ſuavium."

Pulcherrimè *Abu'lola* columbas vocat *Filias triſtitiæ*;

الا تبهتني فتيات بث

" Heu, *mœroris filiæ* me inſomnem reddunt."

Nec minori elegantiâ, vinum *uvarum filius* appellatur, & aqua *Nubium filia*; ut poeta in libro *Hiliato'lcomeit*, puellam triſtiorem alloquens,

اليوم يوم سرور لا شرور به
فزوج ابن السحاب بابنة العنب
ما انصف الكاس من ايدي القطوب لها
وثغرها باسم عن لؤلؤ الحبب

" Hic dies, lætitiæ dies eſt; nulla eſt in eo calamitas;

" Ducit autem *filius nubium filiam uvarum*;

" Non decet cyathus à manu (puellæ) triſtem vultum habentis,

" Et

" Et cujus dentes renident ſplendidiùs quàm baccæ margaritarum."

In hoc genere venuſtæ ſunt illæ figuræ, بنت المنية, بنت الشغة, بنت الجبل, بنت العين, *montis*, *labiorum*, *mortis*, *oculi*, *filiæ*; quibus ſignificantur *Echo*, *Verba*, *Febris*, *Lachryma*; aliæque innumerabiles. Meliùs tamen hoc genus *fictis perſonarum inductionibus* nonnulli ſubjungunt.

Nec verò exiſtimandum eſt *ſolos Aſiaticos* hac figurâ uti; nam in Græcâ etiam linguâ miram habet venuſtatem.

Ita [c] *Chæremon* in *Iö* flores ἔαρος τέκνα jucundiſſimè vocat, cùm dicit,

Ἀνθηρῷ τέκνα ἔαρος ὠρίξ τρώσαντες.

Et in *Centauro* λειμῶνος τέκνα.

Ab eodem in *Baccho* hedera vocatur,

Χορῶν ἐραστὴς κισσὸς, ἐνιαυτῷ ϑ' ὡσῖς.

Et pari elegantiâ ſuaviſſimus idem poeta in *Ulyſſe* roſas appellat,

Τιϑήνημ' ἔαρος ἐκπρεπέστατον.

[c] Vide *Athen.* lib. xiii.

Sic

Sic etiam *Alcman* Rorem satis pulchrè "*Aeris & Lunæ filiam*" vocat,

[d] Οἷα, inquit Διὸς θυγάτηρ τρέφει ϗ Σελάνας.

Ita [e] *Pindarus*, Imbres nominat Παῖδας νεφέλης.

Et Diem, *Solis filium*,

[f] Ὁπότε παῖδ' ἁλίου
Ἀτειρεῖ σὺν ἀγαθῷ
Τέλευτάσομεν.

Et *Vinum*, filium Vitis,

[g] Ἐχιρνάτω τις μὲ γλυκὺν
Κώμου προφάταν·
Ἀργυρέαισι ϗ νωμά-
τῳ φιάλαισιν βιατὰν
Ἀμπέλου παῖδα.

Autumnum denique appellat *Vitis matrem*,

[h] Οὔπω γένυς φαΐνεν τέρειναν
Ματέρ' οἰνάνθας Ὀπώραν.

[d] Ap. Plutarch. Sympos. III. [e] Olymp. XI.
[f] Olymp. II. [g] Nem. XIX. 123.
[h] Nem. 5.

Nec

Nec minus eleganter poeta à *Suidâ* citatus vocat [1] lagænam,

——κασιγνητὴν νεκταρέης κύλικος.

Sed ad tranſlationes Aſiaticas veniamus; quarum exempla hoc loco parciùs proferam: unum tamen atque alterum feligam exemplum; quorum primum ſit vox ندي quæ *Rorem* notat, & per dulciſſimam tranſlationem pro *Liberalitate* ſumitur. Sic ندا *rore maduit*, & *liberalis fuit*. ند *roſcidus* & *munificus*; & اندي *liberalior*. Eodem ferè modo vocibus سيل *torrens*, مطر *pluvia*, *Arabes* utuntur; & *Perſæ*, voce باران. Sic *Arabicè* جاد *copiosè cecidit pluvia*, & poſteà *liberalis fuit*: hinc جود *liberalitas*. Notum

[1] Vide *Suid.* in voce λάγυνος. Hoc epigramma (Σκολιὸν enim non eſt, ut putavit *Tollius*) in ſex verſûs debet diſtingui.

Κύπριδι κεῖσο, λάγυνε, μεθυσφαλὲς αὐτίκα δῶρον,
Κεῖσο, κασιγνήτη νεκταρέης κύλικος,
Βάκχει, ὑγροφθαγγὲ, συνέστιε δαιτὸς ἑίσης,
Στειναυχὲν, ψήφῳ συμβολικῆς δύγατερ.
Ὑμνητῆς αὐτοδίδακτε διήκονε, μύστι φιλύντων
Ἡδίστῃ, δείπνων ὄφλον ἑτοιμότατον.

est

eſt *Hebræos* hac imagine perſæpè uſos fuiſſe: ita comparatur apud [k] *Iſaiam* divini Numinis infinita beneficentia & largitio *pluviæ terram irriganti*,

כי כאשר ירד הגשם והשלג
מן השמים ושמה לא ישוב :
כי ים הרוה את הארץ
והולידה והצמיחה :
ונתן זרע לזורע ולחם לאכל
כן יהיה דברי אשר יצא מפי :

" Nam ſicut imber & ros deſcendit
De cælo, neque illuc adeò redit
Donec terram rigaverit,
Fœcundamque reddiderit, & germinare fecerit;
Ut ſemen det ſerenti, & edenti panem,
Talia erunt verba ex ore meo prodeuntia."

Huc ſpectat verſus in [l] carmine admirabili poetæ *Abi'l Kaſſem*,

اقول لركب يمموا مسقط الندي
وقد جاوز الركبان من دونك السقطا *

[k] LV. 10, 11. [l] *Ebn Khalicán.*

" Dixi

" Dixi equitum turmæ, attendite roris ca-
ſum,
At præterit equites citra te, caſus ille."

Et *Ebn Arabſhâh*,

امطر ايادي يمينه بالنوال فغاض
الخير من صوب الشمال

" Pluere fecit à dextrâ ſuâ dona, & effudit beneficentiam, tanquam imbrem à vento ſeptentrionali incitatum."

Ad hoc etiam pertinet ſcriptoris cujuſdam *Turcici* præceptum,

منبع كفّ يمينندن جريان ايدن قطرات
سيالئ درهم ودينار صداسي رسيدهٔ
سامعئ دست يساري اوليه

" Auri atque argenti guttarum de fonte dextræ defluentium ſonitus, ad aures ſiniſtræ ne perveniat."

كي اشجار جويبار معدلت انك باران
جود واحسانيلي طراوت بولمشدي
وازهار

وازهار كلزار نظام مملكتت اقطار امطار
رافت وعاطفتي ايله سيران
اولمشدي

"Ut arbores, quæ ripas juſtitiæ ejus inumbrant, imbribus largitionis & liberalitatis rigatæ vireſcant; & flores roſeti imperii ejus guttis pluviæ benevolentiæ & facilitatis madeant."

Sic etiam Hafez,

ميجست از سحاب ازل رحمتي ولي
جز ديده اش معايني چيزي نداد نم

"A nubibus æternitatis miſericordiam petiit, ſed præter oculum ſuum lachrymis ſcatentem, nemo illi *rorem* dedit."

Hic nequeo omittere ſimilitudinem pulchérrimam in libro *Hamaſa*,

فتي عيش في معروفه بعد موته
كما كان بعد السيل مجراه مرتعا *

"Juvenis, qui poſt mortem ob liberalitatem ſuam vivit,
Sicut pratum poſt imbris effuſionem vireſcit."

Nec

Nec minorem habet elegantiam vox ذكر quæ inter alia *famam* ac *bonam existimationem* notat. Est autem dulcissima translatio; nam hujus vocis [m] antiqua significatio fuit *Odor suavis*; sic vetus poeta,

ريح الكلاء وذكره

Odor & suavis aura victoriæ.

Et Hoseas pulcherrimè [n],

אהיה כטל לישראל יפרח
כשושנה ויך שרשיו כלבנון:
ילכו יונקותיו ויהי כזית
הודו וריח לו כלבנון:
ישבו ישבי בצלו יחיו דגן
ויפרח כגפן זכרו כיין לבנון:

"Ero tanquam ros *Israeli*; effulget
"Velut lilium, & extendet radices suos sicut Libanus;
"Explicabit ramulos suos, & erit instar oleæ
"Pulchritudo ejus; & odor illi tanquam *Libano*.

[m] Vid. Schultens in Hamasa, p.

[n] XIV. 6—8.

"Qui

"Qui ſub umbrâ ejus habitant, tanquam frumentum reviviſcent,
"Sucreſcent ſicut vitis; odor ejus, tanquam vinum Libani."

Sic etiam eruditiſſimus auctor libri Sucardán,

ما احلي بالافواه ذكرك

"Quam jucundus in (hominum) oribus, *odor* tuus."

Adde ſententiam pervagatam,

اسعد الملوك من بقي بالعدل ذكره

"Regum feliciſſimus is eſt, cujus odor (fama) ob juſtitiam perpetuò maneat."

Huc ſpectant illa in ° *Salomonis* carmine,

שמן תורק שמך

"Unguentum effuſum, nomen tuum."

Et verſus elegantiſſimi poetæ Perſici Jâmi in libro Yuſef ve Zulikha,

° I. 3.

كشادي

كشادي نافهٔ طبع مرا ناف
معطر كن زمشكم قاف تا قاف *
زشعرم خامه را شكر زبان كن
زعطرم نامه را عنبرفشان كن *

" Aperis mihi ciſtam odoriferam naturæ,
" Moſcho meo fragrantem redde montis Kâf extremitates, (à Káf ad Káf)
" Carminibus meis calamum fac dulciloquum,
" Odore meo (famâ meâ) librum fac ambarum ſpargere."

& illa,

هنر چو مشك بود مشك اكر نهان دارند
زفيض رايحهٔ او مشام اثرست *

" Celata Virtus moſcho ſimilis eſt: tametſi enim occultus ſit moſchus, tamen odor qui ex eo afflatur, eſt jucundiſſimus."

& *Ebn Arabſhâh* de precatione uſitatâ صلي الله عليه وسلم loquens, ait,

صلوة تذكي المسك الاذفر في صدور
الكتب

" Hæc ſalutatio gratiſſimum ſpirat moſchi odorem in librorum exordiis."

& illa elegantiſſima [p],

כשמן הטוב על הראש
ירד על הזקן זקן אהרן
שירד על פי תבריה

quem locum belle, ut multa, expreſſit auctor libri de Sacrâ Poeſi [q],

" Non *aura nardi ſuavior* occupat
" Senſus, quæ Aronis vertice de ſacro
" Per ora, per barbam, per ipſas
" Lenta fluens it *odora* veſtes."

Omnes ferè gentes hac tranſlatione uti videntur. *Sinenſes* ſignum quoddam habent, quod *Hiang* vocant, & quo ſignificatur primò *Odor*, deinde, *Fama*, *Virtus*.

[p] Pſal. cxxxiii. 2. [q] Præl. xxv.

, *Galli* aiunt, La memoire de celui qui agit ſi noblement eſt *en bonne odeur* aupres des gens d'eſprit. *Germanicè* quoque *geruch* eſt *odor*, & *gerucht*, vox haud admodum

Vocem سقي *irrigavit, potum præbuit*, in permultas res jucundiſſimè transferunt Arabes; ſic ſcriptor clariſſimus,

واذا بساقي الموت قد جاءهم بكاسات الثبور
فسقى رياضَ حياتهم قدحًا اعاد الكل بور

" Ecce autem, mortis pocillator acceſſit ad eos cum exitii *cyatho*;

" Et *irrigavit* vitarum eorum hortulos poculo, quod omnes ad nihilum redegit."

Exempla tranſlationum à *rigando* & *hauriendo*, ſunt in omnium gentium ſermonibus ferè innumera; ſufficiet hîc duos verſiculos

modum diſſimilis, quaſi *ruhm, fama:* ſic auctor libri elegantis *de Abeli Morte*, " Blühe empor, wie die junge " blum' im frühling empor blühet; dein leben ſey *ihr* " *ſüſſer geruch* vor dem Herren." Et alibi, " Wie ein " lieblicher frühlings ſtrauſs empor blühete und vereint " *liebliche gerüche* der tugend zerſtreiten." Nos quoque interdum eâdem figurâ utimur: ſic *Clarendonius*, " By " her interceſſion with the King, ſhe would lay a moſt " ſeaſonable and popular obligation upon the whole na- " tion, and leave behind her *a pleaſant odour* of her " grace and favour to the people."

citare à libello de *Rodanthes & Doſiclis* amoribus, quos legenti mihi primùm valdè arriſiſſe memini:

Κρατῆρα μακρὸν ἡδονῆς καὶ δακρύων
Κιρνῶντες ἐξέπινον ἄχρις εἰς μέθην.

Unum ſolummodò addam exemplum, quod tamen auribus Europæis durius eſſe videbitur. Vox انف *naſum* ſignificat: transfertur autem ad omnium rerum *partem eminentiorem*. Sic انف جبل *naſus montis*, promontorium; انف البرد *naſus frigoris*, frigus intenſum; كاس انف *poculum illibatum*; روضة انف *hortus novus & intactus*, quem κῆπον ἀκήρατον vocat *Ibycus*; انف القوم *naſus populi*. Sic عرنين *ſuperior naſi pars*, & عرانين *populi principes*. Ut Hoſein El Aſadi de morte liberaliſſimi herois loquens,

واصبح عرنين المكارم اجدعا

"Naſus nobilitatis præciditur."

Eâdem tranſlatione utuntur *Smenſes*, vox enim *Piĕ*, cùm *naſum* ſignificat, tum etiam

familiæ

familiæ principem. Eodem ſenſu uſurpant Hebræi vocem חרטם, quæ *Arabica* eſt, خرطم *naſi pars altior*, item, *princeps populi*. Itaque illa *,

ויקרא את כל חרטמי מצרים

vertenda ſunt, *Vocavit autem omnes primarios Ægypti viros*, non *præſtigiatores*, ut vulgò redduntur.

Cùm plures continuantur tranſlationes, omninò permutatur oratio; hanc igitur figuram rectè poſſumus *Permutationem* appellare; cujuſmodi eſt illa *Hafeziana*,

چو آفتاب مي از مشرق پياله برآيد
ز باغ عارض ساقي هزار لاله برآيد

"Cùm *Sol* vini ex *Oriente* poculi prodeat,
" In *horto* genæ pocillatoris mille tulipæ florent."

Sed huic figuræ immorari mihi neceſſe eſt, quippe cujus exempla in *Aſiaticorum* libris

* Geſ. xli. 8.

omnibus ſint frequentiſſima; & ſanè *permutatio* hæcce, ſeu Ἀλλαγορία, genus illud dicendi, quod *Aſiaticum* vocant, videtur ab Europæorum dictione potiſſimùm diſtinguere.

CAPUT VII.

التشبيه

SIVE

De Comparatione.

INFINITAM poetis præbet *ſimilitudinum* ſylvam univerſum hoc naturæ templum. Ponant ante oculos cœlum, terras, maria; aſpiciant in cœlo, ſolem, lunam, ſtellas; in terrâ, arbores, flores, herbas, ſegetes, animalia: in aquis, natantes belluas, conchas, piſces; videant in aëre pendentes nubes, videant ætheris placidam ſerenitatem, & immenſa protinùs exſurget ſimilium rerum varietas & copia. Sed hæc ſunt omnibus gentibus communia; at multæ ſunt naturales imagines, *Aſiaticis* magis quàm reliquis familiares, velut orientis auroræ, & ſtellarum, quarum curſûs in tentoriis degentes Arabes commodiſſimè obſer-

vare possunt; aliæ denique *Asiaticorum* propriæ, ut herbarum, arborum, animalium, aliarumque rerum, quas in Europâ haud cognoscimus. Non est igitur mirum, poetarum Asiaticorum similitudines nostris auribus nonnunquam duriores, nonnunquam etiam subinsulsas videri. Ridemus si poeta Persicus gracilem puellam cum buxo comparat, (quâ tamen comparatione sæpissimè utuntur Asiatici) propterea quòd in Europâ buxus humi serpit, & abjectissimus esset frutex, nisi splendidâ viriditate commendaretur; in Asiâ verò in pulcherrimam arborem succrescit, & ramulis ornatur gracillimis. Præterea observandum est, ex duabus illis facultatibus *comparandi*, scilicet, & *distinguendi*, primam esse maximè inculti, & luxuriantis animi, fervidi, exsultantis, poetici; alteram politi, subtilis, teretis, accurati; hanc ad judicium, illam ad ingenium & affectûs pertinere.

Hinc translationibus & similitudinibus abundantior est *Asiaticorum* quam *Europæorum* poesis. Hi enim (*Homerum* & Græ-

cos

cos excipio) raro comparationem admittunt, nisi usquequaque conveniat; illi similitudinem, quæ occurrit, avidè captant, parùm solliciti si quid in eâ sit diserepantiæ vitium. Sed nihil ferè attinet, unde originem ducat Asiaticarum comparationum venustas & abundantia, dummodò statuatur omnem poesin, præcipuam ex iis suavitatem ac pulchritudinem recipere, ac longè venustiores esse eas, quæ à naturalibus rebus ducantur.

Antequam de comparationibus Asiaticis separatim loquar, necesse habeo de *comparatione in genere* breviter disserere. Hujus itaque figuræ triplicem usum statuerunt rhetores: nam idcirco sumuntur comparationes vel ut ornent, vel ut illustrent, vel ut amplificent sententiam. Ideoque eæ quæ ornatûs causâ usurpantur, dulces sint oportet, jucundæ, politæ. Venustæ autem similitudines depromuntur præcipuè ex iis rebus, quæ naturâ sunt hilares ac splendidæ; cujusmodi sunt horti, flores, gemmæ, prata, pulchra animalia, & reliqua, quæ nitorem habent ac formosam speciem. Quæ illus-

trandi

trandi gratiâ adhibentur, propriæ esse debent, & claræ: quæ tandem amplificationis ergo sumuntur, omninò necesse est altiùs atque magnificentiùs insurgant, ne rei comparatæ minùs amplâ comparatione minuatur dignitas. Minimè tamen necessarium puto comparationes ex omni parte congruere: etenim si prima vel præcipua pars sit similis, cæteræ delectationis ac varietatis causâ appositæ redundare possunt.

Sic *Apollonius* ille *Rhodius* mulieres Lemnias cum apibus comparat, Argonautas cum floribus, urbem cum alveari,

Ὡς δ' ὅτε λείριά περ πεφυασμένα μέλιτται
Πέτρης ἐκχύμενα σιμβλήιδος ——

sed verborum ambitus non satis est rotundus ac numerosus; idque aures ipsæ indicant. Ideoque addit,

—— ἀμφὶ δὲ λειμών
Ἐρσηέις γανυται, ταὶ δ' ἠλυκὺν ἄλλοτε τ' ἄλλον
Καρπὸν ἀμέργουσιν πεποτημέναι ——

Ubi

Ubi rectè obſervat doctiſſimus Scholiaſtes, vocem γαίυται cum κινυρόμεναι, quæ mox ſubſequitur, minimè conſentire: tamen poſt vocem σιμβληίδος finita eſt comparatio, reliqua adduntur ut delectationem pleniorem auribus afferant. Hoc ſemel monuiſſe ſufficiet. Hæc autem obſervatio in omnibus ſimilitudinibus locum habet.

Interdum tamen ex ipſâ cohærentiâ & proprietate magnam capiunt venuſtatem, ut in ſiotâ illâ comparatione,

[a] Ηελιϐ ὡς τὶς τε δόμοις ἐνιπαλλέται αἰγλη
Ὕδατος ἐξανιϐσα, τὸ ϗ νέον πε λέβητι
Ἠὲ πυρὶ ἐν γαυλῷ κέχυται· ἡ δ' ἔνδα ϗ ἔνδα
Ὠκείῃ τροφάλιγγι τινάσσεται ἀίσσουσα
Ὡς ϗ ἐν ϛήθεσι κέαρ ἐλελίζετο κώρης.

Et nunquam ſanè adduci potui, (ne auctoritate quidem Viri undequaque docti[b]) ut credam [c] Virgilium hanc ſimilitudinem vel elegantius vel politius, vel ad rem accommoda-

[a] Argonaut. 3. 755.
[b] De Sacrâ Poeſi, Prælect. xii.
[c] Æneid. viii. 18.

tius

tius reddidisse [d]. Certè in aliis locis permultis, quæ ex Apollonio sumsit Virgilius, nullus profectò video, cui elegantiæ ac pulchritudinis palmam ab auctore suo sibi vindicet. Multum sanè illi debet: nam ut nihil dicam de Medeæ suavissimo Ἐπεισοδίῳ, nihil de Amyci et Pollucis pugna, nihil de Harpyiis, nihil de similitudinibus & descriptionibus, aliisque minutioribus elegantiis, quas

[d] Utrumque meâ sententiâ superavit *Camoensius*. Vid. Lusiadus, viii. 87.

Qual o reflexo lume do polido
Espelho d' aço o de cristal fermoso,
Che do rayo solar sendo ferido
Vay ferir noutra parte luminoso:
O sendo da ociosa mao movido
Pela casa do moço curioso,
Anda pelas paredes e telhado,
Tremulo aqui e alli dessossegado.

[e] Qualis est pulchra illa transitio:

At non Dardaniæ medicari cuspidis ictum
Evaluit———

Apollonius,

———μαντοσύνησι πεπασμένοι. Ἀλλὰ μὲν ὅτε
Μαντοσύναι ἐσάωσαν. Et
———ἀδευκέα δ' ἃ φύγεν αἶσαν
Μαντοσύναις. Οὐ γάρ τις ἀποτροπιὴ θανάτοιο.

Et

quas è Rhodio poetâ hausit; illam mehercule suavitatem numerorum, & rotundam illam versuum concinnitatem, in qua regnat Virgilius, ab Apollonio didicit. Ac mirum videtur Longinum, Quintilianum, atque alios

Et illa personarum mutatio, quam sumsit etiam *Milianio*,

——ut duros mille labores
Pertulerit: *tu* nubigenas, *invicte*, &c.

Apollonius,

——μεγάλη ὀπὶ Φοῖβον ἀΰτει——
Λητοΐδη, τὺ νὺ δὲ κατ' ἠρανὸ ἴκεο——

Multæ sunt profectò in Apollonii poemate minutiæ, quæ sunt diligenter observandæ: qualis est vocum nonnullarum usus quæ videntur esse poetarum, qui sub Ptolemæo floruerunt, propriæ; & quæ loca quædam obscuriora Theocriti, Callimachi, Lycophronis & reliquorum illustrant. Velut νέπως pro Nepote, vox fortasse Æolica. Sic Apollonius,

——μετόπισθε θεοῖς νεποδεσσιν ἑτοῖμα.

& Callimachus,

——ἃ γὰρ ἐργάτιν τρέφει
Τὴν Μῆσαν, ὡς ὁ Κεῖος, Τρῳὶχα νέπως.

& Theocritus Idyll. XVII. 25. ——

Ἀθάνατοι δὲ καλεῦνται ἐοὶ νεπόδες γεγαῶτες.

Immortales autem vocantur, ejus cum sint nepotes.

Notum est enim non esse in illo loco legendum, θεοὶ νέποδες, quod reddiderunt nonnulli, *Dii sine pedibus*.

adeò

adeò temerè esse Aristarchum secutos, ut admirabilem hunc scriptorem in mediocrium poetarum chorum detrudant. Mediocrisne sunt poetæ hi versûs numerosi & modulati?

Ὡς δ' ὅτ' ἐρημαῖοι κατὰ πίδακα πίονες ἀγροὶ
Χηραμῷ ἀπλῆνες λιγέως κλάζωσι νέοσσοι,
Ἠὲ ὅτε καλὰ κάονται ἐπ' ὀφρύσι Παικτωλοῖο
Κύκνοι κινήσωσιν ἰὼν μέλος, ἀμφὶ δὲ λειμῶν
Ἑρσήεις βρέμεται, ποταμοῖό τε καλὰ μέεθρα,
Ὡς αἱ ἐπὶ ξανθὰς θέμεναι κονίπαιν ἐλείρας
Παπύχιαι ἐλέεινὸν ἴαλεμον ὠδύροντο.

aut illa descriptio,

——ἄνδρα δὲ σφι
Νύμφαι ἀμεργόμεναι λευκοῖς ἔπι ποικίλα κάλπαις
Ἐφόρεον. πᾶσας δὲ περὶ ὡς ἄμφεπεν αἴγλη,
Τοῖον ἀπὸ χρυσέων θυσάνων ἀμαρύσσετο φέγγος,
Δαῖε δ' ἐν ὀφθαλμοῖς γλυκερὸν πόθον——

Quàm brevitèr & vividè Telamonis iram pingit!

——τὼ δὲ οἱ ὅσσε
Ὄξ' ἀλιγιζέος μαλερὸν πυρὸς ὡς ἰνδάλλοντο.

Quantâ elegantiâ Homeri comparationem,

Οἵη δ' Ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεος ἰοχέαιρα.

ampli-

amplificat;

Οἵη δὲ λιαροῖσιν ἐφ' ὕδασι Παρθενίοιο
Ἠὲ ϗ Ἀμνησοῖο λοεσσαμένη ποταμοῖο
Χρυσείοις Λητωὶς ἐφ' ἁρμασιν ἐρχηκυῖα
Ὠκείας κεραὸς ἐσι διεξελάσῃσι κολώνας
Τηλόθεν ἀντιόωσα πολυκνίσοιο ἑκατόμβης,
Τὴν δ' ἅμα πύμφαι ἕπονται ἀμορβάδες, αἱ ῥα ἑπ' αὐτῆς
Ἀγχόμεναι σπηγῆς Ἀμνησίδος, αἱ δὲ καὶ ἄλλαι
Ἄλσεα ϗ σκοπιὰς πολυπιδάκας, ἀμφὶ δὲ δῆρες
Κνυζηθμῷ σαίνουσιν ὑπὸ τρομέοντες ἴωσαν,
Ὡς αἵγ' ἐσεύοντο δι' ἄρεος——

Quod ſi minutiores illas poeſeos exornationes ſpectemus, nullus eſſe poteſt ad celeritatem exponendam accommodatior verſus, quam

Αὐτὰρ ὑπὲρ πρυμνῆς ἀμαρύγματος ἧστο βολάων.

aut ad avem placidè labentem in aëre deſcribendam, quam

Ῥιπὴν εὐκήλοισιν ἐνεδρίοων πτερύγεσσι.

Annon hi verſus fluctuum ſcopulis allidentium quodammodò imitantur ſonum?

Ῥώον

Ῥώοντ' ἔνθα καὶ ἔνθα διαπρὸ ἀλλήλοιιν
Τὴν ὃ παρποίην κόπτεν ῥόος. ἀμφὶ δ' ὕμα
Λάβρον ἀειρόμενον πετραῖς ἐπικαχλάζεσκεν.

Sed hæ venuſtates, quæſitæ ſunt potiùs quàm naturales; & plus diligentiæ oſtendunt quàm ingenii. At multa ſunt in Argonauticis loca, velut Syrtis, Phineæ, Tali, & Jaſonis laborum deſcriptiones, quæ elatiſſimis abundant imaginibus, & ſummâ cumulantur verborum dignitate. Neque illud verum eſt, quod Longinus affirmat, Apollonium nunquam cadere; eſt enim ubi altè cadit, ita tamen ut ſervet quandam in cadendo majeſtatem: ſic draconis occiſi deſcriptio,

——ὄφις ὑφ' Ἡρακλῆϊ δαϊχθείς, &c.

ſublimis eſt illa quidem & magnifica, ſed non ſatis delicata, & à poeſi heroicâ aliena.

Sed ad Arabas & Perſas veniamus. Illi in poeſi amatoriâ ſimilitudinibus ex naturâ deductis admodùm delectantur. Aſſimilant puel-

[f] puellarum cincinnos hyacinthis, genas rosis, oculos, nunc ob colorem, violis, nunc ob amabilem illum languorem, narcissis, dentes margaritis, papillas malis Punicis, oscula melli ac vino, labia pyropis, staturam proceris ramulis, faciem soli, crines nocti, frontem auroræ, ipsas denique puellas capreolis, & hinnuleis. Has similitudines propè omnes complectitur Arabs incertus in pulchro fabularum libro,

وهي صبية ذات حسن وجمال وبهآء
وكمال وقدّ واعتدال بعيون سود نواعس
قد كحلت بسحر بابل وحواجب كانها
قسي ترمي سهام لحظها القواتل وانف
كحدّ السيف وفمّ كانه خاتم سليمان
وخدود كانها شقايق نعمان وشغيفتان
عقيقتان واسنان كلؤلؤ منضود في
مرجان وجبين كانه هلال وريق احلا

[f] Vide Noweiri à Reiskio citatum.

من الشهد وابرد من الزلال وعنق
كانه خيزران وصدر كانه شاذروان
ونهود كانهن رمان وبطن كانه الحرير
طية علي طية وسرة تسقى بدهن
البان

" Fuit autem puella gratiâ, pulchritudine,
" venuſtate, perfectione prædita; egre-
" giam habens & æquam ſtaturam; ocu-
" los verò nigros, ſomni plenos, faſ-
" cino Babylonio imbutos; & ſuperci-
" lia, tanquam arcûs, vibrantes ſagittas
" aſpecturum letales; naſum, enſis mu-
" croni ſimilem; os verò, Salomonis
" ſigillo; genas tanquam anemonas;
" duo autem labia erant duo pyropi,
" (vel carneolæ) & dentes tanquam
" uniones in corallio conſerti; fron-
" tem porrò habuit novæ lunæ ſimilem,
" & labia favis dulciora & aquâ purâ
" magis frigida; collum inſtar Indicæ
" arundinis, pectus inſtar fontis in al-
" tum ſalientis; mamillas malis Puni-
" cis

" eis consimiles, ventrem, instar Serici
" plicas habentis super plicas, & um-
" bilicum unguento myrobalani irriga-
" tum."

Mirè hæc descriptio, ut multæ in Asiaticorum carminibus, cùm Salomonis poemate convenit. Et profectò hoc distichon,

وبطيب نكهته وسلسال جري
في فيه مع شهد بريقة خمره

propè totidem verbis ex Hebræo reddi videtur,

נפת תטפנה שפתותיך
דבש וחלב תחת לשונך
וריח שלמתיך כריח לבנון:

" Favi stillantes labia tua,
" Mel & lac sub linguâ tuâ;
" Odorque vestium tuarum, tanquam odor
Libani."

Sæpe verò poetæ amatorii ex moribus depromunt imagines, velut *Sadi* in libro *Gulistan* puellæ nigros cincinnos genis candidis-

simis superimpendentes confert pulcherrimè cum pilis ex ebeno fictis, quas clavâ eburneâ pellunt lusores:

رخسار یار در خم کیسوی تابدار
چون کوی عاج در خم چوگان آبنوس

"Gena amicæ inter cincinnos plexos intermicans
"Similis est pilæ eburneæ in mediâ clavâ ebeni."

Sæpe ex religiosis opinionibus; sic Hafez recentem lanuginem circa labia adolescentuli crescentem comparat cum nymphis illis formosissimis quas in cœlo esse dixit *Mohammedes*;

سبز پوشان خطت بر کرد لب
همچو حورانند کرد سلسبیل

"Recentes lanuginis herbæ, quæ labia tua vestiunt,
"Similes sunt *Houriis* circà fontem Salsabil sedentibus."

In

In poesi heroicâ elatissimas nonnunquam habent similitudines cùm Arabes, tùm Persæ. Quàm sublimis, quàm Homero similis, hæc est comparatio!

لهم عدوة كانقضاض الاتي
مدّ به الكدر اللاحب

" Tàm rapidi erant quàm præceps aquarum fluxus
" Quem tenebrosa & violentè irruens nubes ampliorem reddidit."

& illæ,

فبت لياليّ لا نوم فيها
تخب بك المسومة العراب
يهز الجيش حولك جانبيه
بركبها نغضت جانحيها العقاب

" Multas enim noctes transegisti insomnis,
" Cum te properanter veherent equi nobiles notis insigniti:
" Quassabat exercitus circum te ambas suas alas,
" Velut aquila nigra pennas motitans."

فرددناهم بطعن كما تهزّ عن جبة الطوي
الدلاء

" Haſtas ultro citroque movimus in vulneribus,
" Ut movetur urna flexilis in puteo aquâ abundanti ſurgens."

Quid poeta velit benè expoſuit *Reiſkius*, " Haſtarum ſtrepitum, quando demittuntur " in corpora, vel è confoſſis corporibus vix " revelluntur ac ne vix quidem, cum ob- " ſcuro confert illo murmure & muto fre- " mitu, quo vel irruens in profundum, vel " exuberans ſitula quædam ſurſum attracta " malè cedentem aquam contranitendo per- " rumpit." Quâ imagine nihil aptius aut ſublimius cogitari poteſt.

In *Ferdufii* poemate admirabili multæ ſunt comparationes verè magnificæ: nam ut illas communes omittam;

همیرفت رستم چو پیل دژم

" Venit Ruſtem, tanquam torvus elephas,"

&,

&,

چو شیر اندر آمد میان رمه

" Tanquam leo qui in medium irruit armentum,"

quid nobilius aut excelsius esse potest his imaginibus,

نکه کرد برزو بران ده سوار
چو آشفته شیر از بهر شکار
بزد دست وپوشید درع بزر
میانرا به بستش بزرین کمر
یکي خود رومي بسر بر نهاد
سر ترکش تیررا بر کشاد
بیاره بر افکند بر گستوان
یکي باره مانند کوهي روان
زکیهال نیزه زالماس تیغ
بیاره برآمد چو بارنده میغ
تو گفتي سپهراست یا روز وتاب
ویا در بهاران یکي رود آب
درختیست گفتي از آهن ببار
گشاده دو بازو چو شاخ چنار

‘ Aſpexit Barzu decem illos equites,
‘ Tanquam leo furore plenus, prædam petens,
‘ Strenuè ſe geſſit, & tunicam radiantem induit,
‘ Medium corpus illigavit aureo haltheo;
‘ Caſſidem Græcam capiti impoſuit,
‘ Ex pharetrâ ſagittas extraxit;
‘ Nunc ſuper equi ſtratum impendit,
‘ Nunc tanquam mons movens (ſe erexit)
‘ Altâ haſtâ (feriens) & enſe adamantino,
‘ Nunc velut nubes imbrem fundens progreſſus eſt.
‘ Diceres, “ Columne eſt, an dies, & ſplendor,
“ An verno tempore aquarum fluxus?”
‘ Diceres, “ Arbor eſt ferro onuſta;
“ Duo brachia explicat, tanquam ramos platani.”

Sed nihil magis amant venuſtiores *Arabum* poetæ, quàm flores & fructûs deſcribere, depromptâ ſæpiùs imagine ex humanâ pulchritudine; velut *Ebn Rumi*,

رايت

رأيت البنفسج في روضة
واحداقه للندي شاهرة *
يحاكي بها الزهر زرق العيون
واجفانها بالبكا قاطرة *

" Vidi in hortulo violam,
" Cujus folia rore ſplendebant;
" Similis erat flos illi (puellæ) cœruleos habenti oculos,
" Quorum cilia lacrymas ſtillant."

& alius,

ناولني من اجدّ نرجسة
احسن في ناظري من الورد
كاسها بيضها مرصعة
من حدّه والصغار من خدّي

" Da mihi dilectiſſimum narciſſum,
" Pulchriorem, meo aſpectu, roſâ,
" Velut ſi albedo ejus deprompta ſit
" A gena illius (amicæ) pallor autem à mei (amantis) genis."

quam ſimilitudinem in alias res transferunt, ut poeta de vino,

وحمراء

وحمراءِ قبل المزج صفراءِ بعده
اتت بين ثوبي نرجس وشقايق
حكت وجنة المعشوق صرفاً فسلطوا
عليها مزاجاً فاكتست ثوب عاشق

" Rubrum ante miſturam, poſt eam flavum,
" Habet duos colores narciſſi ſcilicet & anemones;
" (Seu potiùs) refert genam amicæ meracius, quod ſi temperes
" Cum eâ aquam, induit colorem amantis."

Et *Abu Nowás* de pomo,

وتفاحة من سوسن صيغ نصفها
ومن جلنار نصفها وشقايق
كانّ الهوي قد ضمّ من بعد فرقة
الي خدّ معشوق بها خدّ عاشق

" Pomum, cujus una pars ex lilio formatur,
" Ex flore mali Punici altera, & anemone,
" Velut ſi Amor junxiſſet, poſt diſceſſum,
" Genæ amatæ puellæ genam amatoris."

Pulchra

Pulchra eſt in hoc genere roſæ deſcriptio à poetâ eleganti *Ebni'l Motezz*,

هل تنبت الارض شيأ من ازهارها
اذا تحلت تحلي الوشي من نمطه
احلي واشهر من ورد له ارج
كانما المسك مدرور علي وسطه
كانه لون حبّي حين ملكني
حل السراويل بعد البعد من سخطه

" An profert terra ullum florem
" (Cum ornatur, & pictam veſtem induit)
" Dulciorem & nitidiorem roſâ, cui odor eſt
" Is, ut videatur moſchus in mediis ejus foliis ſpargi,
" Et quæ refert amicæ meæ colorem, cùm me
" In gremium recipit, ſemotâ iracundiâ?"

Interdum è gemmis depromunt florum ſimilitudines, velut poeta,

واما ترا شجرات الورد طالعة
فيها بدايع قد ركبن من قصب
وكانهن يواقيت لطيف بها
زمرد وسطها شذر من الذهب

" Annon

" Annon vides roſæ frutices ſuccreſcentes,
" A quorum vimine ſurgunt flores eximii,
" Similes pulchris pyropis, in iis autem
" Sunt ſmaragdi, & in mediis floribus particulæ auri?"

Et *Ebno'l Motezz* venuſtè,

سقي الروض سكاب الغمام المنضد
فنبه منه الورد بعد التهجد *
كجمر من الياقوت فوق زبرجد
مركبة فيها قراضة عسجد *

" Irrigat hortum effuſio nubium denſa,
" Roſa autem ex eo à ſomno excitata ſurgit,
" Similis eſt ardenti pyropo ſuper ſmaragdum,
" Cui imponitur auri ramulus."

Similiter Sadi in libro *Buſtán*,

نهد لعل وپيروزه در صلب سنگ
كل لعل در شاخ پيروزه رنگ

" Poſuit pyropos & ſmaragdos in duro lapide,
" Roſam pyropinam ſuper ſmaragdinum ramum."

Sic

Sic alius poeta,

خليلي هبا ينقضي الهمّ عنكما
وقوما الى روض وكاس رحيق *
فقد لاح زهر الياسمين منورا
كاقراط درّ قبعت بعقيق *

" Sodales mei, agite, decedit à vobis mœror,
" Venite ideò ad hortum, & vini cyathum ;
" Splendet enim flos jasmini lucidè
" Tanquam inauris ex margaritâ cui imponitur carneola."

& *Ebn Tamim*,

قد اتينا الرياض حيث تجلت
وتحلت من الندي بجمان
ورايينا خواتم الزهر لما
سقطت من انامل الاغصان

" Venimus in hortos, cùm ornarentur
" Et vestirentur roris gemmulis,
" Et vidimus sigilla florum, cùm
" A digitis ramorum caderent."

Et

Et *Ebn Rumi*,

بنفسج سر لاني اذا
رايته اشرب ما شيتا
ليس من الزهر ولكنه
زمرد يحمل ياقوتا

"Gaudium violæ, nam cùm eam
"Viderim, bibi quantum volui;
"Non flos eſt, ſed
"Smaragdus gemmam purpuream ferens."

Interdum verò è cœlo & ſtellis, ut

كان الياسمين الغض لما
ادرت عليه وسط الروض عيني
سماء من الزبرجد قد تبدت
لنا فيها نجوم من لجين

"Velut ſi jaſminus florens, cùm
"In eum in medio horto oculos meos flectam,
"Cœlum eſſet ſmaragdinum, in quo affulgent
"Nobis ſtellæ argenteæ."

&,

في روضة تهدي لنا
نفس الشمول بها الشمال
في كل نرجسة بها
شمس يحيط بها هلال

" In hortulo, qui ad nos affert
" Odorem vini aquâ gelidâ temperati,
" In unoquoque narciſſo, qui in eo eſt,
" Sol effulget lunâ circumdatus."

& alius,

وعندنا نرجس انيق
تحيا بانفاسه النفوس
كانّ اجفانه بدور
كانّ احداقه شموس

" Habemus narciſſum ſplendidum,
" Qui recreat odore ſuo animas,
" Velut ſi cilia ejus eſſent lunæ,
" Velut ſi oculi ejus eſſent ſoles."

Vel ex aliis rebus naturalibus, ut

اما تراه ومرّ الريح يعطفه
كانه زعفران فوق كافور

اذا

اذا بدا في اختلاف من محاسنه
اراك كيف اختلاط النار بالنور

" Annon eum (narciſſum) vides, dum aura tranſiens eum flectit,
" Similem croco ſuper camphoram ?
" Cum effulgeat varietate pulchritudinis,
" Oſtendit tibi, quomodo ignis cùm luce jungatur."

&,

قم يا غلام فهاتها مشمولة
ان الرياض بكل زهر تحتشي
والنرجس الغض الندي كانه
ثغر يعضّ على بقية مشمش

" Surge, puer, & (vinum) effunde gelidum,
" Nam horti variis floribus ornantur,
" Et recens narciſſus ſimilis eſt
" Candido puellæ denti, cùm malum Armeniacum mordeat."

Addam duas comparationes quæ ſint ob novitatem jucundiſſimæ : unam *Ebni'l Motezz*,

بنفسج

بنفسج جمعت اوراقه فحكت
كحلا تشرب دمعا يوم تشتيت
كانه فوق طاقات يلوح بها
اوائل النار في اطراف كبريت

" Viola collegit folia ſua, ſimilia
" Collyrio nigro, quod bibit lachrymas die diſceſſûs,
" Velut ſi eſſet ſuper vaſa in quibus fulgent,
" Primæ ignis flammulæ in ſulphuris extremis partibus."

alteram *Ebni Tamim*,

ازهر اللوز انت لكل زهر
من الازهار تأتينا امام
لقد حسنت بك الايام حتي
كانك في فم الدنيا ابتسام

" O flos amygdali, tu præ cæteris omnibus
" Veniſti ad nos florum princeps,
" Etenim uſque adeò tibi favet fortuna
" Ut referas, in ore terrarum orbis, riſum."

Has comparationes lætiſſimas ex *Ebni Abi Hagelah* delibavi, qui contexuit etiam *de Similitudinibus* librum, quem inſcripſit

التنويه في محاسن التشبيه

Poetarum laudes in ſimilitudinum pulchritudine.

Criticus idem inſignis, & poeta, omnes ferè florum venuſtates in belliſſimo carmine complexus eſt :

اي والربيع النضير
وزهره المستنير
من نرجس واقاح
كاعين وثغور
وياسمين كلون
المتيم المهجور
ومن شقيق كحسناء
قد اقبلت في حرير
وطيب نشر عبير
البنفسج المبطور

والاس

والاس شبه عذار
بخد ظبي غزير
والورد اقبل في جيش
حسنه المنصور

" Euge! per ſplendidum ver, & flores ejus nitidos,
" Narciſſum & parthenium ſimiles oculis & dentibus,
" Et jaſminum tanquam colorem amatoris ſolitarii,
" Et anemonem ſimilem formoſæ puellæ quæ venit ſerico (veſtita)
" Et odorem ſuavem unguenti, violam pluviâ irrigatam,
" Myrtique florem ſimilem lanugini in genâ hinnuli ſucco pleni,
" Et roſam cum exercitu (ſpinis) venientem, cujus pulchritudo victrix eſt."

CAPUT VIII.

De reliquis Figuris.

RESTAT ut alias poeſeos Aſiaticæ figuras tractem. Sunt autem minutiores quædam exornationes pœnè innumeræ; quas *omnes* pluribus verbis percurrere, non eſt neceſſarium: juvat tamen *inſigniores* quaſdam priùs proferre, quàm de fictâ *Perſonarum inductione* loquar, quæ tranſlationis eſt ſpecies audaciſſima, & omnium gentium, ac præcipuè Aſiaticorum, poeſi incredibilem affert ſuavitatem.

Ac primùm verbi ejuſdem *Iteratio* admodum elegans eſſe videtur; ut in illo poetæ Arabici [a] verſu,

شددنا شدة الليث عدا والليث غضبان

"Violenti fuimus inimicitiâ, tanquam leo, & leo iratus."

[a] In libro Hamaſſa.

nec

nec eſt in Græco ſermone invenuſta, ut Theocritus [b],

——— λῖς ἐσακούσας
Νεβρῷ φθεγξαμένας τις ἐν ὤρεσιν, ὠμοφάγος λῖς.

ubi videant harum minutiarum indagatores vocum ليث, לוש, & λῖς, cùm ſono tùm ſenſu affinitatem.

Nec minus lepida eſt *Agnominatio*, quam Græci Παρονομασίαν, *Arabes* تجنيس appellant: fit autem, cùm ad res diſſimiles ſimilis vox in eodem verſu accommodatur. Hac figurâ ita delectantur *Aſiatici*, nullam ut occaſionem amittant, quâ eam commodè uſurpent: ſic Hafez,

از سر پیمان برفت با سر پیمانه شد

"Ab amore religionis ad cyathi deſiderium tranſit."

Nam *Peiman* religionem, *Peimáne* verò cyathum ſignificat. Et in eodem carmine,

[b] Theocr. Idyll. xiii.

دل بر دلدار رفت جان بر جانانه شد

Dil ber dildári reft, gian bergianáne ſhüd.

"Cor ad cordis raptricem, anima ad amicam diſceſſit."

Idem alibi,

ترک ترکان خطا نبود صواب

Terki Turcani Khatha nebud ſavab.

"Formoſas Tartariæ puellas relinquere, non decet."

&

که بر طرف چمن زارش هیکردم
چمان ابرو

Ke ber tarfi chemenzáreſh hemikerded chemán abrú.

"Nam in [c] horti ejus extremitate delicatè movet ſupercilium ejus."

etenim *Chemen* hortus eſt, & *Chemán kerden* delicatè incedere.

[c] Pulchram adoleſcentulæ faciem cum horto comparat poeta.

Adde

Adde huc pulchram illam ſententiam,

ان بلا نبود که از بالا بود

An belá nebud ke ez bála bud.

" Ærumna quæ à ſuperis venit, ærumna non eſt."

& illam Arabicam,

المال مايل والذهب ذاهب

Elmâl mâil waeddhebeb dhahib.

" Divitiæ dilabuntur, & aurum fugit."

Nec omittendi ſunt elegantes poetæ *Turcici* verſûs,

آلهی سن بنی سینه ایلتمه

صرمایینجه یارك سینه سینه

" O Deus, ne me ad ſepulchrum (ſéne) perducas,

" Donec amicæ gremium (ſéne ſéne) amplexu teneam."

Elegia Arabica in *tertio capite* citata annominationibus unicè conſtat, iiſque lepidiſſimis, ut

مرابع نعم نعم تلك المرابع

"Æstivæ *Naomæ* mansiones: oh, suaves (*nâm*) mansiones!"

&

هل لعلع الرعد الهتون بلعلع

"An strepit (lâlâ) in monte *Lala* nubes tonans & pluviosa?"

Haud sum nescius hanc exornationem à plerisque contemni tanquam nimis concinnam & puerilem; & profectò in linguis *Europæis* parcè admodum sumenda est: rectè ait auctor rhetoricorum ad Herennium [d], "Quæ sunt ampla & pulchra diù placere "possunt: quæ lepida & concinna, citò "satietate afficiunt aurium sensum fastidio- "sissimum. Quomodo igitur, si crebrò his "generibus utemur, puerili videbimur elo- "cutione delectari: ita si rarò has interse- "remus exornationes, & in causâ totâ variè "dispergemus, commodè luminibus distinc- "tis illustrabimus orationem."

[d] Lib. iv.

Quæ

Quæ verò de oratione dicit, ad poemata transferri poſſunt, ita tamen ut hæ feſtivitates ad leviora carminum genera quàm ad elata & heroica, videantur eſſe accommodatiores. Nec eſt tamen negandum quin Annominatio inſignem afferat Sermonibus Aſiaticis pulchritudinem. Itaque eâ etiam ſacros Vates Hebræos delectari invenimus [e].

Nunc verò ad Προσωποποιΐαν, ſeu Perſonæ inductionem, veniamus. Ea eſt quaſi animata Allegoria, quæ tranſlationum eſt continuatio; tranſlatio autem occultam ſimilitudinem ſemper complectitur. Sic "gena "tanquam roſa" ſimilitudo eſt, imagine à naturâ depromptâ: "roſa genarum ejus" eſt tranſlatio: "genarum roſas oculorum pluvia "irrigat" eſt Allegoria; & duas complectitur tranſlationes. Similiter, "Roſa horti "roſæ genarum tuarum dixit, Ambæ for-"moſæ fumus; ſed tu perpetuò nites, ego "celeriter defloreſco," fictæ perſonæ eſt inductio.

[e] Micha. cap. i. ver. 10, & alibi centies.

Atque

Atque in hac audaciſſimâ figurâ mirifica illa & quaſi magica poeſeos vis unicè elucet; & maximè apud poetas Aſiaticos, qui eam frequentiſſimè uſurpant. Apud eos enim omnia vivunt, omnia animantur. Colloquuntur inter ſe flores, aves, arbores: perſonam etiam induunt notiones illæ abſtractæ, pulchritudo, juſtitia, mœror, hilaritas; rident prata, canunt ſylvæ, lætatur cœlum; roſa Zephyro dat mandata luſciniæ perferenda; luſcinia roſæ pulchritudinem deſcribit; & cùm lætiores illas imagines relinquant, gladius magni regis gemmis ornatus lunæ ait 'Tu corona mea es; & vergiliis, 'Vos tanquam veſtem induo.' Omnis denique naturæ immenſitas tanquam theatrum eſt, in quo nihil eſt tam à vitâ ac ſenſu remotum, quin perſonâ indutum in ſcenam prodeat, & voce diſtinctâ loquatur.

Hujus figuræ duo genera ſunt; alterum, cùm fictis perſonis atque inanimis vox & oratio tribuitur; alterum, cùm poeta rem vitâ carentem tanquam animatam alloquitur: nam veræ perſonæ inductio, vel potius

in

in aliam perſonam tranſitus, inter figuras neſcio an rectè numeretur: non eſt certè tranſlationis ſpecies. Sed, ut ut ſit, frequens eſt ejus in poeſi Aſiaticâ uſus; contineo me ab exemplis; unum tantùm proferam. In libri Buſtan initio, *Mohammedis* laudes poeta percenſet, & tandem hos verſus effundit verè magnificos:

شبي برنشست از فلك برگذشت
بتنكين وجاه از ملك برگذشت
چنان كرم در تيه قربت براند
كه در سدره جبريل ازو باز ماند
بدو گفت سالار بيت الحرام
كه اي حامل وحي بر تر خرام
چو در دوستي مخلص يافتي
بعنفم ز صحبت چرا تافتي
بگفتا فراتر مجالم نماند
نماندم كه نيروي بالم نماند
اگر يك سر موي برتر پرم
فروغ تجلي بسوزد پرم
نماند

نماند بعصیان کسي در کرو
که دارد چنین سیدي پیشرو

‘ Qui unâ nocte nobiliter evectus ſuper æthera aſcendit
‘ Illuc, ubi angeli nequeunt pervenire:
‘ Qui in cœleſti hoc itinere tam longè progreſſus eſt,
‘ Ut illic ubi conſiſtere cogitur Gabrielis, non conſtiterit:
‘ Tum dixit illi Gabrieli dominus templi Meccani,
“ O tu qui oracula portas, propiùs accede;
“ Quoniam amicitiam meam perfectam adeptus es,
“ Quare colloquii noſtri frena laxas?”
‘ Reſpondit: “ Non eſt ampliùs ubi veniam locus,
“ Illic conſiſto, ubi plumæ meæ vi careant:
“ Si vel minimè altiùs evolem,
“ Jubar gloriæ tuæ ſplendentis alas meas liquefaciet.”
‘ Nemo peccatis immerſus diù manet
‘ Qui talem Vatem ducem habeat!

Quæ

Quæ deſcriptio quàm nobilis eſt, quàm elata!

Sed illuc redeo, unde paullum dilapſa eſt oratio. Primum itaque hujus figuræ genus eſt, cum fictæ perſonæ datur vox & ſenſus; cujus generis exempla quædam inſigniora ſubjiciam. In amatoriis Perſarum carminibus ſæpe inducuntur loquentes luſciniæ & roſæ; ut in illo *Sadii* verſu,

داني چه گفت مرا آن بلبل سحري
تو خود چه ادمي كز عشق بيخبري

"Sciſne, quid mihi dicat luſcinia illa matutina?
"Tu quiſnam homo es, qui amoris ſis ignarus?"

Sic Hafez elegantiſſimè,

مي خواه وگلفشان كن از دهر چه ميجوي
اين گفت سحر گه گل بلبل تو چه ميگوي

"Pete vinum, ſparge flores: quid à fortunâ quæris?"

Putamus

Putamus primo aſpectu hæc à poetâ proferri, ſed ſtatim ſubjungit,

"Hæc manè dixit roſa,"

deinde ad *Luſciniam* orationem flectit,

"Tu autem, luſcinia, quid ais?"

hoc eſt, "an amicæ tuæ aſſentiris?"

Similiter alio loco,

جمشيد وجام جم مطلب جام مي بخواه
كين است قول بلبل دستان سراي جم

"Gemſhidum (regem antiquum) & mirificum ejus poculum noli quærere: poculum vini pete;

"Ea enim vox eſt luſciniæ narratricis in horto regis."

Et alibi,

بلبلي برگ گلي خوش رنگ در منقار داشت
واندران برگ ونوا خوش نالهاي زار داشت
كفتبش

Digitized by Google

كفتبش در عين وصل اين ناله وفرياد
چيست
كفت مارا جلوهٔ معشوق در اين كار
داشت

" Luſcinia roſæ ſuaviter coloratæ folium in roſtro habuit,
" Et in illo folio dulces querelas & gemitûs edidit:
" Dixi illi, In ipſo congreſſu quid vult iſta querimonia & lamentatio?
" Dixit: Nos ad hoc opus amici faſtus redigit."

Ejuſdem generis eſt lepidum hoc [f] violæ & roſæ colloquium,

بنفشه دوش بكل كفت وخوش بيانى
داد
كه تاب من بجهان طرهٔ فلانى داد

" Herì ſic roſam allocuta eſt viola, & ſuaviter ſenſa ſua explicabat,
" Splendorem meum terris, cujuſdam (formoſæ puellæ) cincinnus præbet."

[f] Vid. Cap. v. ſeu Ode, & Cap. x. de Imaginibus.

Poſſum

Poſſum innumera hujus figuræ exempla è poetis Arabicis expromere; ſed unum atque alterum ſufficiet. Ac primùm ſubjungam perelegantes verſiculos principis illuſtriſſimi & venuſtiſſimi poetæ *Ebni'l Fiadh* [a],

قم فاسقني بين خفق الناي والعود
ولا تبع طيب موجود بمفقود *
كاساً اذا بصرت في القوم محتشماً
قال السرور لها قم غير مطرود *
نحن الشهود وخفق العود خاطبنا
يزوج ابن سحاب بنت عنقود *

‘ Surge, & affer, dum ſonant tibia & cithara,
‘ (Neu gaudium certum incerto permutes)
‘ Cyathum, cui, cœtum congregatum aſpiciens,
‘ Dicit Hilaritas, “ Surge non repulſus;
“ Nos teſtes ſumus, & lyræ moduli nobis annunciant,
“ Filium nubium racemi filiam ducere.”

[a] In libro Yatimato'ddehri.

Quàm

Quàm lætus perſonarum conventus! Vides animis & vitâ donata, pocula, lætitiam, muſicam, aquam, vinum. Per nuptias enim *filii nubium* & *uvarum filiæ* pulchrè innuitur vini cum aquâ temperatio. Facilè docto Arabi *Taalebio* [h] aſſentior, qui hos verſûs in ſuo genere admirabiles putat: ſed Arabicè legantur neceſſe eſt; Latinè enim ne adumbrari quidem poteſt eorum pulchritudo ac lepos. Huc addatur mirificus in *Timuri* hiſtoriâ locus (quam hiſtoriam poema nobiliſſimum audeo dicere) ubi *Hyems* cum invicto illo heroe inducitur colloquens:

فجال بينهم الشتاء بجفاجف عواصفه
وبث فيهم حواصب قواصفه واقام عليهم
نائحات صراصره وحكم فيهم زعازع صنابره
وحل بناديه وطفق يناديه مهلاً يا مشوم
ورويدا ايها الظلوم الغشوم فالي متي

[h] Vid. librum Yatîmah. Part. I. cap. iv. verba *Thâlebii* ſunt,

ومن ملح شعر ابن الغياض قوله ولم اسمع
في معناه احسن منه قم فاسقني &c.

تحرق القلوب بارك وملهب الاكباد
باوامكك واوارك فان كنت احد تقسي
جهنم فاني انا ثاني النقسين وحن
شيخان اقتنا في استيصال العباد
والعباد فاحسن بقران النحسين وان
كنت برقت القوس وبرقت الاقامن
فنفحات زمهريري منك ابرد لو كان
في جرايدك من حر السلمين بالعذاب
فاصابهم ما هو اصم واجر فتوالله لا حاجتك
فخذ ما اتيتك ووالله لا يحتبك به
شيخ من برد المنون لواعج حر مجمرة
ولا واهج لهب في كانون

‘ Circumibat autem illos *Hyems* cum ventis
‘ suis vehementibus, & sparsit inter eos
‘ flatus suos glaream dispergentes; &
‘ in eos concitavit ventos suos frigidos,
‘ ex opposito flantes; & potestatem in
‘ eos contulit gelidis suis procellis: & in
‘ ejus (*Timuri*) consessum descendit, &
‘ eum

eum inclamans, alloquta est: "Lentè,
"O infauste, & leniter incede, O ty-
"ranne injuste! quousque tandem ho-
"minum corda igne tuo combures? &
"jecinora æstu & ardore tuo inflamma-
"bis? Quòd si una es ex infernis ani-
"mabus, equidem animarum altera sum;
"& nos senes sumus, qui continuò oc-
"cupamur in regionibus & servis sub-
"jugandis; & stellæ maleficæ (*Mars*
"& *Saturnus*) in conjunctione sunt in-
"fausti[ssi]mæ. Et si animas occidis, &
"auras frigidas reddis, at auræ meæ ge-
"lidæ te sunt frigidiores; aut si in tuis
"catervis (milites) sint qui fideles sup-
"plicis vexent, impellant, percutiant:
"at in diebus meis, Dei adjutu, est id
"quod magis vexet & percutiat. Et per
"Deum, tibi nihil remitto. Cape igitur
"id, quod ad te attuli, & per Deum,
"non te defendent, O senex, a læti fri-
"gore, carbonum in foco ardor, nec in
"mense Decembri flamma."

Nunc ad alterum hujus figuræ genus veniamus: idque fit, cùm rem vitâ ac ratione carentem poeta alloquitur; velut in illo dulcissimo *Amr alkeisi* carmine,

الا ايها الليل الطويل الا انجلي
بصبح وما الاصباح منك بامثل

"O longa nox, ne, obsecro, discutiaris
"Per auroram; nec enim esset aurora te præstabilior."

Sed nullum hujus generis exemplum mihi occurrit insignius, quàm illud *Hafezi* carmen, quo adolescentuli pulchritudinem, sub puellæ scilicet personâ, venustissimè describit, versâ perpetuò oratione ad auram, ad rosam, ad narcissum, ad herbas, ad cupressum, &, quod audacius esse videbitur, ad intellectum:

اي باد شميم يار داري
زان تحفه مشكبار داري

"O aura, amici habes odorem,
"Inde munus suave-olens (moschatum) affers."

زنهار

زنهار مکن دراز دستي
با طرهٔ او چکار داري

" Cave; noli furari (دراز دست *langam habens manum*, id eſt, Fur)
" Cum cincinno ejus ecquid habes negotii?"

اي گل تو کجا وروي زيباش
او مشک وتو خاربار داري

" O roſa, ubi es, præ vultu ejus mundo?
" Ille moſchus eſt; tu autem ſpinas habes."

ريحان تو کجا وخط سبزش
او تازه وتو غبار داري

" Herba odorifera, ubi es, præ recenti ejus lanugine?
" Ea floret, tu autem marceſcis."

نرگس تو کجا وچشم مستش
او سرخوش وتو خمار داري

" Narciſſe, ubi es, præ ebrio ejus oculo?
" Ille temulentus eſt, tu autem crapulâ affliceris."

اي سرو تو با قد بلندش
در باغ چه اعتبار داري

" O cupreſſe, cum ſtaturâ ejus procerâ,
" In horto, quam habes affinitatem?"

اي عقل تو با وجود عشقش
در دست چه اختيار داري

" O intellectus, cum amoris ejus exiſtentiâ,
" (Si) in poteſtate tuâ (eſſet) quam haberes electionem?"

روزي پرس بوصل حافظ
كر طاقت انتظار داري

" Unum diem veni ad *Hafezi* congreſſum,
" Si quidem cunctandi poteſtatem habes."

Quàm pulchræ imagines! Comparatur odor cincinnorum ſuaviſſimus cum zephyro moſchum afflante; facies formoſa cum roſâ, ita tamen ut longè nitidior eſſe videatur; lanugo in genis ſuccreſcens, cum herbis recentibus: oculi languidi & quaſi ebrioli cum teneris narciſſi floribus; ſtatura cum cupreſſi

præli
tamen ut longe nitidior effe videatur; la-
cum affuante [illegible] ita
cinctorum [illegible] molli-
Quam pulchre [illegible]
centibus: oculi languidi & quafi ebrioli cum
nugo in genis lucrefcens, cum herbis re-
teneris narcifli floribus; ftatura cum cu-

pretii ramulo; qua comparatione etiam Græci
utuntur: ut Alcæus,

Τυτλὸς ὡς ἔμοιγε δοκεῖς κεκλῶς ἔσσεσθαι·

Optatæ epanalepsi me mavis, ἔσσεσθαι.

quibus humilitudinibus (eſt enim perſonæ in-
ductio, ut antea dixi, tranſlationis ſpecies,
tranſlatio autem ſimilitudo brevis) quid de-
licatius effe poteſt, quid venuſtius? Mirum
eſt tanè quantas ſuavitates in tam breve car-
men poeta inclauſerit. Hanc odam (utpote
quæ ad Anacreontis laudem propè accedat)
tribus Anacreontis Græcè reddidi:

Χαρίεντ' ἐμοὶ κεῖσαι τυφλὸς·
Ἀπαλὴν φρένα κυπτεὶς
Δὶς τὰς κιθαρίσδας
Μόρον ἐκ πτερῶν ἑκὰς εἰς
Σαφῶς ἐκ κελεύθου πάσας
Ταχυβίοτους ἀφύξεις.
Ἀρ' οὐ τί σὺ ἐκλέλαο;
Φίλερωτ' ἐκ κιθάρης;
Τί κομᾷς, βόδον τρυφᾷν;

preſſi ramulo; quâ comparatione etiam Græci utuntur; ut *Alcæus*,

Τινὶ σ', ὦ φίλε γαμβρὲ, καλῶς εἰκάσδω;
Ὄρπακι βραδινῷ σε μάλις' εἰκάσδω.

quibus ſimilitudinibus (eſt enim perſonæ inductio, ut anteà dixi, tranſlationis ſpecies, tranſlatio autem ſimilitudo brevis) quid delicatius eſſe poteſt, quid venuſtius? Mirum eſt ſanè quantas ſuavitates in tam breve carmen poeta incluſerit. Hanc odam (utpote quæ ad *Anacreontis* laudem propè accedat) verſibus Anacreonteis Græcè reddidi:

Ὠδάριον.

Χαρίεντα, αὖρα, παῖδα
Ἀπαλὴν φέρεις αὔτμήν,
Διὰ τοῦτ' ἀναπνέουσα
Μύρον ἐκ πιέρων ψεκάζεις.
Ζέφυρ' ἐν κόμαισι παιδὸς
Ὑακινθίναις ἀθύρεις.
Ἄγε δὴ. τί δῆτ' ἐκλέψας
Φιλέρωτα ἐκ κικίννυ;
Τὶ κομᾷς, ῥόδον τρυφηλὸν,
Ῥόδον ἀνθέων ἄγαλμα;

Μαλακὸς μὲν ἐσθ' ὁ κῆρος,
Σὺ δ' ἀκανθίοις πυκάζῃ.
Σὺ δ' τι τρυφᾶς, σέλινον;
Σὺ δ' εὐδὺς ἐκμαραίνῃ,
Χλοερὸς δ' ὁ παῖς ἰήλῃς.
Θαλερᾶις ἔχει παρειαῖς.
Σὺ δ', ὁ λειριοτ, τί καυχᾷ;
Καλὸν ἄνθρα παιδὸς ἄβρᾶ,
Σὺ δ' κείσεαι νοσώδες.
Κυπαρισσε, μὴ τι κομπῆς
Ῥᾳδίαις ἐπὶ κλαδίσκοις,
Ῥᾳδιώτερον δὲ ἐστιν
Ἀπάλοιο σῶμα παιδὸς.
Φίλον πτόρ, ἀντ' ἔρωτος
Βοᾷς ῥάχιν κύρτοιο
Ἀπατεῶνος, ὑφιγάντος,
Τί; κεν, ἄρεσθαι εἶλοιμι,
Φίλος ἢ πάρος, μὴν ἔρασθαι,
Τὸν μὲν ἐρᾷς, ἐμὲ δὲ μισεῖς,
Τρέφουσα, σπάνιε δάκνων.

[b] Attici florem narcissi λείριον vocabant. Suid.

CAPUT

CAPUT IX.

العبارة الغايبة

SIVE

De arcanâ Poematum Significatione.

DE figuris Asiaticæ dictionis satis, ut arbitror, disserui; & satis fusè ostendi nullas in Arabum ac Persarum poesi vel verborum vel sententiarum exornationes desiderari. Attamen, nequis nobis locus intactus relinquatur, de *occulto illo sensu*, quem in poematibus Asiaticorum amatoriis latere nonnulli existimant, paucis disputabo: & quoniam nihil esse puto veritatis investigationi inimicius aut magis pestiferum, quàm sententiæ simulationem, dicam apertè quid sentiam, nec argumenta celans quibus opinionem meam confirmem, nec aliorum sententias repudians, si quis in illis veritatis color eluceat.

Sunt

Sunt igitur in linguis Asiaticis, ac præcipuè Persicâ, carmina pœnè innumerabilia, quorum idem est argumentum, unusque ferè perpetuus tenor. Nempe in iis continuâ serie laudantur amores ac deliciæ, voluptates, vina, odores, ludi, convivia; & reliqua quæ sensibus blandiuntur; accedunt humanæ pulchritudinis lætæ admodùm descriptiones; intexuntur loci illi communes, de fortunæ temeritate, de honorum ac falsæ religionis contemtione; incertos esse rerum humanarum eventûs, & brevem lucis ac vitæ usuram; amoris autem suavitates celeritèr defloreſcere; oportere igitur voluptates, dum licet, rapere, &

——ποιειν τι οις γενυ χλωρον *.

nihil enim esse amore suavius, nihil quod magis hominem deceat. Exponuntur etiam eæ quæ in amore insunt variæ perturbationes, dolor, ægritudo, desiderium, spes, lætitia; nunc amator absens languet, dolet,

* Theocr. Idyll. XIV.

illachrymat,

illachrymat, nunc ob amicæ consortium vehementer exultat & triumphat. Hæc autem omnia describuntur mirâ sententiarum varietate, verborum elegantiâ, imaginum splendore, & translationum pulcherrimarum copiâ.

Poetæ, qui horum carminum laude floruerunt, sunt innumeri; quorum tamen facilè principatum obtinet ille, de quo jam dictum est[b], Hafez; cujus politissimum carmen, cum adumbratione Latinâ, idcircò hic apponam, ut horum carminum, de quibus sum proxime locutus, percipiatur natura:

ساقیا ساغر شراب بیار
یکدو ساغر شراب ناب بیار

Puer, vini cyathum affer,
Unum atque alterum vini puri cyathum affer.

داروی درد عشق یعنی می
کوست درمان شیخ وشاب بیار

[b] Vide Cap. V. &c.

Remedium

Remedium amoris ægritudinis, hoc eſt, vinum,
(Illud enim ſenum & juvenum medicina eſt)
affer.

آفتابست وماه بادهٔ وجام
در میان مه آفتاب بیار

Sol & luna ſunt vinum & cyathus,
In mediâ lunâ ſolem affer.

بزن این آتش سیراب آبی
یعنی آن آتش چو آب بیار

Illide ignem illum nobis liquidum,
Hoc eſt, ignem illum aquæ ſimilem affer.

گل اگر رفت گو بشادی رو
بادهٔ ناب چون گلاب بیار

Si roſa tranſit, dic, vultu hilari
Vinum purum tanquam aquam roſarum,
affer.

غلغل بلبل ار نماند رواست
غلغل شیشهٔ شراب بیار

Strepitus

Strepitus luſciniæ ſi non manet, oportet
Strepitum poculorum afferas.

غم دوران مخور که رفت برفت
نعره بربط ورباب بیار

Ob temporum mutationes ne ſis triſtis, ſed
identidem
Concentum citharæ & fidium affer.

وصل او جز بخواب نتوان دید
داروي کاوست اصل خواب بیار

Congreſſum illius, niſi in ſomno, videre
nequeo,
Medicinam, (vinum) quæ ſomni origo ſit,
affer.

گرچه مستم چه چاره جام دگر
تا بکلي شوم خراب بیار

Quòd ſi ebrius ſum, ecquid eſt remedii?
alium calicem
Ut prorſus ſenſibus deſtituar, affer.

یکدو رطل گران بحافظ ده
گر کناعوست وگر صواب بیار

Unum

Unum atque alterum cyathum Hafezo da,
Seu peccatum ſit, ſeu factum laudabile, affer,
Quam odam ita reddidi:
Affer ſcyphos, & dulcè ridentis meri
Purpureos latices
Effunde largiùs, puer.
Nam vinum amores lenit adoleſcentium
Difficileſque ſenum
Emollit ægritudines.
Solem merum æmulatur, & lunam calix;
Nectareis foveat
Die luna ſolem amplexibus.
Flammas nitentes ſparge: vini ſcilicet
Fervidioris aquam
Flammæ nitentis æmulam.
Quòd ſi roſarum fragilis avolat decor,
Sparge, puer, liquidas
Vini rubeſcentis roſas.
Si devium Philomela deſerit nemus,
Pocula læta canant
Non elaboratum melos.
Injurioſæ ſpernæ fortunæ minas;
Lætaque mœſtitiam
Depellat informem chelys.

Somnus beatos, somnus amplexûs dabit;
Da mihi dulce merum.
Somnum quod alliciat levem.
Dulce est madere vino. Da calices novos,
Ut placidâ madidus
Oblivione perfruar.
Scyphum affer alterum puer, deinde alterum;
Seu vetitum fuerit,
Amice, seu licitum, bibam.

Huic carmini aliud subjiciam, idque in amatorio genere pulcherrimum, & venustis imaginibus unicè constans:

اي هبه شكل تو مطبوع وهبه جاي تو
خوش
دلم از عشوهٔ شيرين شكر خاي تو خوش

Ah! tota forma tua delicatè fingitur, unusquisque locus ubi tu es, dulcis est,
Cor meum à dulci tuâ & melleâ lasciviâ hilare est.

همچو كلبرگ طري بوده وجود تو لطيف
همچو سرو چمن خلد سراپاي تو خوش

Tanquam

Tanquam roſæ folium recens, natura tua lenis eſt,

Tanquam horti æternitatis cupreſſus, ex omni parte ſuavis es.

شیوهٔ وناز تو شیرین خط وخال تو ملیح
چشم وابروی تو زیبا قد وبالای تو خوش

Diſſimulatio & petulantia tua dulcis eſt, prima lanugo & nævus in genâ tuâ pulcher,

Oculus & ſupercilium nitida ſunt, ſtatura tua & proceritas amabilis.

هم گلستان نگارم تصویر نقش ونگار
هم مشام دلم از زلف سمن سای تو خوش

Viſus mei roſetum à te picturis & ornamentis plenum, cordis mei odor à cinnamomo tuo jaſmineum habente odorem dulcis eſt.

در رهت عشق رسیاب بلا نیست کدام
کرد نام خاطر خود را بتو لا تو خوش

In amoris viâ à doloris torrente non eſt perfugium,
At ſtatum meum ob tuam amicitiam jucundum reddidi.

پیش چشم تو بمیرم که دران بیماري
میکنی کاری مرا از رخ زیباي تو خوش

Ante oculos tuos morior; at in illâ ægritudine
Ob genam tuam ſplendidam dolor meus dulcis ſit.

در بیابان طلب کرچه زهر سو خطرست
میروی حافظ بیدل بتمناي تو خوش

In deſerto indagandi te tametſi undequaque periculum eſt,
Tamen Hafez corde deſtitutus, dum tuum adventum petit, tranquillè procedit.

De verâ horum carminum ſignificatione magna eſt opinionum diverſitas. Alii proprium tantummodò ſenſum agnoſcunt, alii reconditius quiddam in iis ac divinius cenſent deliteſcere. Audiamus itaque utriuſque

ſententiæ defenſores. Aiunt quidam animos humanos, in corporum vinculis & compagibus incluſos, eodem ferè modo (ſed longè vehementiùs) in divinum omnium rerum procreatorem affici, quo in amicas amatores; nam ut amantes amicarum recordantur, ſi qua res eorum oculis obverſetur, quæ aliquam habeat cum amato corpore cognationem, ſic animas noſtras vitæ ſuperioris recordatione & deſiderio langueſcere, ſi quando divinæ pulchritudinis adumbratam quandam effigiem videamus. Hunc autem amorem ita eſſe ardentem, ut ad inſaniam quandam, & quaſi ἔκϛασιν accedat: & quoniam ea eſt mentium humanarum imbecillitas, ea ſermonum, quibus utuntur homines, inopia, ut verbis ad hunc ardorem ritè exponendum accommodatis careant, neceſſe eſt poetæ, cœleſti illo furore & divinâ permotione incitati, iis utantur imaginibus & verbis, quæ maximam habeant cum ſuis conceptibus affinitatem. Cùm autem ii, qui divino amore inflammentur, tanquam ebrii, à mentis ſenſu abſtrahantur, nihil aptius eſſe poteſt, quàm

ebrietatis

ebrietatis imaginem ad hunc diviniorem rationis amissionem transferre. Hinc osculorum, hinc amplexationum, hinc deliciarum, atque amœnitatum omnium in Persarum carminibus descriptiones ortum habuerunt, quæ ad proprium sensum restringi nullo modo debent. Atque hoc ipsi poetæ satis aperte declarant; sic Hafez,

شود مست وحدت نجام الست
هر انکه چو حافظ مي ناب خورد

Ebrius est solummodo æterni fœderis amore,
Is qui, more Hafezi, vinum purum bibat.

&,

خرم دل انکه همچو حافظ
جامي زمي الست کيرد

Jucundum cor sit illi, qui Hafezo similis
Poculum vini æterni fœderis capiat.

& alibi,

مستي عشق نيست در سر تو
رو که تو مست آب انکوري

Amoris ebrietas capiti tuo non ineſt;
Abi: tu enim ſucco uvarum ebrius es.

& Sadi,

مكر بوئي عشق مستت كند
طلب كار عهد الستت كند

Forſan unus amoris odor te inebriabit,
Et faciet te fœdus divinum quærere.

Sic etiam poeta Turcicus *Ruhi Bagdadi*,

صنمك بزي كه شيرهٔ انكورايله مست ايز
بز اهل خرابات مي مست الست ايز

Noli putare nos uvæ ſucco ebrios eſſe,
Nos eas tabernas colimus, ubi divini fœderis
vino inebriemur.

Hæc illi. Nunc prodeant ii qui huic ſententiæ adverſantur. Damus, inquiunt, hæc, ſi de tranſlatione vel ſimplici vel etiam continuatâ loquamini; ſed hæc tranſlatio per longum poema perpetuâ ſerie deduci nullo pacto poteſt. Licet poetæ religioſo dicere, ſe ad divinum numen accedere non minùs ardenter

denter cupere, quàm amator amicam videre; ſed non utique licet propriam notionem penitus dimittere, & imaginibus ab amore humano petitis per longiſſimum opus perpetuò uti. Id qui faciunt, ænigmata non verſûs ſcribere cenſendi ſunt.

Permuta enim imaginem: dulciſſimè certè & tenerrimè inquit vates Hebræus,

כאיל תערג על אפיקי מים
כן נפשי תערג אליך אלהים׃

Velut cervus rivos aquarum ardenter deſiderat,
Sic tui deſiderio, Deus, anima mea flagrat.

Cuiquamne verò concederemus, ut continuò carmina perlonga contexeret, in quibus de rivulis, de cervis, de ſitis ægritudine, de herbarum amœnitate, de ſylvis ac pratis ſolummodò loqueretur? Quæ autem narrant de animâ noſtrâ in corporis catenis incluſâ, vitæque divinioris deſiderio flagrante, & quæ ſequuntur, ea ferè ſunt Platonica. At quidnam eſſe cauſæ putemus, cur Platonis viri

graviſſimi verſiculos de Agathone, de Aſtere, de Dione, de Archianaſſâ, nemo unquam extiterit, qui ad ſenſum reconditiorem interpretaretur; quæ verò poetæ Aſiatici, homines, ut ſcimus, admodum voluptuarii, de amoribus ac deliciis ſcribunt, ea divina, ea pietatis plena, ea μυςήριον quoddam continere dicamus? Multa ſunt à Græcis poetis, ac præſertim à Lyricis, & cogitata & ſcripta venuſtiſſimè; quæ tamen nemo eſt niſi ſimpliciter & propriè interpretatus. Quid? ſex illos elegantes verſiculos, qui cum poeſi Perſicâ mirificè congruunt,

Ἐκμαίνει χείλη με ῥοδόχροα, ποικιλόμυθα,
Ψυχοτακῆ, ςόματος νέκταρεω πρόθυρα,
Καὶ γλῆναι λασίησιν ὑπ' ὀφρύσιν ἀςράπτουσαι,
Σπλάγχνων ἡμετέρων δίκτυα, ἠ παγίδες,
Καὶ μαζοὶ γλαγίεντες, ἐύζυγες, ἱμερόεντες,
Εὐφυέες, πάσης τερπνότεροι κάλυκος·

ad proprium ſenſum reſtringendos, nemo eſt qui non cenſeat: illos verò Hafezi verſûs,

كرفته

کرفته نافهٔ چین بوی مشک ازان کیسو
کلاله یافته بوی چنان ازان عارض
بکل بپاتد فرو سرو ناز ازان قامت
خجل نشست کل کلستان ازان عارض
بشرم رفت کل یاسمین ازان اندام
بخون نشست آل ارغوان ازان عارض

Capit vesica Sinensis odorem moschi ab illis crinibus,
Crines autem talem odorem ab illâ genâ recipiunt:
In terram demittitur cupressus lasciva ob illam staturam,
Pudore affecta sedet rosa horti ob illam genam:
Verecundans abit flos jasmini ob illud corpus,
Sanguinem stillat color floris purpurei (Argovan) ob illam genam.

Hos, inquam, versus ad divinum nescio quid pertinere existimant. Quid? cum scribat Mimnermus, bellè, ut solet,

Τίς δ' βιός, τί δ' τερπνὸν ἄνευ χρυσῆς Ἀφροδίτης;
Τεθναίην, ὅτε μοι μηκέτι ταῦτα μέλοι,
Κρυπταδίη φιλότης, χ μείλιχα δῶρα, χ εὐνή.

quiſquamne arbitratur poetam per *auream* illam *Venerem* per *dulcia amoris dona*, per *furtivos illos complexûs*, pietatem & divinum amorem intelligere? Cur ideò putemus Meſihium, poetam Turcicum, cùm dicat elegantiſſimè,

الهى سن بنى سينه ايلتمه
صرمايينجه يارك سينه سينه

Ne me, Deus, in ſepulchrum perducas,
Donec amicæ meæ gremium amplexu teneam,

quippiam reconditum aut cœleſte innuiſſe? Quid? verſûs illos Hafezianos,

مسند بكلستان بر تا شاهد وساقى را [b]
لب كيرى ورخ بوسى ومى نوشى كلبوى

[b] In alio codice legitur:

زان به چه كه در بستان معشوقه وعاشق را
لب كيرى ورخ بوسى مى نوشى وكل بوى

Quid dulcius eſt quàm in horto amicæ & amici
Labia premere, & genas ſuaviari, vinum bibere, & roſas olfacere?

Pul-

Pulvinar in roſarium affer, ut pulchri pueri & ancillæ

Labia premas, genas oſculeris, & vinum bibas roſæ odore præditum.

& illos,

بر رخ ساقي پري پيكر
همچو حافظ بنوش بادهٔ ناب

A genâ puellæ, nymphæ ſimilem habentis vultum,

Tanquam Hafez, merum hauri.

& illum ardenti affectu plenum,

لبم بر لب نه اي ساقي وبستان جان شيرينم

Labium ſuper labium pone, ô vini miniſtra, & dulcem meam animam ebibe.

annon ad terrenos amores ſpectare cenſendum eſt?

Quòd ſi plura argumenta ex ipſis poetarum Aſiaticorum carminibus depromenda ſint, permulta proferre poſſimus exempla, quibus

quibus perſpicuum ſit Hafezo atque aliis, Mohammedem & ipſam religionem ludibrio fuiſſe; velut cùm dicat,

ان تلخ وش كه صوفي ام الخبايثش خواند
اشهي لنا واحلي من قبلة العذارا

Acre illud (vinum) quod vir religioſus (Mohammedes) matrem peccatorum vocitat,
Optabilius nobis ac dulcius videtur quàm virginis ſuavium.

&

ما مست شراب ناب عشقيم
نه تشنه به سلسبيل وكافور

Nos vino puro amoris inebriamur,
Fontes autem cœleſtes (Salſebil & Çafur) non ſitimus.

Et alibi plus millies.

Ac profectò ſatis intelligere nequimus, cur poetas credamus hujuſmodi involucris ac tegumentis velle celare eas virtutes, quibus nihil

nihil laudabilius esse potest, pietatem ac Dei cultum ; amores verò impudicos, & qui maximè humano generi dedecori sint, apertè profiteri. Multò certè verisimilius est, poetas illos, utcunque sensum quendam occultum innuere videantur, eo solùm prætextu uti, ut cives suos credulos & religiosos decipiant, & voluptatibus liberiùs indulgeant. Ac ne ipsis quidem Persis, (doctioribus scilicet) Hafezi carmina arcanam habere significationem visa sunt : nam Sudius, omnium eruditissimus interpretum, proprium tantùm verborum sensum in illius versibus explicat. Prætereà memoriæ proditum est, (illo poetâ mortuo) primarios urbis Shirazi viros, sepulturam ei ob carminum impudicitiam concedere noluisse ; cùm verò magna esset inter eos concertatio, aliis ut sepeliretur suadentibus, aliis vehementer dehortantibus, ad sortes se contulisse, & ipsius poetæ librum divinationis causâ aperuisse ; cùm autem primus, qui sese illis obtulit versus, esset,

قدم

قدم دریغ مدار از جنازهٔ حافظ
اگر چه غرق گناهست میرود بیهشت

Greſſum noli retorquere ab Hafezi exequiis,
Tametſi enim peccatis demerſus ſit, in cœlum intrabit.

ſacerdotes illico conſenſiſſe, & poetam humaviſſe in illo loco, Moſella dicto, quem ipſe in carminibus celebraviſſet. Ita diſputant utriuſque ſententiæ propugnatores: equidem veterum Academicorum morem, nihil ut affirmem, ſtrenuè tenebo; ita tamen ut non negem, quin mihi diſputatio ſecunda ad veritatem proponſior eſſe videatur.

d Ultimus verſus eſt pulcherrimi carminis, cujus initium

كنونكه سيد صبا از بوستان نسيم بهشت
من و شما بدر زنج خمش و باز خورش

Nunc cum ex horto aura paradiſi veniat,
Ego & tu unum lætitiam petens, & fodalis cujus forma nymphæ cœleſti ſimilis eſt, (convenimus.)

CAPUT

CAPUT X.

De Elato dicendi genere.

LAUDARE Aſiaticam poeſin, & quanti ſint in eâ venuſtatis atque elegantiarum flores, exponere, non ut philoſophus, ſed ut narrator, inſtitui. Itaque de Elatione dicendi quàm breviſſimè potero, diſſeram; eamque primò definiam. Id eſt igitur Elatum, quod ſit incertum, horridum, obſcurum, periculoſum, vaſtum, difficile, turbulentum; & quod eos qui legunt uſque adeò percellat, ut admirentur, vereantur, tumultuentur, exhorreſcant, doleant, ſtupeant. Sunt autem Elationis præcipui fontes, terror, magnificentia, potentia, & in eâ deſcribendâ brevitas. Alii ſunt quaſi fonticuli, ſed qui omnes terrori ſubjunguntur, ut ſolitudo, ſilentium, caligo; intermiſſio, eaque vel ſonorum, ut luporum ululatus in ſylvâ noctu auditus, vel lucis: ad ſummam quodcunque

cunque ſenſibus eſt maximè injucundum, id cùm deſcribatur, Elatam reddit poeſin.

Ac primùm de Terrore loquar; ad quem excitandum aptiſſimæ ſunt tempeſtatum ac tonitrûs imagines. Nam

——cui non animus formidine Divûm
Contrahitur? cui non correpunt membra pavore,
Fulminis horribili cùm plagâ torrida tellus
Contremit, & magnum percurrunt murmura cœlum!

Sic in Jobi poemate [a],

שמע שמוע ברגז קלו
והגה מפיו יצא׃
תחת כל השמים ישדהו
ואורו על כנפות הארץ׃
אחריו ישאג קול
ירעם בקול גאונו׃

Audite attentè ſtrepitum vocis ejus,
Et fremitum (qui) ex ore ejus egreditur,

[a] Cap. xxxvii. 2—4.

Sub

Sub totum cœlum eum dirigit,
Et lucem ejus in alas terræ,
Post eum tonat vox,
Rugit voce dignitatis suæ.

Sic etiam omnium poetarum post Asiaticos altissimus, [b] Æschylus,

——— Χθὼν τεσάλευται,
Βρυχία δ' ἠχὼ παραμυχᾶται
Βροντῆς, ἕλιχες δ' ἐκλάμπουσι
Στεροπῆς ζάπυροι, στρόμβοι δ' ὑπὸ κόπτουσι
Εἰλίσσουσι. Σκιρτᾷ δ' ἀνέμων
Πνεύματα πάντων, εἰς ἄλληλα
Στάσιν ἀντιπνοᾶν ἀποδεικνύμενα.
Συντεταράχται δ' αἰθὴρ πόντῳ.

Et illa nota,
Tenebræ conduplicantur, noctisque & nimbûm occæcat nigror,
Flamma inter nubes coruscat, cœlum tonitru contremit;
Grando mista imbri largifluo subita præcipitans cadit;
Undique omnes venti erumpunt, sævi existunt turbines.

[b] Prometh. Δεσμωτ. ver. 1080.

Sic

Sic rursùs in Jobi libro [c],

אל ארץ חשך וצלמות :
ארץ עפתה כמו אפל
צלמות ולא סדרים
ותפע כמו אפל :

In terram caliginis, & tenebrarum,
Terram craſſam, inſtar caliginis,
Tenebras, ordine carentes,
Et lùcis radios tanquam caliginem.

Porrò voces illæ סתר רעם *Tonitrus latebræ*; מלך יהוה *Angelus Dei*; גיא צלמות *Vallis tenebrarum*; קול יהוה *Dei vox*; בראשית *in principio*, idcircò ſunt altiſſimæ, quòd imagines præbeant incertas, terribiles, magnificas, infinitas, & quas humanæ mentis anguſtiæ nullo modo poſſint concipere.

Prætereà conceptûs tenebrarum ad Elationem ſunt accommodati; quam rem ſenſit nimirùm Euripides, cùm diceret

Νυκτὸς ἡ πολλὴν σεμνότητ' ἔχει σκότος.

[c] Cap. x. 21, 22.

Hinc

Hinc oritur verſuum in Apollonii Argonauticis ſublimitas,

———ὑπὲρ μέγα λαῖτμα θέοντας
Νὺξ ἐφόβει, τήν πέρ τε κατηλάδα κικλήσκουσι
Νύκτ' ὀλοὴν, ὅτε ἄστρα διΐσχανεν, ἠδ' ἀμαρυγαὶ
Μήνης. Οὐρανόθεν ὃ μελάγχροος, ἠέ τις ἄλλη
Ὡρώρει σκοτίη μυχάτων ἀνιοῦσα βερέθρων.

Sed præcipuè excelſa eſſe videtur caliginis imago, cum infinitate & terrore conjunctæ, ut in illis verſiculis,

Ἔνθεν τὸν ἄπειρον ἐρεύγονται σκότον
Βληχροὶ δνοφερᾶς νυκτὸς ποταμοί.

quibus vix quidquam dici poteſt ſublimius.

Hanc ob cauſam valdè excelſa eſt fabula in Aſiâ decantata de regione tenebrarum, & oceano caliginis, de quibus multa narrant Arabes. Sic Mohammedes in Alcorani capite quarto & viceſimo, ſive سورة النور والذين كفروا اعمالهم كظلمات في بحر لجي يغشيه موج من فوقه موج من فوقه سحاب ظلمات بعض فوق بعض

" At infidelium opera caligini ſunt ſimilia in oceano profundo, quem fluctûs ſuper fluctûs tegunt, & ſuper eos, nubes; caligini ſuper aliam caliginem."

Porrò autem quodcunque incertum eſt terrorem quendam ſecum affert; ideoque ad Elationem accommodatur: cujus rei non eſt inſignius exemplum, quàm illud quod ex [d] Jobi poemate citat in [e] libro Anglico vir diſertiſſimus, Edmundus Bourke,

בשעפים מחזיונות לילה
בנפל תרדמה על אנשים :
פחד קראני ורעדה
ורב עצמותי הפחיד :
ורוח על פני יחלף
תסמר שערת בשרי :
יעמד ולא אביר מראהו
תמונה לנגד עיני
דממה וקול אשמע :
האנוש מאלוה יצדק
אם מעשהו יטהר גבר :

[d] Cap. iv. 13—17.
[e] De Elatione & Venuſtate, Par. II. Cap. iv.

In

In cogitationibus à visionibus noctis,
Cùm cadat sopor in homines,
Metus me invasit ac terror,
Et omnia ossa mea tremefecit,
Et spiritus ante faciem meam transivit,
Erectè steterunt carnis meæ pili,
Subsistit, sed eum intueri non potui,
Simulachrum fuit ante oculos,
Silentium fuit, & vocem audivi,
" An homo Deo justior?
" An creatore suo purior mortalis [f]?"

[f] Insigne hujus rei exemplum est in Xenophontis Ephesiaci libro jucundissimo de Anthia & Habrocoma,

Τῷ δὲ Ἀβροκόμῃ ἐφίσαται γυνὴ ὀφθῆναι φοβερὰ, τὸ μέγεθος ὑπὲρ ἄνθρωπον, ἐσθῆτα ἔχουσα φοινικῆν. ἐπεσᾶσα δὲ τὴν ναῦν ἐδόκει καίνειν, καὶ τὰς μὲν ἄλλας ἀπόλλυσθαι, αὐτὸν δὲ μετὰ τῆς Ανθίας διανήκεσθαι. Ταῦτα ὡς εὐθὺς εἶδεν, ἐταράχθη καὶ προσεδόκα τὸ δεινὸν ἐκ τῶ ὀνείρατος. Καὶ τὸ δεινὸν ἐγίνετο. Quo in loco admodùm sublimes sunt, cùm crebræ terroris imagines, tum præcipuè illa sententia Καὶ τὸ δεινὸν ἐγίνετο.

Est porrò excelsum, quodcunque subitum est & minimè expectatum. Sic apud Callimachum vetulæ personam Ceres induit, ut Erisichthonem à sylvâ sibi sacratâ cædendâ dehortaretur, cùm verò nihil perfeciſſet, irâ incensa est,

——γείνατο δ' ἀ Θεὺς
Ἴσθματα μὲν χερσῳ, κεφαλὴν δὲ οἱ ἤπλατ' Ὀλυμπῳ.

à quo loco sumpta sunt illa Virgiliana.

Prætereà imaginum ſplendidarum congeries quædam & coagmentatio *magnificam* reddit orationem, adeoque excelſam: nam elationis præcipuus fons eſt magnificentia. Ob hanc cauſam admirabilis eſt in [8] *Siracidis* ſapientiâ *Simonis Oniæ* filii deſcriptio,

Ὡς ἐδοξάσθη ἐν περιτροφῇ λαοῦ,
ἐν ἐξόδῳ οἴκου καταπετάσματος·
Ὡς ἀστὴρ ἑωθινὸς ἐν μέσῳ νεφέλης,
ὡς σελήνη πλήρης ἐν ἡμέραις,
Ὡς ἥλιος ἐκλάμπων ἐπὶ ναὸν ὑψίστου,
καὶ ὡς τόξον φωτίζον ἐν νεφέλαις δόξης,
Ὡς ἄνθος ῥόδων ἐν ἡμέραις νέων,
ὡς κρίνα ἐπ' ἐξόδων ὕδατος,
Ὡς βλαστὸς λιβάνου ἐν ἡμέραις θέρους,
ὡς πῦρ καὶ λίβανος ἐπὶ πυρείου,
Ὡς σκεῦος χρυσίου ὁλοσφύρητον,
κεκοσμημένον παντὶ λίθῳ πολυτελεῖ,
Ὡς ἐλαία ἀναθάλλουσα καρπούς,
καὶ ὡς κυπάρισσος ὑψουμένη ἐν νεφέλαις.
Ἐν τῷ ἀναλαμβάνειν αὐτὸν στολὴν δόξης,
καὶ ἐνδιδύσκεσθαι αὐτὸν συντέλειαν καυχήματος,

[8] Cap. l. 5—13. Vide etiam de Sublimi & Venuſto, Par. II. cap. xiii.

Ἐν

Ἐν ἀναβάσει θυσιαστηρίου ἁγίου,
ἐδόξασε περιβολὴν ἁγιάσματος.
Ἐν τῇ δέχεσθαι μέλη ἐκ χειρῶν ἱερέων,
καὶ αὐτὸς ἑστὼς παρ' ἐσχάρᾳ βωμοῦ,
Κυκλόθεν αὐτοῦ στέφανος ἀδελφῶν,
ὡς βλάστημα κέδρου ἐν τῷ Λιβάνῳ,
καὶ ἐκύκλωσαν αὐτὸν ὡς στελέχη φοινίκων.

Hunc locum sanè mirificum Hebraicè ad verbum redditum dabo; quemadmodum auctor fuit in libro de Sacrâ Poesi [h] scriptor admirabilis, quem libenter sequor.

מה נכבד בתוך העם
בצאתו מן המקדש׃
כמו בן שחר בתוך הערפל
וכירח בשלמותו׃
כשמש נוגה על אהל המקדש
וכקשת יתן אור בעבים׃
כפרחי חבצלת בצין השנה
כשושנים על פלגי מים׃
וככנפי לבנה בעת הקיץ
כאש ולבנה במחתה׃

[h] Præl. xxiv. 8vo, pag. 321.

וכלי זהב המחזק
בכל מיני פנינים :
וכבן זות מפריח פריו
בעץ גפרית עד לשמים יגדל ;
באשר שב עליו המעיל הנכבד
ולבש בתמימות הוד והדר :
באשר נתעלה למזבח הקדש
תפארת מלבושיו נעשו :
באשר לקח החלק מידי הכהנים
הוא בעמד אציל מזבח ;
מסובב באחיה המקיפים
כבן ארז אשר בלבנון
וכבני תמרים סביבאיתו :

Hujuſmodi deſcriptionibus abundantiſſima ſunt Ferduſii poemata; quarum unam, quæ ſe prima offert, proferam, magnificam ſcilicet regis Feridun deſcriptionem,

فرستاده گفت انکه روشن بهار
ندید ونه بیند چنین شهریار
بهاریت خرم دران بهشت
همه خاک عنبر همه زرش خشت

سپهر برين كاخ ومیدان اوست
بهشت جهان روي خندان اوست
ببالای میدان او راغ نیست
بپهناي ایوان او باغ نیست
چو رفتم بنزدیک ایوان فراز
سرش باستاره همیکفت راز
بیکدست پیل وبیکدست شیر
جهانرا چو تخت اندر آورده زیر
ابر پشت پیلان برش تخت زر
زکوهر همه طوق شیران نر
خرامان شدم نزد آن ارجمند
یکي تخت پیروزه دیدم بلند
نشسته بران شهریاري چو ماه
زیاقوت رخشان بسر بر کلاه
چو کافور موي وچو کلبرك روي
دل آزرم جوي وزبان چرب کوي

Legatus dixit: "Nitidum ver
Talem regem nunquam aſpexit, aut aſpiciet:

Ver eſt jucundum in eo paradiſo,
Cujus terra ambarum olet, & cujus lapides aurei ſunt,
Cœlum excelſum palatium ejus eſt, & aula,
Paradiſus terrarum vultus ejus ſubridens eſt:
Altior aulâ ejus nullus eſt collis,
Latior regiâ nullus eſt hortus.
Cùm ad elatam illam regiam acceſſi,
Caput ejus cum ſtellis arcana iniit conſilia.
Ad unam manum ſtetit elephas, ad alteram leo;
Orbem terrarum, tanquam ſolium, ſibi ſubmiſit.
Super elephantis tergo ſolium fuit aureum,
Et ſingula leonum monilia erant gemmea;
Lætus acceſſi ad ſublimem illum regem,
Et aſpexi ſolium è gemmis cœruleis fictum,
Regem autem lunæ ſimilem in eo ſedentem,
Pyropis fulgentem, & capite gerentem diadema;
Crines camphoræ ſimiles habentem, & faciem tanquam roſæ folium,
Cor æquitatis amans, & linguam dulciloquam (adipato loquentem ſermone)."

Ad

Ad altitudinem etiam orationis conferunt *visiones*, quas Græci Φαντασίας vocant, per quas ante oculos lectoris imagines rerum absentium clarè ponuntur. Hæ autem quàm sæpissimè à tragicis in insaniæ descriptionibus usurpantur. Exemplo sit ex Æschyli Choephoris locus elatissimus. Orestes, cùm matrem interfecisset, chorum alloquitur, & primùm, leni quodam orationis tractu; mox furore correptus, erumpit,

Ἆ, ἆ,
Δμωαὶ γυναῖκες——αἵδε γοργόνων δίκην
Φαιωχίτωνες, ἀμφὶ πεπλεκτανημέναι
Πυκνοῖς δράκουσιν. Οὐκ ἔτ' ἂν μείναιμ' ἐγώ.

Chorus illum permulcere cupit, & ad lenitatem revocare,

Τίνες σε δόξαι, φίλτατ' ἀνθρώπων πατρὶ,
Στροβοῦσιν; ἴσχε. μὴ φόβῳ, νικῶν πολύ.

respondet,

Οὐκ εἰσὶ δόξαι τῶν δε πημάτων ἐμοὶ
Σαφῶς γὰ αἵδε μητρὸς ἔγκοτοι κύνες.

Tum Chorus, imprudentius,

Πο-

Ποταίνιον γὰρ αἷμα σοὶ χεροῖν ἔτι,
Ἐκ τῶν δέ τοι ταραγμὸς ἐς φρένας πιτνεῖ.

Ille, voce αἷμα inflammatus, & manum, fortaſſe ſuam, materno ſanguine tinctam, reſpiciens, ardentiùs furit,

Ἄναξ Ἄπολλον——αἶδε πληθύουσι δή,
Κἀξ ὀμμάτων ϛάζουσιν αἷμα δυσφιλές.

& cùm fœminæ illum conſolari velint, ille decedens exclamat,

Ὑμεῖς μὲ οὐκ ὁρᾶτε τάς δ'· ἐγὼ δ' ὁρῶ,
Ἐλαύνομαι γ'. κοὐκ ἔτ' ἂν μείναιμ' ἐγώ.

Mirè hæc conveniunt cum [i] Shakeſpeari noſtri præclarâ tragœdiâ, quâ nec Græcos poetas nec Latinos quidquam habuiſſe puto excelſius, aut magnificentius.

Reliquum eſt ut pauca apponam loca, in quibus exponitur ea, (quâ nihil majus cogitari poteſt,) Divini numinis potentia: has autem expoſitiones naturâ elatiſſimas commendat brevitas. Quicquid in hoc genere habent Arabes, ab admirabili in Sacrâ Hiſto-

[i] Macbeth.

riâ

riâ [k] loco ſumi videtur, cujus vim & magnificentiam omnes collaudant,

ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור

Dixit Deus, *Fiat lux*, & lux facta eſt.

& [l],

הוא אמר ויהי

Ille dixit, & fuit.

Hinc illud Mohammedicum,

قال كن فيكون

Dixit, *Eſto*, & fuit. ن

quod ſic amplificat poeta Arabicus, quem citat Ebn Arabſhâh,

لا تحزن فالذي قضي الله يكون *
والامر الموكل الي كن فيكون *
ما بين تحرك بلحظ وسكون *
الحالة تنقضي وذا الامر يهون *

" Ne triſteris; nam quod decrevit Deus, fiet:
Et res commiſſa voci, Eſto, erit:

[k] Gen. i. 3. [l] Pſal. xxxiii. 9.

Dum

Dum oculum movere potes, & motum ſedare,
Status mutatur, & vir potens demittitur."

His addam locum verè magnificum, ex Alcorani capite undecimo, ubi Noæ diluvium deſcribit Arabum legiſlator:

وهي تجري بهم في موج كالجبال
ونادي نوح ابنه وكان في معزل يا
بني اركب معنا ولا تكن مع الكافرين
قال ساوي الي جبل يعصمني من الماء
قال لا عاصم اليوم من امر الله الا من
رحم وحال بينهما الموج فكان من
المغرقين وقيل يا ارض ابلعي ماءك
ويا سماء اقلعي وغيض الماء وقضي الامر
واستوت علي الجودي وقيل بعدًا
للقوم الظالمين *

" Ea verò (arca) cum illis labitur inter fluctûs, tanquam montes: & clamat Noa filio ſuo, ille autem (natat) ſeparatim, " O " fili, naviga nobiſcum, & cave ſis cum " infidelibus." Inquit, Aſcendam montem;

tem; qui ex aquâ me liberabit; inquit, (Noa) Non (eſt) liberatio hodiè à Dei decreto, niſi (illius) favor. Tum inter eos venit fluctus; & fuit inter immerſos. Et dictum eſt, (vox audita eſt quæ diceret) "O terra, aquam tuam imbibe, & O cœlum, tuam coerce;" & inhibita eſt aqua, & peractum eſt mandatum, & reſtitit (arca) ſuper Al Júdi (montem) & dictum eſt (vox divina dixit) Apage, impios!"

Locum hoc ſublimiorem (Moſaicum illum excipio) nunquam legi: ejuſdem generis eſt, ſed longè humilior, Apuleii ſententia, qui cùm prædonum ſocietatem fere invictam deſcripſerit, ſubjungit, "Noluit eſſe "Cæſar Hæmi latronis collegium, & con-"feſtim interiit." Quantum illis locis quæ expoſui, addit pietas ac veritas, tantum ab hoc detrahit inſulſa regis adulatio. Videmus tamen quantam dictioni Elationem addat brevitas; cujus rei alio in genere exemplum ſubjiciam. Narrat Ebn Arabſhâh in libro, qui *Facahato' lkholoſa* inſcribitur, Perſam quendam

quendam ex Bokharæ incendio ſalvum evaſiſſe, & cùm eſſet à quodam interrogatus, quid in eâ urbe egerint Genghizi milites, reſpondiſſe,

آمدند وکندند وسوختند وکشتند وبردند ورفتند

Irruperunt, diruerunt, combuſſerunt, necaverunt, diripuerunt, diſceſſerunt.

Non dubito affirmare his ſex vocibus animum auditoris magis fuiſſe permotum, quàm longiſſimâ hujus cædis narratione, licèt graviſſimis fuerit inſtructa verbis, & ſententiis ornata ſplendidiſſimis. Cùm enim animus variarum rerum ſerie ac verborum cumulo quaſi obruatur, [m] perfectam imaginem formare nequit; ſed alia aliam trudit; itaque omnia ſunt obſcura, omnia confuſa, omnia incerta; omnia denique ſublimia. Certiſſimum eſt enim, dum hæ ſex voces proferuntur, imagines exercitûs irruentis,

[m] Vide librum Anglicum *De Sublimi & Venuſto*, Part V. ſect. v.

occi-

occidentium & occiſorum, incendii, ruinæ, prædationis, & victorum recedentium, aliarumque rerum, quæ iis neceſſariò ſubjunguntur, animo comprehendi neutiquam poſſe.

CAPUT

CAPUT XI.

اللطافة

SIVE

De Venuſtate.

QUID per Venuſtatem intelligam, complectar brevi: Ea mihi videtur venuſta eſſe poeſis, cujus imagines ſint hilares, nitidæ, ridentes, lætæ, compoſitio mollis & dilucida, quæ denique lectoris animum permulceat, alliciat, oblectet, exhilaret, relaxet, & ſuaviſſimâ quâdam voluptate perfundat. Quibus autem modis eam in animo excitet voluptatem, non inſtitui hoc loco diſſerere; ſed ſtatuam cum Hermogene [a]

[a] Hermog. περὶ Ἰδέων. Lib. II. cap. iv. περὶ Γλυκύτητος. Πάντα ὅσα ταῖς αἰσθήσεσιν ἡμῶν ἐστιν ἡδέα, λέγω δὲ τῇ ὄψει, ἢ γεύσει, ἢ τινι ἄλλῃ ἀπολαύσει, ταῦτα καὶ λεγόμενα ἡδονὴν ποιεῖ. Ἀλλ' αἱ μὲν εἰσιν αἰσχραὶ τῶν κατὰ ἀπόλαυσιν ἡδονῶν, αἱ δ' ἃ τοιαῦταί. Καὶ τὰς μὲν ἐκ αἰσχρὰς ἔστιν ἁπλῶς ἐκφράζειν, οἷον κάλλος χωρίου, καὶ φυτείας διαφόρους, καὶ ῥευμάτων ποικιλίας καὶ ὅσα τοιαῦτα.

quæcunque

quæcunque aut visu, aut tactu, aut gustu, aut auditu, aut odoratu denique suavia sunt, ea, cùm aptis describantur versibus, magnam afferre jucunditatem. Cujusmodi sunt locorum amœnitates, horti, flores, nymphæ, fontes, amores, deliciæ, nuptiæ, rivuli, luscinìæ cantus, odores, zephyri, humana pulchritudo, & reliquæ imagines ex naturâ depromptæ, quas rectè venustatis fontes esse ait [b] Demetrius Phalereus.

Ob hanc rem pulchri sunt versûs, quos in Symposio Platonis recitat Agatho, cùm amorem dicat afferre,

Εἰρήνην μὲν ὃν ἀνθρώποις, πελάγει δ' γαλήνην,
Νηνεμίαν δ' ἀνέμοις, κοίτην ὕπνοντ' ἐνὶ κήδει.

Hæ autem imagines sunt jucundissimæ: quid enim tam jucundum, quàm pax civitati, maris tranquillitas navigantibus, venti lenitas viatoribus, lectus & somnus mœrentibus? Nec minùs lætæ sunt imagines in Sapphûs

[b] Περὶ Ἑρμηνείας.

Εἰσὶ δὲ αἱ μὲν ἐν τοῖς πράγμασι χάριτες, οἷον νυμφαῖοι κῆποι, ἀμέναιοι, ἔρωτες, ὅλη ἡ Σαπφῦς ποίησις.

verſiculis, quos in libro ſecundo *de Formis* citat Hermogenes, qui multa ibidem de ſuavitate, ipſe quoque ſuaviter, ſcripſit:

Καλὸν ὕδωρ ψυχρὸν κελαδεῖ δι' ὄσδων
Μαλίνων, αἰθυσομένων ὃ φύλλων
Κῶμα καταῤῥεῖ.

Nihil enim ferè excogitari poteſt dulcius, quàm imago "Aquæ gelidæ per malorum ramos murmurantis, & ſomni, trementibus foliis, leniter defluentis."

Vellem profectò non intercidiſſent tot & tam divina Sapphûs carmina. Quæ ſuperſunt (ut ipſius poetriæ utar verbis) ſunt [c] "auro ipſo magis aurea." Et notabile eſt Demetrium, Hermogenem, Dionyſium Halicarnaſſeum, & reliquos artis oratoriæ magiſtros, illam perpetuò citare, cùm de *venuſto* dicendi genere loquantur. [d] Carmen autem in Atthida, tanquam *elati* generis exemplum profert Longinus; à quo valdè diſſentio. Quam enim habent cum *Elatione*

[c] Χρυσᾶ χρυσότερα. Sapph. apud Demetr. Phal.
[d] Longin. περὶ Ὕψες, Cap. x.

affinitatem

affinitatem *lætiſſimæ* illæ imagines, puella ſuaviter loquens, & ſuaviter ſubridens? Prætereà nihil terribile aut horridum in hac Odâ deſcribit puella Leſbia, ſed jucundiſſimum animi motum, Amorem; &, ab illo ortam, totius corporis relaxationem; quæ imago ab Elato dicendi genere eſt alieniſſima: nam corpus permulcere & relaxare præcipua eſt delectationis & voluptatis proprietas. Hinc Amor apud poetas Græcos λυσιμελὴς, *membra diſſolvens*, ſæpiſſimè vocatur, ut Sappho,

Ἔρως δ' αὖτε μ' ὁ λυσιμελὴς δονεῖ.

Hanc ob rem Bacchum appellari Λυαῖον nonnulli putant; iidemque vinum [e] χάλιν ideò nominari aiunt, quòd *ſolvat* & *relaxet*. Sed ob deperdita cùm Sapphûs, tum etiam Erinnæ, Alcmanis, Alcæi, & Diphili, Apollodori, Philemonis, Alexidis, aliorumque poetarum, opera, præclaris illis Græcis ſacer-

[e] Sic Hipponax,

Ὀλίγα φρονέουσιν οἱ χάλιν πεπωκότες.

& Archilochus apud Athenæum,

Πολλὸν δὲ πίνων καὶ χαλίκρητον μέθυ.

dotibus plurimam ſcilicet debemus gratiam! Illos enim eò delirationis provexit anilis ſuperſtitio, ut complura veterum Græcorum poemata, eaque venuſtiſſima, combuſſerint; nimirum quòd in illis amantium nequitiæ, ut vocant, eſſent deſcriptæ.

Imaginum *venuſtatem* dictionis & verborum pulchritudo ſubſequitur. Neceſſe eſt enim poeta, de his lætiſſimis rebus ſcribens, verborum utatur ſplendore & dulcedine: de qua re videndus eſt Demetrius [f].

Quinetiam, ut ait Hermogenes, illæ voluptates, quas Amor ſecum affert, delectationem quandam præbent cùm deſcribantur;

[f] Διὸ καὶ μὲν ἡ Σαπφὼ περὶ μὲν κάλλους ἅδουσα, καλλιεπής ἐστι, καὶ ἡδεῖα, καὶ περὶ ἐρώτων δὲ καὶ ἔαρος καὶ περὶ ἀλκυόνος, καὶ ἅπαν καλὸν ὄνομα ἐνύφανται αὐτῆς τῇ ποιήσει.

Et alibi,

Ὥστε εἰ μέν τις ἐν πράγματι χάρις ἐστὶ, τάδε καὶ ἡ λέξις ποιεῖ ἐπιχαριτώτερα, οἷον,

Ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρῆς ἀηδὼν
Καλὸν ἀείδησιν, ἔαρος νέον ἱσαμένοιο.

ἐνταῦθα γὰρ καὶ ἡ ἀηδὼν χαρίεν ὀρνιθίον, καὶ τὸ ἔαρ φύσει χαρίεν. πολὺ δὲ ἐπικεκόσμηται τῇ ἑρμηνείᾳ, καὶ ἔστι χαριέστερα, τό τε Χλωρῆς καὶ τὸ Πανδαρέου κούρη εἰπεῖν ἐπὶ ὄρνιθος. ἅπερ τῷ ποιητῇ ἴδιά ἐστι.

sed

ſed aliis lectoribus aliam; nam lector pudicus deſcriptione modeſtâ & quaſi velatâ delectatur, qualis eſt,

[f] Ἦ ῥα καὶ ἀγκὰς ἔμαρπτε Κρόνου παῖς ἦν παράκοιτιν.

laſcivus verò apertius quiddam poſtulat, & magis voluptuoſum; cujuſmodi eſt illa deſcriptio,

[g] Τοῖσι δ' ὑπὸ Χθὼν δῖα φύεν νεοθηλέα ποίην,
Λωτόν θ' ἑρσήεντα, ἰδὲ κρόκον, ἠδ' ὑακίνθον
Πυκνὸν καὶ μαλακόν, ὃς ἀπὸ χθονὸς ὑψόσ' ἔερσε.
Τῷ ἐνὶ λεξάσθην, ἐπὶ δὲ νεφέλην ἔσαντο
Καλὴν, χρυσείην· στιλπναὶ δ' ἀπέπιπλον ἔερσαι.
Ὡς ὁ μὲν ἀτρέμας εὗδε πατὴρ ἀνὰ Γαργάρῳ ἄκρῳ
Ὕπνῳ καὶ φιλότητι δαμείς· ἔχε δ' ἀγκὰς ἄκοιτιν.

&,

[h] Πορφύρεον δ' ἄρα κῦμα περισσάθη ἔρει ἶσον
Κυρτωθέν. κρύψεν δὲ θεὸν, θνητήν τε γυναῖκα.

Notiſſimæ ſunt in ſimili argumento Lucretii, Virgilii, Miltoni, & aliorum, deſcriptiones.

[f] Iliad. Ξ. 347. [h] Odyſſ. Λ.

Venuſtarum imaginum pleniſſimum eſt Salomonis carmen; quod integrum eſſet citandum, ſi vellem omnes, quibus abundat, ſuavitates & elegantias exponere.

Ad Arabas igitur noſtros ac Perſas tranſeamus; quorum carmina præcipuè commendat venuſtas.

Quàm lepida hæc eſt Veris deſcriptio in Abi'lola carmine [i],

قد اتاك الربيع يفعل ما
تامر فعل عبدك المامور *
وكسي الارض خدمة لك يا مولاه
دون الملوك خضر الحرير *
وهي تختال في زبرجدة
خضر تعدي بلؤلؤ منثور *
وغدت كل ربوة تشتهي
الرقص بثوب من النبات قصير *

"Venit ad te Ver, ut mandata tua exequatur, tanquam ſervus,

[i] Sekto'zzind. Carm. iv. Vid. Reiſkii Moall. pag. 53.

Terram

" Terram autem tibi obediens, O tu qui ejus dominus es, præ cæteris regibus, viridi veſtit chlamyde :
" Ea verò ſmaragdis ornatur, qui margaritis ſparſis diſtinguuntur ;
" Et unuſquiſque collis ſaltare cupit, veſtem indutus ex herbis ſuccinctam."

Dulciſſimum enim eſt nomen Veris; omneſque ejus deſcriptiones pulcherrimæ. Addam carmen perelegans, quod deſcriptioni epularum ob nuptias principum Samarcandiæ intexit *Ebn Arabſhâh* [k],

في ربيع الوصل لما ان وفي ظبي الشرود
وسرت بشري الصباء للروض تنبي بالورود
خرت الانهار والاغصان مالت للسجود
واجتمعنا في رياض حسنها يسبي الوجود
فالسحاب انصب فيها بالحشا امسي يجود

[k] Hiſt. Tim. pag. 234.

Vere accedente, cùm perfectum habet corpus hinnuleus fugax,
Et venit lætus zephyri flatus hortis roſarum adventum annuncians,
Murmurant rivi, & rami adorationis cauſâ ſe flectunt,
Et convenimus in hortulis, quorum pulchritudo naturam amore rapit,
Nubes autem ſuper eos elevatæ in omni parte copioſos fundunt imbres.

نثر الدرّ علينا منه بلور الغمام
فوق صحن سندسي فيه بالياقوت جام
وثغور من عقيق زانها حسن ابتسام
وعيون من لجين ناظرات لا تنام
وغصون الدوح حفتنا بانواع النقود

Spargit ſuper eos margaritas nubium chryſtallum,
Super planitiem ſericam, in quâ pocula ſunt pyropina,
Denteſque ſunt ex jaſpide, quos riſûs gratia decorat,

Oculique

Oculique ex argento, blandè intuentes, qui non dormiunt,
Et ſylvæ rami variis nummis (roris guttis) nos aſpergunt.

طيرها فيه غنا ان غلا عودا وطار
وشذاها ضاع فيه المسك لما منه غار
والصباء امسي عليلا في رباها حين سار
جنة الفردوس فيها وجه بدري حين نار
اصبحت جنات عدن تشتهي فيها
الخلود

Aves ejus (ſylvæ) canunt, cùm in ramum aſcendunt) & volitant,
Et ab odore ejus afflatur moſchus, cùm ex eo deſcendunt,
Et aura fit languida, cùm per colles ejus tranſeat;
Hortus paradiſi eſt, in quo eſt facies lunæ meæ (amicæ) cùm ſplendeat,
Fit Edeni hortulus, in quo delectatur æternitas.

يا لها من عشرة جاءت بانواع الهنا
ليس فيها غير لثم وارتشاف واعتنا
وكووس

وكووس دايرات وغناء وغنا
لو راءها زاهد من ريحها كان انثني
لم يسعه عندها من زهده الا الجحود

Oh! qualis eſt in illo hilaritas, quæ affert varias voluptates!
Nihil eſt in eo præter oſcula, & baſiationem, & blanditias,
Et pocula torantia, & cantionem, & quietem;
Si eum vidiſſet vir ſolitarius, ab odore ejus eſſet mutatus,
Nihilque ei reſtaret in eo à piis votis, præter egeſtatem.

قم نديمي عاطني فالدهر لا يسوي الحزن
كاس عيش ينمحي في مزجها صرف الزمن
الطلا والماء والخضرة والوجه الحسن
لا تطع في ذا عذولا انه خب كهن
في حشاه عليان لا تقل خلّ ودود

Surge,

Surge, ſodalis, da mihi (tempus enim non admittit mœrorem)
Poculum hilaritatis; à cujus temperatione deleatur fortunæ mutatio;
Suave vinum, & aqua, & viriditas, & pulchra facies!
Ne obtemperes de his rebus reprehenſori; eſt enim ſeductor, tanquam is
In cujus præcordiis eſt turpis faſtus; nihil itaque dicas quod amicitiam corrumpat.

Capiti huic de Venuſtate nequeo non ſubjicere poetæ Turcici carmen, quod in ſuo genere perfectum vocari poteſt. Poematis illius, quod *Veneris Pervigilium* nominatur, haud eſt abſimile; placuit igitur verſionem poeticam numeris *Trochaicis* contextam addere:

دكله بلبل قصّه سن كم كلدي ايام بهار
تووردي هر بر باغده هنكامهٔ هنكام بهار
اولدي سيم افشان اكا ازهار بادام بهار
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام بهار

" Audis

" Audis luſciniæ cantum dicentis, Ver adeſt:
" inſtruitur verno tempore in omni horto
" conopeum: argentum ſpargunt flores
" amydalæ. Sis lætus & hilaris; nam
" avolat, haud manet verna tempeſtas."

بينه انواع شكوفيله بزندي باغ وراغ
عيش ايچون توردي چچكلري صحن
كلشنده اوتاغ
كم بلور اول بهاره دك كه وكيم اوله صاغ
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام
بهار

" Rursùs variis floribus ornantur horti &
" prata: lætitiæ cauſâ inſtruitur in roſa-
" rio floreum tabernaculum. Quis ſcit
" an, dum Ver manebit, quiſquam ſit in-
" ter nos vitâ fruiturus? Sis lætus, &c.

طرف كلشن نور احمد برله مالامالدر
سبزه لرندم صحابه لاله خير الالدر
هي محمد امتي وقت حضور حالدر
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام
بهار

" Extrema pars roſeti luce *Ahmedis* plena
" eſt; inter flores, tulipæ ſunt illius ſo-
" ciis ſimiles. Agite, Mohammedani,
" lætitiæ tempus hoc eſt. Sis lætus,
&c.

قلدي شبنم بينه جوهردار تيغ سوسنى
ژاله‌لر الدي هواي طويله له كلشنى
كر تماشا بيسه مقصودك بنى اسله بنى
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام
بهار

" Factus eſt ros iterum in mucrone lilii
" ſplendor. Roris guttæ per aërem in
" roſarium deſcendunt: ſi voluptatem
" quæris, me, me audi. Sis lætus, &c.

رخلرى رنكين كوزللر در كليله لاله‌لر
كم قولاقلرينه درلو جوهر اصمش ژاله‌لر
الدانوب صنمه كه بونلر بويله باقى قاله‌لر
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام
بهار

" Genæ

" Genæ puellarum formoſarum ſunt cum
" roſis lilia, quarum auribus variæ roris
" gemmæ appendent. Noli te decipere,
" neu ſperes has venuſtates eſſe perman-
" ſuras. Sis lætus, &c.

كلستانده كورونن لاله وكل نعمانله
باغده قان الدي شبسك نشتري بارانله
عارفك بو دمي خوش كور بوكمون يارانله
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام
بهار

" In roſario apparent tulipæ, roſæ, ane-
" monæ; horto ſanguinem emittunt ſo-
" lis & imbrium ſcalpella; viri ſagacis
" inſtar, hunc diem cum amicis hilariter
" tranſige. Sis lætus, &c.

كتدي اول دملر كه اولوب سبزه لر
صاحب فراش
غنچه فكري كلشنك اولميشدي بغرنده
باش

كلدي

كلدي بر دم كم تراردي لاله‌لره طاغ
وطاش
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام
بهار

" Præteriit tempus quo ægrotæ jacebant her-
" bæ; quo roſæ calyx caput in ſinum
" depoſuit: adeſt tempus illud, quo col-
" les & ſaxa floribus ornantur. Sis læ-
" tus, &c.

ابر كلزار اوستنه هر صبح كوهر باريكن
نفحهٔ باد سحر پر نافهٔ تاتاريكن
غافل اولمه عالمك محبوبليغي واريكن
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام
بهار

" Nubes ſuper roſarium matutino tempore
" ſemper gemmas pluunt; halitus auræ
" recentis plenus eſt moſcho Tartarico.
" Ne ſis negligens, neu amore hujus
" vitæ tenearis. Sis lætus, &c.

بوي

بوي كلزار اتدي شولدكلو هوايي
مشكناب
كم يره اينجه اولور قطرهٔ شبنم كلاب
چرخ اوتاق قوردي كلستان اوستنه
كونلك سحاب
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام
بهار

" Odor roſeti uſque eò aërem dulcem red-
" didit, ut guttæ roris, prius quàm in
" terram deſcendunt, fiant aqua roſacea.
" Æther ſuper hortulum nubila, tan-
" quam umbraculum, tendit. Sis læ-
" tus, &c.

كلستانك هر نه سن الدي سيه باد
خزان
عدل ايدوب بربرايله وردي بينه شاه
جهان
دولتنده باده‌لر كام اولدي ساقي كامران
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام
بهار

" Roſetum

" Roſetum (quiſquis es, *audi*) invaſerat
" malus Autumni ventus; ſed rursùs
" apparuit Rex terrarum, juſtitiam om-
" nibus adminiſtrans; illo regnante, po-
" cillator fortunatus vino optato potitus
" eſt. Sis lætus, &c.

اومرم بوله مسيحي بو مربع اشتهار
اهلنه اوله بو چارابرو وكوزللر يادكار
بلبل خوش كوي سن كل يوزلولر له يوري
وار
عيش ونوش ايت كم كچر قالمز بو ايام
بهار

" Speravi equidem hoc carmine vallem hanc
" illuſtrem reddere; fiat illius incolis
" hujus convivii & harum formoſarum
" μνημόσυνον! Tu luſcinia es, O *Meſihi*,
" dum incedis inter puellas roſeis genis
" præditas. Sis lætus, hilaris; nam
" avolat, haud manet verna tempeſtas."

CARMEN TURCICUM.

Alites audis loquaces per nemora, per arbutos,
Veris adventum canentes tinnulo modulamine;
Dulcè luget per virentes mollis aura amygdalas:
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

Ecce jam flores refulgent gemmeis honoribus,
Quique prata, quique ſaltûs, quique ſylvulas amant:
Quis ſcit an nox una nobis dormienda æterna ſit?
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

Quantus eſt nitor roſarum! quantus hyacinthi decor!
Non ocellus, cùm renidet, eſt puellæ lætior:
Hic levi dies Amori eſt, hîc Voluptati ſacer.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

Ecce baccatæ recentis guttulæ roris micant,
Per genam roſæ cadentes, perque mite lilium:
Auribus gratum, puellæ, ſit meum veſtris melos.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

Ut roſa in prato refulget, ſic teres virgo nitet,
Hæc onuſta margaritis, illa roris gemmulis:
Ne perenne vel puellæ vel roſæ ſperes decus.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

Aſpice, ut roſeta amictu diſcolori ſplendeant,
Prata dum fœcundat æther læta gratis imbribus,
Fervidos inter ſodales da voluptati diem.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

Jam ſitu deformis ægro non jacet roſæ calyx;
Ver adeſt, ver pingit hortos purpurantes floribus,

Perque ſaxa, perque colles, perque lucos emicat.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

Ecce, per roſæ papillas ſuavè rident guttulæ,
Quas odorifer reſolvit lenis auræ ſpiritus;
Hæ pyropis, hæ ſmaragdis cariores Indicis.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

Is tenellis per vireta ſpirat è roſis odor,
Ut novum ſtillans amomum ros in herbas decidat,
Suavè olentibus coronans lacrymis conopeum.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit?

Acris olim cum malignis ſæviit ventis hyems;
Sed roſeto, ſolis inſtar, Regis affulſit nitor;
Floruit nemus repentè, dulce manavit merum.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

His iners modis, *Meſſibi*, melleam aptabas chelyn:
Veris ales eſt poeta; verna cantat gaudia,
Et roſas carpit tepentes è puellarum genis.
Nunc amandum eſt, nunc bibendum; floreum Ver fugit, abit!

PARS QUARTA:

De Poematum Asiaticorum Argumentis.

CAPUT XII.

الحماسة

SIVE

De Poesi Heroicâ.

SEPTEM esse statui poeseos Asiaticæ species, quarum singulæ, ut fusè ac plenè exponantur, separata capita requirunt.

Nam aut res gestas ac *bella narrat* poeta, aut mortuos *deflet*, aut lectores *monet*, aut *amores* ac delicias pingit, aut proborum hominum & clarorum virtutes *collaudat*, aut improborum vitia *reprehendit*, aut denique naturæ proprietates *describit*. Ad has species

cies omnis ferè poesis redigi potest. Exponam autem, quibus in argumentis præcipuè floreant Asiatici; & exempla quædam illustriora seligam, cùm ad argumenti explanationem comparata, tum ad sermonis varietatem, quarum hanc jucundam esse, puto, illam necessariam. De poesi bellicâ primùm differam; de cæteris deinceps loquar.

Veterum igitur Arabum campestris vita atque inculta neminem ferè latet. Erant, ut notum est, valdè feroces, vindictæ & gloriæ cupidissimi, pugnatores tandem ita acres, ut ipsa *mors* (perantiqui poetæ utor verbis) illis *melle dulcior* esse videretur [a].

Cùm adeò tributim separati ac distincti viverent, singulæ tribûs bellum cum vicinis gesserunt ferè perpetuum: & quoniam illis incitatissimi erant affectûs, quot inter eos heroës, tot pœnè poetæ admirabiles extiterunt; iidemque fuerunt sæpè victores & victoriæ præcones. Hos adeò veros fuisse

[a] ان الموت احلي لنا من العسل *

poetas exiſtimo, & tam elato perdignos nomine, quorum ſola fuerit magiſtra vehemens animi incitatio, & unica præceptrix, Natura. Nec enim abeſſe poteſt, quin valdè ſublimis ſit & horrida in *præliis* deſcribendis gentis pugnaciſſimæ poeſis. Credibile eſt, Æſchylum è Marathonis, Salaminis, & Platææ præliis, animum horridiorem & quaſi bellicum ad tragœdias ſcribendas attuliſſe. Hinc Alcæus, aureo plectro, ut Quintilianus ait, donandus, militare quiddam in levioribus etiam carminibus cecinit: ab hoc fonte derivata eſt Archilochi vis & majeſtas, quem de ſeipſo dixiſſe memoriâ proditum eſt,

Εἰμὶ δ' ἐγὼ θεράπων μὲν Ἐνυαλίοιο ἄνακτος
Καὶ Μουσέων ἐρατὸν δῶρον ἐπιστάμενος.

Homerum etiam, fontem illum τοῦ ὕψους, & poeſeos heroicæ patrem, multis præliis interfuiſſe, eſt veriſimillimum.

Hinc originem duxerunt illæ altiſſimæ tranſlationes, quibus utuntur in hoc poeſeos genere antiqui Arabes; hinc illa Προσωποποιία admi-

admirabilis in carmine veteri, ubi *Tâbat Sherra*, heros idem & poeta, de facto quodam audaciſſimo loquens, ait,

الموت خزيان ينظر

Vidit Mors, & erubuit.

&,

يعروري ظهور المهالك

Terga Exitii nudus inequitavit.

adde,

اذا هزّه في عظم قرن تهللت
نواجذ افواه المنايا الضواحك *

Cùm illum (enſem) in hoſtis oſſibus motitet, emicant
Dentes ex ore Mortis dirè cachinnantes.

Hinc illæ imagines magnificæ,

فوارس لا يملّون المنايا
اذا دارت رحا الحرب الزبون

Equites, quos mors ipſa tædio non afficit,
Dum belli contumacis rota volvitur.

&

& illa *Antaræ* in Moallaka,

في حومة الموت التي لا تشتكي
غمراتها الابطال غير تغمغم *

In mortis æſtu, cujus gurgites non reformidant heroes, nec timidè muſſant.

Et illa, quâ idem poema ſuum claudit, grandis exultatio,

ولقد خشيت بان اموت ولم تكن
للحرب دايرة علي ابني ضمضم *
الشاتمي عرضي ولم اشتمهما
والناذرين اذا لم القهما دمي *
ان يفعلا فلقد تركت اباهما
جزرا لسباع وكل نسر قشعم *

" At verebar, ne quid mihi accideret, & ne bellum ſuper duos filios Demdemi non eſſet converſum;

" Illos dico, qui famam meam læſerunt, me non laceſſente, & voverunt, niſi illis ſanguinem meum concederem,

" Se facturos--At enim reliqui illorum patres leonibus & aquilis rapacibus pabulum."

Notum

Notum eſt, antiquos Arabum heroas per vaſtas ſolitudines ac rupes ſolitos eſſe vagari, vel ut labores ſibi familiares redderent, vel ut hoſtium propulſarent injurias. Hinc in libro *Hamaſa* laudatur heros, quia

يري الوحشة الانس الانيس ويهتدي
بحيث اهتدت امّ النجوم الشوابك *

Cum Vaſtitate arctiſſimam init' ſocietatem,
eóque progreditur, quo ducit ſtellarum
denſè conſertarum mater.

"*Stellarum matrem*" cœlum vocat poeta: eſtque pulcherrima *Metonymia*.

Sed omninò elatiſſimi ſunt, ob frequentes terroris & obſcuritatis imagines, illi verſûs, quos in notis ad *Tharafah* citat *Reizkius*:

جواب جوات الفجاج التي بها
النعام وعزف الجن والمتغول *
وليل دجوجي يهيم ظلامه كما
اسود في السيجان جون مجال *
قطعت اذا ما القوم كانوا كانهم
من النوم غيدي خروع تتبيل *

ولو

ولو عرضت ظلماءِ كاليم حندس
وداوية مخشية الهول هوجل *
يضل بها الهادي ويدعو بها
الصدي ويجول من يسري ويهول *

" Pervado hiatûs rupium abruptos, in quibus habitat *Struthiocamelus*, & ſibilant genii ac lemures;

" Noctemque caliginoſam, craſſis tenebris obductam, tanquam umbras Sijani nigras, rigidas, difficiles,

" Tranſeo, dum comites ſomno gravati, velut fruticis Khirû pendentes ramuli, inclinati jacent;

" Etiamſi occurrant tenebræ, tanquam mare obſcurum, & ſolitudo vaſta, formidanda, terribilis;

" In quâ errat viæ dux, lugubrè canit noctua, & viator attonitus tumultuatur."

Sunt in linguis Europæis hujuſmodi carmina. Extant Runicæ poeſeos pulcherrimæ relliquiæ, quas in lucem protulerunt Reſenius, Olai, Wormius, & Verelius, & reliqui veteris

veteris Danorum literaturæ indagatores: ſed de illis hoc loco non differam; ſeparatum enim aliud volumen requirunt. Nec dubitari poteſt, quin illa carmina, quæ hodiè à *Scotis* memoriter citari ſolent, veterum *Celtarum* mores atque ingenium pulcherrimis pingant coloribus. In linguis recentioribus legimus *Hiſpanum* illum *Alonſum*, de ſuis rebus geſtis non ſine dignitate, & dictionis altitudine canentem; & *Camoenſium Luſitanum*, cujus poeſis adeò venuſta eſt, adeò polita, ut nihil eſſe poſſit jucundius; interdum verò, adeò elata, grandiloqua, ac ſonora, ut nihil fingi poſſit magnificentius.

Quod ad *Græcos* attinet; Tyrtæi reliquias habemus verè magnificas, & pervelim *Alcæi* carmina, cum aliis Lyricis, ſacerdotes illi pravè religioſi non combuſſiſſent; nam paucæ illius poetæ admirabilis & civis optimi ſunt reliquiæ, eæque plurimùm amatoriæ, ſed valdè ſublimes. Quòd ſi de amoribus ac deliciis loquens, tam ſit grandis & excelſus, quantæ tandem ſublimitatis artifex eſſe potuit, cùm cecinit

" Pug-

"Pugnas, & exactos tyrannos."

In versibus illis, quos citat *Athenæus*, bellica instrumenta commemorat:

Μαρμαίρει δ' μέγας δόμος χαλκῷ
Πᾶσα δ' Ἄρει κεκόσμηται στέγη,
Λαμπραῖσι κυνέαισι· κατ' ἶνας
Λευκοὶ καθύπερθεν ἵπποιο λόφοι
Νείουσι, κεφαλαῖσιν ἀνδρῶν ἀγάλματα.
Χάλκειαι δ' παρὰ λοις κρυπτοῖσιν
Περικείμεναι λαμπραὶ κνημίδες,
Ἔρκος ἰοχεροβελές, θώρακες τε νέω λίνεοι.
Κοῖλαί τε κατασπίδες βεβλημένων.
Παρ' δ' Χαλκιδικαὶ ἀκάθαι,
Παρ' δ' ζώματα πολλὰ ξὺν κυπασίδες.
Τῶν οὐκ ἔστι λαθέσθαι, ἐπειδὴ
Πρώτιστοι ὑπὸ ἔργον ἔστημεν τόδε.

quos versûs ex opere quodam longiori depromptos esse arbitror.

Præterea magnificum habemus *Hybriæ Cretensis* σκολιὸν, quod ideò citabo, quia veterum Arabum poesi sit persimile,

Ἐστὶ

[b] Ἐστί μοι πλοῦτος μέγα δόρυ,
Καὶ ξίφος, καὶ τὸ καλὸν λαισήϊον,
Πρόβλημα χρωτός. τούτῳ γὰρ ἀρῶ,
Τούτῳ θερίζω, τούτῳ πατέω
Τὸν ἁδὺν οἶνον ἀπ' ἀμπέλων,
Τούτῳ δεσπότας μνοίας κέκλημαι.
Τοὶ δ' μὴ τολμῶντες ἔχειν δόρυ,
Καὶ ξίφος, καὶ τὸ καλὸν λαισήϊον,
Πρόβλημα χρωτός, πάντες γόνυ
Πεπλήκτες ἐμὸν κυνέοντι, δεσπόταν
Καὶ μέγαν βασιλέα φωνέοντι.

Sic poeta antiquus in [c] Hamasa,

وما لي مال غير درع ومغفر
وابيض من الحديد صقيل *
واسمر خطي القناة مثقف
واجرد عريان السراة طويل *

" Non sunt mihi opes præter loricam & cassidem,
" Et ensem album, ferreum, politum,

[b] Vide Athenæum, Lib. xv.
[c] Vide Schultens. Not. ad Isfahan.

" Hastam-

" Haſtamque fuſcam, Indicam, rigidam,
" Lævemque gladium, nudam habentem
aciem, procerum."

Sed ad *Aſiaticos* redeamus; & de majoribus eorum operibus loquamur, quæ res bellicas atque heroüm facta deſcribunt. Equidem inter poemata heroica *Timuri hiſtoriam*, quam compoſuit ſcriptor admirabilis Ebn Arabſhâh, non vereor recenſere: ita pulchris enim abundat imaginibus, ita jucundis narrationibus, & deſcriptionibus naturæ, morum, affectuum; ita magnificis illuminatur figuris, tam dulci numerorum varietate, tantâ elegantiarum copiâ conſpergitur, ut nihil cogitari poſſit accommodatius ad lectorem vel delectandum, vel docendum, vel etiam permovendum. Duas hic liber partes complectitur, alteram, de Timuri rebus geſtis; alteram, de illius nepote, *Khalil Soltán* vocato, juvene amabiliſſimo, ſed, ob infinitam liberalitatem & formoſæ mulieris amorem, de ſummo gloriæ faſtigio in terram dejecto. Hanc partem, ſi in actûs eſſet deducta, tragœdiam

gœdiam vocarem, eamque pulcherrimam; illam, poema epicum, & ſanè nobiliſſimum, audeo dicere. Poſt exordium elaboratum, in quo divinum numen elatiſſimis ſententiis collaudat, argumentum proponit, cujus utilitatem demonſtrat: oſtendit deinceps quibus gradibus ad incredibilem poteſtatem aſcenderit Timurus; Perſidem, Indiam, Syriam, Arabiam, copiis Tartarorum invictis vaſtatas deſcribit; deinde, cùm ita altè heroa elevârit, ut modò non cœlum ipſum attingere videatur, ad tumulum properantem, & in terrâ depreſſum pingit. Hæc autem omnia non frigidè, non ſiccè denarrat, ſed librum conſpergit jucundiſſimâ rerum varietate, deſcriptionum copiâ, & ſuaviſſimis poeſeos Aſiaticæ luminibus. Multas porrò intexit narrationes, quas Græci Ἐπεισόδια vocant, eaſque muſâ Homericâ non indignas. At dicet fortaſſè aliquis; Quale eſt hoc poema, aut quomodo epicum appellari poteſt, cùm nec juſta fabula ſit, nec una actio, nec intra debitam temporis circumſcriptionem diſtricta? Quid de legibus poeticis ſentiam, quibuſ-

que cauſis adductus eas pro nihilo putem, commodiorem inveniam exponendi locum. Hic ſufficiet cum Luciano, ſcriptore doctiſſimo, decernere, *Unicam eſſe poeticæ legem, voluntatem poetæ:* [d] cæteras Gallorum genti politiſſimæ relinquamus;

Gallis has, Philodemus ait.

At cujuſmodi, inquies, eſt hoc poema, cùm verſibus non ſit conſcriptum? Certè ſi cum Idylliis atque Odis *Arabum* conferatur, ſermo eſt merus; ſin cum *Europæis* carminibus comparetur (de recentioribus loquor) perfecta eſt poeſis: nam, ut tranſlationum atque imaginum quaſi ſtellas omittam, quibus hoc opus diſtinguitur; ſententiarum clauſulæ perpetuò ſimiliter deſinunt, & numerosè cadunt; quas ſi diſtinxeris, verſûs effeceris dulciſſimè modulatos, inæquales illos quidem, ſed Pindari aliorumque Lyricorum verſibus æqualiores. Ergò modulatum hoc dicendi genus, quod *Arabes* سجع vocant,

[d] Ποιητικῆς ἀκρατὴς ἡ ἐλευθερία, καὶ νόμος εἷς, Τὸ δόξαν τῷ ποιητῇ.

&

& quod cum margaritis inter ſe nexis bellè comparant, meritò poeſis dici poteſt. Quiſquamne, præter poetam, herois exercitum tam lætè & ſplendidè deſcriberet, & cum *Vere* compararet?

ولضلضت السنة الخناجر والنيازك
فبرزت عذبات العذبات ونشرت اعلام
الكتايب فانبثت اشاهير الازاهير علي
عقبات العقبات وعلي الجملة فان
الربيع حاكي ببروقه بوارقه وبرعوده
صواعقه وبخمايله وروابيه مبارقه وزوابيه
وبركامه قتامه وبشقايقه اعلامه وباشجاره
المزهرة خيامه وباغصانه رماحه وامر ونهيه
بعواصف رياحه وكتايبه السود بكتبه
الخضر وبازهاره الزرق مزارقه الزهر وبسيوله
الجحافة مسير جحافله واضطراب بحر
فيالقه بتموج خمايله عند هبوب اصايله
واستمر بين ذلك العرار والرند قافلا
بالبال الفارغ الي سمرقند فسار والسرور

نديمه والحبور خديمه والاسر معاتره
والنشاط مسامره

" Agitati ſunt jaculorum & pugionum mu-
" crones, & prodierunt ramulorum ex-
" tremitates; explicata ſunt cohortum
" vexilla, & ſparſi flores ſplendidiſſimi
" ſuper collium juga. Ad ſummam,
" produxit Ver fulgura enſibus exercitûs
" nitidis ſimilia, & tonitrua militum cla-
" moribus; hortulos autem & colliculos
" ſimiles eorum ephippiis & pulvinaribus
" ornatis; denſas porrò nubes pulveri,
" anemonas vexillis; arbores floreas ten-
" toriis, ramos ſpiculis conſimiles; & æ-
" mulatum eſt (Ver) ventis ſuis vehe-
" mentibus mandata ejus (Timuri) &
" prohibitiones; & cohortes ejus nigras
" vireſcentibus ſuis foliis, & floribus
" ſuis cæruleis crateras ejus ſplendidos,
" & confluentibus ſuis rivis progredi-
" entem ejus exercitum, & agitatum
" mare legionum ejus motu fluctuanti hor-
" torum ſuorum, dum auræ veſpertinæ
" ſpirabant. Sic inter herbas fragrantes
" (buph-

" (buphthalmum) & myrtos tranſiit Ti-
" murus, ad Samarcandam feliciter iter
" faciens; fuit autem ei hilaritas ſodalis,
" & lætitia ancilla, & gaudium comes
" aſſiduus, & voluptas pediſſequa."

Unum tamen eſt, fateor, quod eſt in epico poemate rariſſimum; nempe eò tendere videtur poeta Arabs, ut Timurum lectori quàm infeſtiſſimum reddat; ponit enim crudelem, impium, inhumanum: ſed interdum aliqua veritatis ſcintillula elucet, & multa narrat de illius magnificentiâ, de patientiâ, de fortitudine, de placabilitate. At ne hoc quidem adduci poſſum, ut *Ebn Arabſhâh* ex epicorum poetarum choro ejiciam: nam cùm finis ſit poetæ, ut lectorem erudiat, nihil intereſt, virumne deſcribat amabilem, & virtutibus cumulatum, quem imitari conemur, an vitiis deformem, cujus à nobis amoveamus exemplum. Sed de Arabibus ſatis multa.

Perſis poetam tulit in hoc genere ſine controverſiâ admirabilem, Ferduſium. Is varia

ſcripſit poemata de heroüm ac regum Perſicorum rebus geſtis, quæ in unum colliguntur volumen, quod شاه نامه *Shah nama* inſcribitur. Hæc poemata ſervatis temporum ordinibus diſponuntur. Nobiliſſimum inter ea, & longiſſimum (voluminis enim permagni propè dimidiam partem conſtituit) eſt ſine ullâ dubitatione *verè epicum*; & profectò nullum eſt ab Europæis ſcriptum poema, quod ad Homeri dignitatem & quaſi cœleſtem ardorem propius accedat. Complectitur antiquum illud bellum ac Perſis memorabile inter *Afraſiab* Tartariæ Tranſoxianæ regem, & tres illos Perſarum reges *Caicobad*, *Caicaus*, *Caikhoſru*, quorum ultimus (Græcorum Cyrus) Afraſiabum ſuâ manu interfecit. Poematis heros, ut vocatur, eſt notiſſimus ille Perſarum Hercules, qui *Ruſtem* nominatur: ſunt tamen alii heroes ſatis multi, quibus ſua etiam tribuitur gloria. Sed de hoc poemate ſeparatim atque alio volumine, ſi tempus atque otium ſuppetit, copiosè diſſeram; ac fortaſſe etiam totum opus in lucem proferam. Nunc ſufficiet primum, qui

qui occurrit, locum, tanquam exemplum, apponere.

چو شاه جهاندار بنهود روي
زمينرا ببوسيد وشد پيش اوي
منوچهر برخواست از تخت عاج
ز ياقوت وپيروزه بر سرش تاج
بپرسيد بسيار وبنواختش
بر خويش بر تخت بنشاختش
وزان كركساران وجنگ اوران
وزان نره ديوان مازندران
بپرسيد بسيار وتيمار خورد
سپهبد يكايك همه يادكرد
كه شادان بزي شاه تا جاودان
زجان تو كوته بد بدكنان
برفتم بدان شهر ديوان نر
چه ديوان كه شيران پرخاشخر
زاسبان تازي تكاورتر اند
زكردان ايران دلاورتر اند

سپاهي که سکسار خوانند شان
پلنکان جنکي کهانند شان
زمن چون بدیشان رسید آکهي
زآواز من مغز شان شد تهي
بشهر اندرون نعره برداشتند
وزانپس همه شهر بکذاشتند
سپه جنب جنبان شد وروز تار
پس اندر فراز آمد وپیش غار
درافتاد ترس اندرین لشکرم
پذیرم که تیمار آن چون خورم
چو هفتصد منی کرز برداشتم
سپاهي بران مرز نکذاشتم
همیرفتم وکوفتم مغز شان
تهي کردم از پیکر نغز شان
نبیره جهاندار سلم سترک
به پیش اندر آمد بکردار کرک
جهانجوي را نام کرکوي بود
یکي سرو بالا جهانجوي بود

بهادر

بهادر هم از تخم ضحاك بود
سر سركشان پيش او خاك بود
چو برخواست از لشكركش كرد
رخ نامداران ما كشت زرد
من اين كرز يكزخم برداشتم
سپه‌را هم انجاي بكذاشتم
خروشي برآورد اسبم چو پيل
زمين شد پريشان چو درياي نيل
دل آمد سپه‌را همه باز جاي
سراسر سوي رزم كردند راي
چو بشنيد كركوي آواز من
چنان زخم كوپال سرباز من
بيامد بنزديك من رزم ساز
چو پيل دمان با كمند دراز
مرا خواست كارد بخم كمند
چو ديدم خميدم براه كزند
كمان كياني كرفتم به چنك
به پيكان پولاد وتير خدنك

عقاب دلاور بر انکیختم
چو آتش بر او تیر میریختم
کمانم چنان بد که سندان سرش
بشد دوخته مغز با مغفرش
نکه کردم از کرد چون پیل مست
در آمد یکی تیغ هندي بدست
چنان آمدم شهریارا کمان
کزو کوه زنهار خواهد بجان
وي اندر شتاب ومن اندر درنگ
همی جستمش تا کي آید بچنگ
چو آمد که مرد جنگي فراز
من از جرمه چنگال کردم دراز
گرفتم کمر بند مرد دلیر
زرین برکستم بکردار شیر
بخاکش فکندم چو پیل ژیان
زدم تیغ هندي ورا بر میان
چو افکنده شد شاه از ینگونه خوار
سپه روي برگاشت از کارزار

نشیب

نشیب وفراز وبیابان وکوه
بهر سو شدند انجمن هم گروه
سوار وپیاده ده ودو هزار
فکنده در آمد درانجا شمار
بشاهي وشهري وجنکي سوار
همانا که بودند سیصد هزار
چه سنجد بداندیش با بخت تو
به پیش پرستنده تخت تو
چو بشنید کفتار سالار شاه
برافراخت بر ماه فرخ کلاه
مي ومجلس آراست شد شادمان
جهان پاك دید از بد بدکمان

‘ Cùm rex, terrarum dominus, vultum oſtendiſſet,
‘ Terram oſculatus eſt (Samus) & ad eum acceſſit.
‘ Manucheherus è ſolio eburneo ſurrexit,
‘ Pyropis & cæruleis gemmis ornato; & in capite (fulſit) corona.

‘ Multa

‘ Multa eum rogitabat, & comem ſe ei præbuit,
‘ Secum in ſolio eum ſedere fecit.
‘ (Rogabat) autem de lupis prælii ac bellatoribus,
‘ Et gigantibus malevolis *Mazenderánæ*.
‘ Multa rogitavit, & ſollicitus fuit,
‘ Heros autem ſingulis quæſtionibus diſtinctè reſpondit,
‘ Dicens, “ Lætus, O rex, perpetuò vivas,
“ Ab animâ tuâ procul ſint malevolorum hominum propoſita!
“ In urbem illam gigantum veni;
“ At quorum gigantum? leonum ſcilicet minacium.
“ Equis Arabicis ſunt velociores;
“ Heroibus Perſicis magis intrepidi.
“ Exercitûs eorum, quos *Secſâr* vocant,
“ Tigridas belli eſſe putes.
“ Cùm de meo adventu nuncium accepiſſent,
“ Ob rumorem meum capita amentiâ fuerunt.
“ In urbe clamorem excitabant,
“ Et deinde per totam urbem tranſibant.

“ Agitata

" Agitata eſt acies, & obſcuratum diei lumen,
" Alii in collibus congregati ſunt, alii in vallibus.
" Tum militibus meis timor incidit;
" Non abeſſe potuit, quin ob hanc rem ſollicitus eſſem;
" Quamvis ſeptingentos clavæ meæ ictûs infligerem,
" Non poſſem aciem in illam regionem ducere;
" Veni tandem, & capita eorum contundebam,
" Vultûs eorum pulchros deformes reddidi.
" Nepos magni imperatoris Salmi
" Incedebat antè aciem lupo ſimilis,
" Huic heroi nomen erat Kerkavi,
" Heros fuit cujus ſtatura cupreſſum rettulit.
" Mater ejus à Zohako prognata fuit,
" Principes fortium militum præ illo pulvis erant.
" Cùm ex acie oriebatur pulvis,
" Gena militum noſtrorum pallore tincta eſt;

" Equidem

" Equidem uno clavæ meæ ictu
" Inter medias hoſtium turmas viam aperui,
" Ita violentè irruit equus meus, ſicut elephas,
" Ut tota terra, tanquam Nili fluctus, agitata ſit;
" Tunc aciei redibat animus,
" Unanimè autem in prælium ruebant;
" Cùm vocem meam Kerkavi audiviſſet,
" Et ſtrepitum clavæ meæ, capita findentis,
" Ad me prælii cupidus venit,
" Inſtar torvi elephantis, cum longo laqueo,
" Tortum in me laqueum paravit,
" Ego verò, cùm eum vidiſſem, periculum novi appropinquare,
" Arcum [e] regium manu cepi
" Cum ſagittâ populeâ cuſpidem habente ferream;
" Alas ſagittarum, tanquam aquilas, volare feci,
" Sagittas, flammis ſimiles, in illum effudi.
" Putavi me tandem ut ſuper incude capitis ejus

[e] De arcu Caiano vide Herbel. p. 235.

" Propè

" Propè cerebro ejus caſſidem infixiſſe
" Vidi tandem ex pulvere eum, ſicut elephantem ebrium,
" Irruere, gladium Indicum dextrâ vibrantem.
" Putabam, magne rex, eum ita eſſe violentum,
" Ut etiam montes ob ejus impetum ſibi metuerent.
" Ille itaque feſtinabat; equidem cunctabar;
" Expectabam enim uſque adeò donec propiùs accederet,
" Cùm verò acceſſiſſet magnanimus bellator,
" Ex equo meo manûs extendi.
" Cepi manu meâ viri fortis balteum,
" Illumque ex ephippiis evulſi, leoni ſimilis,
" In terram eum dejeci, ſicut furens elephas,
" Gladio meo Indico medium ejus corpus effodi.
" Cùm rex eorum hoc modo interfectus eſſet,
" Exercitus è belli campo terga dabant.
" Valles, & colles, & deſerta, & montes
" Cohortes (fugientes) undique receperunt.
" Equites ac pedites duodecim mille

" In

" In campo proſtrati jacebant.
" Cum rege inclyto, equite, bellatore;
" Fuerant autem primò trecenti mille;
" Quid valet malevolentia, ad fortunam tuam
minuendam,
" Contra eos qui ſunt ſolii tui cultores?"
' Cùm herois verba rex audiviſſet,
' Coronam ſuam fortunatam uſque ad lunam
erexit.
' Vinum & convivium parari juſſit, hilaris
fuit,
' Et orbem terrarum malevolis viris vacuum
aſpexit.'

Liceat mihi, quamvis verear ut crimen temeritatis effugiam, experiri, an hæc bellatoris *Perſici* oratio metro *Virgiliano* accommodari poſſit.

Samus, ut aurato cinctum diademate Regem
Vidit ovans, excelſa ferebat ad atria greſſum;
Quem rex ad meritos facilis provexit honores,
Et ſecum in ſolio juſſit conſidere eburneo,
Cælato rutilanti auro, inſertiſque pyropis.

Magna-

Magnanimum affatus tum blandâ heroä loquelâ,
Multa ſuper ſociis, ſuper armis multa rogabat,
Jam, quantos aleret tellus *Hyrcana* gigantas,
Jam, quâ parta manu nova ſit victoria *Perſis*:
Cui dux hæc memori parens eſt voce locutus.
Venimus ad caſtra hoſtilis, rex maxime, gentis:
Gens eſt dura, ferox; non aſpera ſævior errat
Per dumeta leo, non ſylvâ tigris in atrâ;
Non equus in lætis *Arabum* it velocior agris.
Cùm ſubitò trepidam pervenit rumor in urbem
Adventare aciem, queruli per tecta, per arces,
Auditi gemitûs, & non lætabile murmur.
Ilicet æratâ fulgentes caſſide turmas
Eduxere viri; pars vaſtos fuſa per agros,
Pars monte in rigido, aut depreſſâ valle ſedebat:
Horruit ære acies, tantæque à pulvere nubes
Exortæ, ut pulchrum tegeret jubar ætherius ſol.
Quale in arenoſo nigrarum colle laborat

Formicarum agmen, congeſtaque farra reponit;
Aut qualis culicum leviter ſtridentibus alis
Turba volans, tenues ciet importuna ſuſurros;
Tales profiluere. Nepos ante agmina *Salmi*
Cercius emicuit, quo non fuit ardua pinus
Altior, aut vernans riguo cypariſſus in horto.
At *Perſarum* artûs gelidâ formidine ſolvi
Arguit & tremor, & laxato in corpore pallor:
Hoc vidi, &, valido torquens haſtile lacerto,
Per medias juſſi, duce me, penetrare phalangas;
Irruit alatus ſonipes, ceu torvus in arvis
Æthiopum latis elephas, neque ſenſit habenam:
Militibus vires redière, & priſtina virtus.
Ac velut, undantis cùm ſurgant flumina *Nili*,
Et refluant, avidis haud injucunda colonis,
Pinguia frugiferis implentur fluctibus arva;
Sic terra innumeris agitata eſt illa catervis:
Cùm ſtrepitum audierit noſtrum, ingentemque fragorem
Findentis galeas & ferrea ſcuta bipennis,

Cercius,

Cercius, horrifico complens loca vasta boatu,
In me flexit equum, me, crudeli ense, petebat,
Captivumque arcto voluit constringere nodo;
Frustra; nam, lunans habilem nec segniter arcum,
Populeas misi duro inuerone sagittas,
Flammarum ritu, aut per nubila fulminis acti.
Ille tamen celeri ruit impete, nosque morantes
Increpitat, letum minitans, rigidasve catenas:
Ut verò accessit violenti turbinis instar,
Pulsus ut & clypeus clypeo est, & casside cassis,
Illum insurgentem, dirumque infligere vulnus
Conantem, arripui, quà discolor ilia cinxit
Balteus, & rutilis subnexa est fibula baccis.
Strenua tum valido molimine brachia versans,
E stratis evulsi equitem, qui pronus, inermis,
Decidit, & rabido frendens campum ore momordit;
Pectora cui nivea, & ferratâ cuspide costas
Transfodi, madidam defluxit sanguis in herbam

Purpureus, triſtiſque elapſa eſt vita ſub umbras.
Haud mora, diffugiunt hoſtes, ductore perempto,
Saxa per, & colles; noſtris victoria turmis
Affulſit, cæſoſque dolet, *Hyrcania*, natos.
Sic pereant, quicunque tuo, rex optime, ſceptro,
Qui premis imperio ſtellas, parere recuſent!
Dixit; & heroäs *Perſarum* rector ovantes
Laudibus in cœlum tollit; jubet inde beatas
Inſtaurari epulas, & pocula dulcia poni:
Conventum eſt, textoque ſuper diſcumbitur auro.

CAPUT

CAPUT XIII.

المراثي

SIVE

De Poesi Funebri.

DE Poesi luctuosâ ac funebri longo sermone disserere, nec initiò proposui, nec necessarium puto. Hujus autem poeseos duo sunt genera; alterum, incitatum, breve, querulum; cujusmodi sunt illi Alcmanis versûs,

[a] Καταθνάσκει, Κυθέρει', ἀβρὸς Ἄδωνις. τί κε θεῖμεν;
Κἀλατύπλεσθε, κόραι, κἠλερείκεσθε χιτῶνας.

alterum, mœstum quidem, sed paullò sedatius, & laudationi finitimum. Hoc genus

[a] Hos versûs Hephæstion Antispasticos vocat. Mihi videntur iis pedibus, vel potiùs numeris, constare, qui appellant Ἰωνικοὶ ἀπ' ἐλάσσονος, ut Horatiana illa,

Miserarum est neque amori,

& quæ sequuntur.

Ἐπικήδειον alii vocant, alii Ἐλεγεῖον, illud Ἰάλεμον, quod Latini *Næniam* ſeu *Leſſum* appellant. *Arabes* utrumque nominant مرثية, nam vox קִינָה, quâ Hebræi *Lamentationem* ſignificant, apud illos *Cantricem* deſignat.

Utriuſque generis præclara exempla complectitur libri *Hamaſa* pars ſecunda; quæ tertio Ἀνθολογίας libro reſpondet: ſed in hoc loco de Meleagri, poetæ admodùm venuſti, atque aliorum carminibus in hoc genere laudatiſſimis, nihil neceſſe eſt multa loqui. Atqui non omittendum eſſe puto [b] *Eratoſthenis* elegans epigramma de *Anaſtaſiæ* cujuſdam obitu:

Φεῦ, φεῦ, ἀμετρήτων χαρίτων ἔαρ ἅδυ μαραίνει
Ἀμφὶ σοὶ ὠμοφάγων χεῖμα τὸ νερτερίων.
Καί σε μὲν ἥρπασε πύμβος ἀπ' ἠελιωτίδος αἰγλῆς,
Πέμπλον ἐφ' ἑβδεκάτῳ πικρὸν ἄγουσαν ἔτος.
Σὸν δ' ὅσιν γενέτην τε κακαῖς ἀλάωσεν ἀνίαις,
Οἷς πλέον ἠελίου λάμπες, Ἀναστάσιη.

[b] Anthолog. lib. iii.

Pulcher-

Pulcherrima ſunt hoc in genere [c] Meleagri in Heliodoram, [d] Platonis in Dionem, [e] Callimachi in Heraclitum, epigrammata flebilia; nec minùs perfectæ Bionis in Adonidem, Moſchi in Bionem, Ovidii in Tibullum, elegiæ: & plena ſuavitatis Horatii de morte Quintilii Ode. Sed hæc omnia ſunt notiſſima: ad Aſiaticos igitur veniamus; qui cùm in reliquis poematum generibus, tum in hoc potiſſimum ſplendent; quam rem exempla quædam illuſtriorem reddent.

Sunt autem belliſſimi, & cùm tranſlatione venuſtâ, tum jucundâ brevitate inſignes, illi verſus, quos de obitu *Nozâmi'l Molki* compoſuit poeta [f] Shabl o'ddoulah,

كان الوزير نظام الملك لولوة
يتيمة صاغها الرحمن من شرف
بدت فلم تعرف الايام قيمتها
فردّها غيرة منه الي الصدف

[c] Anthолog. lib. iii.
[d] Diog. Laert. in Platonis Vitâ.
[e] Apud eundem in Vitâ Heracliti.
[f] Abu'l Ferege, pag. 363.

" Fuit Vizir Nozámo'l Molc margarita pretiosa, quam numen divinum ex ipsâ nobilitate formaverat.

" Effulsit: at pretium ejus ignorabat ætas; idcircò invidit eam Deus hominibus, & in concham leniter reposuit."

Quatuor hosce versiculos totidem hendecasyllabis converti:

Illustris fuit Ille margarita,
Purâ luce nitens, colore puro;
Quam, gemmæ pretium latere questus,
Conchæ restituit Deus parenti.

Pervelim mihi contingat *Ibni Zaiati* elegiam videre, sanè flebiliter scriptam de morte puellæ formosissimæ, quam perditè amaverat: hujus poematis unum distichon citat Herbelotius, idque plenum tenerrimi affectûs,

يقول لي الخلّان لو زرت قبرها
فقلت فهل غير الفؤاد لها قبر

" Dicebant

" Dicebant mihi ſodales, ſi ſepulchrum amicæ viſitarem, (curas meas aliquantulum fore levatas)

" Dixi autem, An ideò aliud præter hoc pectus habet ſepulchrum?"

Interdum tamen elatiùs ſcribunt, quàm elegiæ ſimplicitas pati videatur. Quàm animosè erumpit *Amárah Al Yemani!*

رميت يا دهر كفّ المجد بالشلل
وجيده بعد حسن الحلي بالعطل *

" O Fortuna, manum gloriæ exareſcere feciſti,

" Et collum ejus, poſt ornamentorum pulchritudinem, monilibus nudâſti."

Ecce autem poetam *Perſicum*, qui totam naturam luctuoſam pingit ob regis cujuſdam magnifici interitum,

امروز شاها ملك جهان دل تنكست
فيروزه چرخ هر زمان بر رنكست *

" Hodiè

" Hodiè, O rex, totius naturæ pectus contrahitur ;
" Et ætheris gemma cærulea identidem colorem mutat."

Quam ſententiam in ſimili argumento elatiſſimè amplificat *Abu Becr Al Dani* g,

وما حلّ بدر التمّ بعدك داره
ولا اظهرت شمس الظهيرة مبسما
تكاد الحيا والريح شقّت جيوبها
عليك وناح الرعد باسمك مرنما
ومزق ثوب البرق واكتست الضحي
حدادا وقام انجم الجو مأتما
يجيب بها الهام الصدي ولها
لما اجاب الغيان الطاير المترنما
كان لم يكن فيها انيس ولا التقي
بها الوفد جمعا والخميس عرمرما

" At poſt te in domicilio luna plena non requieſcit,
" Nec ſplendidè ridet ſol meridianus,

g Apud Ebn Khalicân.

" Jam

" Jam verò pluvia & ventus veſtes ſuas lacerant,
" Ob tui deſiderium, & vocat tonitru nomen tuum notum,
" Et ſcindit veſtem fulgur, & induit meridies
" Ferrum, & ſtellæ cœli conventum luctuoſum conſtituunt.
" Reſpondent ſibi raucæ noctuæ flebiliter,
" Cùm reſpondent præficæ veloces, ſtrepentes,
" Velut ſi non eſſet ei ſodalis, nec convenirent
" In eâ turba congregata, & cohors numeroſa."

Sed omninò dulciſſimum eſt carmen in capite ſecundo libri Hamaſa, de morte viri fortiſſimi ac perliberalis Maâni,

الّا علي معن وقولا لقبرهٖ
سقتك الغوادي مربعًا ثم مربعًا *
فيا قبر معن انت اول حفرة
من الارض خطّت للسماحة مضجعا *
ويا

ويا قبر معن كيف واريت جوده
وقد كان منه البر والبحر مترعا *
بلي قد وسطت الجود والجود ميت
ولو كان حيا ضقت حتي تصدّعا *
فتي عيشتي في معروفه بعد موته
كما كان بعد السيل مجراه مرتعا *
ولما مضي معن مضي الجود فانقضي
واصبح عريين المكارم اجدعا *

" Accedite, duo mei sodales, ad Maanum, & sepulchro ejus dicite:
" Irrigent te nubes matutinæ imbribus post imbres.
" At O Maani sepulchrum, tu, qui primò foyea fuisti
" In terrâ, nunc sterneris beneficentiæ cubile:
" Et O Maani sepulchrum, ut recepisti liberalitatem,
" Quà terræ ac maria fuerunt plena!
" Imò, accepisti liberalitatem, at mortuam,
" Nam profectò si viva esset, ita angustum esses, ut disrumperes.

" Juvenis

" Juvenis erat, qui, ob largitionem, poſt interitum vivit,
" Velut pratum, per quod defluxit rivus, jucundius vireſcit:
" At mortuo Maano, mortua eſt liberalitas, ac deceſſit,
" Et nobilitatis faſtigium reſectum eſt."

In poemate eleganti quod Ebn Arabſhâh, tanquam faſtigium quoddam ſplendidiſſimum hiſtoriæ Timûri ſubjungit, ferè triginta ſunt verſûs, qui, ſi ſeparatim eſſent compoſiti, inter elegias recenſeri poſſent; hos adeò propter elegantiam eximiam placet apponere.

اين الذين وجوههم كانت تلالا كالزبور *
اهل السعادة والحجى وذو السيادة والوقور *
والمطغيوا بدر السماء والمخجلوا فيض البحور *
وسفتهم ريح الفناء سفي الرمال يد الدبور *

اين

ابن البنون ومن غدا للقلب افراحا
ونور*
كانوا اذا رفع الحجاب وزحزحت عنهم
ستور*
تلقي الدنيا قد اشرقت كالشمس من
سجف الخدور*
من كل ظبي احور او ظبية تزري
بحور*
نشر الجمال عليهم ثوب الدلال علي
حبور*
وغدتهم مهج الورى من شر احداث
الدهور*
كانوا اذا سكنوا مكانا حركوه من السرور*
كانوا علي وجه الدنيا حدقا وللاحداق
نور*
وحدايقا لرياضها وعلي حدايقها زهور*
بينا هم في سكرهم وقد مازج الدل
الغرور*
والعبر غض والزمان مسلم لهم الامور*
واذا

واذا بساقي الموت فاجاهم بكاسات
الثبور *
فسقي رياض حياتهم قدحا اعاد الكل
بور *
تركوا فسيح قصورهم رغما الي ضيق
القبور *
وسقوا كووس فراقهم صبرا لكل شج غيور *
من شق حزنا جيبه ولفقدهم دق
الصدور *
لوكان ينفعه الرشا او كان يجديه النذور *
لفداهم ووقاهم ورعاهم رعي الحذور *
سكنوا الثري فتغيرت تلك المحاسن
والشعور *
ورعاهم دود البلي وفراهم فري الجزور *
امسوا رميماً في الثري وثووا الي يوم
النشور *
يسعي المحب مخاطبا اجداثهم يوما
بزور *
ينعي ويندب نائحا قبرا تناوشه الدثور *
ويمزغ

ابن البنون ومن غدا للقلب افراحا
ونور*
كانوا اذا رفع الحجاب وزحزحت عنهم
ستور*
تلقي الدنيا قد اشرقت كالشمس من
سجف الخدور*
من كل ظبي احور او ظبية تزري
بحور*
نشر الجمال عليهم ثوب الدلال علي
حبور*
وقد تهم مهج الورى من شر احداث
الدهور*
كانوا اذا سكنوا مكانا حركوه من السرور*
كانوا علي وجه الدنيا حدقا وللاحداق
نور*
وحدايقا لرياضها وعلي حدايقها زهور*
بينما هم في سكرهم وقد مازج الدل
الغرور*
والعمر غض والزمان مسلم لهم الامور*
واذا

واذا بساقي الموت فاجاهم بكاسات
الثبور*
فسقي رياض حياتهم قدحا اعاد الكل
بور*
تركوا فسيح قصورهم رغما الي ضيق
القبور*
وسقوا كووس فراقهم صبرا لكل شج غيور*
من شق حزنا جيبه ولفقدهم دق
الصدور*
لوكان ينفعه الرشا او كان يجديه النذور*
لفداهم ووقاهم ورعاهم رعي الحذور*
سكنوا الثري فتغيرت تلك المحاسن
والشعور*
ورعاهم دود البلي وفراهم فري الجزور*
امسوا رميماً في الثري وثووا الي يوم
النشور*
يسعي المحب مخاطبا اجداثهم يوما
بزور*
ينعي ويندب نائحا قبرا تناوشه الدثور*
ويمرغ

ويبرغ الخدين في ترب يراها كالدرور*
يدعوا فليس يجيبه الا صدا صمّ الصخور*

" Ubi ſunt ii, quorum facies tanquam ſanctus liber ſplendebant,

" Juvenes fortunati, & ſapientes, dominatum habentes ac dignitatem,

" Qui lunam cœli extinxerunt, & marium effuſionem pudore effecerunt?

" At diſperſit eos exitii ventus, ut arenam diſpergit Zephyrus.

" Ubi ſunt adoleſcentuli, & ii qui fuerunt cordibus lætitia ac lumen?

" Ab illis, cùm ablatum eſſet velum, & remota ab iis aulæa,

" Terrarum orbis emicuit, tanquam è velamine occulto prodiens;

" Omnes hinnuli pulchris præditi oculis, aut capreolæ contemptas reddentes nymphas cœleſtes:

" Veſtiit eos pulchritudo chlamyde deliciarum ac lætitiæ;

" Eoſque redemit hominum ſpiritus à malis adverſæ fortunæ.

" Cùm

" Cùm locum quemvis habitarent, eum hilaritate moverunt:
" Fuerunt in terræ facie oculi, & oculis lumen;
" Et hortuli in pratis, & in hortulis flores.
" Cùm adhuc eſſent ebrii, cùm ſe extulit fallax eorum & grata protervitas,
" Dum ætas vigebat, & fortuna iis rerum dominatum concedebat,
" Ecce, venit mortis pocillator, & ad eos exitii cyathos attulit,
" Et irrigavit vitarum eorum hortulos ſcypho, qui omnes ad nihilum redegit.
" Reliquerunt ampla palatia, in ſepulchra anguſta compulſi;
" Et pocula diſceſſûs eorum præbuit apſinthium unicuique amico dolore affecto,
" Qui ob triſtitiam ſinum lacerat, & ob eorum deſiderium percutit pectus.
" Si utilia eſſent dona, aut ſi valerent vota,
" Certè illos redimerent ac ſervarent & ſtudioſâ curâ cuſtodirent.
" Jam verò terram incolunt; perierunt illæ ſuavitates ac ſcientiæ;

" Veſcitur iis exitii vermis, & ſcindit eos ut mactanda pecora:
" Attriti jacent ſub terrâ, ubi manebunt uſque ad judicii ultimi diem.
" Venit amicus eorum, ut eos alloquatur, & ſepulchrum jugiter viſitat;
" Gemit, ac plorat querulè, juxta ſepulchrum, quod invadit oblivio;
" Et genas pulvere inquinant, quæ anteà fuerant margaritis ſimiles:
" Vocant, at nihil iis reſpondet, niſi rauca montium echo."

Belliſſimum eſt in hoc genere poema in viceſimâ *Haririi Mekáma*, quod integrum ſubjiciam:

عندي يا قوم حديث عجيب
فيه اعتبار للبيب الاريب *
رأيت في ربعان عمري اخا باس
له حد الحسام القضيب *
يقدم في المعرك اقدام
من يوقن بالفتك ولا يتريب *
فيفرج

فيفرج الضيق بكراته حتي
يري ما كان ضنكاً رحيب *
ما بارز الاقران الا انثني
عن موقف الطعن برمح خضيب *
ولا سما يفتح مستصعباً
مستغلق الباب منيعاً مهيب *
الا ونودي حين يسمو له
نصر من الله وفتح قريب *
هذا وكم من ليلة باتها
يهيس في برد الشباب القشيب *
يرتشف الغيد ويرشفته
وهو لدي الكل المقدي الحبيب *
فلم يزل يبتزّه دهره
ما فيه من بطش وعود صليب *
حتي اصارته الليالي لقاً
يعافه من كان منه قريب *
قد اعجز الراقي تحليل ما به
من الدأ واعيا الطبيب *

وصارم البيض وصارمته
من بعد ما كان المجاب المجيب *
وآض كالمكنوس في خلقه
ومن يعش يلق دواهي المشيب *
وهاهو اليوم مسجي فهن
يرغب في تفكين ميت غريب *

" Habeo, amici, miram narrationem, à quâ exemplum ſibi ſumat auditor peritus & intelligens.

" Vidi in flore ætatis meæ juvenem fortiſſimum, gladio armatum acuto & gracili.

" In certamen irruit, perinde ac ſi certus eſſet aliquid audendi, & non pertimuit.

" His præliis uſque eò anguſtias dilatavit, ut id, quod obſtructum fuerat, pateret.

" Ubi provocavit adverſarios, nunquam rediit à pugnæ contentione ſine ſpiculo ſanguine imbuto;

" Nec unquam inſtituit arcem oppugnare arduam, occluſam, formidabilem, excelſam,

" Quin clamatum ſit, cùm id inſtituiſſet,

" Victoria

" Victoria à cœlo & præſidium appropinquat!"

" Prætereà quot noctes egit veſtibus adoleſcentiæ tectus nitidis!

" Molles puellæ & dabant ei & receperunt ab eo oſcula, & ille ubique gratus fuit ac jucundus.

" Sed fortuna non deſiit fortitudinem illius ac vires eripere,

" Donec tempora ita eum afflixerint, ut ab illo conjunctiſſimi amici decederent.

" Debilis fuit magus, nec morbum ejus ſanare potuit, & tumultuatus eſt medicus,

" Enſes autem candidi illum vulnerabant, poſtea quàm & ab hoſte reſponſum accepiſſet, eique viciſſim reſpondiſſet.

" Nunc autem jacet tanquam fera in latibulo; nam quicunque vivit, miſeriis temporis eſt obnoxius.

" Ecce illum hodiè veſte funebri involutum! Et quis mortui peregrini curat exequias?"

Hæc elegia non admodum dissimilis esse videtur pulcherrimi illius [h] carminis de Sauli & Jonathani obitu; atque adeò versus iste

ما بارز الاقران الا انثنى
عن موقف الطعن برمح خضيب

"Ubi provocavit adversarios nunquam rediit à pugnæ contentione sine spiculo sanguine imbuto."

ex Hebræo reddi videtur,

מרם חללים מחלב גבורים
קשת יהונתן לא נשוג אחור׃

"A sanguine occisorum, à fortium virorum adipe,
"Arcus Jonathani non rediit irritus."

Cùm illius poematis omnium sermone celebrantur venustas & pulchritudo, volui integram elegiam huic loco subjungere in versiculos distinctam:

[h] 2 Sam. I.

קינה

קינה לדוד

הצבי ישראל על במותיך
חלל איך נפלו גבורים :
אל תגידו בגת אל
תבשרו בחוצת אשקלון ;

i Inſcribitur etiam hoc poema קשת ſive *Arcus*; more Aſiaticorum, qui ea carmina, quibus præcipuè delectantur, inſcriptione brevi, & de verſu quodam inſigniori deſumptâ, notare ſolent. Sic percelebratum carmen poetæ *Câb Ben Zoheir* vocitatur modò الامان ſive *Securitas*, modò *Bânat Soâd*, propterea quod hoc habeat initium,

بانت سعاد فقلبي اليوم متبول

"Abiit amica mea Soada, & cor meum hodiè mœrore conficitur."

Sic Alcorani Capita inſcribuntur

والشمس, والليل, الغلق, الفيل, الكوثر

&c.

Interdum etiam pervagata carmina, quæ memoriter identidem recitari ſolent, nomine ad argumentum accommodato inſcribunt. Velut illa in hiſtoriâ Antaræ & Ablæ, quibus mater occiſum filium deflet, & cives ſuos *Beni Badr* ad pugnandum impellit, inſcripta ſunt ab Arabibus *Dolorum Solatia*, ut ait libri auctor هذه الابيات تسميها العرب المثيرات للاحزان

Nota eſt autem ſignificatio vocis ثاءر

פן תשמחנה בנות פלשתים
פן תעלזנה בנות הערלים :
הרי בגלבע אל טל ואל מטר
עליכם ושדי תרומות :
כי שם נגעל מגן גבורים
מגן שאול בלי משיח בשמן :
מדם חללים מחלב גבורים
קשת יהונתן לא נשוג אחור
וחרב שאול לא תשוב ריקם :
שאול ויהונתן הנאהבים
והנעימם בחייהם :
ובמותם לא נפרדו
מנשרים קלו מארות נברו :
בנות ישראל אל שאול בכינה
המלבשכן שני עם עדנים
המעלה עדי זהב על לבושכן :
איך נפלו גברים בתוך המלחמה
יהונתן על במותיך חלל :
צר לי עליך אחי יהונתן
נעמת לי מאד נפלאתה
אהבתך לי מאהבת נשים :

איך

איך נפלו גבורים
ויאבדו כלי מלחמה:

Elegiæ hujus παράφρασιν quandam *Græcam*, quam, cùm essem peradolescens, contexui, liceat hoc loco apponere:

Ὦ μοι ἐγὼ, θανέτην ἄρ' ἐν ἔρεσιν αἰπεινοῖσιν
Ὀφθαλμὼ λαοῖο, δυ' Ἰσραὴλος ἀώτω;
Κατθανέτων ἐν ὄρεσιν ἀκηδέϊ. σύν τ' ἄρα κείνοιν
Εἰ καλὸν, εἰ τιμῆεν ἔτ', ἀγλαὸν εἴ τι πέφυκεν,
Κάτθανεν, εἰ λαμπρὸν χαριτεσσιν. κάτθανε κείνοιν
Σύν τε φιλοφροσύνη, σύν τ' ἀγλαΐης γλυκερόσης
Ἄνθεα, σύν τ' ἀρετὴ καὶ τιμή. Μή νύ τοι, ἠχοῖ,
Λίσσομαι, ἀλλοδαποῖσιν ἐν ἀνθρώποις ψιθυρίζῃς,
Ἀλλὰ σιωπηλή γ' ἧς κ' ἄφθογ', ὥδέ νυ ἔτοι.
Παῖδες δυσμενέων καὶ παρθενικαὶ βαθύκολποι
Οὔποτέ κεν χαίροιεν ἐν ἄλσεσιν, οὐδὲ γελῶντες
Σύν τ' εὐηγορίᾳ, σύν τ' ἐχθοδοποῖς ἀλαλαγμοῖς,
Σύν τε χορος ασίαισιν ἐπισκιρτῶεν ἀναιδεῖς.
Ὦ ὄρος, ὦ σπήλυγξες ἀνήδονοι, ὦ Γελβυὰ,
Μηκέτι νῦν ςίλβοι κεν ἀν' εὐπέταλον ὑάκινθον
Ἀςακτὶ δρόσος ἀργύρεο, μήθ' ὑγρὸν ἴωσι

Θρῆνον

Θρῆνον ἀηδονιῆες ἐπ' ἀκροκόμῳ κυπαρίσσῳ.
Ὑμῖν ἔ κεν ἄρτρα φέροι τάχυν, ἢ γαλαθήνων
Τετραπόδων κε πλέον τελέθοι γένος, οὐδέ κεν ἄρνες
Παίζεσκαι σκιρτῶεν ἀν' εἰαρινὸν λειμῶνα,
Οὐδ' ἄρα κεν χίμαροι γ' ἐπιμηλάδες, ἀλλ' ἀγάλακτοι
Οἶϊες, ἀλλ' ἀκυθοί κ' ὦσιν, κεῖναι γὰρ ἀώτῳ
Ἡρώων ἄθρησαν ὀϊομένω θανέεσθαι,
Ἄθρησαν Σαῦλον ῥιφάσιδα, ὥς τινα μήπω
Χριόμενον βασιλῆα νέῳ ῥαθάμιγξιν ἐλαίῳ.
Ἄμφω μὲν καλώ γ' ἦτην, ἄμφω δ' ὑπερφιάλω,
Ἄμφω θεσπεσίως δεδαημένω ἐκπολεμῶσαι,
Ἄμφω νικῆσαι δ', ἅτ' ἀνέδραμον αἰθέρι δίῳ
Αἰετώ, ἢ φλογόεντε δι' ὑραινὸν ἤριπον ἄστρω,
Ἤ τις ἅμα σκύμνῳ βλοσυρῷ θὴρ, λυσσαλέος θὴρ,
Ἔσσευεν μακραῖς ἐνὶ χερμάσιν, ὣς ἄρα κείνω
Εὐτύκτους κλισίας τε καὶ αὔλια δηϊάασκον.
Ὦ νύμφαι λειμωνιάδες, κοῦραι ῥοδοπήχεις,
Ἕρπετε, παρθενικαὶ μαλακαίποδες, ἔ ῥα χοροῖσιν
Οὐδὲ περιπλέκτοις ἀγανῶς ποσὶν, ἀλλά γε πέπλων
Λύετε πορφυρέων πεῖρας, καὶ ἀμύσσετε χερσὶν

Ἄμβος

Ἀμβολαδὶς κεφαλὰς ξανθότριχας, ἠδ' ἄρα χύλπις
Ἀσταγὲς ἀργυρέης δακρύων ἀναδεύετ' ἐέρσῃ
Αἶψ' ὀλοφυρόμεναι, ἢ γὰρ νῦν ἡδέα Σαύλῳ
Ὄμματα νὺξ ἤμβλυνε, σιδήρεος εὖνασεν ὕπνος,
Ὅς γ' ὑμῖν χλανίδας χρυσείας, χρύσεα δῶκεν
Ζώνια, καὶ τὰ πέδιλα, τάτ' ἔντεα, τὰς τ' ἄρα πόρπας,
Χρυσῷ καὶ φοίνικι καλὰς δαίδαλλε χιτῶνας,
Ὅς δ' ὑμῖν θυόεντι κροκῷ παραδῶκεν ἐθείρας
Φαιδρύνειν, μύρτοις τε καὶ εὐώδεσιν ἐλαίοις.
Φίλτατ' Ἰωνάθανε, φρέσι μοι σὺ μὲν ἔσκες ἑαννὸς
Πάλυ τι καὶ περὶ τῶν ἑτέρων, σέο ἓ γλυκιφώνου
Αὐδὴ, καὶ χεῖρες, ὁπότ' ἂν κλαίω τεὸν οἶτον,
Οὔασι καὶ μῦθοι μελιηδέες ἰνδάλλονται.
Ἡδύ τι παρθενικαῖς ὀαριζέμεν, ἡδύ τι νύμφαν
Στησαμένων χορὸν εὐρὺν ἐν ἄλσεσιν ἐφιάασθαι,
Ἡδύ τι συρίζειν λιγέως, ἀλλ' ἠδ' ὀαριστύς,
Οὐδὲ χοροιτυπίαι κεν ἐν ἄλσεσιν, ἠὲ σύριγγες
Ἡδέα δὴ τελέθουσιν, ἐπεὶ σέο, φίλταθ', ἅμαρτον.
Οὐκ ἄρ' ἔτ' ἠέλιον πάλιν ὄψεσθον, οἵμοι, ἑταίρω.
Κεῖσθον Ἰωνάθανε καὶ Σαῦλε χρυσεοπήληξ,
Ὀφθαλμὼ λαοῖο, δύ' Ἰσραὴλος ἀώτω.

CAPUT

CAPUT XIV.

الادب والنصيحة

SIVE

De Poesi Morali.

POESEOS, cujus finis est lectorem docere, duo videntur esse genera; alterum propositum finem dissimulat, ut epos & tragœdia; alterum apertè monet, velut illa poesis quam nunc tractare aggredior.

Perantiqua fuit & omnibus ferè gentibus usitatissima consuetudo, sapientiam & vitæ officia per elegantes, breves, & modulatas sententias docendi. Notissimæ sunt in hoc genere Phocylidis præcepta, & elegantissimæ Theognidis sententiæ, iique versûs, qui, à Pythagoreo quodam scripti, Pythagoræ ipsi falsò ascribuntur. His addi possunt Aristotelis atque aliorum gravissima Σχολιὰ, quæ inter epulas & pocula rorantia cantari solebant.

bant. Superſunt etiam * Odini præcepta antiquiſſima, in Runicâ linguâ ſcripta, quæ miram habent in ſuo genere pulchritudinem.

Veteres *Arabum* ſententiæ ſunt innumeræ; & permulta ſunt volumina, quæ امثال, ſive *Sententias*, complectuntur. Prætereà etiam nunc (ut ab homine *Syro* audivi) *Arabes* memoriter recitare ſolent proverbia ſapientiæ pleniſſima, cujuſmodi ſunt,

الضحك بلا سبب من قلة الادب

"Riſus ineptus ruſticitatis eſt indicium."

القول كالحلب ليس له ردّ
فكيف يردّ الحالب اللبنا

"Verbum lacti ſimile eſt, reverti nequit;
"Quomodo enim is, qui mulxit, lac poteſt reddere?

Et illud *Perſicum* de Fortunæ inconſtantiâ,

اين فلك همچو شيشهٔ ساعتست
ساعتي زير وساعتي زبرست *

* Vid. *Haavamaal* à Reſenio editum.

"Res

" Res humanæ vitri horarii ſunt ſimiles,
" Quod unâ horâ inferius eſt, & alterâ ſuperius."

& tetraſtichon illud,

دنیا مثال بحر عمیق است پر نهنک
آسوده عارفان که کرفتند ساحلي
دنیا نیرزد آن که پریشان کني دلي
زنهار بد مکن که نکردست عاقلي

" Hujus vitæ curſus ſimilis eſt mari profundo crocodilorum pleno:
" Quàm tranquilli ſunt ſapientes viri, qui littus occupant!
" Hæc vita non tanti æſtimanda eſt, ut cor tuum (ejus cauſâ) turbes;
" Cave: ne malefacias; ſapientis enim non eſt."

&,

ما کان ذلک العیش الا سکرة
لذاتها رحلت وحلّ خمارها *

" Vita humana nihil aliud eſt niſi ebrietas; cujus dulcedo protinus evolat; ſed reſtat crapula."

At

At cùm deductiora ſint, non tam proverbia appellari debent, quàm præcepta, ſeu verſûs morales, quales ſunt illi de taciturnitate :

الصمت فالزم ولا تنطق بلا سبب
ان المعلل والاكثار في تعب *
فان ظننت ان النطق من ورق
فاستيقننّ ان الصمت من ذهب *

" Silentio opus eſt; ne ideò ſine cauſâ loquaris;
" Nam auditor multarum vocum fatigari ſolet.
" Quòd ſi locutionem argenteam eſſe autumes,
" Hoc ſcito, ſilentium eſſe aureum."

& de ignorantiâ ;

وفي الجهل قبل الموت موت لاهله
واجسادهم دون القبور قبور *
وان المرء لم يحي بالعلم قلبه
فليس له حتي النشور نشور *

" Igno-

" Ignorantia affert ignaris ante mortem, mortem;
" Et corpora illorum sunt, sine sepulchris, sepulchra:
" Quòd si quis doctrinâ cor suum non reficiat,
" Non erit illi ante resurrectionem, resurrectio."

& illa de humanarum rerum contemtione,

اي دل ازين جهان دلازار دركذر
وز تنكناي كنبد دوار دركذر
كار جهان نه لايق اهل بصيرتست
بكشاي ديده بر همه ازار دركذر
از بحر غم زحرص چو غواص شوخ چشم
غوطه مخور زكوهر شهوار دركذر

" Cor meum, ab hac vitâ ærumnosâ recede,
" Et ab anguſtiis cœli convertentis recede:
" Hujus vitæ negotia viros perſpicaces haud decent;
" Oculum aperi; ab omni moleſtiâ recede:

" In

" In triſtitiæ mare avaritiæ cauſâ, ut urinator madidos habens oculos,
" Ne te immergas; à gemmâ regiâ recede."

His addam verſûs elegantiſſimos, qui Principi perilluſtri *Shemſelmaâli* aſcribuntur:

الدهر يومان ذا صفو وذا كدر
والعيش سطران ذا امن وذا حذر *
قل للذي بصروف الدهر عيّرنا
هل عاند الدهر الا من له خطر *
اما تري البحر تعلو فوقه جيف
ويستقر باقصي قعره الدرر *
اما تري الريح اذ هبت عواصفه
فليس يقصف الا عالي الشجر *
وكم علي الارض من خضر ويابسة
وليس يرجم الا من له ثمر *
وفي السماء نجوم ما لها عدد
وليس يكسف الا الشمس والقمر *
احسنت ظنك بالايام اذ حسنت
ولم تخف سوف ما ياتي به القدر *
وسالمتك

وسالمتك الليالى فاغتررت بها
وعند صفو الليالي يحصل الكدر *

" Tempus è binis conſtat diebus, hoc puro, illo terribili,
" Et vita è binis ordinibus, hoc ſecuro, illo formidabili.
" Dic ei, qui nos ob temporum mutationes vituperat,
" An premit fortuna quenquam niſi cui ſit præſtantia?
" Annon vides mare in cujus ſuperficie feruntur cadavera,
" At reſident extremo in fundo margaritæ?
" Annon vides, ut venti ſpirent vehementes?
" Sed nullas frangunt præter altas arbores.
" Quot ſunt in terrâ arbores cùm virides tum aridæ?
" At lapidibus nullæ petuntur, niſi eæ quæ fructûs afferant.
" In cœlo autem ſydera ſunt innumera;
" Sed defectum non patiuntur præter ſolem ac lunam.
" Præclarè de fortunâ ſenſiſti, cùm benigna eſſet;

" Et

" Et nihil timuiſti, niſi quod cum potentiâ aliquâ veniret:
" Pacem tecum coluit fortuna, ſed ab illâ deceptus es:
" Nam ſplendidas noctes ſubſequuntur obſcuræ."

Et illos de peregrinationis laudibus,

سافر تجد عوضا عمن تفارقه
وانصب فان لذيذ العيش في النصب *
ما في المقام اري اعزّا ولا ادبا
من غربة فدع الاوطان واغترب *
اني رايت وقوف الماءِ يفسده
ان ساح طاب وان لم يجر لم يطب *
والشمس لو وقفت في الفلك دايمة
لملّها الناس من عجم ومن عرب *
والبدر لو لا أفول منه ما نظرت
اليه في كل حين غير مرتغب *
والاسد لو لا فراق الغاب ما افترسته
والسهم لو لا فراق القوس لم تصب *
والتبر

والتبر كالتبن ملقا في معادنه
والعود في ارضه نوع من الحطب *

" Peregrinator: invenies amicum pro illo quem reliquisti;
" Et locum muta, nam in loci mutatione constat vitæ suavitas.
" Nihil video magis eximium ac præclarum
" Peregrinatione; relinque ideò patriam, ac peregrinator.
" Video aquam stagnantem putrescere,
" Si fluit, dulcis est, si non fluit, non item.
" Quòd si perpetuò sol in cœlo restaret,
" Cùm Persæ tum Arabes eum fastidirent.
" Et si nunquam occideret luna, nihil viderem ab eâ præter molestiam proficisci.
" Si leo sylvam non relinqueret, prædam non discerperet,
" Si sagittæ arcum non relinquerent, scopum non attingerent:
" Aurum denique in fodinâ tanquam stramen projicitur,
" Et lignum aloës pretiosum, in terrâ ubi crescit, lignum est commune."

Quorum

Quorum ſimiles ſunt illi Perſici,

هر کس که سفر کند پسندیده شود
وز عین کمال نور هر دیده شود
پاکیزه تر ز آب نشاید هرگز
هرگجا کند مقام گندیده شود

" Quicunque peregrinatur, jucundus eſt,
" Et ab oculo perfectionis lux fit omnium oculorum:
" Nihil eſt aquâ nitidius,
" At ſi diù ſtagnat, fit putida."

Et illi,

بجرم خاك وبگردون باید کرد
که آن کجاست زارام واین کجاست
زسفر
سفر مربي مردست وآشیانهٔ جاه
سفر خزانهٔ مالست داد استاد هنر
درخت اگر متحرك بودي زجاي
بجاي
نه رنج ازه کشیده ونه جفاي تبر

" Terræ globum & cœlum intuearis neceſſe eſt :
" Ubi eſt illa ob quietem, ubi hoc ob motum ?
" Peregrinatio viri adjutrix eſt, & nutrix dignitatis,
" Peregrinatio opum theſaurus eſt, honorem emit :
" Arbor, ſi de loco in locum movere poſſet,
" Acutam ſerram non ſentiret, nec duram bipennem."

Inter ſententias Turcicas nullas ferè legi his pulchriores :

وارمي بر خاطر كه غم دن خارخاري اولميه
قاني بر رخ كم حواد ثدن غباري اولميه *
بو كلستان جهانه سرتسر قلدم نظر
كورمدم بر كل كه خار جان كزاري اولميه *
نيچه بيلدر ايلرم بن بو خراباتي طواف
ايچمدم بر باده كم هر كز خماري اولميه *

" Eſtne

" Eſtnę ullus ſtatus, ubi non ſit horrida triſtitia ?
" Cujuſquamne in genis ſanguis mœrore non obſcuratur ?
" Hoc roſetum hŭjus vitæ uſquequaque ſum contemplatus,
" Et nullam vidi roſam, ubi non eſſet ſpina animam ipſam vulnerans.
" Quot annos has tabernas ambivi !
" Et vinum nunquam hauſi, quod non ſecuta ſit crapula."

Quam ſententiam ſolutâ oratione expreſſit, nec ineleganter, Ali Chelebi,

هیچ بر مشام کلشن عالم‌دن بي خار
جفا بوي وفا استشمام اتمهش در وصغار
وکبار دست ساقي روزکاردن بي خمار
بادهٔ خوشخوار ایچمهش‌در*

" In hujus vitæ roſeto ſine ſpinâ malignitatis auram fidei odoratu ſentire non licet; nec magnis nec parvis à manu pocillatoris fortunæ ſine crapulâ dulcę vinum bibere conceditur !"

Non minus elegantes ſunt hæ ſententiæ *Perſicæ*:

مخالف نکردد بجان دوستدار
مغیلان نیارد بجز خار بار
زاعدا نجوید وفا هوشمند
که ریحان نروید زتخم سپند
ندید از نی بوریا کس شکر
که کوهر بکوشش نکردد دکر
کسی را که باشد بدی در نهاد
نیارد بجز مکر وتلبیس یاد

"In hoſtili pectore amicitia haud naſcitur;
"Sed acacia nihil præter ſpinas affert:
"Ab inimico ſapiens fidem non expectat,
"Nam à colocynthidis ſemine herba odorata non creſcit:
"Ab arundine ſtoreis aptâ nemo ſaccharum vidit,
"Nam uniuſcujuſque rei naturam nullus labor mutare poteſt:
"Quicunque indolem habet pravam,
"Nullos afferet fructûs præter fraudem ac perfidiam."

Et

Et illæ *Haririi* in *Mekáma* decimâ nonâ :

لا تايسن عند النوب من فرجة تجلوا
الكرب *

فلكم سموم هبّ ثم جري نسيبها وانقلب *
وسحاب مكروه تنشا فاضمحل وما
سكب *

ودخان خطب خيف منه فما استبان له
لهب *

فاصبر اذ ما ناب روع فالزمان ابوالعجب *
وترج من روح الالة لطايفا لاتحتسب *

" In rebus aſperis ne deſperes lætitiam videre quæ curas depellat ;

" Quot enim venti venenati flere cœperunt, & mox jucundis auris cedentes diſceſſerunt ?

" Et quot nubes formidandæ diſperſæ ſunt, priuſquàm imbres effuderint ?

" A fumo autem, à quo timemus, (ignem) non orta eſt flamma.

" Sis

" Sis ergò patiens dum adverſa eſt fortuna,
nam tempus miraculorum pater eſt;
" Et à Dei ſpiritu bona ſpera; quæ numerari nequeunt."

Multa poemata habent *Arabes* ac *Perſæ* de officiis ac virtutibus. Sádii poeſis ferè tota eſt moralis; nec minus in Aſiâ celebratur libellus, quem contexuit poeta Perſicus *Sheikh Attár*, & پندنامه *Pendnama*, inſcripſit: hujus libri caput apponam, *de avaritiâ diſtinguendâ*.

در بیان علامت بخیلان

سه علامت ظاهر آمد از بخیل
با تو گویم یاد گیرش اي خلیل
اولا از سایلان ترسان بود
وز بلاي جوع هم لرزان بود
چون رسد در ره بخویش وآشنا
بگزرد چون باد وگوید مرحبا
نبود از مالش کسي را فایده
کم رسد با کس زخوانش مایده

حاجت

حاجت خودرا مجو از زشت روي
انكي دارد روي خوب ازوي بجوي

" Tria ſigna avarum diſtinguunt,
" Quæ nunc tibi exponam; ea verò, amice, memoriâ tene.
" Primò, mendicantes timet,
" Et fame attritus totus tremit;
" Cùm in viâ ſodali cuipiam & amico it obviam,
" Præterit venti ſimilis, &, *Salve*, ait.
" Nulla eſt cuiquam à menſâ ejus utilitas;
" Non à menſâ ejus ad quenquam mittitur cibus.
" Negotium tuum à viro deformem vultum habente ne petas,
" Si quis vultum habeat hilarem, ab illo pete."

Perſpiciet lector libellum hunc *Perſicum* aureolo Theophraſti περὶ Χαρακτήρων opuſculo eſſe perſimilem.

Alia eſt ratio docendi per *Fabulas*, quas Græci Αἶνος vocabant, vel Μῦθος; cujuſmodi eſt illa *Archilochi*,

Ἐρέω

Ἐρέω τιν' ὑμῖν αἶνον, ὦ Κηρυκίδη,
Ἀχνυμένη σκυτάλη,
Πίθηκος ἦει θηρίων ἀποκριθεὶς
Μύθῳ ἀν' ἑκατόν.
Τῷ δ' ἄραγ' ἀλώπηξ κερδαλῆ συνήντετο
Πυκνὸν ἔχουσα νόον———

reliqua interciderunt,

Pulcherrimam fabellam Perſicam de *Modeſtiæ* laudibus citat [c] *Chardinus*, quam exercitationis gratiâ Arabicè converti, eo genere dicendi uſus quod سجع vocatur:

ذكر بعض الحكماء وذو الفضل من
النبلاء ان كانت قطرة ماء سقطت من
الغمام المدرار الي لجّ البحر الزخار
ولما راءت الامواج اذا اصطدمت في
الدرور الهياج حيرت وضعضعت حتي
اطالت ثم حسرت وقالت يا لي من يوم
تمطرير صرت فيه اقل من القطير ولو

[b] Vide Ammonium Περὶ διαφόρων λέξεων.

[c] Vide *Chardin.* Itin. Perſ. vol. iii. p. 189, 4to. Amſt.

كنت

كنت بالامس في المزن الهامع نضيرا
فاني اليوم لم اكن شيأ مذكوراً وبينها
هي مستحيرة واذا بها مستنيرة فقد
كساها الرحمن ثوباً من شرف وحطّها
الي صدف فصارت لولوة يتيمة وهي
السبي الان علي تاج السلطان كريمة
وهذا من صميم الوصايا والزبد فاعتبر
منه يا ايها الحبيب واجتهد

" Dixit quidam ex ſapientibus & doctis vi-
" ris, Guttulam aquæ è nubibus pluvi-
" oſis in maris æſtuantis gurgites ceci-
" diſſe: cùm autem fluctûs vidiſſet in
" vaſto vortice furentes, attonita hæſit,
" & aliquantulum præ pudore tacuit,
" tum flebiliter ſuſpirans, " Hei mihi,
" inquit; O diem infauſtum; in quo
" facta ſum dactyli cuticulâ abjectior:
" & quanquam heri inter nubes emicui,
" hodiè ad nihilum me redactam ſentio."
" Dum hæc verecundans effudit, facta
" eſt ſubitò ſplendidiſſima; nam divinum
" numen,

" numen, modeſtiam illius laudans, veſte
" nobilitatis eam velavit, & in concham
" depoſuit, ubi in margaritam pretioſiſ-
" ſimam verſa eſt, & nunc in regis co-
" ronâ ſplendet. Hæc autem fabula
" præceptorum flos eſt & medulla; hinc
" tibi exemplum ſume, O amice, & ut
" quàm verecundiſſimus ſias, elabora."

Scripſeram priùs hoc de poeſi morali caput, quàm ſcirem unde fabulam hanc, quæ ab *Addiſono* noſtro etiam citatur, ſumſiſſet *Chardinus*; ſed legi eam nuperrimè in Sadii opere perfectiſſimo, quod *Buſtan* ſeu *Hortus* inſcribitur, & à Sadio ipſo, poetâ, ſi quis alius, ingenioſo, inventam puto: ipſius itaque verſûs elegantes citabo, cum meâ, qualiſcunque ſit, verſione:

یکی قطرهٔ باران از ابري چکید
خجل شد چو پهناي دریا بدید
که جاي که دریاست من کیستم
کر او هست حقا که من نیستم
چو خودرا بچشم حقارت بدید
صدف در کنارش بجان پرورید

سپهرش بجاي رسانيد کار
که شد لؤلؤ نامور شاهوار
بلندي از آن يافت کو پست شد
در نيستي کوفت تا هست شد

hoc eſt, ſi verbum ferè de verbo reddatur;

" Gutta pluviæ à nube cecidit;
" Pudore affecta eſt, cùm æquor maris videret.
" Quis locus? inquit, quid æquor? quidnam ego ſum?
" Si illud exiſtat, certum eſt me non exiſtere.
" Dum ſeipſam oculo contemptûs intuebatur,
" Concha in gremium ſuum eam recipiens aluit:
" Fortuna uſque adeò ſtatum ejus promovit,
" Ut facta ſit margarita illuſtris, regia.
" Elationem ex eo invenit, quòd humilis fuerat,
" In obſcuritate depreſſa eſt, donec in lucem pervenerit."

FABULA.

FABULA.

Rigante molles imbre campos *Perſidis*,
E nube in æquor lapſa pluviæ guttula eſt,
Quæ, cùm modeſtus eloqui ſineret pudor,
" Quid hoc loci, inquit, quid rei miſella
ſum?
" Quò me repentè, ah! quò redactam ſen-
tio?"
Cùm ſe verecundanti animulâ ſperneret,
Illam recepit gemmeo concha in ſinu;
Tandemque tenuis aquula facta eſt unio:
Nunc in coronâ læta Regis emicat,
Docens, ſit humili quanta laus modeſtiæ.

CAPUT

CAPUT XV.

النسيب

SIVE

De Poesi Amatoriâ.

NECESSE est omninò jucundissima poesis sit ea, cujus materia suavissimus sit animi motus, & omnium mortalium communis, Amor: quo, si ex pulchritudinis specie & admiratione oritur, nihil jucundius; si ex benignâ voluntate purâque amicitiâ, nihil aut utilius aut honestius: nam de Platonicis non loquor, qui amorem ex divinæ perfectionis, in superiore vitâ spectatæ, recordatione oriri autumabant.

Ac neminem extitisse opinor, quem pulchritudinis splendor non permoverit & accenderit; nec ulla unquam fuit gens tam fera, quin poematis genus habuerit ad amoris affectûs exponendos idoneum: ipsi Peruviani

ruviani cantilenas habent non amatorias ſolùm, ſed etiam dulciſſimas, ſi *Garcilaſſo*, ſcriptori graviſſimo, & patriæ ſuæ conſuetudinum peritiſſimo, fides habenda ſit.

Pervulgata ſunt carmina *Lapponica*, quæ citat *Schefferus*, eaque plena tenerrimi affectûs. Proditum eſt etiam memoriæ, [a] Odinum illum, non heroa ſolùm, ſed (ut veteres Dani putabant) *Divum*, verſûs quoſdam amatorios ſcripſiſſe, eoſque cum Amri'lkeiſi Moallaka valdè congruentes.

Sed abſurdè faciam, ſi de omnibus Europæ gentibus, quæ hoc poeſeos genus coluerunt, diſſerere velim; nam Italorum, qui in hoc genere regnant, & aliorum, poeſis eſt notiſſima: atqui à propoſito non erit alienum, pauca *Græcæ* poeſeos exempla, eaque minùs vulgata, proferre.

Memoriæ proditum eſt *Alcmana Sardianum* amatoriæ poeſeos principem fuiſſe ac ducem, & hos verſûs contexuiſſe,

[a] Vide libellum Haavamaal à Reſenio editum. Hafniæ 1665.

Ἔρως

c Ἔρως μὲ δ' αὖτε Κύπριδος ἔκατι
Γλυκὺς κατείβων καρδίαν ἰαίνει.

quibus nihil esse potest elegantius.

Ac non mirum est Ciceronem dixisse *Rheginum Ibycum* maximè omnium amore flagrasse, cùm ita elatè & magnificè de se loquatur:

Ἤρι μὲν αἵ τε Κυδώνιαι μαλίδες
Ἀρδόμεναι ῥοᾶν ἐκ ποταμῶν, ἵνα παρθένων
Κῆπος ἀκήρατος, αἵ τ' οἰνανθίδες
Αὐξόμεναι σκιεροῖσιν ὑπ' ἔρνεσι
Οἰναρέοις θαλέθουσιν. Ἐμοὶ δ' ἔρως
Οὐδεμίαν κατάκοιτος ὥραν τε
Ὑπὸ ζεφυρίας φλέγων
Θρηϊκίης Βορέας ἀΐσσων
Παρὰ Κύπριδος ἀζαλέαις μανίαις
Ἐρεμνὸς ἐθάμβησε, κραταιὸς
Παιδόθεν φυλάσσει ἐμὰς φρένας.

Quid de Amore gravissimi senserint Philosophi, ex his *Euripidis* anapæstis videre possumus:

c Vide Athenæum lib. xiii.

Παίδευμα δ' Ἔρως σοφίας, ἀρετῆς,
Πλεῖστον ὑπάρχει, καὶ προσομιλεῖ·
Οὗτος ὁ δαίμων πάντων ἥδιστος ἔφυ θνητοῖς, καὶ γὰ ἄλυπον
Τέρψιν τιν' ἔχων, εἰς ἐλπίδ' ἄγει,
Τοῖς δ' ἀτελέστοις τῶν τῇδε πόνων
Μήτε συνείην, χωρὶς δ' ἀγρίων
Ναίοιμι τρόπων.
Τὸ δ' ἐρᾶν προλέγω τοῖσι νέοισιν
Μήποτε φεύγειν,
Χρῆθς δ' ὀρθῶς ὅταν ἔλθη.

Libet hic subjicere *Pindari* carmen de *Theoxeno* verè magnificum:

[d] Χρῆν με κατὰ καιρὸν
Ἐρώτων δρέπεσθαι,
Θυμὲ, σὺν ἡλικία.
Τὰς δὲ Θεοξένου ἀκτῖνας
Προσώπου μαρμαριζούσας δρακεὶς
Ὃς μὴ πόθῳ κυμαίνεται,
Ἐξ ἀδάμαντος, ἢ σιδάρου,
Κεχάλκευται μέλαιναν καρδίαν·

[d] Vide Athenæum ibidem.

Ψυχρᾶ

Ψυχρᾷ φλογὶ. Πρὸς δ' Ἀφροδίτας
Ἀτιμαθεὶς ἑλικοβλεφάρε,
Ἢ περὶ χρήμασι μοχθίζει
Βιαίως, ἢ γυναικείῳ θράσει
Ψυχρὰν φορεῖταν πᾶσαν ὁδὸν
Θεραπεύων. Ἀλλ' ἐγώ γ' ἕκατι
Τᾶς χαρὸς, ὡς δαχθεὶς
Μελιχρὰν μέλισσαν,
Τήκομαι, εὖτ' ἂν ἴδω
Παίδων νεόγυον ἐς ἥβαν.

Sed de *Græcis* nimis fortaſſe multa. De Anacreontis ac reliquorum carminibus nihil dico, utpote quæ ſint ſatis nota, & *venuſtiorum hominum*, ut ait Catullus, memoriâ dignentur. Ad Aſiaticos igitur veniam.

Non exiſtimari poteſt antiquis illis Arabibus, de quibus ſuprà dixi, ſpicula ſolùm & gladios cordi fuiſſe: iidem enim ſæpe fuerunt bellatores acerrimi, iidem amatores, & poetæ optimi. In medio ſæpè præliorum diſcrimine amicarum recordati ſunt, & verſûs effuderunt pulcherrimos. Sic *Abu'l Ata Es'ſindi* amicam alloquitur,

ذكرتك والخطي يخطر بيننا
وقد نهلت منّا المثقفة السمر *

hoc eſt,

"Tui recordabar, cùm ſpicula inter nos vibrarentur,
"Et fuſci jaculi ſanguinem noſtrum biberent."

& *Antarah* nobiliſſimè,

ولقد ذكرتك والرماح نواهل
مني وبيض الهند تغسل في دمي *
فوددت تقبيل السيوف لانها
لمعت كبارق ثغرك المتبسم *

"Et profectò tui memor eram, cùm haſtæ ex meo corpore
"Potum haurirent, enſeſque Indici in ſanguine meo ſe lavarent;
"Ardenter autem cupiebam gladios oſculari, utpote qui
"Splenderent, inſtar dentium tuorum, dum ſubrides, fulgurantium."

Proinde

Proinde antiquis *Arabum* poetis mos erat, carmina omnia, ſive de rebus bellicis, ſive de viri illuſtris laudatione, ab amicæ deſcriptione ordiri. Sic *Zoheir* in Moallakæ ſuæ initio,

وفيهن ملهي للطيف ومنظر
انيق لعين الناظر المتوسم *

" Inter eas verò fuit quædam delicatè ludens, vultu
" Splendido prædita, oculo ſpectatoris jucunda, foliis etiam glaſti cæruleis tincta."

Elegiæ autem [d] *Amri'olkeiſi* & *Lebidi* totæ ferè ſunt amatoriæ. Nec omittendum eſt *Caab Ebni Zoheir* carmen, cujus hoc eſt initium admirabile:

بانت سعاد فقلبي اليوم متبول
متيم اثرها لم يغد مكبول *
فما سعاد غداة البين اذ رحلوا
الا اغن غضيض الطرف مكحول *

[d] Vid. Cap. iii.

تجلو

تجلو عوارض ذي ظلم اذا ابتسمت
كانه منهل بالراح معلول *
شجت بذي شبم من ماء مخبية
صاف بابطح اضحي وهو مشمول *
تنفي رياح القذا عنه وافرطه
من صوب سارية بيض يعاليل *

" Abiit (amica mea) *Soâda*, & cor meum hodiè dolore percitum, (relinquitur)
" Amore confectum, & vinculis conſtrictum, à quibus nulla eſt redemptio.
" *Soâda* autem, manè quo diſceſſit, & abiit, (tribus)
" Nihil aliud erat, niſi hinnulus ſtridulam habens vocem, demiſſo vultu, oculis nigris præditus ;
" Nudabat dentes ſplendidiſſimos cùm ſubrideret, veluti vas eſſet aquarium, idque vino temperatum,
" Quod (vinum) aquâ miſcetur gelidâ, ex recondito fonte,
" Clarâ, in valle, limpidâ, vento denique afflatâ,

Cujus

" Cujus ſordes auræ diſſipaverunt, & ſuper quam effulgent
" Imbribus nocte effuſis bullæ candidiſſimæ,"

Amatoriis carminibus conſtat caput quartum libri *Hamaſa*, (cui reſpondet Ἀνθολογίας Græcæ pars ſeptima) & magna pars libri *Yatîma*.

Hujus poeſeos idem ferè eſt argumentum, & idem tenor. Amator languet, queritur, mœret; deinde lætatur & exultat: abſentem amicam quærit; mox præſentem duritiæ inſimulat: deinde cupit, angitur, timet, iraſcitur: denique naturam ſibi parere autumat, & ad deſiderium ſuum levandum converſam iri ſperat; proinde ita contrariis animi motibus agitatur, ut veriſſimi eſſe videantur *Crantoris* verſûs in Amorem à Laertio citati:

Ἐνδοιῇ μοι θυμὸς, ὅ τοι γένῳ ἀμφιβόητον,
Ἦ σε θεῶν τὴ πρῶτον ἀεισγενέων, ἔρος, εἴπω,
Τῶν ὄντως ἔρεβός τε πάλαι βασιλειά τε παῖδας
Γείνατο νὺξ, πελάγεσσιν ὑπ' εὐρέος Ὠκεανοῖο.

Ἦ

Ἢ σέ γε Κύπριδος υἷα περίφρονος, ἠέ σε γαίης
Ἢ ἀνέμων. Τοῖος σὺ κακὰ φρονέων ἀλάλησαι
Ἀνθρώπων, ἠδ' ἐσθλά, τὸ σὸν σέο σῶμα δι φύον.

Ita queritur princeps idem & poeta illuſtris Ebn Feras,

يا معشر الناس هل لي
مما لقيت مجير *
اصاب غرة قلبي
ذاك الغزال الغزير *
وعمر ليلي طويل
وعمر نومي قصير *

* O amicorum cœtus, ecquid mihi eſt ab ægritudine refugium?
" Splendor hinnuli illius lacte pleni cor meum vulnerat,
" Et noctis ſpatium longum reddit, ſomni verò breve."

& alius,

ومهفهف غنج الشمايل ازعجت
قلبي محاسن وجهه ازعاجاً *

" Gracilis

" Gracilis ac delicata puella cor meum
" vultûs pulchritudine vehementer per-
" turbat."

Nunc lætitiâ exultat, ut Seifo'ddoula, princeps etiam præclarus,

يا ليلة لست انسي طيبها ابداً
كانّ كل سرور حاضر فيها *
باتت وبت وبات الرق ثالثنا
حتي الصباح تسقيني واسقينا *

" O nox, cujus dulcedinis nunquam obli-
viſcar,
" Quippe in eâ omne lætitiæ genus aderat;
" Recubuit, (puella) ego quoque recubui,
& tertius recubuit amor,
" Uſque eò donec aurora nos ſalutaret, ego
autem illi vale dicerem."

Nunc autem imprudentiùs in amicas invehunt poetæ, eaſque vehementer accuſant, ut

اكرم بها خلة لو انها صدقت
موعودها او لو ان النصح مقبول *
لكنها

لكنها خلة قد سيط من دمها
فجع وولع واخلاف وتبديل *

" Ah ! quàm dulcis eſſet amor ejus, ſi fidem ſervaret, aut ſi amicitiam ſinceram acciperet.
" Sed amoris ejus ſanguine miſcentur ægritudo ac dolor, perfidia & inconſtantia."

Omnibus porrò poetis, ſed præcipuè Aſiaticis, uſitatum eſt Zephyrum frequenter alloqui, & vel de amicâ percontari, vel eam ſalutatum mittere ; ſic

بالله يا عرف نسيم الصباح
بلغ سلامي اهل تلك البطاح *

" Per deum te oro, auræ matutinæ odor,
" Salutationem meam iſtius vallis incolis transfer."

Sic ipſe Zephyrus in libro *Caſhfo'laſrâr* inductus de ſeipſo loquitur,

انا الذي تنهوا بي الثمار وتسهوا بي
الازهار وتسلسل الانهار وتلقح الاشجار
وتروح

وتروح الاسرار واخبر في الاسحار بقرب
المزار وانا رسول كل محبّ الي حبيبه
وحامل كل شكوي عليل الي طبيبه *

" Per me matureſcunt fructûs, per me
" ſplendent flores, placidè labuntur ri-
" vuli, floribus ornantur arbores, & ſpi-
" rantur amatorum arcana. Manè amici
" adventum annuncio. Ego autem le-
" gatus ſum amatorum ad amicos, &
" depreſſos ægritudine ad dulcedinem
" perduco."

Hac imagine frequentiſſimè utitur *Hafez*, cujus pulcherrimam Oden hoc in loco exponam:

صبا اگر گذري افتدت بكشور دوست
بيار نفحهٔ از گيسوي معنبر اوست

" Zephyre, ſi per amicæ meæ manſionem
tranſire tibi contingat,
" Affer odorem ex illius cincinnis fragran-
bus. (ambareis)

بجان

بجان او که من از شکر جان بر افشانم
اگر بسوي من آري پيامي از بر دوست

"Per vitam ejus animam meam dulcedine aſpergam,
"Si ad me nuncium à gremio amicæ pertuleris."

اگر چنانچه درآن حضرتت نباشد يار
بدين دو ديده بياور غباري از در دوست

"Quod ſi tibi numen haud tantoperè faveat,
"Affer ſaltem ad oculos meos pulverem ab amicæ domicilio."

من کدا وتهناي وصل او هيهات
کجا بچشم به بينم خيال منظر دوست

"Equidem miſer ſum, & adventum ejus peto: ah! ubinam
"Oculo meo videbo vultûs amici ſimulachrum?"

دل صنوبریم همچو بید لرزانست
زحسرت قد وبالاي چو صنوبر دوست

" Cor meum excelsum, tanquam salix, tremit,
" Ob desiderium amicæ, formâ & staturâ pino similis."

اگر چه دوست بچیزي نمیخرد مارا
بعالمي نفروشیم موي از سر دوست

" Tametsi amica nos nihili æstimat, tamen
" Orbi terrarum non permutemus crinem illius capitis."

چه باشد ار شود از بند غم دلش آزاد
چو هست حافظ خوش خوان غلام وچاکر دوست

" Quid juvat, cor habere à curarum vinculis liberum,
" Si Hafez dulciloquus amicæ servus et minister esse cogatur ?

In

In hoc amatorio genere regnum propè sibi vindicant *Persæ*: sed *Arabibus* tamen, ut supra dixi, suus conceditur locus; nec recentioribus tantùm, verùm etiam antiquis illis Arabiæ cultoribus, qui nondum feritatem exuissent. In libro *Hamasa* carmen est lætarum imaginum pleniſſimum, quod, quoniam ad Græcorum laudem videtur proximè accedere, huic capiti apponam:

قال سلمي ابن زبيعة

ان شواء ونشوة وخبب البازل الامون
بجشمها المرء في الهوي مسافة الغايط البطين
والبيض يرفلن كالدمي في الريط والمذهب المصون
والكثر والخفض امنا وشرع المزهر الحنون
من لذة العيش والفتي للدهر والدهر ذو فنون
والعسر كاليسر والغني كالعدم والحي للمنون

" Epulæ

" Epulæ nimirùm, & ebrietas, & ſaltus (camelæ) adultæ, firmè incedentis,
" Cui laboriosè incumbit herus, amore percitus, per ſpatium depreſſæ vallis;
" Et puellæ candidulæ, delicatè incedentes, tanquam ſtatuæ eburneæ, veſtibus
" Sericis auro intertextis velatæ, ſtudiosè cuſtoditæ;
" Et ubertas, & ſecurâ tranquillitas, & nervi fidium querularum:
" Hæ ſunt vitæ ſuavitates. Homo enim fortunæ ſervit: & fortuna eſt mutabilis.
" Adverſæ res & ſecundæ, abundantia & egeſtas pares ſunt: & quicunque vivit, morti debetur."

Oden hanc verti, vel potiùs imitatus ſum, verbis atque imaginibus ad noſtram conſuetudinem aptatis:

Dulci triſtitiam vino lavere, aut, nitente
Lunâ,
Multâ reclines in roſâ
Urgere blandis oſculis puellas:

Aut, dum prata levi pulſat pede delicata virgo
Comam renodans auream,
Molli Cupidinis tepere flammâ:
Aut, dum blanda aures recreat lyra, floreo ſub antro,
Ad ſuave Zephyrorum melos
Rore advocati ſpargier ſoporis:
Hæc ver purpureum dat gaudia, comis & juventas;
His, mite dum tempus favet,
Decet vacare, dumque ridet annus.
Quicunque aut rerum domini ſumus, aut graves coacti
Curas egeſtatis pati,
Debemur aſperæ, Fabulle, morti.

CAPUT

CAPUT XVI.

الثناء والمديح

SIVE

De Laudatione.

TRIA habent Asiatici laudationum poeticarum genera; quibus majora poemata ferè semper ordiri solent: nam, priusquam ad argumentum accedant, divini numinis collaudant benignitatem, misericordiam, potentiam; tum vatem suum, ut vocatur, & illius cognatos in cœlum laudibus efferunt; ac deinceps regis atque optimatum virtutes, seu veras, sive adulationis causâ fictas, immortalitati commendant. De singulis his generibus differam oportet: ac de primo quidem parciùs, propterea quòd humani ingenii non sit omnium rerum effectorem & procreatorem, ut decet, laudare. Perantiqua sanè fuit consuetudo & omnibus usitata gentibus, optimi & maximi numinis

laudes carminibus jucundè modulatis, vibrantibus atque incitatis ſententiis, verbis illuſtribus ac ſplendidis, & numeris exultantibus celebrare: & profectò omnis poeſeos quaſi fons eſt ac principium divinæ beneficentiæ ac poteſtatis laudatio, quæ cum ipſâ humanâ naturâ ortum conjunctum habuit. Poſſumuſne nobis perſuadere, quin homo, cœli ac terrarum digniſſimus contemplator, cùm primò hoc ornatiſſimum naturæ templum vidiſſet, cùm hunc ſolem dierum ac tempeſtatum moderatorem, hanc cærulei ætheris placidiſſimam ſerenitatem, hanc denique terram univerſam, florum, herbarum, atque arborum varietate diſtinctam, aſpexiſſet, inſtinctu quodam poetico incenderetur, & in cantum incitatiſſimum prorumperet, quo horum omnium architectum & rectorem laudaret? Id uſu venit poetæ Arabi, qui, poſt elegantem verni temporis deſcriptionem, ſex habet verſiculos pietatis & ſacri ardoris pleniſſimos:

الم

الم تر ان نسيم الصباء
له نفس نشره صاعد
فطوراً ينوح وطوراً يغوح
كما يفعل الفاقد الواجد
وسكب الغمام وندب الحمام
اذا ما شكى الغصن المايد
ونور الصباح ونور الاقاح
وقد هزّه البارق الراعد
ووافي الربيع بمعني بديع
يترجمه ورده الوارد
وكل لاجلك مستيقظ
لما فيه نفعك يا جاحد
وكل لالايه ذاكر
مقرّ له شاكر حامد
وفي كل شي له اية
تدلّ علي انه واحد

" Nonne ſentis dulcem auram, à cujus halitu odor afflatur;
" Et nunc gemit, nunc odorem exhalat, ut cerva hinnulum perditum inveniens?
" Fundunt pluviam nubes, & plorat turtur, dum queritur agitatus ramus,
" Splendet autem lux auroræ, & flores anthemidis, quos nubes fulgurans & tonans diſcutit;
" Et venit Ver cum ſenſu mirifico, quem interpretatur roſa adveniens:
" Hæc adeò omnia excitantur tui gratiâ & in tua commoda, incredule,
" Omnia autem Dei recordantur, illi ſerviunt, illum laudant, illi gratias agunt;
" In unâquaque enim re ſignum eſt, oſtendens illum Unum eſſe."

Ex hoc itaque animi affectu, qui *Admiratio* dicitur, non, ut poeta ait, ex *timore*, natæ ſunt pulcherrimæ atque amabiliſſimæ ſorores, *poeſis* ac *pietas*; quæ apud omnes ferè gentes, non eas ſolùm quæ paullò ſunt humaniores, ſed etiam incultas ac rudes, ſibi invicem

invicem adminiſtrare ſolent. Ac miror affirmare [a] Polybium, conſuetudinem eſſe Arcadum ferè propriam, hymnis & carminibus uſque à pueritiâ patrios deos atque heroäs laudare: certè ab omnibus propè ſcriptoribus hoc poeſeos genus antiquiſſimum fuiſſe dicitur. Atque in hoc loco de Callimachi hymnis politiſſimis, de iis qui Homero atque Orphei aſcribuntur, de nonnullis Theocriti Idylliis, & de uno atque altero Pindari carmine, non eſt neceſſarium diſſerere. Lubet tamen ſubjicere carmen in hoc genere perpulchrum, quod licèt ab Athenæo [b] in quatuor Παιᾶνας ſeu Σκολιὰ diſtinguatur, mihi tamen unus eſſe videtur *hymnus* in Minervam ac Jovem, Cererem & Proſerpinam, Apollinem & Dianam, ac Panem; quam ſententiam confirmat quodammodò ejuſdem metri in ſingulis ſtrophis continuatio:

[a] Polyb. lib. iii. Σχεδὸν παρὰ μόνοις Ἀρκάσι πρῶτον μὲν οἱ παῖδες ἐκ νηπίων ἄδειν ἐθίζονται κατὰ νόμους τὺς ὕμνους καὶ παιᾶνας, οἷς ἕκαστοι κατὰ τὰ πάτρια τὺς ἐπιχωρίους ἥρωας καὶ νεὺς ὑμνοῦσι.

[b] Lib. xv.

Παλλὰς Τριτογένεϊ, ἄναοϛ Ἀθανᾶ,
Ὄρθω τάνδε πόλιν τε ϗ πολίτας,
Ἄτερ ἀλγέων τε ϗ ϛάσεων,
Καὶ θανάτων ἀώρων. Σύ τε ϗ, Πατέρ,
Πλέτθ μητέρ' Ὀλυμπίαν ἀείδω
Δήμητρα ϛεφανηφόροις ἐν ὥραις·
Παῖ Διὸς, Περσεφόνη, χαίρετον,
Εὖ ϑ τάνδ' ἀμφέπετον πόλιν.

Ἐν Δήλῳ ποτ' ἔτικτε τέκνα Λατὼ,
Φοῖβόν χρυσοκόμαν ἄνακτ' Ἀπόλλων,
Ελαφηβόλον τ' ἀγροτέραν Ἄρτεμιν,
Ἃ γυναικῶν μέγ' ἔχει κράτος.

Ὦ Πὰν, Ἀρκαδίας μελῶν κλεεινᾶς,
Ὀρχηϛὰ, Βρομίας ὁπαδὲ νύμφας,
Ἰὼ Πὰν, ἐπ' ἐμαῖς εὐφροσύναις,
Ταῖς δ' ἀοιδαῖς ἄει κεχαρημένος.

De Perſarum verò ac Turcarum hymnis inutile erit pluribus verbis dicere; tot enim apud eos ſunt ſupremi numinis laudationes, quot libri, ob morem Aſiaticorum, qui Pindari ſententiæ,

Ἀρχομένῳ

Ἀρχομένῳ ἔργῳ, πρόσωπον
Χρὴ θέμεν τηλαυγές,

accedentes, ſemper hymnum lectiſſimis elegantiarum floribus ornatum operibus præponunt.

Poemata, in quibus ipſe Mohammedes laudatur, ſunt quamplurima. Venuſtiſſimum tamen, meâ quidem ſententiâ, eſt à Caab Ben Zoheir ſcriptum; cujus verſûs quidam digniſſimi ſunt, qui hoc loco ob eximiam pulchritudinem apponantur. Quàm magnifica hæc eſt leonis deſcriptio, quem ſe minùs timere ait quàm Mohammedem! Nam Arabum legiſlator, delatorum ſermonibus incitatus, hujus poetæ meditabatur interitum:

من خادر من ليوث مسكنه
ببطن عثر غيل دونه غيل
يغدو فيلحم ضرغامين عيشهما
لحم من القوم معفور خراذيل
اذا يساور قرناً لا يحلّ له
ان يترك القرن الا وهو مغلول

منه

منه تظلّ سباع الجوّ ضامرة
ولا تمشي بواديه الارجيل
ولا يزال بواديه أخو ثقة
مطرح البرّ والدرسان ماءكول

(Magis illum timeo) " Quàm leonem leonum, qui habitat
" In valle *Atthari*, ubi ſylva eſt ſylvæ impoſita;
" Manè egreditur, & duos catulos nutrit, qui veſcuntur
" Carne hominum, in pulvere volutatâ & conſciſſâ:
" Cùm in hoſtem inſiliat, non licet ei
" Hoſtem relinquere, niſi priùs vinciatur.
" Ob illum leones ſolitudinis manent taciti,
" Neque in valle illius pedites ambulant.
" At perpetuò in valle ejus (frater confidentiæ) heros confidentiſſimus
" Projectis & armis & veſtibus devoratur."

Deinde ad Mohammedem tranſit, elatiſſimâ uſus figurâ,

ان الرسول لسيف يستضاء به
مهند من سيوف الله مسلول

" Vates ſcilicet enſis eſt, à quo lux oritur,
" Indicus, ex enſibus Dei, nudatus."

Sed ad heroum laudes veniamus. Celebrare igitur res præclarè geſtas, ac virorum fortium virtutes, antiqua fuit Arabibus conſuetudo. Neque eſt ullum poeſeos genus utilius: nihil eſt enim præſtabilius quàm animum ad virtutes impellere atque incendere; nihil porrò ad eum finem conſequendum efficacius, quàm ea proferre exempla, quæ lector admiretur, & ſibi imitanda proponat. Hujuſmodi carminibus conſtat libri *Hamaſa* caput ſextum; aliaque innumera ſunt laudationum exempla. Et quis non miro virtutis amore incenditur, cùm eam ab *Ibn Onein* ita ſuaviter laudatam videat:

بين الملوك السايرين وبينه
في الفضل ما بين الثرايا والثري
وبكل ارض جهة من عدله
الصافي اسال نداه فيها كوثرا

عدل

عدل يحلم الذيب منه عكى الطوي
غرثان وهو يري الغزال الاعفرا
يعفو عن الذنب العظيم تكرماً
ويصدّ عن قول الخنا متكبرا
لا تسمعن حديث ملك غيره
يروي فكل الصيد في جوف الغرا

" Inter reges alios omnes, atque illum (Almelec Al Adil)
" In excellentiâ, tantum intereſt, quantum inter Pleiadas & terram.
" In omni terræ parte floret ejus juſtitia
" Pura, & fluit ros ejus in eâ (liberalitas) modo fluvii cœleſtis *Cuthar:*
" Juſtitia, à quâ manſuetus fit lupus fame aſtrictus,
" Eſuriens, licèt himnuleum candidum videat.
" Ignoſcit culpis graviſſimis benevolè,
" At à verbis turpibus cum indignatione ſe avertit.
" Narrationem de rege præter eum ne audias,
" Omnis enim præda eſt in ventre onagri."

hoc eſt, *omnes virtutes ille ſolus complectitur.*

Similiter *Ferdusi* de rege Perſarum, priuſquàm ab illo laceſſitus eſſet injuriis:

جهاندار محمود شاه بزرگ
بآبش خور آرد همي ميش وگرگ
زکشمير تا پيش دريای چين
برو شهرياران کنند آفرين
چو کودک لب از شير مادر شست
بکهواره محمود کويد نخست
بيزم اندرون آسمان سخاست
برزم اندرون شير جنگ اژدهاست
زفرش جهان شد چو باغ بهار
هوا پر زآب وزمين پر نگار
زابر اندر آمد به هنگام تم
جهان شد بکردار باغ ارم

" Rerum dominus, *Mahmud*, rex potens,
" Ad cujus aquam potum veniunt ſimul agnus & lupus:
" A Caſhmirâ uſque ad Sinenſem oceanum
" Reges illius laudes iterant.

Cùm

" Cùm infans labium matris lacte lavat
" In cunis, nomen *Mahmudi* illicò profert,
" In convivio cœlum eſt liberalitatis,
" In prælio, belli leo eſt, imò draco:
" Ab ejus magnificentiâ orbis terrarum verno horto ſimilis eſt,
" Aër pluviâ plenus eſt, & terra ornamentis plena:
" A nubibus debito tempore cadit ros,
" Et terræ orbis *Iremi* hortulos refert."

Idem poeta *Ebn Onein* regis *Alâdel* filios pari venuſtate laudat:

وله البنون بكل ارض منهم
ملك يقود الي الاعادي عسكرا
من كل وضاح الجبين تخاله بدراً
وان شهد الوغي فغضنفرا
قوم ذكوا اصلا وطيبوا محتدا
وتدفقوا جودا وراقوا منظرا
متقدم حتي اذا النقع انجلى
بالبيض عن سبي الحريم تاخرا
وتعاف

وتعاف خيلهم الورود بمنهل
ما لم يكن بدم الوقايع اصحرا
يغشوا الي نار الوغي شغفاً منه
ويجل ان يغشوا الي نار القري

" Sunt ei filii, ex quibus in unâquaque regione
" Rex eſt, qui in hoſtes exercitum ducat;
" Ex omnibus (adoleſcentibus) frontes habentibus nitidas, illum eſſe putares lunam,
" At cùm in prælium irruit, tum ſcilicet leonem:
" Homines, ingenuum habentes ortum, egregiam indolem,
" Copiosè fluentem liberalitatem, & formoſos vultûs.
" Irruunt, cùm eluceat aliqua utilitas
" Ex enſibus, ſed à ſacris rebus rapiendis abſtinent.
" Faſtidiunt equi eorum aquæ potum,
" Quæ hoſtium ſanguine non tingatur.
" Extinguunt belli ignem, ingenti ejus amore capti,
" Sed longè abeſt, ut hoſpitalitatis ignem extinguant."

Nobiliſſima ſunt in hoc genere *Abi'l Ola* carmina, cujus exultans & quaſi vibrans ingenium videtur *Pindari* fuiſſe ſimillimum. Primum illius in laudem principis *Said* carmen harum literarum cultoribus non minorem affert delectationem, quàm Græcæ poeſeos amatoribus primum & quartum *Pythium*. Hujus elatiſſimi poematis illuſtriores quaſdam virtutes exponam. Seipſum initiò alloqui videtur, & ſententiarum ſeriem de vanis animæ humanæ cogitationibus fundit. Mox de ſuâ peregrinatione loquitur; mulieres quaſdam inducit de cauſâ itineris percontantes: " Reſpondimus, inquit, *Saidum* " *petimus*; & fuit illis nomen principis " fauſto omini;"

سالن فقلنا مقصدنا بسعيد
فكان اسم الامير لهن فالا

Said enim *fortunatum* ſignificat.

Tum, ad principis laudationem facili aperto aditu, in elatam animi exultantiam erumpit, & in hos magnificos verſûs ſeſe effundit:

مكلف

مكلف خيله قنص الاعادي
وجاعل غابه الاسل الطوالا
تكاد قسيه من غير رام
تمكن في قلوبهم النبالا
تكاد سيوفه من غير سل
تجذّ الي رقابهم انسلالا
تكاد سوابق حجلته تغني
عن الاقدار صوناً وابتذالا

" Impellit equitum turmas ad hoſtium venationem,
" Et, tanquam ſylvam, haſtas proceras erigit.
" Parum abeſt, quin arcûs ejus nondum flexi
" In illorum cordibus ſagittas figant.
" Parum abeſt, quin enſes ejus non diſtricti
" Ad illorum colla properanter accedant.
" Parum abeſt, quin equi celeres ſine regimine,
" Quo ſe reprimant, aut effundant, illum vehant."

Deinde bella principis, tanquam venatoris potentiſſimi, deſcribit. Hinc ad amores ſuos,

more *Arabico*, tranſit; & amicam ſub juvencæ imagine adumbrat. Tempeſtatem deſcribit ac fulgura: morales quaſdam ſententias, ut Pindarus ſolet, intexit. Hinc occaſionem ſumit in tribum *Badia* invehendi, quos inhoſpitalitatis inſimulat; iiſque *Saîdi* liberalitatem tanquam exemplum proponit: cujus fortitudinem ac potentiam mirificis coloribus pingit. Mox equum principis ob celeritatem ac nobilitatem, *Græcorum* more, collaudat, & poſt nobilem gladii *Proſopopœiam*, variaſque laudationes, poema claudit. Quàm ſublimis eſt hæc enſis deſcriptio, quàm audax, quàm magnifica!

محلي البزد تحسبه تردي
نجوم الليل وانتعل الهلالا
مقيم النصل في طرفي نقيض
يكون تباين منه اشتكالا
تبين فوقه ضحضاح ماء
وتبصر فيه للنار اشتعالا
غرازاه لسانا مشرفي
يقول غرايب الموت ارتجالا

اذا

اذا بصر الامير وقد نضاه
ياعلي الجو ظنّ عليه آلا
ودبّت فوقه حمر المنايا
ولكن بعد ما مسخت نمالا

" Ornatur vaginâ, quam veſtitam putes
" Aſtris nocturnis, & calceatam lunâ:
" Facies erecta mucronis, meo aſpectu, diſcrepantiam quandam habet,
" Ita tamen ut in illâ quædam ſit ſimilitudo;
" Fulget enim ſuper eâ aquæ ſplendor,
" At vides in eâdem ignis ſcintillas.
" Duæ ejus acies duæ ſunt linguæ in Moſhref politæ,
" Quæ terribilem Mortis orationem fundunt ex tempore.
" Cùm circumſpiciat princeps, eumque enſem educat
" In altum aëra, putat in eo ſplendore aquæ nitorem;
" Et repunt ſuper illo purpureæ mortes,
" Poſteaquàm in formicas mutatæ fuerint."

Sanguinis guttulas lento motu per gladium defluentes cum formicis comparat. Illâ autem figurâ, " *repunt ſuper illo purpureæ* " *mortes*," nihil eſſe poteſt conceptu difficilius, nihil incertius aut magis terribile, & ob eam ipſam cauſam, ut anteà ſtatuimus, nihil elatius.

CAPUT

CAPUT XVII.

الهجا

SIVE

De Vituperatione.

AD eam poeſeos ſpeciem venimus, cui originem dedit odium atque offenſio: eam ſcilicet, quam recentiores *Satyram* vocant, veteres *Iambos*; propterea quòd illo metro uſus eſt, vituperator acerrimus, Archilochus,

Πάτερ Λυκάμβα, τοῖον ἐφράσω τόδε;
Τὶς σὰς παρήειρε φρένας;

quem imitatus eſt in hendecaſyllabis Catullus,

Quænam te mala mens, miſelle Ruvide,
Agit præcipitem in meos iambos?

& in epodis Horatius; qui ipſam libri inſcriptionem ab Archilocho ſumpſit: nam

Hephæſtion, de verſu dactylico tetrametro loquens, addit ὧ πρῶτος ἐχρήσατο Ἀρχίλοχος ἐν Ἐπῳδοῖς. Iambis etiam uſus eſt Hipponax, ſed ut pondus quoddam iis accederet, primo epitrito trimetrum clauſit, ut

Ὡς οἱ μὲν ἀγεῖ Βαπάλῳ κατηρῶντο.

Atqui, ut apertè dicam quod ſentio, valdè invitus in poetarum chorum *Satyricos*, ut vocantur, aſcribo. Nolo manſuetiorum Muſarum deſiderari benevolentiam. Quòd ſi ſcriptor iamborum ſine offenſione, ſine iracundiâ, ſine amaritudine ſcribat, & eò ſolùm tendat, ut lectorem caſtigando erudiat, non erit omninò reprehendendus. Sed tamen lenior quædam, ut arbitror, inveniri poteſt ac mitior caſtigatio. Nimiam enim ſeveritatem fugit animus ac repudiat; ſed lenocinio quodam ac manſuetudine allicitur & flectitur. Duci ad virtutem debent animi, non trahi; ſuaderi, non cogi; allici, non impelli. Cæterùm, utut ſe habeat res, non minùs in hac poeſi quàm in reliquis florent Aſiatici. Sunt vehementes, aſperæ, & amaræ

Arabum,

Arabum, quas vidi, vituperationes; ſed cùm quâdam etiam ſententiarum elatione. Velut in libro de Antaræ & Ablæ amoribus; ubi hæc timidi cujuſdam legitur & fugacis militis vituperatio:

لحاك الله من رجل جبان
ولا اسقتك غادية نداها
ولا جاد السحاب ديار قوم
تحلّ بها ولا اخضرت رباها
لبست من المذلة يا ابن بدر
ثياباً لا تغير ما تلاها

" Eradicet te Deus, ignave miles;
" Nunquam te irrigent matutinæ nubis guttæ!
" Neu fundat pluviam nubes ſuper domicilia tribûs,
" Ubi tu commoraris, neu vireſcant eorum colles!
" Induiſti, O fili Bader, ignominiæ
" Pallium, nec te deſerent illam ſecuturæ miſeriæ."

Hujus libri quartumdecimum ſolummodò volumen mihi videre contigit. Nihil eſt elegans, nihil magnificum, quod huic operi deeſſe putem. Ita ſanè excelſum eſt in eo dicendi genus, ita varium, ita periculoſum, ut non verear eum inter poemata perfectiſſima recenſere. Heros eximius, qui in eo laudatur, idem eſt ille *Antara*, qui carminum *Moallakat*, ut appellantur, quintum compoſuit [a]; fuit autem Abla regis filia formoſiſſima, quam perditè amaviſſe dicitur. In iſtius voluminis, quod legi, primo folio, ſatyra eſt admirabilis, quam ceciniſſe dicuntur Ablæ ancillæ in vituperium Amári, qui etiam illam amavit. Carmen integrum apponam;

عمارة دع هوي الخود الرداح
ودع عنك التعرض للملاح
فانك لم تكفّ يد الاعادي
ولم تك فارساً يوم الكفاح

[a] Vide Caput Tertium, pag. 84.

فلا

فلا تطمع بعبلة ان ترأها
تري الاهوال من ليث البطاح
فلا البيض الصفاح تصل اليها
يسطوتها ولا السمر الرماح
وعبلة ظبية تصطاد اسداً
باجفان سقيمات صحاح
وقد فرغت راسك في هواها
واملیت النواحي بالنواح
فدع عنك اللجاج بها والا
سقا لك عنتر الموت الصحاح
وما زال اللجاج عليك حتي
مليت نقا ثيابك بالسلاح
وضحكت البنات عليك جمعاً
وجيغت الروابي والبطاح
وصرت لكل من يصغا حديثاً
وضحكاً في الغدو وفي الرواح
اتيت لنا باثواب حرير
ضحكن عليك واكثرن المزاح

ومن

ومذ وافيتنا وأتاك ليث
تقرّ له الاسود في البطاح
وما ابقا عليك الا احتقاراً
بقدرك اذ رجعت كمستراح
رأتك عبيلة مرما طريحاً
ومن معها من الخود الرداح
وعنترة الفوارس ليث غاب
يصول وفي العطا بحر السماح
ونحن كاننا زهر ذكيّ
بانفاس البنفسج والاقاح
وعبلة بيننا كقضيب بان
علاه البدر او شمس الصباح
وانت اذلّ من ركب المطايا
وابخلهم من القوم الشحاح
تروم وصالها بغياً وظلماً
وانت اذلّ من كلب النباح
فمت كمداً والا عش ذليلاً
فليس للفظ هجوي فيك ماح

" *Amárah,*

" *Amárah*, mitte amorem puellarum mollium,
" Deſine autem te formoſis virginibus objicere;
" Non enim repellis hoſtium manûs,
" Nec fortis es eques die certaminis:
" Neu cupias Ablam intueri;
" Videbis potiùs terrores à leone vallis,
" Neque enim ad eam accedent candidi enſes,
" Cùm impetum faciunt, nec haſtæ fuſcæ;
" Abla verò eſt capreola, quæ leonem venatur
" (Ciliis) oculis languidis, ſed integris,
" At tu amori ejus ſtrenuè incumbis,
" Et imples omnia loca querelis.
" Deſine ideò illam importunè petere, ſin minùs,
" Irrigat te Antara mortis poculo.
" At non ceſſâſti eam petere, donec
" Texiſti veſtes tuas nitidas armis.
" Te verò irrident puellæ certatim,
" Ut in colliculis & vallibus Echo reſpondeat;
" Et factus es unicuique auſcultanti fabula,
" Et ludibrium cùm mane tum veſperi.

" Venis

" Venis ad nos chlamyde veſtitus, ſed
" Illæ te irrident, & luſûs augent.
" Et cùm acceſſeris iterum, veniet ad te leo,
" Quem timent leones in vallibus:
" Hic nihil tibi relinquet, præter odium,
" Pro poteſtate tuâ, cùm redibis contemptus.
" Videbit te pulchra Abla, projectum, humilem,
" Et quæ erunt cum illâ puellæ venuſtæ,
" *Antara* enim, heros heroüm, leo eſt ſylvæ,
" Dum furit, at liberalitate mare ſuperat.
" Nos autem pulchris floribus ſumus ſimiles,
" Odorem habentes violarum & parthenii;
" Et Abla inter nos, tanquam myrobalani ramulus,
" Quem coronat luna, aut ſol matutinus.
" Tu verò abjectiſſimus es omnium qui equos aſcendunt,
" Et inter avaros longè avariſſimus:
" Cupis ad eam injuſtè & impudenter accedere,
" Tu, qui vilior es cane latranti.

" Morere

" Morere igitur ob triſtitiam: ſin minùs, vive abjectus;
" Atqui nemo eſt, qui vituperationis meæ voces delebit."

Hujuſmodi carminibus, iiſque amariſſimis, conſtant tria libri *Hamaſa* capita, quorum unum *ignaviæ ac pigritiæ*, alterum *mulierum* quarundam, tertium variorum *hominum* vituperationes complectitur. Magnam habet in hoc genere vim & acerbitatem *Gezirus*; ſed, ut Plautinis utar verbis,

——felle eſt fœcundiſſimus,
Guſtu dat dulce, amarum ad ſatietatem uſque aggerit.

Sunt autem Turcico ſermone ſcriptæ, poetæ elegantis Ruhi Bagdadi, ſatyræ, ut à viro harum literarum peritiſſimo accepi; nam eas nondum videre potui. Nullum vidi librum Perſicum, qui his carminibus unicè conſtaret, ſed in Ferduſii vitâ citatur poema, quod in regem Perſarum *Mahmud*, filium *Sebectighin*, compoſuit. Illum enim rex juſſerat poema

poema heroicum ſcribere, munera pollicitus uberrima. Triginta igitur annos laboravit poeta, opuſque perlongum, & in omni genere perfectiſſimum, contexuit; quod cùm perfeciſſet, ad regem miſit, non ſine ampliſſimi muneris expectatione. Rex verò, delatorum quorundam obtrectationibus deceptus, fidem ſervare noluit. Cùm igitur poeta aliquantulùm expectaviſſet, neque ullum accepiſſet laboris fructum, in eo templi loco, quo regem ſeſſurum cognoverit, hoc epigramma exaravit:

خجسته در که محبوب زابلي دریاست
چکونه دریا کانرا کرانه پیدا نیست
چه غوطها که زدم اندر ان ندیدم درّ
کناه بخت منست این کناه دریا نیست

"Felix, cui *Mahmud Zabeli* mare eſt liberalitatis, uſque adeò ut nullum in eo littus appareat! utcunque verò in eo ſim immerſus, margaritam non vidi; ſed fortunæ meæ culpa eſt, non maris."

Hoc

Hoc perlecto, rex exiguum quoddam & vile munus, potiùs contemtionis causâ quàm beneficentiæ, ad poetam misit; quâ injuriâ lacessitus *Ferdusi* iracundiam compescere non potuit. Scripsit ideò acerbissimum poema, quod regis servulo cuidam tradidit obsignatum, obnixè rogans, ut illud, si quando regem viderit mœstiorem, daret ei legendum. Quo facto, ex urbe effugit, ad Bagdadum iter facturus. Intereà rex libellum designat, & legit vehementissimum sui vituperium, cujus loca quædam insigniora hoc in capite proferam.

کرم بین بنزدیک شاه فقیر
بکوي وزگفتار حق وامگیر
نه نیکو بود حق نهان داشتن
بخاشاك ایهان بر انباشتن
بشیري به از شهریار چنین
که نه کیش دارد نه آیین نه دین
خرد نیست مر شاه محمودرا
که بینم دلش مانع جودرا
پرستار

پرستار زاده نیاید بکار
اگر چند باشد پدر شهریار
سر ناسزایان بر افراشتن
بود خاك در دیده انباشتن
سر رشتهٔ خوبش کم کردن است
نجیب اندرون مار پروردن است
درختي که تلخ است اورا سرشت
گرش در نشاني بباغ بهشت
گر از جوي خلدش بهنگام آب
به بیخ انگبین ریزي وشهد ناب
سرانجام گوهر بکار آورد
همان میوهٔ تلخ بار آورد
وگر بیضهٔ زاغ ظلمت سرشت
نهي زیر طاوس باغ بهشت
بهنگام آن بیضه پروردنش
زانجیر جنّت دهي ارزنش
دهي آبش از چشمهٔ سلسبیل
دران بیضه دم دردهد جبرییل
همان

همان آورد بيضهٔ زاغ زاغ
برد رنج بيهوده طاوس باغ
وكر افعي را زراهش دهي
ميان كل آرامكاهش دهي
بكامش اكر رشتهٔ جان كني
وكر شربتش زآب حيوان كني
نكردد بدين ترتيب يار تو
كند عاقبت زهر در كار تو
وكر بچهٔ جغد را باغبان
زويرانه آرد سوي بوستان
نشيمن كند شب نهال كلش
سحركه دهد جلوه بر سنبلش
چو روزي پروبال پيدا كند
همان كنج ويرانه ماوي كند
حديث پيمبر نكشتست رد
شود هر شيء راجع اصل خود
بعنبر فروشان اكر بكذري
شود جامهٔ تو همه عنبري

وکر بکذري نزد انکشت کر
ازو جز سیاهي نه یابي دکر
زبد کوهران بد نباشد عجب
سیاهي نشاید بریدن زشب
به ناپاك زاده ندارید آمید
که زنکي به شستن نکردد سپید
جهاندارا کر پاك ونامي بدي
درین راه دانش کرامي بدي
شنیدي چو زینکونه راي سخن
زآیین شاهان ورسم کهن
نکشتي چنین روزکارم تباه
دکر کونه کردي بکارم نکاه
ایا شاه محمود کشور کشاي
زمن کر نترسي بترس ازخداي
خزیدي چرا خاطر تیز من
نترسیدي از تیغ خون‌ریز من

" Liberalitatem vide regis iſtius indigi!
" Eloquitor; & à verbis veritatis munus
debitum pete.

" Non probum eſt veritatem celare,
" Et fidem abjectis ſordibus ſpargere.
" Res quævis viliſſima melior eſt tali rege,
" Qui nec pietatem, nec mores, nec religionem habeat.
" Intellectus non eſt regi Mahmud;
" Video enim animam ejus à beneficentiâ averſam.
" [b] Servi filius ad opus ingenuum nequit perduci,
" Licèt pater ſit multorum principum;
" Caput improborum hominum efferre,
" Perinde eſt ac pulvere oculos aſpergere;
" Aut ſuum filum incurvare,
" Aut colubrum in ſinu alere.
" Arborem, quæ eſt naturâ amara,
" Si in hortum paradiſi transferas;
" Si à ripâ æternitatis, aquationis tempore,
" Radicem ejus melle ſpargas, & puris favis
" Naturam ſuam poſtremò oſtendet,
" Et fructûs omninò afferet acerbos.

[b] Fuit Sebectighin, Mahmudi pater, ſervus *Alpteghini*, qui, ſub regno *Nuhi Samani*, exercitui Perſico præfuit.

" Quòd ſi ovum cornicis, ex tenebris formatæ,
" Ponas ſub pavone horti cœleſtis,
" Et tunc, cùm ex ovo prodeat pullus,
" Si præbeas illi grana ficûs divinæ,
" Si des illi aquam ex fonte Salſebil,
" Si demùm ovum halitu ſuo afflet Gabriel,
" Tamen cornicis ovum cornicem proferet,
" Et irritum faciet pavonis cœleſtis laborem.
" Quòd ſi viperam de viâ capias,
" Et inter roſas eam facias requieſcere,
" Si agas quodcunque animæ ejus placeat,
" Si potum ei ex immortalitatis fonte præbeas,
" Non erit propter hanc curam amica tibi,
" Sed veneno te tandem afflabit.
" Quòd ſi noctuæ pullum capiat horti cuſtos,
" Et à ſolitudine in hortum ferat,
" Sedemque ejus noctu faciat roſæ fruticem,
" Et manè torum ejus reddat hyacinthum,
" Simul ac dies pennas ſuas explicaverit,
" In ſolitudinis angulum avolabit.
" Non inane redditur Vatis noſtri dictum,
" Unamquamque rem ad ſuam naturam redire.

" Si per officinam ambari venditorum tranſeas,
" Ambari odorem veſtis tua retinebit.
" Si tranſeas per fabriferrarii officinam,
" Præter nigrorem nihil reperies.
" Mirum non eſt, à pravis ingeniis prodire pravitatem:
" Noctis nigredinem non licet exſecare.
" A viri improbi filio nihil probi ſperate,
" Nam Æthiops lavatu non fit candidior.
" O rerum omnium dominator, ſi purâ fuiſſes indole,
" In illâ doctrinæ viâ eſſes liberalis,
" Audires ejuſmodi eſſe poeſeös dignitatem,
" Secundum regum mores, veteresque conſuetudines;
" Non ita fortunas meas corrumperes,
" Alio modo opus meum aſpiceres.
" O, rex Mahmud, arcium expugnator,
" Si me non timeas, at Deum time.
" Quare acre meum ingenium excitâſti?
" Annon gladium meum ſanguineum metuis?"

CAPUT XVIII.

الصفات

SIVE

De Deſcriptionibus.

RELIQUUM eſt, ut de naturæ deſcriptionibus loquar; quo in genere, cùm omnes venuſtiores poetæ, tum præcipuè florent Aſiatici. Picturam ac poeſin quaſi ſorores eſſe perſpicuum eſt; & mirum eſt quantum ſe mutuò juvent atque illuſtrent.

Notum eſt Timanthem, cùm Iphigeniæ immolationem pingeret, & Græcos aſtantes mœſtiſſimos feciſſet, Agamemnonis faciem pallio obvolviſſe; propterea quòd incredibilem patris dolorem nullis coloribus poſſet imitari. Quod inſigne artificium ex verſibus illis Euripideis videtur ſumpſiſſe,

——ὡς δ' ἐφείδεν Ἀγαμέμνων ἄναξ
Ἐπὶ σφαγὴν ςείχουσαν εἰς ἅλσος κόρην,
Ὑπεςέναξε, κἄμπαλιν ςρέψας κάρα
Δάκρυα προῆγεν, ὀμμάτων πέπλον προθείς.

Cujus rei alia ſunt exempla quamplurima,

Sed in reliquis poematum generibus modica eſt inter pictores ac poetas cognatio, in hac, de quâ nunc loquor, ſunt valdè finitimi; nam poeta, cùm naturæ proprietates deſcribat, lectiſſimam quaſi picturam ante oculos lectoris ponit: cujus rei exempla quædam ſubjiciam. Quòd ſi omnes rerum naturalium deſcriptiones, quarum ex variis poetis ſatis amplam comparavi ſupellectilem, hoc loco velim exponere, abſurdè ſanè faciam, & contra inſtituti mei rationem. Sed nequeo à me impetrare, quin unam atque alteram ex Græcis quibuſdam ſcriptoribus deſcriptionem apponam; eòque libentiùs quòd rariores ſint, & admodum pulchræ.

Quàm jucunda eſt pictura, quâ nympharum luſûs in Oeneo deſcribit [a] *Chæremon*, tragicorum longè venuſtiſſimus!

Ἔκειτο γὰρ ἡ μὲν λευκὸν εἰς σελήνοφως
Φαίνουσα μαζὸν, λελυμένης ἐπωμίδος,
Τῆς δ' αὖ χόρεια λαγόνα τὴν ἀριστερὰν
Ἔλυσε· γυμνῆς δ' αἰθέρος θεάμασιν

[a] Vide Athenæum, Lib. xiii.

Ζῶσαν γραφὴν ἔφαινε· χρῶμα δ' ὄμμασι
Λευκὸν μελαίνας ἔργον ἀνταύγει σκιᾶς·
Ἄλλη δ' ἐγύμνου καλλίχειρας ὠλένας,
Ἄλλη προσαμπέχουσα θῆλυν αὐχένα.
Ἡ δ' ἐκραγέντων χλανίδων ὑπὸ πλοκὰς
Ἔφαινε μηρὸν, κἀξεπεσφραγίζετο
Ὥρας γελώσης χωρὶς ἐλπίδων ἔρως.
Ὑπῳδομέναι δ' ἔπιπτον ἐλενίων ἔπι,
Ἴων τε μελανόφυλλα συσκιώσαι πλεκὰ,
Κρόκον θ' ὃς ἡλιῶδες εἰς ὑφάσματα
[b] Πέπλων ἰεὶς εἴδωλον ἐξομόργνυται.

Quos verſûs eleganter, ut ſemper, convertit *Grotius*, eam ſibi vindicans in trimetris licentiam, quam Nævius, Accius, & veteres tragici ſumpſerunt:

Alia jacebat candidas papillulas
Oſtendens lunæ, retrojecto pallio:

[b] Duo, qui ſequuntur, verſûs,

Πέρσης δὲ θαλερὸς εὐτραφεὶς ἀμάρακο-
Λειμῶσι μαλακοῖς ἐξέτεινεν αὐχένα,

ad hanc Nympharum deſcriptionem pertinere non arbitror; ſed ad illam, de quâ loquitur Athenæus, cùm dicit *Chæremona* in deſcribendis floribus multum eſſe & copioſum.

Alii

Alii chorea lævum nudârat latus,
Nudum ſideribus exhibens ſpectaculum,
Viventem effigiem. Lacteus viſu color
Contra certabat umbris nigricantibus:
Monſtrabat ulnas alia, & formoſas manûs:
Alia obtegebat tenera colli volumina:
Alia diſrupto tenuis interulæ ſinu
Femur oſtendebat; arridente gratiâ
Mihi ſe imprimebat, ſpem non adducens,
Amor.
Et jam volvuntur lapſabundæ per inulas,
Jam nigricolores violas populantes legunt,
Crocique florem, qui purpureis ſupparis
Injectus rutilum ſolis imitatur jubar.

Idem in *Alpheſibœâ* humanam pulchritudinem deſcribit pulcherrimè:

Καὶ σώματος μὲν ὄψις ἐξυγάζετο
Στίλβουσα λευκῷ χρώματι διαπρεπής,
Αἰδὼς δ' ἐπερρύθμιζεν ἠπιώτατον
Ἐρύθημα λαμπρῷ πορφυρέᾳ χρώματι.
Κόμαι δ' ἠεροχρῶτες, ὡς ἀγάλματος,
Αὐτοῖσι βοστρύχοισιν ἐκπεπλασμένοι,
Ξανθοῖσιν ἀνέμοις ἐνετρύφων φορούμενοι.

Nec

Nec omittendi ſunt hoc loco verſûs, quibus Venerem & Nymphas deſcribit auctor poematis, quod Κύπρια inſcribitur, ſive *Stasimus*, ſive, ut Tzetzes putat, ipſe Homerus:

Ἡ ῥ' σὺν ἀμφιπόλοισι φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη
Πλεξαμένη ςεφάνας εὐώδεας, ἄνθεα γαίης
Ἂν κεφαλαῖσιν ἔθεντο θεαὶ λιπαροκρήδεμνοι.
Νύμφαι τ' Χάριτες, ἅμα ῥ' χρύσῃ Ἀφροδίτῃ
Καλὸν ἀείδουσαι κατ' ὄρος πολυπιδάκυ Ἴδης.

Nec verſûs illi de Cupidine dormiente (ex longiori, forſan, poemate libati) qui Platoni aſcribuntur:

Ἅλσος δ' ὡς ἱκόμεθα βαθύσκιον, εὕρομεν ἔνδον
Πορφυρέοις μήλοισιν ἐοικότα, παῖδα Κυθήρης.
Οὐ δ' ἔχεν ἰοδόκον φαρέτρην, ὃ καμπύλα τόξα,
Ἀλλὰ τὰ μὲ δένδρεσιν ὑπ' εὐπετάλοισι κρέμαντο.
Αὐτὸς δ' ἐν καλύκεσσι ῥόδων, πεπεδημένος ὕπνῳ,
Εὗδεν μειδιόων, ξυθαὶ δ' ἐφύπερθε μέλισσαι
Κηροχύτοις ἐντὸς λαγαροῖς ἐπὶ χείλεσι βαῖνον.

Nihil eſſe poteſt his verſibus jucundius aut modulatius; & vellem profectò plura ſupereſſent Platonis carmina. Certè valdè poeticum

cum illi fuiſſe ingenium paucæ, quæ ſuperſunt, relliquiæ teſtantur; & Socrati ſubiraſcor, qui diſcipulum ſuaderet à manſuetioribus Muſis ad philoſophiæ ſpatia declinare. Sed omnes deſcriptionum venuſtates complectitur εἰδύλλιον in primo Anthologiæ libro, quo vix quidquam inveniri poteſt luculentius:

Χείματος ἠνεμόεντος ἀπ' αἰθέρος οἰχομένοιο,
Πορφυρέη μείδησε φεραυγέος εἴαρος ὥρη.
Γαῖα δ' ὑανέῃ χλοερὴν ἐς ἕψατο ποίλω,
Καὶ φυτὰ θηλήσαντα νέοις ἐκόμισε πετήλοις.
Οἱ δ' ἁπαλὴν πίνοντες ἀεξιφύτῳ δρόσον ἠοῦς
Λειμῶνες, γελόωσιν ἀνοιγομένοιο ῥόδοιο.
Χαίρει δὲ σύριγγι νομεὺς ὀν ὄρεσι λιγαίνων,
Καὶ πολιοῖς ἐρίφοις ἐπιτέρπεται αἰπόλος αἰγῶν.
Ἤδη δὲ πλώουσιν ἐπ' εὐρέα κύματα ναῦται,
Πνοιῇ ἀπημάντῳ ζεφύρου λίνα κολπώσαντος.
Ἤδη δ' εὐάζουσι φορεῖς ἀφύλῳ Διονύσῳ
Ἀνθεῖ βοτρυόεντος ἐρεψάμενοι τρίχα κισσῷ.
Ἔργα δὲ τεχνήεντα βοηγενέεσι μελίσσαις
Καλὰ μέλει, καὶ σίμβλῳ ἐφήμεναι ἐργάζονται

Λευκὰ

Λευκὰ πολυτρήτοιο νεόῤῥυτα κάλλεα κηροῦ.
Πάντῃ δ' ὀρνίθων γενεὴ λιγύφωνος ἀείδει,
Ἀλκύονες περὶ κῦμα, χελιδόνες ἀμφὶ μέλαθρα,
Κύκνος ἐπ' ὄχθῃσιν ποταμοῦ, καὶ ὑπ' ἄλσος ἀηδών.
Εἰ δὲ φυτῶν χαίρουσι κόμαι, καὶ γαῖα τέθηλε,
Συρίζει δὲ νομεὺς, καὶ τέρπεται εὔκολα μῆλα,
Καὶ ναῦται πλώουσι, Διώνυσος δὲ χορεύει,
Καὶ μέλπει ποτεηνὰ, καὶ ὠδίνουσι μέλισσαι,
Πῶς ἁ χρὴ καὶ ἀοιδὸν ἐν εἴαρι καλὸν ἀείσαι.

Amant potiſſimùm *Aſiatici* hortorum, amœnitatum, ac florum, deſcriptiones, quas jucundiſſimis pingunt verborum coloribus. Velut in triceſimâ *Haririi* declamatione:

مسقط الراس سروج وبها كنت اموج *
بلدة يوجد فيها كل شي ويروج *
وردها سلسبيل وصحاريها مروج *
وبنوها ومغانيهم نجوم وبروج *
حبنا نفحة رياها ومراءها البهيج *
وازاهير رباءها حين تنجاب الثلوج *
من راءهاقال مرسي جنة الدنيا سروج *

" Natale

" Natale ſolum eſt *Seruge*, in quo huc & illuc erravi,
" Regio, in quâ omnia reperiuntur & redundant.
" Vada ejus fontes cœleſtes ſunt, & campi jucunda prata,
" Ædificia & manſiones ejus ſunt ſtellæ & zodiaci ſigna,
" Amamus odoris ejus auram & conſpectum ſplendidum,
" Et flores collium ejus, cùm abierint nives;
" Quicunque hanc regionem videt, ait, *Saruge* paradiſi terreſtris locus eſt."

Et *Abu Dhaher Ben Al Khiruzi*,

روضة راضها الندي نغدت
لها من الزهر انجم زهر
ينشر فيها ايدي الربيع لنا
ثوبا من الوشي حالها القطر
كانما شقّ من شقايقها
علي رباءها مطارف خضر

ثم

ثم تبدّت كانها حدق
اجفانها من دمايها حمر

" Hortus, quem ornat ros, & in quo
" Splendent flores, tanquam ſtellæ lucidæ,
" Induit eum Veris manus
" Ornatam veſtem, roris guttulis perſperſam;
" Anemonæ ejus partim ſimiles ſunt,
" Super colles ejus, tunicis viridibus,
" Partim proveniunt ſimiles oculis,
" Quorum cilia flendo rubent.

Et *Mohammed Abdalla Al Dawi*,

اما شافيتك روضة دستجرد
كعقد او كوشي او كبرد
يطير فراشها بيضاء وحمراء
كريح طيّرت اوراقه ورد

" Annon te exhilarat Deſtigerdi hortulus,
" Similis aut monili gemmeo, aut ſerico,
aut pictæ chlamydi?
" Volitant in eo papiliones candidi & rubri,
" Ceu roſarum folia, quæ ventus diſpergit."

Et

Et *Abu'l Haſſan Ali Ebno'l Huſſein* de valle amœniſſimâ, ipſe quoque in primis venuſtus;

اذا ذكر الحسان من الجنان
فحي هلا بوادي ماوشان *
تجد شعباً يشعب كل هم
وملهياً ملهيا عن كل شان *
عروض موفقٌ وخرير ماء
الذ من المثالث والمثاني *
وتغريد الهزار علي ثمار
تراها كالعقيق وكالجمان *
فيا لك منزلا لو لا اشتياقي
اصيحابي بدرب الزعفران *

" Si quando mentio fiat de paradiſi amœni-
" tatibus, heus tu, age! ad vallem *Ma-*
" *waſhán* accede.
" Reperies vallem, quæ omnes moleſtias diſ-
" perget, receſſum, qui ab omni negotio
" te liberabit;

" Cum

" Cum horto ſplendido, cum fontium mur-
" mure, dulciori lyræ & tibiæ notis;
" Ubi aviculæ modulantur inter fructûs,
" quos videbis pyropis & margaritis ſi-
" miles.
" O quàm dulcis eſſet hic receſſus, niſi me
" deſiderio afficerent amiculi abſentes in
" *Darbizafrán!*"

Et poeta Turcicus,

روان هر چشمه‌سي چون آب حيوان
چراغ لاله هر جانب فروزان
نسيم صبح كل جبين ايدوب چاك
صبا نرگس كوزين قلمشدي تماك
اغاج لر رقصه كرمشلر سبك خيز
شكوفه اوستنه اولمش درم ريز

" Unuſquiſque fons aquæ immortalitatis ſi-
milis manavit,
" Tulipæ lampas unumquodque latus illu-
minavit,
" Aura matutina laceravit roſæ ſinum,

" Zephyrus

" Zephyrus narciſſi oculos reddidit madidos,
" Arbores leviter ac celeriter ſaltant,
" Et ſuper flores nummos argenteos (rorem) ſpargunt."

Et alius,

حوالي‌سي سراسر كلستاندر
كلستان جابجا آب رواندر
اوتورمشلر رياحين دست بر دست
كلاهن كج رواتبش لاله مست
سزلمش نركسك چشم سياهي
ادر سزينه مستانه نكاهي

" Hujus loci ambitus uſquequaque roſetum eſt,
" Roſetum, in quo ubique vitæ fontes manant,
" Herbæ odoriferæ ſe invicem manibus amplexantur,
" Tulipæ languidæ curvatas gerunt coronas,
" Narciſſi niger oculus effulget,
" Qui vos intuetur ebriolo aſpectu."

Et *Dhafer Elhaddád*,

وعيشة اهدت لعينك منظرا
جاء السرور به لقلبك وافدا
روض لمخضر العذار وجدول
نقشت عليه يد الشمال مبارداً
والنخل كالغيد الحسان تزينت
ولبسن من اثمارهن قلايدا

" In hoc loco vita erit oculis tuis jucunda,
" Venit ibi ſenſim in pectus tuum lætitia,
" Hortus eſt viridi facie ornatus, & rivulis diſtinctus,
" Super quem gelidus ventus variam picturam induxit,
" Ac palmæ ceu puellæ, teneras habentes cervices, ornantur,
" Et fructuum ſuorum induunt monilia."

Sæpiſſimè etiam turtures gementes deſcribunt; ut *Abi'lola*,

وحما العلاط يضيق فوها
بما في الصدر من صفة الغرام
تداعي

تداعي مصغدا في الجيد حباً
تعال الطوق منها بانغصام

" Columba nigram habens torquem, cujus
" os ita anguſtum eſt, ut deſiderium, quod
" in pectore habet, enuntiare nequeat;
" Provocat ſpiritu altè ducto, collum pul-
" ſans, violentum amorem, uſque eò do-
" nec torques dolore ſubito rumpatur."

& poeta quidam *Bagdadenſis*,

حبيبات اراك الدوح ما انتن
يا ورق الا عدآ كلما نحتن
هذا وانتن ازواجاً فلو كنتن
مثلي فرادي وايم الله لم تحتن

" Turtures ſylvarum arboribus *Erac* conſi-
" tarum, nihil eſt vobis, dum plangitis,
" O columbæ, præter meram ſollicitudi-
" nem:
" Prætereà pares eſtis, quòd ſi fuiſſetis, ſicut
" ego ſum, ſolitariæ, profectò non vive-
" retis?

Et alius,

ولقد القت علي الاراك حمامة
تبدي فنون النوح في الافنان
ساويتها لما تساوينا ضناء
كل ينوح علي غصون البان

" Vidi ſuper arborem *Erac* turturem,
" Qui varias querelas inter ramulos integrabat;
" Æqualis ei dolore fui, & ille mihi;
" Uterque noſtri de myrobalani ramis plorabat."

Et *Al Serage Al Warák* dulciſſimè,

وورقاء ارقني نوحها
لها مثل ما لي فواد صريع
تنوح واكتم سري ود—
—معي لسري لديها بديع
كاننا تقاسمنا للهوي
فمنها النواح ومني الدموع

" Turtur,

" Turtur, cujus querelæ me insomnem reddunt,
" Habet pectus, sicut ego habeo, dolore affectum;
" Queritur; at arcanum meum celo, sed
" Lacrymæ ob arcanum recentes fluunt;
" Velut si amorem divideremus,
" Et illi esset planctus, mihi verò lacrymæ."

Et alter,

حمام الاراك الا فاخبرينا
لمن تندبين ومن تعولينا
فقد شقّت بالنوح منا القلوب
وابكيت بالندب منا العيونا
تعالي نقم ماءثما للهموم
ونعول اخواننا الظاعنينا
ونسعدكن وتسعدننا
فان الحزين يواسي الحزينا

" Turtures *Eraci* sylvæ, amabo, nobis dicite
" Quem defleatis, & ob quem ploretis?
" Sanè nos quoque corda dolore scindimus,

" Et oculi noſtri ob mœſtitiam lacrymas fundunt.
" Deus iniquitatem curis puniit,
" Et ploramus ob amicorum diſceſſum.
" Vobis autem fauſta precamur, vos item nobis fauſta precari decet,
" Unuſquiſque enim mœſtus mœſtum ſolatur."

Sed maximam poeſi Aſiaticæ, ac præſertim amatoriæ, afferunt humanæ pulchritudinis, (quâ nihil eſt à naturâ formatum pulchrius) deſcriptiones. Abunde nobis ex *Hafezi* carminibus exemplorum ſuppetit; ſed unam tantùm hoc loco apponam, de formoſæ adoleſcentulæ genâ, Oden omnibus numeris abſolutam.

بیا که مي شنوم بوي جان از آن عارض
که یافتم دل خودرا نشان از آن عارض

" Veni; ſentio enim ex illâ genâ odoris halitum, (*vel* ſpem animæ)
" Inveni etiam notam cordi meo impreſſam ab illâ genâ.

معاني

معاني كه زحوران بشرح ميكويند
زحسن ولطف پرسي بيان از آن عارض

" Significationem, quæ nymphis cœleſtibus ab interpretibus tribuitur,
" A dulci pulchritudine illius genæ percontator."

كرفته نافهٔ چين بوي مشك از آن كيسو
كلاب يافته بوي چنان از آن عارض

" Capit veſica hinnuli Sinenſis moſchi odorem ab illis crinibus,
" Aqua roſacea talem odorem ab illâ genâ recipit."

بكل بماند فرو سرو ناز از آن قامت
خجل شدست كل كلستان از آن عارض

" In terram demittitur cupreſſus laſciva ob illam ſtaturam,
" Pudore affecta ſedet roſa horti ob illam genam.

بشرم رفت كل ياسمين از آن اندام
بخون نشست دل ارغوان از آن عارض

" Verecundans abit flos jaſmini ob illud corpus,
" Sanguinem ſtillat cor floris purpurei (Argovan) ob illam genam."

زمهر روي تو خورشيد كشت غرق عرق
قرار كرد مه آسمان از آن عارض

" Ob ſplendorem vultûs tui ſol verecundiæ rore immergitur,
" Stat immota ob illam genam in cœlo luna."

زنظم دلكش حافظ چكيد آب حيات
چنانچه خوي شده خون چكان از آن عارض

" A dulcibus Hafezi numeris ſtillat immortalitatis aqua,
" Quemadmodum ob illam genam ſanguinem ſtillant ejus præcordia."

Caput libri *Hamaſa*, quod باب الصفات vocatur, tres continet deſcriptiones; primam, *camelorum*; quæ tamen ex epithetis propè conſtat; alteram, *ſerpentis*; tertiam, *nubium*

nubium atque imbris; quarum ultimam, utpote quæ ſit pernobilis, haud erit fortaſſe ineptum hîc ſubjicere.

قال مليحه الجرمّي

ارقت وطال الليل للبارق الومض
حبيّا سري مجتاب ارض الي ارض *
نشاوي من الادلاج كدري مزنه
يقضي بجدب الارض ما لم تكد يقضي *
تحنّ باجواز الفلا قطراته
كما حنّ نيب بعضهن الي بعض *
كان الشباريخ العلي من صبيره
شباريخ من لبنان بالطول والعرض *
تباري الرياح الحضرميات مزنه
بمنهمر الارواق ذي قزع مرفض *
يغادر محض الماء ذو هو محضة
علي اثره ان كان للماء من محض *
يروي العروق الهامدات من البلي
من العرفج النجدي ذو باد والحمض *
وبات

وبات الحبي الجون ينهض مقدماً
كنهض المداني قيده الموعث النقض *

Dixit *Melîha Al Jarammi:*

" Inſomnis fui, cùm protracta eſſet nox, ob nubem fulgurantem, ſplendidam; quæ tranſversè profecta eſt de regione in regionem nigricans;

Ob iter nocturnum ebria, obſcura nubes, quæ terræ ſterili id attulit (ubertatem ſcilicet) quod aliàs non eſſet conſecuta:

Murmurabant nubium ſeries, dum per deſertum tranſibant, ut murmurant invicem cameli;

Velut ſi pars altior albæ nubeculæ vertex eſſet Libani, (cui) & longitudine & latitudine (ſimilis erat;)

Hæc nubila, venti ex *Hadramut* venientes diſperſerunt, cùm pluviam tenuem, ſtillantem effuderint;

Reliquerunt poſt ſe aquam, quæ ita pura fuit, ut ex lacte mero formata videretur,

Irrigabant

Irrigabant radices, arefactas ſiccitate temporis, ſpinoſæ uniuſcujuſque & ſalſæ plantæ, quæ propè evanuerat;

Sic nubes atra progredi perſeveravit, ut (camelus) ſub onere curvatus, labore confectus, in loco arenoſo difficilè incedit."

PARS

PARS QUINTA:

CAPUT XIX.

De variis Arabum, Perſarum, ac Turcarum Poetis.

ID quod de poetis, qui Λυρικοὶ à Græcis vocantur, dixit [a] Cicero, veriùs in Aſiaticos transferri poteſt: "Si mihi vitæ ſpa-"tium duplicetur in iis tantummodò per-"currendis, non eſſe ſuffecturum." Hoc veriſſimum eſſe ſentiet is, qui viderit apud *Herbelotum* propè triginta auctorum nomina, qui de poetarum Arabicorum vitis & carminibus ſcripſerunt; inter quos recenſentur princeps illuſtris *Ebn Al Motezz Al Abaſſi*, & *Almanſur*, rex Hamæ, cujus opus decem volumina complecti dicitur; & ſcriptor il-

[a] Frag. apud Senecam in Epiſt.

luſtris

luſtris *Omadeddin Al Iſfahani*, qui hiſtoriam Saladini elatiſſimo dicendi genere compoſuit, librumque abſolutiſſimum de poetis Arabicis contexuit, *Kherida* خريدة ſeu *margarita*, inſcriptum. His addi poſſunt *Ebn Khacán*, qui copiosè de Arabum poetis ſcripſit, dicendi genere uſus politiſſimo, & cujus opus vocatur,

قلايد العقيان في محاسن الاعيان

Monilia aurea de excellentium poetarum ſuavitatibus: & *Thaalebi*, cujus liber يتيمة *Yatima* quidquid venuſti, quidquid elegantis, quidquid politi, quidquid etiam elati habeat poeſis Arabica, complectitur: volumina continet quatuor, capita autem quadraginta; in quibus copioſiſſimè diſſerit de vitis & operibus poetarum illuſtriorum, qui in Syriâ, Ægypto, Meſopotamiâ, Chaldæâ, Perſide, Arabiâ, Tartariâ, & regionibus Tranſoxanis floruerunt. Pulchrè hunc librum laudabat poeta inprimis elegans Ebn Kelâkes,

ابيات اشعار اليتيمة
ابكار افكار قديمة *
ماتوا

ماتوا فعيشت بعدهم
فلذلك سميت اليتيمة *

" Verſûs horum carminum in Yatimâ
" Virgines erant, cogitationes antiquæ:
" Mortui ſunt poetæ, & vivunt poſt eos carmina,
" Et ob hanc rem vocatur liber *Yatima*."

Etenim voce يتيمة cùm *pupillus*, tum etiam *unio* ſignificatur.

Nec minus jucundum opus eſt حليت الكميت ſeu *vini dulcedo*; auctore *Shehábeddin El Nawágí*. Eſt hic liber Athenæi Δειπνοσοφιςαῖς ſimillimus, ſed meâ quidem ſententiâ jucundior, ornatior, copioſior. Viginti quinque partes complectitur, de vino, de floribus, de amore, de pulchritudine, de amœnitatibus Ægyptiis: quæ omnia variis ac venuſtiſſimis carminibus cùm veterum tum recentiorum Arabum deſcribuntur. Scripſit aliud opus, quod inſcribitur مراتع الغزلان ſive *Prata hinnulorum*, & carmina complectitur amatoria è variis poetis libata. Idemque

que contexuit duo alia volumina, plena carminum venuſtiorum. De Anthologiis *Hudeilitarum*, *Bokhteri*, & *Abi Temam*, utpote notiſſimis, nihil neceſſe eſt hoc loco dicere.

Librum صغوات *Sefwat*, quem cum *Hamaſa* comparat Herbelotus, nec ullibi citatum legi, nec in ullâ bibliothecâ vidi. Multa prætereà de Arabum poetis continet opus permagnum *Hagi Khalfeh* ſeu *Catib Chelebi*, quod كشف الظنون appellatur, & in quo de Aſiaticorum libris omnibus præclarè tractatum eſt; & liber admirabilis نهايات العرب وفنون الادب ſive, *De Arabum eruditione*, cujus auctor fuit *Shehábo'ddin Al Noweiri*. Horum operum alia Pariſiis, alia Leydæ, alia Oxonii, alia in reliquis Europæ bibliothecis ſervantur.

Porrò ſcriptoris politiſſimi *Ebni Khalican* opus hiſtoricum non magis verborum elegantiâ & ubertate commendatur, quàm illuſtriorum poetarum verſibus, quibus conſpergitur. Ac neſcio an hic omnibus vitarum ſcriptoribus ſit anteponendus. Eſt certè copioſior Nepote, elegantior Plutarcho, Laertio jucun-

jucundior: & dignus eſt profectò liber, qui in omnes Europæ linguas converſus prodeat. Atqui Arabicorum poetarum infinitam multitudinem abundè probant duo illa opera, quorum unum ab *Hegiazio*, alterum à *Safadio* eſt compoſitum, & quorum hoc triginta volumina, illud quinquaginta complectitur.

Permulti ſunt de poetis Perſicis libri uberrimi, ſed omnibus præſtare videtur opus دولت شاه *Doulet Shah Samarcandi*, quod ſæpiſſimè citat Herbelotus. Quàm feliciter autem *Turcæ* poeticam coluerint, intelligi poteſt cùm ex *Lutufii* & reliquorum libris, tum ex opere illo ampliſſimo زبدة الاشعار inſcripto, quod novem poetarum *Turcarum* carmina complectitur, atque aliorum DXL continet flores diligentiſſimè & magno cum judicio delibatos.

Inter antiquos Arabum poetas celebriores fuerunt, ذو الرمة *Dhu'l Remma*, نابغة *Nabega*, مهلهل *Mohalhal*, متلمس *Motalammes*, الفرزدق *Ferazdak*, aliique, & in primis auctores ſeptem Idylliorum, quæ Moallakat

allakat vocitantur: ac de his quidem aliàs dictum est; illorum autem carminibus, quæ mihi videre contigit, vix quidquam fingi potest delicatius, venustius, exquisitius? Inter recentiores inprimis elegans est *Abu'l Cassem*, cujus liber vocatur شذور الذهب *Auri particulæ*; neque immeritò: nihil enim eo aut jucundius esse potest, aut politius. Descriptionibus abundat lepidis & venustis, & dignus est sanè de quo dicatur, id quod de fluvio *Teleboa* scripsit Xenophon,

Μέγας μὲν ἦν, καλὸς δέ.

Quàm eleganter hortum describit:

فمن روضة غناء زخرف وشيها
ومن جدول تسعي بها سعي اسود
ومن اقحوان كالثغور مؤثر
ومن زهر مثل عبقري وعسجد

" Hortus autem fuit variis ornamentis distinctus,
" In quo tanquam serpentes currebant rivi,

" Et flores parthenii ſicut nitidi puellarum dentes,
" Aliique flores ſplendebant tanquam pictæ veſtes & aurum."

& imbrem :

اذا افتر من جون الغمايم بارقه
بكي الودق من خبت الاناعم وادقه
بدمع كان الريح يثر لؤلؤا
علي خدّ روض سندسي حدايقه

" Cùm renidet ex nigris nubibus (nubes) fulgurans,
" Flet imber, à campo beneficentiæ continuò ſtillans
" Lacrymas, velut ſi ventus margaritas ſpargeret
" Super genam hortuli pictâ chlamyde veſtiti."

Non minorem habet venuſtatem, & vim majorem, ابن الغارض *Ibno'l Faredh*, elegans ac floridus poeta, & cùm antiquioribus conferendus. Miram habet plerumque in carminum

minum initiis gratiam ac pulchritudinem:

ارج النسيم سري من الزورآء
سحرا فاحيا ميت الاحيآء
اهدي لنا ارواح نجد عرفه
فالجؤ منه معنبر الارجآء

" Odor Zephyri ex Alzaura provenit,
" Manè, in vitam autem mortuos revocat:
" Profert nobis auras; halitus ejus diffunditur,
" Et aër ab eo ambari odorem recipit."

Sed hujus poetæ, quem cum Ovidio conferre solemus, elegiam in tertio capite citavimus.

Si quis aliorum poetarum Arabum nomina videre cupiat, legat *Herbeloti*, imperfectum quidem, sed jucundissimum atque eruditissimum opus. De Persis tamen pauca dissëram: nam Turcicorum carminum duos tantummodò vidi libros. Alterum, opus perparvum variorum poetarum *Odas* amatorias continens: alterum, codicem bellissimè exara-

tum, & *Meſihii* carmina complexum. Centum & ſeptuaginta octo Odis conſtat, iiſque politiſſimis.

Perſicorum itaque poetarum poſt *Ferduſium*, *Hafezum*, & *Sadium* celeberrimus eſt *Gelaleddin Balkhi*, cujus perlongum opus, مثنوي *Meſnavi* nominatum, mirificâ ornatur doctrinæ copiâ ac varietate; verbis illuminatur elegantiſſimis; hiſtoriis porrò abundat lepidis, ſuavibus, venuſtis. Quàm vivida hæc eſt Amoris laudatio, & ob amicæ diſceſſum querela!

شاد باش اي عشق خوش سوداي ما
اي طبيب جمله علتهاي ما
اي دواي نخوت وناموس ما
اي تو افلاطون وجالينوس ما
چشم خاك از عشق بر افلاك شد
كوه در رقص آمد وچالاك شد
با لب دمساز خود كر جفتمي
همچو ني من گفتيها گفتمي

هر

هر که او از همزباني شد جدا
بي زبان شد گرچه دارد صد نوا
چونکه گل رفت وگلستان درگذشت
نشنوي زان پس زبلبل سرگذشت
من چه گونه هوش دارم پيش وپس
چون نباشد نور يارم پيش وپس
گر نباشد عاشق را پرواي او
او چو مرغي ماند بي پرواي او

" Salve, Amor; tu, qui nos ſuaviter incendis,
" O tu, qui omnes noſtros morbos ſanas;
" O remedium, auxilium, & præſidium noſtrum,
" O tu Plato noſter es, tu Galenus.
" Oculus terreſtris propter amorem in cœlo eſt,
" (Ob amorem) colles ſaltantes veniunt, & celeriter incedunt.
" Labio amicæ meæ ſi adhærere poſſem,
" Inſtar argutæ arundinis voces ederem.
" Quicunque à ſodali ſuo decedit,
" Is elinguis eſt, licèt centum habeat voces.

" Cùm abiit roſa, & defloruit roſetum,
" Non ampliùs luſciniæ narrationem audis;
" Equidem pariter quomodo prudentiam uſquequaque habeam,
" Dum lux amicæ uſquequaque non effulget.
" Quòd ſi amatori non ſit videndi amicam poteſtas,
" Avi ſimilis eſt, quæ libertate caret."

Nec verò his ſolis inter poetas locus eſt: ſua enim laus tribuitur aliis innumeris, qui in variis generibus floruerunt. Celebriores ſunt انورى *Anvari*, فلكي *Feleki*, رشيدي *Reſhidi*, رودكي *Rudeki*, كرماني *Kermani*, كاتبي *Catebi*, & خاقاني *Khakani*, qui *Abi'lolæ* fuit, ſi Herbeloto fides, diſcipulus, & magnificam præceptoris ſui poeſin eſt feliciter imitatus. Recentiorum tamen poetarum, quos tulit Perſis, elegantiſſimus meritò habetur *Jami*, cujus opera ſæpenumerò, cùm in *Linguæ Perſicæ Commentariolo*, & in *Grammaticâ*, tum etiam in *Hiſtoriis* noſtris, laudavimus.

Sed

Sed de poetis hactenus: fusiùs de iis & copiosiùs disserere, ab instituto esset alienum; magna enim sylva est, & integrum volumen requirit: & profectò inprimis desideratur liber *De poetarum Asiaticorum Vitis*; cujusmodi opus cùm utilissimum, tum etiam ob novitatem jucundissimum fore puto. Et laudandum foret propositum, tot eximios viros ac miris ingeniis præditos in novam lucem, & quasi vitæ integrationem revocare. Plurimum sanè his literis obest librorum excusorum paucitas: egregium esset itaque ac rege aliquo dignum opus, libros Asiaticorum elegantiores in lucem proferre, sed sine interpretatione; ita enim propè duplicaretur & sumptus & labor. Illi autem qui otio fruerentur erudito, utcunque à bibliothecis remoti, possent eos, gradatim ac pedetentim, accuratè interpretari, emendare sagaciter, & doctè illustrare. Ita fieret ut Arabum ac Persarum poemata in manibus & in ore haberemus, nec minùs esset usitatum

tum Ferdusii, Amralkeisi & Abi'lolæ versûs in quotidianis sermonibus recitare, quàm nunc Homeri, Anacreontis, aut Pindari.

PARS

PARS SEXTA:

De Asiaticâ Dictione.

CAPUT XX.

HABENT Asiatici orationis genus, non id quidem omninò numeris astrictum, ut poema, nec tamen ita fluens ac dissolutum, ut sermo vulgaris. Placet libros hoc modo numerosè compositos inter poemata recensere; nam orationem, cujus sententiæ modulatè cadunt, leniter profluunt, similiter desinunt, quæ verbis dulcibus & hilarioribus, iisque jucundè tralatis ornatur, in quâ denique paria adjunguntur paribus, & contraria contrariis referuntur, parùm à versu abesse puto: quod video de Platonicâ & Democriteâ locutione sensisse veteres [a]. Atque

[a] Cic. Orator.

in

in hoc loco de *Aſiaticorum* libris modulatis diſſerere, nec erit inutile, nec à propoſito alienum. Notum eſt, apud omnes gentes poeticæ ſtudium fuiſſe ſolutæ orationis curâ antiquius. Apud Græcos orationem princeps contexuiſſe dicitur Pherecydes Syrus: Ciceronis temporibus graviſſima extabat Appii Claudii oratio, quam primus Romanorum in lucem protulit, cùm ſenatum à fœdere cum Pyrrho faciendo diſſuaderet. Primus apud Arabas orationem compoſuit vel Mohammedes, vel, ſi quis fuerit, Mohammedis adjutor. Fuit certè quiſquis Alcoranum contexuit, cùm admirabili præditus ingenio, tum acutiſſimus & dicendi & perſuadendi artifex. Ac nequeo ſatis prudentiam illius admirari, qui orationem potuerit incultæ multitudinis tum auribus tum animis adeò ſcitè accommodare. Nec enim illi in eruditorum hominum conventu erat habenda oratio, ſed cum agreſtibus rem habuit, impolitis, truculentis, ſtellarum imaginumque cultoribus; poeticæ tamen impenſiùs deditis. Itaque ſagax ille morum obſervator, & legiſlator

legiſlator ſubtilis, dicendi genus ſumpſit argutum, venuſtum, floridum, concinnum, numeroſum, incitatum; ſplendidiſſimis colluſtratum verborum luminibus, & cùm ad perſuadendos animos, tum ad commovendos affectûs accommodatiſſimum. Non ille ad ſedatum judiciorum diſcrimen librum ſuum comparabat, ſed ad aurium delectationem, & voluptatem ſenſuum. Ideoque inſtituit ut divini, quemadmodum vocatur, libri lectores canoris quibuſdam vocis flexionibus ſententias æqualiter demenſas & ſimilibus ſonis terminatas modularentur. [b] Velut in illo capite, quod eſt الدهر ſeu Tempus nominatum:

فوقيهم الله شرا ذلك اليوم ولقيهم نضرة
وسرورا
وجزاهم بما صبروا جنة وحريرا
متكيين فيها على الارايك لا يرون فيها
شمسا ولا زمهريرا

[b] فرتل القران ترتيلا Alc.

ويطوف

ويطوف عليهم ولدان مخلدون
اذا رايتهم حسبتهم لؤلؤ منثورا

" Defendit eos Deus à diei iſtius calamitate, præbetque illis ſplendorem ac lætitiam,
" Et remunerat eos ob patientiam hortulo, & veſtibus ſericis :
" In eo horto pulvinaribus incumbunt, nec calorem intenſum nec frigus ſentientes,
" Verſantur autem inter eos pueruli ſemper formoſi, quos cùm aſpexeris, diſperſas eſſe putaveris margaritas."

Sed qui omnes elegantias & venuſtates in unum locum acervatim cumulatas videre cupit, perlegat is caput, quod الرحمن ſeu Miſericors inſcribitur, & inter carmina pulcherrima recenſeri debet. Hunc igitur librum ſcriptores Aſiatici tanquam elegantis locutionis normam ſibi proponunt ; & quanquam eum aut apertè imitari non audent, aut imitationem diſſimulant, id tamen dicendi genus perfectiſſimum putant, quod ſit huic

huic libro ſimillimum; ideoque ſententias ex illo depromptas ſermonibus ſuis frequentiſſimè intexunt. Velut in libro *Fácahato'l-khólafa* [c], in elaboratâ illâ imbris deſcriptione,

واقبلت سوابق السيول
تجري في مضمارها كالخيول
فتراكم من السحاب
على وجه عروس السماء النقاب
وانهمر الغمام المدرار
وصارت الدنيا جنات تجري من فوقها
الانهار

" Accedebant torrentium fluctûs præverten-
tes,
" Currebant tanquam equi in loco paſtûs,
" Et obvolutum eſt nubibus
" Cœlum, ut ſponſæ facies velo,
" Et imbres effuderunt nubes copioſè plu-
entes,
" Et facta eſt terra hortorum ſimilis, in qui-
bus fluunt rivuli."

[c] Cap. I.

Ubi

Ubi iſta locutio جنات تجري من تحتها الانهار *Horti ſub quibus fluunt rivuli*, in Alcorano creberrimè occurrit.

Expoſui, ut puto, cauſam cur numeroſum hoc dicendi genus tam ſtudiosè Aſiatici conſectentur. Nunc de libris eorum elegantioribus diſſeram. Ii ſunt vel rhetorici, vel philoſophici, vel hiſtorici. Primum apud Aſiaticos videtur rhetoricæ ſtudium floruiſſe. Philoſophiam ſeriùs receperunt Arabes, eamque plurimùm à Græcis ductam. Nullam autem vidi hiſtoriam Arabicam aut Perſicam, ſolutâ oratione ſcriptam, quæ eſſet valdè antiqua. Itaque de rhetoribus primùm loquar, de reliquis, deinceps. Amant Arabes compoſitionis ſpeciem, quam مقامة *Mekáma* vocant, & quæ noſtræ declamationi videtur eſſe ſimilis. Hujuſmodi declamationes primus edidit *Hamadáni*, qui eſt ob eloquentiam admirabilem بديع الزمان *Ætatis miraculum*, vocitatus. Hunc imitati ſunt magnus rhetorum grex, inter quos palma facilè deferenda eſt *Haririo*. Nihil hujus ſcriptoris ſermone jucundius excogitari poteſt. Incredi-

bilis in illo rerum eſt varietas & copia, mirificum eloquentiæ flumen; adeò ut non tam meâ commendatione quàm ſuis niti elegantiis poſſit. Declamationes compoſuit quinquaginta, de mutationibus fortunæ. Earum ſex primas in lucem protulit & notis illuſtravit eruditis, literaturæ Arabicæ feliciſſimus indagator, Schultenſius.

Inter opera rhetorica numerari poteſt libellus, qui appellatur كشف الاسرار في حكم الطيور والازهار hoc eſt, *Arcanorum patefactio de avium & florum proprietatibus.* Auctor fuit *Ezzo'ddin*, qui cognomen الواعظ ſive *Oratoris*, adeptus eſt. Argumentum perſimile eſt Couleii libro, quem *Sylvas* nominat; ſed non flores ſolùm atque herbæ, verùm aves etiam, prætereà apis, aranea, bombyx, & Zephyrus etiam, in hoc opuſculo loquentes inducuntur, ac de ſuis virtutibus venuſtiſſimè diſſerentes. Eſt profectò libellus cùm pulcherrimarum imaginum copiâ, tum orationis nitore ac venuſtate abſolutiſſimus.

Ad philoſophos veniamus. Illi modulatum hoc & elaboratum dicendi genus haud multùm

multùm conſectantur, rebus ſcilicet & argumentis quàm ejuſmodi venuſtatibus attentiores: niſi inter libros philoſophicos recenſendæ ſint fabulæ de officiis ac moribus, quibus incredibile eſt quantùm delectentur Aſiatici. Tres ſunt in hoc genere libri politiſſimi; Arabicus, à ſcriptore admirabili Ahmed Ebn Arabſhah compoſitus, vocatur,

فاكهة الخلغاء ومغاكهة الظرفاء
وجليس الغضلا وانيس النبلاء

ſeu, "*Deliciæ regum & lepidorum hominum*
"*facetiæ*; *& conſortium virorum excellen-*
"*tium, & argutorum ſocietas.*"

Plenum eſt profectò hoc opus elegantiarum, plenum venuſtatis; ſententiis cumulatum graviſſimis, verbis dulciſſimis illuminatum; poetis, oratoribus, philoſophis utile ſimul, & jucundum; fabulis perbellis, hiſtoriis inſignibus diſtinctum; ornatum jocis, leporibus, facetiis, & dignum ſanè de quo dicat poeta

فان تغص علي بحر تهد منه الي
درّ ينير عيون العقل في الشرف

" Quòd ſi in ſcientiæ meæ te immergas
" fluctûs, duceberis exinde ad margari-
" tas, quæ intellectûs oculos nobili ſplen-
" dore illuminabunt."

Partes complectitur decem:

الباب الاول

في ذكر ملك العرب الذي كان لوضع
هذا الكتاب الداعي والسبب

De rege Arabum, qui hujus libri componendi auctor fuit atque inſtigator.

الباب الثاني

في وصايا ملك العجم المتميز علي
ملوك زمانه بالحكم والفضل والكرم

De præceptis regis Perſarum, qui reges ſuæ ætatis ſapientiâ, virtute, & nobilitate ſuperavit.

الباب الثالث

في حكم ملك الاتراك مع ختنه الزاهد
شيخ النساك

De judicio regis Turcarum, cum genero ſuo ſolitario, ſene religioſo.

الباب الرابع

في مباحثة عالم الانسان مع شيطان العفاريت وجاني الجان

Diſputatio viri docti cum angelo malevolo & genio.

الباب الخامس

في نوادر ملك السباع ونديمه امير الثعالب وكبير الضباع

De excellentiis regis leonum cum ſodalibus ejus vulpium principe, & hyænarum duce.

الباب السادس

في نوادر التيس المشرقي والكلب الافرقي

De præclaris dictis hirci Aſiatici, & canis Africani.

الباب السابع

في ذكر القتال بين ابي الابطال وابي دغفل سلطان الافيال

De prælis inter Abi'l Abtâl & Abi Dagfal elephantum regem.

الباب الثامن

في حكم الاسد الزاهد وامثال الجمل الشارد

De ſapientiâ leonis ſolitarii, & proverbiis cameli fugientis.

الباب التاسع

في ذكر ملك الطير العقاب والحجلتين الناجيتين من العقاب

De avium rege aquilâ & duabus perdicibus, quæ à calamitate auxilium petiverunt.

الباب العاشر

في معاملة الاعداء والاصحاب وبه تمّت ابواب الكتاب

De amicis atque inimicis diſtinguendis. Et hæc pars eſt ultima.

Alter fabularum liber is eſt, quem in omnes ferè Aſiæ & Europæ linguas converſum habemus, & cujus in totâ Aſiâ meritò celebratur pulchritudo; fabulas dico philoſophi illius Indici بيدپاي *Bidpai* nominati, quas olim compoſuit, ut Indorum regem دابشليم *Dabſhelim* de officiis ac virtutibus regum erudiret. Hæc, de quâ loquor, interpretatio Perſicè ſcribitur, & انوار سهيلي ſeu *Canopi lumina* appellatur. Tertius liber idem eſt, de quo modò dixi, in ſermonem Turcicum venuſtiſſimè converſus, & همايون نامه ſeu *Liber auguſtus*, dicitur. Uterque ſplendidis verbis, magnificis ſententiis, elatis tranſlationibus ornatur.

Reſtat, ut de hiſtoriis numeroſis, quas inter poemata heroica recenſeo, pauca dicam. Tres præcipuæ ſunt in linguis Aſiaticis ſcriptæ hiſtoriæ; quæ cùm maximè ſint inter ſe diſpares, laus tamen pœnè conſimilis unicuique tribuitur. Arabica quidem inſcribitur عجايب المقدور في نوايب تيمور ſeu *Providentiæ miracula in Timuri fortunis perſpicua*; Turcica, تاج التواريخ ſive *Annalium*

lium corona, & Turcarum hiſtoriam uſque ad regem Selimum complectitur; Perſica verò ظفر نامه ſeu *Liber victoriæ* nominatur, & Timuri vitam ac res geſtas continet.

Auctores ſunt, primæ Ahmed Ebn Arabſhah, ſecundæ Saadeddin, tertiæ Ali Yezdi. Ac de ſecundâ equidem parciùs loquar, utpote qui librum integrum nondum viderim; ſed ut ex umbrarum ratione, quæ ſit turrium atque arborum altitudo dignoſcimus, ita ex Italicâ hujus libri interpretatione facilè eſt intellectu, admirabilem ejus eſſe elegantiam ac nitorem.

Hiſtoriis *Ebn Arabſhah* & *Ali Yezdi* nihil diſſimilius eſſe poteſt: hæc enim Timurum pingit invictum, pium, temperantem, doctum, amabilem; illa impigrum quidem & indefeſſum, ſed improbum, inhumanum, temulentum, vilem, impium; hæc regem æquiſſimum, illa ignobilem & efferum raptorem. Utri credamus? Ambo enim ſcriptores huic regi ætate ſuppares fuerunt. Tutius eſt certè utrique diffidere; & imperatorem illum fingere nec magnis vi-

tiis infectum, nec valdè illuſtribus ornatum virtutibus. Quod ad dicendi genus attinet, utriuſque hiſtorici oratio eſt grandis, culta, canora, magnifica; & incredibili perſperſa varietate ac lepore. Porrò ita æqualiter animum delectant, ut eam hiſtoriam quam recentiùs legas, jucundiorem eſſe putes. Vim tamen ac dignitatem majorem Arabs, lene quiddam habere Perſa videtur ac profluens: hic puro amni, ille copioſo mari ſimilis; hic denique cum Xenophonte, ille cum Thucydide comparandus. Quòd ſi ille nonnullis in locis ſit obſcurior, illa, quantacunque eſt, difficultas venuſtate & eloquentiæ amplitudine abundè compenſatur. Sed de hiſtoriâ hac Arabiçâ, in capite decimoſecundo, copiosè differuimus.

Reliquum eſt, ut de dicendi generibus, quibus utuntur Aſiatici, dicatur. Ea omninò tria ſunt, Elatum, Venuſtum, Tenue. Miſceri quidem poteſt elatio cum venuſtate; & cum tenuitate venuſtas: elatum autem genus cum tenui nullo modo miſcetur. Orationis altitudo & venuſtas vel in conceptu

ſunt

ſunt, vel in dictione. De conceptu alio [d] loco diximus: nunc de compoſitione diſſerendum eſt. Magnam igitur affert orationi altitudinem, verborum ampla & longè deducta comprehenſio; velut hiſtoriæ Timuri magnificum illud exordium,

الحمد لله الذي علي منوال ارادته
وتدبيره تنسج مقاطع الامور ومن ينبوع
قضايه الي لجج قدره تجري تيار الاعاصر
والدهور

" Laus Deo, qui in textorio voluntatis &
" ſapientiæ ſuæ telam humanarum rerum
" texit, & è fonte providentiæ ſuæ in
" poteſtatis ſuæ oceanum fluctûs ætatum
" ac temporum fecit defluere."

Hoc ſenſerunt Græci; & rectè ait Demetrius Phalereus ex ſententiarum longitudine plurimùm oriri Thucydideæ locutionis majeſtatem: cujus rei præclarum profert exemplum,

Ὁ γὰρ Ἀχελῷος ποταμὸς ῥέων ἐκ Πίνδου ὄρεος διὰ Δολοπίας καὶ Ἀγραίων καὶ Ἀμφιλόχων, καὶ διὰ

[d] Cap. X. & XI.

τῦ Ἀκαρνιανικῦ πεδίᾳ ἄνωθεν παρὰ Στράτον πόλιν ἐς θάλασσαν διεξιεὶς παρ' Οἰνιάδας, ᾗ τὴν πόλιν αὐτοῖς περιλιμνάζων, ἄπορον ποιεῖ ὑπὸ τῦ ὕδατος ἐν χειμῶνι στρατεύειν.

Quæ ſi inciſim proferas, perit utique orationis elatio. Ob hanc rem ſcriptores *Turcici* magnam habent in elato dicendi genere dignitatem, quia participiis اولوب & ايدوب frequentiſſimè utuntur, ideoque verborum ambitûs in miram longitudinem deducunt.

Sequitur, ut de venuſtâ ſententiarum ſtructurâ loquar. Ea igitur mihi venuſtior videtur comprehenſio, quæ tria habeat membra, duo breviora, unum longius; quemadmodum,

واتخر اخوه القيل بوجوده
وقدمه علي خواصه وجنوده
وافاض حدايق آماله بزلال احسانه
وجوده

" Rex autem frater ejus inventis ejus delectatus eſt,
" Eumque optimatibus & exercitui præfecit,
" Et hortum ſpei ejus aquâ purâ liberalitatis & beneficentiæ irrigavit."

Hoc genus comprehenſionum rhetores triangulo Ἰσοσκελεῖ deſignant.

Sæpè etiam quinque aut plura inciſa propè æqualia, & eundem habentia in cadendo ſonum, afferunt pulchritudinem; ut

واجروا فيها الانهار
وغرسوا فيها الاشجار
فصارت تاوي اليها الاطيار
ويترنم فيها البلبل والهزار
بانواع التسبيح والاذكار
وغدت من احسن الامصار

" Amnes in eâ (inſulâ) fluere fecerunt,
" Et poſuerunt in eâ arbores,
" In quas volabant aves,
" Et in quibus luſcinia & carduelis cecinerunt,
" Cum variis laudationum & precum modis,
" Evaſit autem locorum pulcherrimus."

In narrationibus pulchra ſunt inciſa minuta, & quaſi gemina; ſic *Ebn Arabſhâh* [e],

[e] In libro Facahato'lkhólafa.

كان

كان في بعض الغياض اسد مرتاض
عظيم الصورة كريم السيرة وافر الحشمة
على الهمة كثير الاسما والالقاب غزير
الخدام والاصحاب

" Fuit in ſylvâ quâdam leo manſuetus,
" magno corpore, vitâ liberali, familiâ
" copioſâ, animo excelſo, multis nomini-
" bus ac titulis inſignitus, numeroſâ ſer-
" vorum ac ſodalium coronâ cinctus."

Et Hariri [f], ut ſolet, dulciſſimè,

وكانت عندي جارية لا يوجد لها في
الجمال مجارية اذا سفرت خجل
النيران وصليت القلوب بالنيران وان
بسمت ازرت بالجمان وبيع المرجان
بالمجان وان رنّت هيجّت البلابل
وجعّت سحر بابل وان نطقت عقلت
لبّ العاقل واستنزلت العصم من
المعاقل

[f] Vide Mekâmah 18, ſeu السنجازية

" Fuit

" Fuit apud me puella, cui nulla erat pul-
" chritudine æqualis; ubi enituit, duo
" ignes (ſol & luna) pudore affecti ſunt,
" & corda hominum ignibus amoris in-
" cendebantur; ubi ſubriſit, margaritas
" contemptas fecit, & gemmulæ vili ve-
" nierunt; ubi modulatè cecinit, luſcinias
" provocavit, & Babylonis faſcinum ve-
" rum eſſe probavit; ubi denique locuta
" eſt, cor ſapientis viri ſurripuit, & ab
" arce præſidium fecit deſcendere."

Et Ali Chelebi in *Humaiun Nâmeh*,

حوالي بصره ده بر جزيره واردي بغايت
خوش هوا اول جزيره ده بر بيشه واردي
پر لطافت وصفاء لطيف چشمه‌سارلري
هر طرفدن روان ونسايم جان بخشي
هر جهتدن وزان الوان ازهارله هر
جانبي ملوّن انواع اشجارله هر كناري
مزين

" Haud procul à *Baſra* fuit inſula auris ſua-
" viſſimis afflata; & in hac inſulâ fuit ſyl-
" va,

" va, pulchritudine atque amœnitatibus
" plena. Dulces fonticuli in omni parte
" fluxerunt, & Zephyri vitam præbentes
" in omni loco modulabantur; coloribus
" florum unumquodque latus pictum eſt;
" & variis arboribus unuſquiſque angulus
" diſtinctus."

Adeò elaborata hæc eſt compoſitio, ut jure quæri poſſit, quid inter eam & poeſin interſit: nam ſi in verſiculos hunc locum diſtinxeris, ſex feceris verſûs, eoſque pulcherrimos.

Similiter etiam Sadi in libro *Guliſtân*,

در عنفوان جواني چنانکه افتد ودانی
با خوش پسري سري داشتم وسري
بحکم انکه خلقي داشت طیب الادا
وخلقي کالبدر اذا بدا

" In primo adoleſcentiæ flore, ut ſæpè eve-
" nire ſolet, quemadmodum ſcis, cum
" dulci puellulâ ſecreta inii conſilia,
" propterea quòd lenem habuit indolem,
" & formam lunæ nitenti ſimilem."

Ac

Ac nequeo hoc loco à me impetrare, quin admirabilem Veris descriptionem ex libro *Ajaibo'lmakdûr* subjiciam,

وكان اذ ذاك قد خرج فصل الشتاء
وفصل الربيع قد تزين واتي وصفحات
الرياض بانامل صباغ القدرة تلونت
وعروس الروض قد اخذت من صواغ
الحكمة زخرفها وازينت والاطيار في
الازهار ما بين ماية بلبل والف هزار
قد تشققت الاسماع واقامت السماع
واستهالت الطباع برخيم صوتها واحيت اثار
رحمة الله الارض بعد موتها

" Tunc autem decesserat hyemis tempestas,
" venit ornatum Ver; hortorum facies di-
" gitis Providentiæ, tanquam à tinctore,
" colorata est, & sponsa hortuli à divinâ
" sapientiâ, tanquam ab aurifabro, orna-
" menta cepit, & pulchrè est vestita.
" Aves inter flores canebant, centum lus-
" ciniæ & cardueles mille auditum la-
" cerabant, & aures hominum attentas
" fecerunt,

" fecerunt, & propenſam reddiderunt na-
" turam voce modulatâ; & veſtigia di-
" vinæ miſericordiæ terram poſt mortem
" ejus in vitam revocârunt."

Locutio اخذت زخرفها وازينت & illa, احي الله الارض بعد موتها ex *Alcorano* depromitur, ex quo (ut ſuprà dixi) plurimas ſuis libris illigant ſententias elegantiarum ſtudioſi ſcriptores.

Inter ornatam *Perſarum* atque *Arabum* dictionem, plurimùm intereſt: hi plerumque breves ſunt, & preſſi; atque adeò (quod mirum videri poteſt) ſervant quandam ſimplicitatem cum ſummâ ſententiarum altitudine & verborum concinnitate conjunctam. Eam adhibent vocalarum collocationem, quam docere videtur natura; adeò ut, qui vocum ſignificationes haud ignorat, facillimè intelligat, quid auctor velit; etenim propè unica linguæ Arabicæ difficultas ex verborum incredibili copiâ oritur; in qua re *Græcæ* eſt perſimilis. *Perſæ* verò (quos *Turcici* ſcriptores imitantur) cùm ornatè & ſplendidè ſcribere

bere inſtituant, longiſſimis utuntur comprehenſionibus; verba elaboratè dimetiuntur, intexunt verſûs; omnes prætereà cumulant flores leporum & elegantiarum colores. Inſigne eſt hujus rei exemplum in libro *Anvâr Soheili*. Voluit dicere auctor Perſicus, " A- " doleſcentem formoſum puella pulcherrima " perditè amabat." Vix credi poteſt, quot verbis ad hanc ſententiam exponendam utatur.

یکي از ایشانرا که کوشهٔ جمالش عروسان
بهشترا جلوهٔ دادي واز تاب عذارش
آفتاب عالمتاب بر آتش غیرت سوختي
چشم مستش به تیر غمزه هدف سینهرا
چون سینهٔ هدف رخنه ساختي ولب
جان بخششش بشکر تنک کام دلرا چون
تنک شکر حلاوت بخشیده

نظم

خرامنده پاي چو سرو بلند
مسلسل دو گیسو چو مشکین نکند

زسیمین

زسیمین زنخ کوي انکیخته
برو طوقي از غبغب آویخته
بران طوق وکوي آن بت مهرجوي
زهر طوق پرده زخرشید کوي

با جواني زیبا روي مشکین موي
سروبالاي ماه‌سیماي شیرین زبان باریک
میان که ترکان خطاي از چین زلفش
چون سنبل در پیچ وتاب بودند ونوش
لبان سرقندي از شوق شکر شور
انکیزش چون دل عاشقان در اضطراب

بیت

روي چکونه روي روي چو افتابي
زلفي چکونه زلفي هر حلقه پیچ وتابي
دلبستکي آمده بود

"Una ex illis puellis, cujus pulchritudinis
"pars extrema paradisi ſponſis ſplendo-
"rem daret, & à cujus genæ nitore ſol
"terrarum orbem illuminans igne invi-
"diæ

" diæ incenderetur, cujus ebrius ocellus
" ſagittâ unius obtutûs ſcopum pectoris,
" tanquam pectus ſcopi, percuteret; cu-
" jus labium vitam præbens, tanquam
" ſaccharum, dulcedinem cordibus daret;

VERSUS.

" Delicatè incedens, tanquam cupreſſus procera,
" Catenatos habens duos cincinnos, tanquam laqueum moſchatum,
" A mento argenteo globum habens extenſum,
" Sub quo torques à collo pendet.
" Super quem torquem & ſphæram templum eſt illud amabile,
" Quod ubique palmam pulchritudinis à ſole rapit.

" Cum adoleſcentulo nitidum habente vultum, crines odoriferos, ſtaturam cu-
" preſſo ſimilem, faciem inſtar lunæ, lin-
" guam dulcem, corpus gracile, à cu-
" jus cincinnulis formoſi Tartariæ pueri

" deflexi erant & illuminati, & à cujus
" dulcedinis amorem excitantis desiderio
" juvenes Samarcandii suavia habentes la-
" bia, tanquam amatorum corda, tumul-
" tuabantur,

VERSICULUS.

" Facies! at qualis facies? facies soli similis:
" Cincinnus! at qualis cincinnus? in uno-
quoque annulo plexus & splendidus.
" Amoris vinculo colligata est."

Hic inter nomen & verbum, octo versiculi inprimis elegantes, & duodecim aut plura incisa intercedunt.

Atqui de *venusto* dicendi genere satis arbitror dictum. Supereſt, ut de *tenui* loquar. Hoc autem genus cum inornatâ mulieris pulchritudine comparari potest, quam, demtis margaritis & pretiosis vestibus, ipsa commendat simplicitas. Etenim,

Submissa placidè blandiloquens oratio [g]

[g] Laberius.

aut

aut nullis aut perpaucis ornatur tranſlationibus, ſed propriis utitur verbis, & ad ſermonem quotidianum propè accedit. Debet autem & lenis eſſe & dilucida, ideoque venuſto generi ſubjungitur. In narrationibus eximiam habet pulchritudinem: cujus rei exemplum ex libro *Zafar Nâmeh* proferam,

از امیر شنیدم که شخصي ازعجم ویکي
از عرب در سفري مصاحب بودند
ودر بیاباني بلا مبتلا کشتند عربرا
قدري آب مانده بود عجمي بیا او
گفت که سیاحت وجوانمردي عرب
مشهورست چه شود اگر بشربتي آب
مرا از هلاک خلاص بخشي عرب
تاملي کرد وگفت یقین میدانم که اگر
این آب بتو میدهم مرا جان شیرین
بتشنگي مي باید سپرد لیکن روا
نمیدارم که این فضیلت عربرا فوت
شود ذکر جمیل بر حیات فاني اختیار
مي کنم وجان فدا کرده آب بتو
میدهم

میدهم تا این احدوثه حسناء عربرا
یادگار ماند وآبرا بعجمي داد واو
بآن شربت آب از مرگ نجات یافته
جان سلامت از ان بیابان برون برد
واین ذکر ستوده بر روي روزگار باقي
ماند

Ex imperatore audivi cùm diceret, "In "itinere quodam Perſam atque Arabem "fuiſſe comites; per locum autem de- "ſertum iter facientes miſeriâ (ob ſi- "tim & calorem) mirum in modum eſſe "afflictos. Cùm adeò Arabi aquæ per- "paullulum reſtaret, dixiſſe illi Perſam, "*Celebris eſt ac pervulgata gentis tuæ li-* "*beralitas & benevolentia; quanta illi* "*fiet acceſſio, ſi aquæ hauſtulum mihi con-* "*cedens, ſodalem tuum ab interitu libera-* "*veris?* Tum, poſt aliquam deliberatio- "nem, Arabem reſpondiſſe, *Certò ſcio, ſi* "*tibi aquam conceſſero, dulcem mihi animam* "*ob ſitim intenſam in auras pervolaturam.* "*Sed tamen indignum eſſe cenſeo, hanc*

"*gentis*

" *gentis meæ excellentiam in nihilum re-*
" *digi. Famam ideò jucundam vitæ fra-*
" *gili anteponens, & animâ meâ redimens*
" *tuam, aquam tibi præbeo; ut hæc hiſto-*
" *ria beneficentiæ Arabum ſit monumentum.*
" Aquam adeò Perſæ dediſſe, qui ejus
" hauſtu à morte liberatus eſt, & ex hac
" ſolitudine incolumis evaſit. Hujus facti
" ſemper vivit & vivet recordatio."

De tribus dicendi generibus hactenus. Singulas eorum virtutes complectitur liber jucundiſſimus شکردان *Shekardan*, cujus exemplar haud invenuſtè exaratum, comiter, ut ſolebat, mihi copiam fecerat Vir Aſiaticarum rerum, dum vixit, inprimis peritus, Alexander Ruſſel, cujus ſingularem in me facilitatem ac benevolentiam mirandum in modum perſpexeram: opus eſt *Ebn Abi Hagelah*, venuſtiſſimi cùm rhetoris tum poetæ, cujus elegantes verſûs in libro *Hiliato'lcomeit* citatos vidi. Varia eſt in eo libro ac multiplex eruditio. Permulta habet lepida, faceta, elegantia; multa tamen (non eſt enim

negandum) ridicula, multa ſubinſulſa, multa ineptè religioſa, & fabellis anilibus referta. Sed hæc abundè compenſat dicendi genus ad varia argumenta ſcienter accommodatum, nunc facile & æquabile, nunc elatum ac vehemens, nunc pictum, venuſtum, floridum. Denique non minùs utilis eſt hic liber ob hiſtorias & antiquitates Ægyptias, quibus abundat; quàm jucundus, ob elegantiſſimas, quas citat, florum, amœnitatum, aliarumque rerum deſcriptiones ex variis poetis delibatas. Ac non ſum neſcius eſſe aliquos, quibus Aſiaticæ dictionis quæſitæ illæ venuſtates potiùs ineptiæ videntur pueriles, quàm veræ elegantiæ. Sed cum Arabes ac Perſas reprehendant, [h] Platonem, [i] Iſocratem,

[h] Plato Συμπ. in Agathonis Oratione.

Οὗτος δὲ (Ἔρως) ἡμᾶς ἀλλοτριότητος μὲν κενοῖ, οἰκειότητος δὲ πληροῖ. τὰς τοιάσδε ξύνοδους μετ' ἀλλήλων πασας τιθεὶς συνοικίαι, ἐν ἑορταῖς, ἐν χοροῖς, ἐν θυσίαις, γιγνόμενος πημῶν, πραότητα μὲν πορίζων, ἀγριότητα δ' ἐξορίζων. φιλοδωρος εὐμενείας, ἄδωρος δυσμενείας. ἵλεως, ἄγαθος, θεατὸς σοφοῖς, ἀγαστὸς θεοῖς. ζηλωτὸς ἀμοίροις, κτητὸς εὐμοίροις. τρυφῆς, ἁβροτητος, χλιδῆς, χαρίτων, ἱμέρου, πόθου πατήρ. ἐπιμελὴς ἀγαθῶν, ἀμελὴς κακῶν, ἐν πόνῳ, ἐν φόβῳ, ἐν λόγῳ κυβερνήτης, ἐπιβάτης, παραστάτης τε καὶ σωτὴρ ἄριστος.

[i] Isocr. Ἐγκωμ. Ἑλένης.

tem, [k] Ariſtotelem, atque etiam [l] Demoſthenem, ſe reprehendere non vident; ut nihil

Idem in Phædro:

Νὴ τὴν Ἥραν καλὴ γε ἡ καταγωγή. Ἥ τε γὰρ πλάτανος μάλα ἀμφιλαφής τε καὶ ὑψηλὴ, τῆ τε ἄγνε τὸ ὕψος καὶ τὸ σύσκιον πάγκαλον, καὶ ὡς ἀκμὴν ἔχει τῆς ἄνθης, ὡς ἂν εὐωδέστατον παρέχει τὸν τόπον. ἥγε αὖ πηγὴ χαριεστάτη ὑπὸ τῆς πλατάνε ῥεῖ μάλα ψυχρῦ ὕδατος, ὥσγε τῷ ποδὶ τεκμήρασθαι. νυμφῶν τε τίνων καὶ Ἀχελώε ἱερὸν ἀπὸ τῶν κηρῶν τε καὶ ἀγαλμάτων ἔοικεν εἶναι. Εἰ δ' αὖ βέλει τὸ εὔπνεν τῦ τόπε, ὡς ἀγαπητόν τε καὶ σφόδρα ἡδύ. θερινόν τε καὶ λιγυρὸν ὑπηχεῖ τῷ τῶν τεττίγων χορῷ· πάντων δὲ κομψότατον τὸ τῆς πόας ὅτι ἐν ἠρέμα προσάντες ἱκανὴ πέφυκε κατακλίναντι τὴν κεφαλὴν πάλαλα ἔχειν.

[i] Iſocrates in Ἀρειοπαγιτικῷ.

Ἐοίκατε γὰρ ὥτω διακειμένοις ἀνθρώποις, οἵτινες ἁπάσας μὲν τὰς πόλεις τὰς ἐπὶ Θράκης ἀπολωλεκότες, πλείω δ' ἢ χίλια τάλαντα μάτην εἰς τὸς ξένος ἀπανηλωκότες, πρὸς δὲ τὸς Ἕλληνας διαβεβλημένοι, καὶ τῷ βαρβάρῳ πολέμιοι γεγονότες.

Idem in alio loco,

Ἀπήλλαξε τὸς μὲν πένητας τῶν ἀποριῶν ταῖς εὐεργεσίαις καὶ ταῖς παρὰ τῶν ἐχόντων ὠφελείαις. τὸς δὲ νεωτέρος τῶν ἀκολασιῶν τοῖς ἐπιτηδεύμασι, καὶ ταῖς αὐτῶν ἐπιμελείαις. τὸς δὲ πολιτευομένος τῶν πλευνεξιῶν ταῖς τιμωρίαις, καὶ τῷ μὴ λανθάνειν τὸς ἀδικοῦντας. τὸς δὲ πρεσβυτέρος τῶν ῥαθυμιῶν ταῖς τιμαῖς ταῖς πολιτικαῖς, καὶ ταῖς παρὰ τῶν νεωτέρων θεραπείαις.

Idemque (ſi modò iſtius ſermonis auctor fuerit) in libello pulcherrimo ad Demonicum,

Ὅσοι μὲν ὖν πρὸς τὸς ἑαυτῶν φίλος τὸς προτρεπτικὸς λόγος συγγράφεσι, καλὸν μὲν ἔργον ἐπιχειρῦσι, ἐ μὴν πε γε τὸ πράτιστον

nihil dicam de Maximo Tyrio, de Alciphrone, de Philoſtratis, de Xenophonte Epheſiaco, & reliquis, qui σοφισταὶ nominantur; quorum locutio ad aurium voluptatem comparata plerumque numerosè & ſuaviter cadit. Nam de Marco Tullio non loquor,

τῆς φιλοσοφίας διατρίβουσιν. ὅσοι δὲ τοῖς νεωτέροις εἰσηγοῦνται μὴ δι' ὧν τὴν δεινότητα τὴν ἐν τοῖς λόγοις ἀσκήσουσιν, ἀλλ' ὅπως τὰ τῶν τρόπων ἤθη σπουδαῖα παρασκευάσουσι ῥᾴδιον· τοσούτῳ μᾶλλον ἐκείνων τοὺς ἀκούοντας ὠφελήσουσιν, ὅσον οἱ μὲν ἐπὶ λόγον μόνον παρακαλοῦσιν, οἱ δὲ καὶ τὸν τρόπον αὐτῶν ἐπανορθοῦσι. διόπερ ἡμεῖς, ἃ παρακλήσιν εὑρόντες, ἀλλὰ παραίνεσιν γράψαντες, μέλλομεν σοὶ συμβουλεύειν ὧν χρὴ τοὺς νεωτέρους ἐπέχεσθαι, καὶ τίνων ἔργων ἀπέχεσθαι καὶ ποίοις τισὶν ἀνδράσι ὁμιλεῖν, καὶ πῶς τὸν ἑαυτῶν βίον οἰκονομεῖν. ὅσοι γὰρ τὸ βιὰ ταύτην τὴν ὁδὸν ἐπορεύθησαν, ἔτι μόνοι τῆς ἀρετῆς ἐφικέσθαι γνησίως ἠθέλησαν.

Ibidem.

Τὰς κακὰς εὖ ποιῶν ὅμοια πείσῃ τοῖς τὰς ἀλλοτρίας κύνας σιτίζουσιν. Ἐκεῖναί τε γὰρ τοὺς διδόντας ὥσπερ τοὺς τυχόντας ὀλακτοῦσιν. οὕτε κακοὶ τοὺς ὠφελοῦντας ὥσπερ τοὺς βλάπτοντας ἀδικοῦσιν.

k Ariſtotelem.

Ἐκ μὲν Ἀθηνῶν ἐγὼ εἰς Σταγείρα ἦλθον διὰ τὸν βασιλέα τὸν μέγαν. ἐκ δὲ Σταγείρων εἰς Ἀθήνας διὰ τὸν χειμῶνα τὸν μέγαν.

l Demoſthenes.

Τῇ τε πόλει βοηθεῖν οἴεται δεῖν, καὶ δίκην ὑπὲρ αὐτῆ λαβεῖν, τοῦτο κἀγὼ πειράσομαι ποιεῖν. Hæc tamen, potiùs temerè quàm conſultò, numerosè cadere opinor; multùm enim abhorret ab his venuſtatibus vibrans illa Demoſthenis & elata locutio.

qui præcepta numerosæ orationis dat passim, exemplum verò in Milonianâ: " Est igitur " hæc, judices, non scripta, sed nata lex; " quam non didicimus, accepimus, legi- " mus, verùm ex naturâ ipsâ arripuimus, " hausimus, expressimus; ad quam non " docti, sed facti; non instituti, sed im- " buti sumus."

Hæc habui, de poesi Asiaticâ quæ dicerem. Aperui rivos, meâ quidem sententiâ, satis amplos, & fontem patefeci diutissimè obstructum. Poterit hoc opusculum (quod sentio quantum abiit à perfectione) harum literarum rudes ad eas condiscendas excitare, hospites verò in iis ac modicè tantum instructos impellere atque incendere; quod si quem meo hortatu ad hoc argumentum uberiùs ac limatiùs tractandum accessisse intellexero, satis magnum laboris mei fructum videbor percepisse.

COMMENTARIORUM FINIS.

APPENDIX.

VALEDICTORY

PERSARUM REGIS ANTIQUISSIMI

TESTAMENTUM MORALE,

SEU

DE REGUM OFFICIIS.

ARGUMENTUM.

REX Indiæ, Dabſhelim *vocatus, ſomnio quodam admoneri fingitur, ut ortum verſus iter faciat, theſaurum inventurus. experrectus conſcendit equum; proficiſcitur: occurrit ſenex, qui theſaurum ait ſub ſpeluncâ quâdam eſſe defoſſum; fodiunt ſervi; argentum, aurum, gemmas eruunt: prætereà inveniunt arcam, eamque circumdatam gemmis. Illam rex reſerari jubet, ac membranam incluſam videt, pereleganter literis ignotis exaratam. Accerſitur interpres: perlegit tacitè, mox, "Theſaurum, ait, inveniſti auro "& margaritis pretioſiorem," tum juſſu regis, legit quæ ſequuntur.*

PERSARUM REGIS ANTIQUISSIMI

TESTAMENTUM MORALE,

SEU

DE REGUM OFFICIIS.

TESTAMENTUM MORALE,

SEU

DE REGUM OFFICIIS.

EGO, *Huſhenk*, omnium gentium moderator ac dominus, lautam hanc nummorum copiam, gemmaſque innumerabiles, ad uſum regis Indiæ perilluſtris, & imperatoris eximii, *Dabſhelim*, hoc in loco depoſui: quippe quòd præſagitione quâdam divinâ theſaurum hunc occultum ab illo inventum iri ſciam. Prætereà cum auro & gemmis hoc teſtamentum idcircò collocavi, ut cùm hos theſauros intueatur, quos erit ſine ſollicitudine adeptus, expergiſcatur, & compertum habeat, non eſſe ſapientis animi, gemmarum fulgoribus capi ac deliniri, ſed hujus vitæ blanditias atque amœnitates impenſiùs amare, ſummæ eſſe ſtultitiæ: præſertim cùm opes ac poſſeſſiones

copioſiſſimæ ſimiles ſint mutuatæ ſupellectili, quæ diverſorum hominum identidem attrita manibus, & deterior facta, tandem corrumpitur; imò, improbæ pellicis gerant ſimilitudinem, quæ ſingulis noctibus varia perambulat cubicula, & varios amplexûs ſuſtinet: quemadmodùm ait poeta, *Quis hujus vitæ incertos honores appetit? cui unquam fidem ſervavit fortuna, ut nobis ſervet? nucleus fidei in hac nuce non eſt, ex hoc terræ cumulo fidei odor non afflatur.* Verùm enimverò hic præceptorum libellus quaſi fundamentum eſſe debet, quo nitatur omnis dominatûs atque imperii ædificium; & tanquam norma, ad quam omnia regni dirigantur conſilia. Quòd ſi rex ille ſapientiſſimus hac admonitionum formulâ, tanquam præceptrice & moderatrice conſiliorum omnium ac factorum, utatur, uſque ad totius naturæ diſſolutionem, & finem temporum, augebitur illius & cumulabitur infinita dignitas.

Hæc Huſbenki præcepta, tanquam donum, teneas,

Sic perſuadere tibi potes imperium tuum æternum fore.

Feliciſſimus regum is eſt, cujus fama ob juſtitiam perpetuò maneat, & cujus exemplum poſteri ſibi imitandum certatim proponant: & unuſquiſque rex, qui ad hujus libelli (qui præcepta quatuordecim complectitur) regulam, totius vitæ ſuæ curſum non dirigit, nimirùm illius proſperitatis ædificium adverſo fortunæ flatu labefactatum decidet; adeòque ex ſummâ amplitudinis ac poteſtatis faſtigio gradatim ac pedetentim deſcendet, & ſecunda fortuna, tanquam verecunda ſponſa, vultum ab illo avertet.

I.

Primum itaque præceptum hoc eſt. Ubi cùm aliquo primario civitatis viro familiariter ac liberè vivit, variis calumniis ac falſis criminationibus, quas in illum fingent obtrectatores, minimè credat. Neque enim abeſſe poteſt, quin ſodalium invidiam atque offenſionem excitet is, qui regis neceſſitudine fruatur: nam ſimulac felicitate ſtabili eum frui aſpiciunt, non deerunt ii, qui florenti ejus fortunæ invidentes, regiæ be-

nignitatis præſidium & propugnacula dolis atque inſidiis perfringere ac labefactare conabuntur. Illum igitur nihil ſuſpicantem mordere & clam accuſare incipient, ut regis voluntatem ab illo abalienare poſſint; imò, cauſas inferendi crimen fingere, & gemmas benefactorum filo malevolentiæ contexere uſque adeò perſeverabunt, donec ad propoſitum ſibi finem iniquitatis pervenerint: ut poeta ait, *Cave uniuſcujuſque vocem exaudias, meam verò audi; nam malevolorum voces in unaquaque portâ ſunt.*

II.

Calumniatores atque invidos procul à ſe amoveat. Propterea quod nihil illis ſit moleſtius, nihil odioſius, nihil denique nocentius. Si quem igitur hac notâ inſignitum videat, illicò feritatem illius, tanquam incendium aliquod, reſtinguat neceſſe eſt [a]: & vitam nequiſſimi hominis tanquam ligna

[a] Hæ ſententiæ in ſermonibus Turcico ac Perſico ſunt belliſſimæ, ſed Latinè ad verbum reddi neutiquam poſſunt. Idem de permultis hujus libelli locis dicendum eſt.

aut

ut ſarmenta comburat; ne ſpiritus tam efferus præſtringuat hominum oculos, & orbem terrarum deformet! *Ignis*, inquit poeta, *cujus ardore homines urantur, niſi continuò reſtinguatur, refrigerari nequit.*

III.

Optimates ac primarios regni viros arctiſſimo familiaritatis vinculo conjungere ſtudeat, ut, ſummâ officiorum viciſſitudine & conſenſione voluntatum, nodos negotiorum difficiles expediant, & ad civitatem conſervandam conſpirent: *Enimverò amicitiâ & concordiâ totus terrarum orbis vinci poteſt; victoria & concordia quaſi geminæ ſunt ſorores.*

IV.

Doloſis veteratorum blanditiis ne ſe decipi ſinat; neu inimicorum adulationi fidem habeat; ſed quo leniores ac manſuetiores eſſe ſimulant, eò diligentiùs conſideret, ne quid occultè moliantur: nam inimicos verè beneficos reddi non magis eſt verisimile,

quàm gryphas in Caucaſo naſci, aut argentum poſſe in aurum commutari. Homo autem naturâ maleficus & inhumanus nullo pacto benevolus poteſt fieri, neque ab illo vera benignitas unquam proficiſcitur: *Cave ſis ab inimico vultum habente aridum, utpote qui, ligno ſicco ſimilis, celerrimè inflammetur; res enim ſerias & graves non agit; ſub ſpecie comitatis plagas tendit nefarias.*

V.

Ubi magno labore magniſque periculis aliquid eſt commodi adeptus, ne id è manibus elabi ſinat, ſtudioſè cavendum eſt. Etenim ſi ita remiſſè & oſcitanter agit, ut felicitatem, quam aſſecutus ſit, fluere atque avolare patiatur, eam ſemel elapſam recuperare nullo modo poterit, & nihil adeò ei reſtabit, præter inane deſiderium ac luctum inutilem: ſicut poeta monet,

Sagitta ex arcu ſemel emiſſa nunquam revertitur,
Etiamſi ob dolorem manum mordicus teneas.

VI.

VI.

Vitanda eſt in rebus gerendis nimia celeritas ac feſtinatio. Cautè itaque ac pedetentim ad eas accedat. Haud enim ſcio pluresne ſint à deliberatione & patientiâ utilitates, an à properationis temeritate deductæ miſeriæ. *Negotium ne geras nimium feſtinanter: à viâ conſultationis fræna ne avertas: quod nondum egeris, id factu erit facile, ubi ſemel feceris, queſtus quid proderit?*

VII.

Prudentiæ fræna nunquam è manibus elabi ſinat. Verùm ubi conſociati hoſtes illius meditantur exitium, ſi quid ſive occultum, ſive apertum ex hac foveâ perfugium videat, illud confeſtim rapiat neceſſe eſt. Præterea illorum malitioſas voluntates prudenti conſilio & ſimulatione, tanquam ſagittâ aliquâ, reſcindat atque irritas faciat, nam, ut dicitur, *Bellum per dolos ac fallacias ferè geritur.* Et aiunt ſapientes viri, *ut ferrum alio ferro extenuatur ac mollitur, ſic dolis atque*

insidiis ex hominum versutorum laqueis te eripere potes.

VIII.

Nunquam se putet ab insidiis esse tutum, quas obtrectatores atque invidi moliuntur. Porrò autem blanditiis aç malitiosis assentationibus ne se insinuent sedulò caveat. Quippe, cùm arbor odii atque invidiæ in humano pectore altis sit defixa radicibus, quos fructûs afferre poterit, nisi acerbissimos? *Cave versutis inimicis fidem habeas, qui latenter perniciosas tendunt insidias; pectus, in quo odium radices habeat, malevolentiæ & atrocitatis erit pleniſſimum: te aspicit, & quasi adipato sermone utitur, sed propositum suum tegit.*

IX.

Placabilitatem atque clementiam tanquam vestem aliquam & amiculum induat. Ministros porrò imperii ac satellites ob delicta mediocria, ne temerè puniat. (*Turc.* sagittis pœnarum aç doloris scopum ne faciat.) Nam sapientis est atque excelsi animi, in subjectorum

rum hominum culpis atque erroribus quaſi connivere, & nimiam acerbitatem manſuetudine quadam ac lenitate mitigare.

Jam inde ab Adami temporibus, ad hanc noſtram ætatem, viri ignobiles atque inglorii deliquerunt, generoſi ac præſtantes ſe exorari ſiverunt ac placari.

Quamobrem magni regis eſt nocentes, ſed humiles, reos molli brachio erigere, & quaſi potu benignitatis & clementiæ recreare, ne, cùm ſe ab omni ſpe derelictos eſſe ſentiant, deſperatione afflicti tanquam in aliquam deſertiſſimam ſolitudinem recedant.

Illum, quem blandâ manu ad gloriam extuleris, cave per injuſtum animi impetum in terram deprimas.

X.

Ab omni maleficentiâ diligenter declinet; ne ſua ſibi maleficia majori reddantur menſurâ: ea enim fructûs afferent amariſſimos. Idcircò vir maleficus ſedato & ſecuro animo eſſe non debet, ſed fortunam pertimeſcat adverſam. Ita enim naturâ comparatum eſt, ut unumquodque factum

pari munere compenſetur. Vitæ igitur humanæ hortulum lenioribus beneficentiæ ac benignitatis auris temperare oportet, ut in eo roſa proſperitatis, & voluntatum noſtrarum flos eniteat. *Si benefici ſitis, vobiſmet benefacitis.*

Quòd ſi benignus ſis, largâ benevolentiæ viciſſitudine compenſabere, ſin minùs, acerbiores habebis malevolentiæ tuæ fructûs; quos tametſi hodiernus dies non afferet, at veniet tamen dies, in quo graviſſima parabitur maleficis pœna, beneficis verò ampliſſima remuneratio.

XI.

Negotia perſonæ quam ſuſtinet non convenientia minimè gerat: per enim multi homines, cùm ſe in res minùs decoras & congruentes immerſerint, non modo ad finem propoſitum non perveniunt, ſed ubi ad ſua revertunt negotia, hoſpites ſunt in iis ac peregrini. *Cornix greſſum perdicis delicatiorem imitari ſtudens, illum quidem non potuit diſcere, at dedidicit ſuum.*

XII.

XII.

Lenitate ac manſuetudine, tanquam veſte aliquâ pretioſâ, ſe ornare debet. Incredibile eſt, quanta ſit in lenitate vis & quaſi eloquentia. *Vir manſuetus parum abeſt* (ut verè dicitur) *quin vates ſit:* atque adeò *mucrone ſubtiliſſimo lenitas eſt acutior, & faciliùs victoriam ab hoſtibus reportat, quàm centum exercitûs.*

XIII.

Cùm principes in civitate viri conſtanter ſe gerunt ac fortiter, homines verſutos ac veteratores procul à ſe rex dimoveat; quamdiu enim miniſtros imperii ſui habet fidelitatis ſigno impreſſos atque inuſtos, tamdiu ſecreta regni conſilia contra improborum hominum perfidiam erunt munita, & cives à periculorum ſcintillis incolumes ætatem agent. Sin (quod Deus omen avertat) facies rerum doloſis & callidis hominibus, tanquam nævo aliquo, obſcuretur, & fictos eorum ſermones rex exaudiat, fieri vix poteſt, quin ſummæ integritatis & innocentiæ

nocentiæ viri ſæpiſſimè malè multentur. Quòd ſi ita evenerit, in regem illum iniquum, cùm in hujus vitæ curriculo, tum in futuræ reſtauratione, redundabit exaggerata calamitas. Miniſtri regis fidi ſint & conſtantes oportet, ut conſiliis eorum excolatur regnum ac ſplendeſcat. Quòd ſi malitioſi ſint & verſuti, vaſtatur ſubitò imperium ac dilabitur.

XIV.

Inconſtantis eſt animi & infirmi, temporum varietatibus & commutationibus fortunæ perturbari. Itaque in rebus aſperis turpe eſt deſperatione, tanquam pulvere, vultum deformare, & poculum cogitationis nimiâ ægritudine ac mœſtitiâ, velut cœno, obſcurare. Curis attritos & laboribus ſapientes viros videmus, inſani ac dementes voluptatibus ac deliciis perfundi ſolent. Præclarè itaque poeta, *Leonis*, inquit, *collum, vinculis conſtringitur, dum vulpes ſingulis noctibus inter ruinoſas domos in fœdiſſimas ſe effundit libidines. Sic vir fortis & conſtans pedem à*

triſtitiæ domicilio non dimovet; ſtultus verò & luxurioſus inter voluptates tanquam in horto vagatur. Ac tibi penitus perſuade, te ad propoſitum finem felicitatis non perventurum, ſine divini numinis liberalitate inexhauſtâ, & infinitâ benevolentiâ; & ſine aquâ divinæ benignitatis, præſtantiſſimas virtutes non eſſe fructûs expectatos allaturas. *Neque enim poteſtas ac dominatio neceſſariò præſtantiam ſequitur, ſed à providentiæ divinæ nutu pendet.*

Singulis hiſce præceptis ſingulæ annectuntur fabulæ, non minùs ad utilitatem quàm ad delectationem comparatæ. Quòd ſi rex ille perilluſtris hos apologos plenè & copioſè narratos audire velit, ad montem, qui *Serendib* vocatur, proficiſci debet, in quem hominum patrem exulem deſcendiſſe memoriæ proditum eſt. Ibi hic nodus expediatur, & in illo horto roſa exoptata floreat neceſſe eſt.

ARABS,

SIVE

De Poesi Anglorum Dialogus.

UT pateret, quàm ineptè de gentium exterarum poesi judicent ii, qui fidas tantùm versiones consulant, colloquium, quod sequitur, olim contexui. Finxi enim Arabem quendam, qui sermonem Latinum Constantinopoli didicerat, cum Britanno quodam mercatore, homine literato, familiariter vixisse, & cum eo de variis Europæ Asiæque artibus solitum esse colloqui. Cùm igitur die quodam ad portum unà descenderent, & Britannus suæ gentis poetas in cœlum laudibus efferret, risum Arabs vix potuit compescere, &, Mirum est, inquit, quod narras, ac portenti simile: cùm credidero urbem hanc amœnissimam à maris hujus piscibus extructam fuisse, tùm demùm

poetas,

poetas, ut tu ais, venuſtos in *Angliâ* credam floruiſſe. Hem! in paſtu pecudum regnent Angli, agros optimè colant, lanam egregié tingant; ſed eos à poeſi alieniſſimos eſſe perſuaſum habeo. Sermonem *Latinum*, tuo hortatu, teque uſus adjutore, didici; ſpem enim dediſti poetas complures elegantiſſimos legendi, ſed nihil adhuc vidi, præter unum atque alterum *Horatii* carmen, *Ovidianas* quaſdam elegias, & *Virgilii* nobiliſſimum poema, quod, meo judicio, poeſis dici mereatur. Vin' tu credam, in illo, quo tu natus es, terrarum angulo, poetas meliores quàm in urbe *Româ* ortos fuiſſe? Tum *Britannus*, Ipſe, inquit, judicabis; recitabo enim verſiculos quoſdam ex elegantioribus *Anglorum* poetis libatos, quos, ut pulchrè intelligas, *Latinè* reddam. Per mihi gratum feceris, inquit Arabs; ſed cavè quidquam iis ornamenti adjungas: verbum verbo redde. Tum mercator; Incipiam igitur à poetis heroicis: Sanè, ſi placet, inquit alter; ſed ullumne habes poetam, quem cum *Ferduſio* compares?

pares? Unum, inquit, atque alterum; ſed palma *Miltono* facilè deferenda eſt; cujus poema epicum, quod inſcribitur *Paradiſus Amiſſus*, ab omnibus meritò celebratur; iſtius poematis recitabo exordium:

" De hominis primâ inobedientiâ, & fructu
Illius vetitæ arboris, cujus mortalis guſtus
Attulit mortem in mundum, omneſque noſtras miſerias,
Cum amiſſione *Edeni*, donec unus major vir
Redimat nos, & recuperet amœnam ſedem,
Cane, cœleſtis muſa."—

Tum *Arabs* irridens, Parce, precor, inquit, nunquam enim verſûs audivi magis inſipidos. Verſûs autem? imò, ne ſermo quidem merus mihi videtur. Perge porrò ad Lyricos. Ecquem proferre potes cùm *Hafezo*, meis tuiſque deliciis, comparandum? Multos, reſpondet ille; *Surrium*, *Couleium*, *Spencerum*, alios; & in primis illum, quem paullò ante citavi, Miltonum: is duo ſcripſit poemata, omni numero abſoluta, quorum unum

Lætum

Lætum inſcripſit, alterum *Triſtem*. Quàm dulcis hæc eſt, in primo carmine, matutinæ delectationis deſcriptio!

"Audire alaudam incipere volatum ſuum,
Et canentem tremefacere ſtupidam noctem,
A ſpeculâ ſuâ in æthere,
Donec maculatum diluculum oriatur;
Et tum venire, invitâ triſtitiâ,
Et ad meam feneſtram dicere, Salve!
Per cynoſbaton, aut vitem,
Aut plexam roſam caninam;
Dum gallus vivaci ſtrepitu
Spargit poſtremam aciem caliginis tenuis,
Et ad fœnile, aut horrei portam,
Magnanimè vacillat, dominas præcedens."

Cùm Arabs adhuc impenſiùs rideret, & propè ſe in cachinnum effunderet, Age verò, inquit vir Britannus, iambos quoſdam citabo *Popii* noſtri, poetarum Anglorum, ſi artem ac ſuavitatem ſpectes, facilè ſummus, ſi ingenium & copiam, paucis ſecundus; placebunt tibi hi verſiculi, certò ſcio:

"Tremat

" Tremat *Sporus*—Quid? res illa ſerica,
Sporus, merum illud coagulum lactis aſi-
nini!
Vituperium aut judicium, eheu! poteſt
Sporus ſentire?
Quis diſrumpit papilionem in equuleo?
Attamen, liceat mihi percutere cimicem
hunc, auratas habentem pennas,
Hunc pictum filium luti, qui fœtet & pun-
git."

—Ohe, inquit *Arabs*, deſine, ſi me amas: hæccine poeſis dici poteſt? Prætereà ad portum venimus, ubi frequens erit hodiè mercatus. Hæc cùm dixiſſet, videretque graviter ferentem & ſtomachantem *Britannum*, pollicitus eſt, ſe ad linguam *Anglicam* condiſcendam aliquot menſes impenſurum, ut poetas, quos ille laudaret, ſermone proprio loquentes poſſet perlegere.

GULIELMI JONES

LIMON

SEU

MISCELLANEORUM LIBER.

PROOEMIUM.

DOLENDUM est, intercidisse M. Tullii opus poeticum, quod *Limon* inscriptum est, & quod, cùm esset adolescentulus, in lucem protulit. Quatuor tantùm ex hoc opere versûs, quibus fabularum *Terentianarum* suavitatem atque elegantias collaudat, à Donato citantur. Hujus libri titulus, ut à *Middletono* nostro, scriptorum Anglicorum principe, observatum est, nihil aliud erat fortasse, quàm vox Græca Λειμών, seu *Pratum*, (*Sylvam* vocant Latini)

quo nomine *Pamphilus* etiam grammaticus *Miſcellanea* ſua inſcripſit. Ciceronem & veteres imitatus, opuſculum hoc meum, utpote magnâ rerum varietate refertum, *Limona* nominavi; conſtat autem è poematiis quibuſdam partim à me ſcriptis, partim è Latino & Anglico ſermone converſis, quorum pleraque omnia ante annum ætatis meæ viceſimum ſunt compoſita. Hæc in brevia capita diſpertire malui, quàm, ut mos eſt, confusè atque indiſtinctè edere. Lector autem, ut hos vel adoleſcentis vel pœnè pueri labores benevolèntiâ proſequatur, omninò eſt rogandus. In animo erat, plura capita, viginti minimùm, edidiſſe, ſed ſtudiis aliis ſum impeditus.

CAPUT

CAPUT I.

De Græcis Tragœdiarum ſcriptoribus.

TRES erant præcipui *Græcæ* tragœdiæ ſcriptores, *Æſchylus*, *Sophocles*, *Euripides*, laude quidem ii propè æquales & gloriâ, ſed in diſpari genere. Cùm poetarum horum proprietates exemplis dilucidiùs, quàm diſputatione longiſſimâ, explicari poſſint, lubet tres è poetis duobus Anglicis μονολογίας Græcè converſas proferre, quarum primam ac tertiam è *Shakeſpearo*, ſecundam ex *Addiſono*, depromſi: prima à rege *Anglorum*, Henrico quarto, dici fingitur, cùm nocte quadam ob curas & mœſtitiam eſſet inſomnis; ſecunda, à *M. Catone*, cùm, poſt oppreſſam à Cæſare libertatem, lecto Platonis *Phædone*, ſuâ ſe manu interfecturus eſſet; tertia denique, ab Hamleto, Daniæ principe, cùm, poſt viſum à ſe patris ſui ſpectrum, de humanâ vitâ ac morte meditaretur.

In primâ autem cothurni *Æschylei* sonitum, in alterâ, *Sophocleam* gravitatem, in tertiâ, simplicitatem *Euripideam*, imitari sum conatus.

HENRICUS,

Πόσαι πενήτων μυριάδες ὑπηκόων
Εὕδουσιν ἤδη πημάτων λελησμέναι;
Πῶς, Ὕπνε λυσιμέριμνε, γλυκύτατε βροτοῖς,
Φύσεως τίθηνε, πῶς ποτ' ἐξέπληξά σε;
Ὅτ' ἐκ ἐμοῖς ἐφιζάνων βλεφάροις ἔτι
Ἐπιψεκάζεις μείλιχον λήθης δρόσον;
Τίπ' αὖ πενήτων ἐν μελαντειχεῖ στέγῃ
Μᾶλλον δυσόσμοις διφθέραις κεκαλυμμένῳ
Εἰς ὀξυφώνων ἐμπίδων κεῖσαι φόφον,
Ἢ πλουσίων μεμυρισμέναις ἐν πασάσιν
Ἐπ' ἀργυροφανῆς πορφυροστρώτου λέχους
Εἰς εὐθρόου φόρμιγγος ἱμερτὴν ἀοιδά;
Ὦ νηπιόφρον, τίπ' ἄρ' ἐν πινώδεσι
Ναίεις βαναύσων σταθμοῖς, κἠ λείπεις θρόνον
Ὡς φρύριον ψοφῶδες ἢ κωδώνιον;
Ἆρ' ἔν ἐφ' ἱστῷ λαίλαπι στροβουμένῳ
Κοιμᾶς ἀκάματον ἀνδρὸς ὄμμα ναυτικοῦ,
Κεκαρωμένον στροφάλιγγι βαρυβρόμου σάλου,
Ὀπωνίκ' ἐν τυφῶνι πολυκελάδου ζάλης

Ἀελλόπους

Ἀελλόπoδες ἄγεσιν ἄνεμοι κύματα,
Καὶ βοερυχηδὸν ἄπετον σφίγξω ἁλὰ,
Λακιστὰ ῥαντίζοντες ἀφρῷ λαίφεα,
Ἀϊδὴν δ' ἄρ' αὐτὸν δεινὸς ἀνεγείρει βρόμος;
Δύναιο δῆτ', ὦ δαιμόνων ἀδικώτατε,
Τοιᾶδ' ἐν ὥρᾳ τῶδε θέλγειν σημόνας;
Εἶτ' εἰ γαλήνη νύκτος ἐν γελάσμαλι,
Σὺν ποικίλαις ἴυγξι, σὺν θέλκτροις ἅμα,
Ἀμελεῖν μονάρχης; Μάκαρες ἐστὲ, ποιμένες.
Διαδήμαλοφόρον ὕπνος ἐ τέρπει κάρα.

CATO,

Οὕτως ἔχει. κ' κάρτα ταὐθυμήματα
Πολλή γ' ἀνάγκη τἀπὸ σῦ ταρβεῖν, Πλάτων,
Ἐπαξίως γὸ εἶπας, ἀξίως δε κ'
Ψυχὴ, σὺ παῦλαν ἐλπίσασ' ἔχεις κακῶν,
Φίλην τ' ἄδειαν, κἀνάλυψιν τῦ βίυ,
Μὴ ὑ ψευδόμαντις, ὑ γὸ ἂν θεόθεν φύσις
Ἀνδρῶν ἁπάντων ἐμπεφυκυῖα φρέσι
Ἔρψειεν ἀναβοῶσα μὴ κλιπεῖν βίον.
Ἄλλως τε μήτις εἰκάσειεν ἂν ποτὲ
Ἀφθαρσίαν, τὶ χρῆμα γλυκύπικρον βροτοῖς.
Μακρὰ γὸ ἡμῖν ἐσ' ὁδὸς πορευτέα,
Μακρὰ κέλευθος. ἀτλατὰι. ποίυς ἔτι
Χάρυς ἀφίξομαί γ', ὁπόσοι οἰκήματα;

Πρόσω γε πάντα κεῖτ' ἴδεσθ ξύμμετρα,
Ἀλλ' ἐπαναβλησδὸν ςεγανὰ κ' περινέφελα.
Εἴ δ' ἐςὶν ὅςις τὰν βροτοῖς λεύσσει πάθη,
Ἀλλ' ὄντα γε ξύμπασα σημαίνει φύσις,
Βλέπει μὲ αὐτὸν ὡς τ' εὐσεβῆ βροτῶν,
Ἅπας δ' ὃν αὐτὸν ἂν κέκηδ', εὐημεροῖ.
Ποῖ γῆν τόσω; κ' πῶς; ὁ Καῖσαρ ἑτοσὶ
Τὰ σκῆπτρα κραίνει, κ' μοναρχεῖ τῇ χθονί.
Ἀλλ' ἀρκτέον τόγ'. ἔλθε δεῦρό μοι, σφαγεῦ,
Ἔλθ', ἐυλαβήθητ'. ἐρρέτω μὲ ἐκποδὼν
Βίος ὁ βιωτὸς, ἐρρέτω δ' ἄμετρον κακὸν.
Ὦ διοσὰ θανάτε κἀθανασίας ἡδέα
Τῶδ' ἀνδρὸς ἐλπίς. θιγγάνω γ' ὁμῶ δυοῖν.
Τὸ μὲ ἂν τ' ἀνδρὰ τόνδε διὰ τάχος κτάνοι,
Πάλιν τόδ' αὖθις ἂν βίᾳ δοίη τροφάς.
Ω θάνατε, θάνατε, σῦ τί μοι μέλον κυρεῖς;
Δεινὸν τόγ' οὐχὶ δεινόν. εἰ γὸ ἂν δέμας
Θανῇ, μένος γε μήποτ' ἂν ψυχῆς θανοῖ,
Ψυχὴ δὲ φάσγανον γέλωτ' ὀφλισκάνει.
Φθίνειμὲ ἄςρων φῶς, φθίνειδε χἠλίου,
Παθῶσιν ὥλλοι σκληρὰ τῶν κακοῖς κακά,
Διαφθερᾷ τε πάνθ' ὁ πανταλάςωρ χρόνος,
Καὶ μὴν ἐπαυχῶ τῆσδε τῆς λήθης ἄπο
Σὲ βλαςάνουσαν, ἄνθος ὡς, λάμψειν ἔτι[a].

[a] Anno Ætat. 16.

HAM-

HAMLETUS,

Τὸ ζῆν, τὸ μὴ ζῆν. θυμὸν ἐνδοιῇ μάλα
Εἴτ' ἄν τοιοῖ τᾷμεινον οὔχων ἠσύχως
Εν νηΐ κυματοπλὴξ ἀελλαίᾳ βίᾳ,
Εἶθ' οὔν βρεμέσῃ χειμασάμενον λαίλαπι,
Σχέθων τ' ἀδείμως οἶδμα πορφυρῆς ἁλὸς.
Ὁ θάνατος ὕπνος, ὃ πλέον. λῆξίς θ' ἅμα
Πάντων, ὅσ' ἐσὶ, δυσφάτων ἀλγημάτων,
Ὁποῖά γε σκιοειδέσι βροτοῖς πάρα.
Ὦ πολυπόθητον τέρμα κῇ φρένι γλυκύ.
Ὁ θάνατος ὕπνος ὕπνος; ἀλλ' ἴσως ὄναρ.
Δακέθυμόν ἐσι τόδε. τὸ πῶς γ' εὐδήσομεν
Τὰ πρῶτ', ἔπειτα τὸ πῶς ὀνειροπολήσομεν,
Ἐπεὶ τὸ πηλῦ φλᾶσμα τῦτ' ἐλείψαμεν,
Πολλὴς χατίζει φροντίδος. τύτυ χάριν
Τὰς ἄλλοτ' ἄλλας ἀλγέων κτυπεῖν ῥοὰς
Αὕτως ἐῶμεν. ὃ γὸ ὅτις ἄν πάθοι
Πόνυς μὲν ὑγρᾶς ἀαάτυς, πόνυς δὲ γῆς,
Φθονερῶν ὀδόντ', ὑπερηφάνων σεμνὴν ὀφρῦν,
Τό τ' ὀξὺ κέντρον ἡμέρυ δυσημέρυ,
Τὰ δεινὰ πενίας, δειν Ἄρης, δεινὰ χρόνυ,
Λιμῦ, νόσων, κῇ τἄλλ', ὅσ' ἐσὶν, ἄλγεα,
Ἃ περιέφευγεν ἀριθμὸν, ὅ τις ἄν φέρων
Τόσας ἀνίας, οἶδά γ', ἡσυχίαν ἔχοι,

Λήγειν

Λήγειν πὲρ ὧν οἷός τε πάντοίων κακῶν
Ἢ ξιφίδιόν γ' ἁψάμενος ἢ τίνι ἀγχόνην,
Εἰ μὴ φόβος δύης ὀπιδοφανῆς τινος,
Χὠ χῶρος ἄσκοπος, ὃ γ' ἀπ' ὐχ ὁδοιπόροις
Νόος πάρ' ὅπωτ', ἂν παρῆσι πήμασι
Στέργειν διδάσκοι, κὐ προσεξεύρειν τὰ μὴ.
Οὕτω γε φροντὶς δειλιαίνει τὰς φρένας,
Οὕτω γε χὠ πρόσωπον ἀνδρείας καλὸν
Διὰ φροντίδ' ὠχρὸν γίνεται, διὰ φροντίδα
Ῥόος μεγίστων παρατέτραπται πραγμάτων.

CAPUT

CAPUT II.

De Epigrammate Græcorum.

BELLISSIMUM erat apud *Græcos* poematis genus, quod Ἐπίγραμμα vocitatur, non illud recentiorum poetarum, è facetiis unicè conſtans, ſed potiùs ad lyrici carminis aut brevioris elegiæ naturam accedens. Ex hujuſmodi poematiis conſtat magna pars Ἀνθολογίας: multa etiam à *Laertio*, *Athenæo*, atque aliis, citantur, eaque venuſtatis pleniſſima. Hujus videtur eſſe generis *Platonis* diſtichon de Agathonis oſculo, quod apud A. Gellium prolixè admodùm Latinis dimetris convertitur; nos ejuſdem ſuaviſſimam brevitatem quatuor Hendecaſyllabis exponere voluimus:

Cùm fervens tua, Phylli, ſuaviarer,
Dulci nectare dulciora labra,
Tranſcurrens anima uſque ad os avebat
Labi in virgineum (ah miſella!) pectus.

Breviùs

Breviùs etiam hoc modo reddi poteſt;

Cùm dulci teneam morſu tua labra, Lycori,
Spiritus è labiis (ah miſer!) ire cupit.

Flagitantibus quibuſdam amicis, ut plura *Anglorum* poematia, quæ Græcorum ἐπιγράμμασι ſimilia viderentur, Græcè redderem, non potui non morem gerere. Verſiculi, quorum initium Δίζαμαι καλὰν Ἀμαρυλλίδα, à carmine non edito, quod compoſuit ſummi ingenii vir mihique peramicus, ipſius rogatu ſunt converſi.

AD MUSCAM.

Διψαλέη, φιλόκωμε, τανύπτερε τέρπεο μυῖα,
Τέρπεο νεκταρέῃ γευσαμένη τομάλῳ·
Συμπίε, συμπίε, μυῖα, καὶ εὐσεφάνοιο κυπέλλου
Ἐκροφέων ποτρύων τ' μελίφυρτον ὀπόν.
Δεῖ σ' ἄρ' ἐϋφροσύναις λαθικηδέσι θυμὸν ἰαίνειν,
Μέχρις ἐᾶ βιότου τέρμ' ὀλιγοχρόνιον.
Ὥσπερ ἐμὸς βίος ὦκα, τεὸς βίος ὦκα πέφευγε,
Κείσομαι αὖλις ὅμως καὶ σὺ μαραίνόμενος·
Καὶ δὲ ἐς ἐξήκοντα παρελκόμενον λυκάβαντας
Ἐν δέρος ἀνθρώπων, ἃ πλέον, ἐστὶ βίος·

Ἐξήκοντ'

Ἑξήκοντ' ἐτέων ταχέως παραμείψεται αἰγλὴ,
Ἐκφεύγει δ' ἥβης ἄνθεμον, ὥστερ ὄναρ.

IDEM, HENDECASYLLABIS.

Διψηρὴ, φιλόκωμε, πῖνε, μυῖα,
Συμπῖν' εὐραθάμιγγος ἐκ κυπέλλου.
Οἶνον δή σοι ἀφειδέως ὀπάζω,
Εἰ πᾶσαν ῥανὶν ἐκροφεῖν δύναιο.
Δρέψαι χρὴ βιότοιο καλ' ἄωλα,
Ἐξανθεῖ βίος ὥκα καὐμαρανθῆ.
Ὥσπερ τὐμὸν, ὅμως τὸ σὸν μίνυνθα
Ἀκμάζει θέρος ἠδὺ καποθνήσκει.
Ἔν σοι μὲν θέρος ἐστὶν, ἔν γ' ἐμοὶ,
Εἰ κὲν δὶς τριάκοντ' ἔλθη πάρεχοι,
Ὢν ἠβαιὸν ἐπὴν ἀμείψει' ἄνθος,
Ὡς ἓν μακρότερον θέρος δοκήσει.

AD LUNAM.

Δίζαμαι καλὰν Ἀμαρυλλίδα. μίμνε, σελάνα,
Μίμνε δι' ἀργυρέων ἀδυφαὴς νεφέλων.
Οὔ σε, θεὰ, καλέω, φιλοπάννυχος ἠύτε λήστης,
Ἀνδρὸς ἐρευνάσας ἴχνια χρυσοφόρβ,
Οὐδ' ὡς νυκτιλόχος δορυθαρσὴς υἱὸς Ἐνυοῦς,
Δαΐον ἐν λόχμαις αἷμα λιλαόμενος.

Κόλπον

Κόλπον ἐρωλομανῆ τίς κεν διέπληξεν Ἐριννὺς;
Χεῖρ' ἀμίαντον ἔχει μειλιχόμητις Ἔρως.
Οὐδ' ἐπὶ κλέμμα θέω. γλυκὺ μειδιόωσ'' Ἀμαρυλλὶς
Οὐκ ἀέκησα φίλας ἀμπελάσει [b] χάριτας.

AD GLYCEREN.

Ἠνίδ', ὅταν δακρύων τέγξεις ῥανίδεσσι παρειάς,
Κεῖται ὅμως, Γλυκερὴ, πάντ' ὀλοφυρόμενα.
Μηκέτ' ἀηδονιεὺς ἐλελιζόμενον διὰ φύλλων
Εἰαρινῶν ἴεις τὴν πολύθρηνον ὄσσα.
Αἰθέρι κυανέων νεφέλων ἐπικίδναται ἀχλὺς,
Συμπαταγεῖ δ' ὄμβρων ποικιλόθρους κέλαδος.
Αἱ κρῆναι θρηνεῦσι, καὶ εἰβόμενον κελαρύζει
Ῥωγάδος ἐκ πέτρης δακρύοεν ῥέεθρον.
Οἱ κῶροι σχίζουσι καὶ αἱ κῶραι ῥοδοπήχεις
Σὺν δεινῷ μαλακὴν τὴν πλοκαμῖδα γόῳ.
Ἃ Γλυκερὴ γλυκύεσσα, σὲ πῶς ἤλγυνεν ἀνίη,
Ἦν ὑ βεβλήκει χρυσοβέλεμνος Ἔρως.
Δάκρυα πανδάκρυτα, τί πάντα δύναδε λεαίνειν,
Πλὴν κόλπον σφελέρῃ δευόμενον ψεκάδι;

[b] Sappho.

Στᾶδι πάντα, φίλα, καὶ βλεφάρων ἀμπέτασον χάριν.

AD

AD SPEM c.

Χρυσοβλέφαρε πάρθεν', ἥτις ἵμερον γλυκὺν τρέφεις,
Ἐν ῥόδοισι μαλθάκοισιν, ἐν δ' ἴοις ἀνθοσμίοις,
Ἔλπις, ἡ φέρεις ἔρωτας, ἡ φέρεις εὐθυμίαν,
Ἥτις ἀθλίοισι τέρψιν, ἢ κακοῖς θελγήματα.
Ἔλπις, ἱμέρᾳ τιθήνη, δαιδαλευτρία καλῶν,
Ἡδέως φενακίσασα τῶν ἐρωμένων φρένας,
Μετρίως γλυκεῖα πάρθεν', οὐδὲ γλυκύπικρος ποτέ,
Ἔλθε δεῦρο μειδιάσασ', ἐν δ' ὀνείροις μειλίχοις,
Δός με χαίρειν, δός μ' ἐρωτᾶν, δός με δῆτ' εὐδαιμονεῖν.

c Anno Ætat. 17.

CAPUT

CAPUT III.

De Idyllio.

HOC, quod sequitur, Εἰδύλλιον, cùm essem olim Oxonii, ludens composui; Theocritum quidem imitatus, sed dialecto usus Ionicâ: non enim pastores, sed ingenui adolescentes, in hoc poemate loquentes inducuntur.

Χρυσὶς ἢ Κολυμβητής.

Εἰδύλλιον.

Λευκίππη κυανόφρυς ὑπὸ ῥαδινῇσι πλατάνισ-
σιν
Κλίνθη, κεῖτο δὲ καλὸς ἐν ἀγκοίνῃσιν Ἀμύντας,
Σύν τ' ἀγανῇ φιλότητι καὶ ἱμερτοῖς ὀάροισι.
Χἢ νύμφη μαλακὸν τὸν ἐρωτύλον ὧδ' ἀγόρευε.
Πρὸς Κύπριδα, φίλε κῆρε, λιγυφθόγγῳ πλα-
γιαύλῳ
Ἡδύ τι μοὶ πνεῦσον. τίνα κεν τίνα μῦθον ἀείδῃς;
Ὡς φάτο μειδιόωσ'. ὁ δὲ λειριόεν τι γελάσας
Χείλεα παρθενικῆς δὶς καὶ τρίτον ὑγρὰ φίλησε.

Καὶ

Καὶ τότε Καϛαλίας Μῶσαι λίπον ἀργυροδίνη
Νᾶμα, λιλαιόμεναι νέη ἱμεροφώνη ἀκοῦσαι,
Ὅς τόδ' ἔτευξε μέλισεν φιλικὸν μελιηρυῒ μόλπᾳ.

Χρυσὶς ἰοπλόκαμος λιπαρόχροος ἤρατο κούρης
Εὐρυάλη χαρίεντος, ἢ ἄδηνα, ἢ μὰ σέ, Κύπρι,
Λάδων καλλιδόναξ χαροπώτερον εἶδεν ἔφηβον,
Λάδων, ὃς μετόπισθε κόραις ἔχθιστος ἔγεντο.
Ἀλλήλως δὲ φίλησαν, Ἔρως δ' ὁ χρυσοφαεννὸς
Πνεῦσεν ἐπ' ἀμφοτέροις ὁμαλὴν φιλότητα καὶ μέλι.
Εὐρύαλος πλοίητο πόθῳ, κούρης ροδοέσσης
Ὅσσε διαγλαύσσοντε, κυδωνιόωντέ τε μάζω
Παπλαίνων μήλοιϊν ἐοικότ' ἐρευθομένοιϊν.
Ἥδε κόρη τὸν παῖδα περιγληνωμένη ἄβρὸν
Ἴσλω τὴν πλοκαμῖδα φέρονθ' ἁπαλοῖς ὑακίνθοις,
Ὡμοισιν βοτρυδὸν ἐπιῤῥεύσαν ἐραννοῖς,
Καὶ χείλως ἀμάρυγμα, τὸ ἀνθεμόεντας ἰάλλως
Οἷα γναμπτὰ σέλινα περὶ κροτάφοις χνοάοντας.
Ἧς ὁ κυλοιδιόωσα βέλει δεδμημένη αἰνῷ
Ἱμέρῳ, ὅς κ' αὐτὴς ὑποδάμναται ὁριανίωνας.
Οὐδὲ τόσον Παφίη κοῦρον Κινύραο φίλησε
Τὸν ροδόπηχυν Ἄδωνιν ἐν Ἰδαλίῳ πολυμήλῳ,
Ὅσον ἀρ' Εὐρυάλη, Χρυσὶ, ξανθότριχος ἦρας.
Οὐδ' Ἴδης ὕτω Ζεὺς τήκετο ἐν κορυφῇσι

Πτοιηθεὶς χάρισιν Γανυμήδεω εὐχαίταο.
Ἡδὺ μὲ ἐκ λιβάδω πίνειν ἠλέκτρινον ὕδωρ,
Ἡδὺ δὲ τ πίτυος λεπτὰ ψιθυρίσματ' ἰείσης
Ἐν ῥοδέοις ἄντρῳ τὸ μεσημβρινὸν ἄνθεσι κεῖσθαι,
Ἡδὺ δὲ κ φιλέειν τὴν ὄϊδα τὴν τριχόμαλλον,
Ἡδὺ φάγειν μελίκηρον. ἰαίνετο δ' ὁ φρένα κύρης
Οὐδ' ἱρῆς λιβάδω πίνειν ἠλέκτρινον ὕδωρ,
Οὐδ' ἄρα τ πίτυος λεπτὰ ψιθυρίσματ' ἰείσης
Ἐν ῥοδέοις ἄντρῳ τὸ μεσημβρινὸν ἄνθεσι κεῖσθαι,
Οὐδ' ἄρα κ φιλέειν τὴν ὄϊδα τὴν τριχόμαλλον,
Οὐδὲ φάγειν μελίκηρον, ἀφ' ἧς καλῆ ἤρατ' ἀνήβη.
Οὐδὲ οἱ ἠλακάτη φρένας εὔαδεν, ἣ καλάθισκος,
Οὐδ' ἱερὸν κερκὶς φιλεριθὲς δῶρον Ἀθήνης,
Ὅσσα τε παρθενικαῖς οἰκωφελέεσσι μέμηλεν.
Τοίγαρ Χρυσοθεμὶς μάλα μὶν νεμεσίζετο μήτηρ
Ἶσόν οὐ ὁ δύνατο κρεκέμεν. κ δημότις Ἰνὼ,
Ἥ τ' εὐηλάκατος Γλυκερὴ, κ Λαμπὶς ἀδελφὴ,
Αἰὲν ἐπικερτομέουσαι ἐπίλλισαν ἄλλυδις ἄλλη,
Ὡς μαλακὴ γλήνη; φεῦ, τὸ τρυφερὸν γλυκύμηλον.
Ὡς λαλεῖ ἡ τλήμων; οἷα βλέπει αἰνόθρυπτος;
Ναὶ, ναὶ, Χρυσίδιον, γλυκερὸν τέκος, οἷδ' ὁ δονεῖ σε.
Ἦ σ' ἀλύεις μέσσην ἀνὰ νύκτα καθευδέμεν οἴην.
Ὡς ἄρα νεικείουσιν ἀμοιβαδὶς. ἡ δὲ σεσηρὸς
Καὶ γλυκὺ μειδήσασα τάδε κλύεν, ὐδ' ἀλέγιζεν.
Πολλάκι δ' ἀείσασα πολύῤῥοδον ἀν λειμῶνα

Οἴη

Οἵη ἐὼν λιγυρῇ μόλπῃ κέφιζεν ἔρωτα.
Καὶ ποτε δαιδαλέῃ φωνῇ τοιαῦτα μέλιζεν.

Ὦ φίλε παῖ, Πειθοῦς χρυσοπρόσωπον ἡδὺ μέλημα,
Εὐρύαλε, γλαυκῶν Χαρίτων θάλος, ἥδε Κυθήρης
Θεσπέσιον δαίδαλμα μελίφρον, ἤ σε Θαλία
Καὶ νύμφαι Πάφιαι, ἠὲ κοῦραι μηλοπάρειοι
Ἔν τε ῥοδοις θρέψαν, ἠὲ ἀμαράκῳ, ἔν τε κρίνοισιν.
Εἰθὲ κ', ἐμὸν μελέτημα, πόσιν σέ γε κικλήσκοιμι,
Καὶ σέ κε συμπλέξαιμι γαμηλίῃ ἐν φιλότητι.
Ἀ δειλὴ. τί κε ταῦτα λιλαίεαι; ὐ δέδιας γε
Μὴ τόδ' ἔπος Ζέφυροι φορέοιεν ἐς ὔατα μητρός;
Ἢ μὴ ἠ πελέαι κε τεὸν λαλέοιεν ἔρωτα.
Ἀλλά τί κεν δέδια; ξυνὸς νόμος ἐσθ' Ὑμεναίου.
Καὶ τί γ' ἐγώ κεν ἄνυμφος, ἐρημιὰς ὧδε λιποίμην;
Χρή μ' ἄρα παρθενίας ῥόδον ἀχράαντον ἔρυσθαι;
Ἀλλ' ἔραμαι. φεύγοις δ' ὄναρ ὡς μαλακαίπους ἠΰτε
Αἴγλη λειριόεσσα, ἠ ἔρπει γῆρας ἄμορφον,
Γῆρας ἐϋπλέκτοιο κότρυν λευκαινον ἐθείρας.
Δεῖ μ' ἄρα θυμὸν ἔρωσιν ἰαίνειος μαλακοῖσι.
Δεῦρ' Ὑμὴν, Ὑμέναιε. σὺδ', Ἄρτεμι, μὴ νεμέσα μοι,
Καὶ σὺ, θεὰ, φιλόπαις. σὲ δὲ εὐκόλῳ Ἐνδυμίωνι
Λάτμιε ἐνὶ χλοερῆς ἕπεσθαι λέγεσι καθεύδειν.
Ἀλλὰ δός, ὦ Λητοῦς θύγατερ, δός μ' ἢ γαμέεσθαι
Ἢ θανέειν. Κῆρες δέ κ' ἐμὸν τέμνοιεν ἄτρακτον,
Πρὶν σέο, παρθενίη, νόμον ἀγνότατον παραβαινειν

Νόσφι γάμυ. ναὶ, τῦτο, θεὰ, τελέσαιμι νόημα.
Ἦ, καὶ πορφύρυσα κιὼν χλωρῆς διὰ λόχμης,
Βῆ δὲ μελαμψηφῖδα ἐπ' ἠίονος Λάδωνα.
Ἦ μὴν κεῖνον ἔμελλε παρηΐσιν ὐκ ἀδιάνταις
Ἀθρεῖν τὸν ποταμὸν, καὶ μὴ φρένα δῆρον ἰαίνειν.
Εὐρύαλα γὰρ ἐκεῖ διανήχετο νάματι δεινῶ
Καλὸς, ἔαρ θ' ὁρόων, καὶ ἐν ὕδασι γυμνὸς ἄθυρεν.
Ἡ δὲ κόρη πάπταινε διὰ πλατάνυ βαθυφύλλυ
Αἰδομένη γλήνῃσι ῥοδόχροα κόλπον ἐφήβυ.
Ἱμερτῷ δὲ πόθῳ κατατήκετο, ἠΰτε λευκὴ
Ἠελίοιο χιὼν καταλείβεται ἀκτίνεσσιν.
Ὦ ὀλιγοχρόνιον τέρψις. σοὶ δ' αἰὲν ἀνίη
Πικρὴ παρμέμβλωκε καὶ ἀργαλέα μελεδώνη.
Οἴδμασι γὰρ μέγα νᾶμα πολυγναμπτοῖσιν ἐρείφθη
Αἰφνίδιον, ποταμῷ δ' ἰοειδεῖ μήνατο λαίλαψ.
Εὐρύαλε τριφίλητε, σὺ δ' ἐν δίνῃσι κεκμηκὼς
Αἰνοπαθὴς μαλεραῖς εἰλίσσεαι, ὐδέ σ' ἄρηγον
Νύμφαι ἀκήλητοι λιμνητίδες, ἀλλὰ γὰρ, αἴ αἴ,
Ἐς ἐυθὺν ἤριπες ὑγρὸν ἀναβλύζων μέλαν ὕδωρ.

Παχνώθη δὲ κόρη πικρῇ δεδλημένη ἄτῃ
Ὡς ἴδε τεθνειῶτα νέον, χοερῷ δ' ὀλολυγμῷ
Ὦ ἐμὲ δειλαίην, ξυνάχιζ', ἀπὸ δὲ βλεφαρίῖν
Δάκρυα μυρομένοιν θερμὰ βλύε πομφόλυγες ὥς.
Τίλλε δὲ τὴς πλοκάμυς, ὀλοφύρετο δ' ἠΰτ' ἀηδὼν

Χλω-

Χλωρηΐς Θυγάτηρ Πανδίονος, ἡ διὰ φύλλων
Παῖδ' Ἴτυν, αἰὲν Ἴτυν, γλυκεροῖς μινυρίσμασι κλαίει.
Ἄλλετο δ' ἐς θολαμὸν. τὸ δ' ὕδωρ ὀσσ' ἀμφικάλυψεν.
Ἀλλ' ἱρῇ ϐελῆφι περίφρων Ἀμφιτρίτης
Ἀντὶ κόρης θνητῆς νύμφη Νηρηΐς ἔγεντο,
Ἔν τε ϐυθῷ ποταμοῖο συνήντετο τῷ χαρίεντι
Εὐρυάλῳ, θεῷ ὄντι ἀγήρεϊ, ϗ μὶν ἐραννὴ
Δώτω, ϗ Μελίτη ῥοδόχρως, ϗ Μηλὶς ἀγαυὴ
Καὶ Γλαύκη χαριτοϐλέφαρος, χαροπή τε Γαλήνη
Καὶ μαλακὴ Γαλάτεια, ϗ Εὐνίκη ϐαθύκολπος
Θρέψαν ἐπ' ἀργυρέῳ κλισμῷ ῥοδέοις ἐν ἀώτοις,
Χείλεσι νεκταρέας ῥαθάμιγγας ἐπιστάξασαι.
Ἔνθα γάμῳ Χρυσὶς κεχαρημένη Εὐρυάλοιο
Μίτρην λύσατο πρῶτα, λέχει χρυσῆς Ἀφροδίτης
Γαμβρὸν προσπτύξασα, ϗ ἁβροῖς χείλεσι χείλη
Θλίψε, περιπλέκτοισιν ἀγαλλομένη μελέεσσιν.
Ὣς φάτο Καστάλίδων νύμφων γλυκὺς ὄρνις Ἀμύντας,
Ἤδη συμπλέξας ῥαδινὴν ἐνὶ πήχεϊ κόρην,
Ἀμβροσίαν φιλότητα πόνεων ψιθυρίσμασι λέπτοῖς.
Λυσιμελὲς δὲ κατὰ ϐλεφάρων ὅτε κῶμα καταῤῥεῖ,
Ἄμφω ἐπ' ἀλλήλων κόλπους κνώσοντες ἐρασταὶ
Ἀμπαύεσι μελῇ Κύπριδος κεκμηκότα δώροις.

CAPUT IV.

De Comœdiæ Græcæ ſcriptoribus.

QUAM vellem ſupereſſent *Menandri* comœdiæ! Paucis ejus, qui reſtant, iambis non erant Athenæ ipſæ magis Atticæ: ut de illo dici poſſint, quos de Leſbiâ poetriâ citat Addiſonus noſter, è Phædri fabellâ verſiculi:

O ſuavis anima! qualem te dicam bonam
Antehac fuiſſe, tales cùm ſint relliquiæ?

Ariſtophanis, quæ ſuperſunt, comœdiæ ſunt ſanè omnium elegantiarum plenæ, & Græcarum literarum ſtudioſis apprimè utiles, ſed eas ad Menandri verecundiorem ſuavitatem acceſſiſſe non puto. Equidem, exercitationis cauſâ, ſcenam quandam ex Adelphis Terentii, qui maximè Menandrum imitatus eſt, Græcis trimetris converti, quam huic capiti apponam, cum feſtivâ vitæ humanæ de-

descriptione, è Shakespearo sumptâ, qui nonnullis in locis Aristophani similior mihi visus est.

IAMBI.

Δημέας. Κτησίφων. Σύρος.

Δημ. Φεῦ τὴμὸν ἄθλιον κἀρ', ὡς ἔχοντος ἂν
Ἐμοῦ προσαρκεῖν μηδὲν. ὃ γὰρ οἶδα τοῦ
Ἀδελφός ἐστιν, οὐδὲ τοῦ τέκος πονεῖ.
Κἄπειτα τῶν, ὧν ἀντέκυρσ', ὁδοιπόρων
Οὐκ ἀγρόθ' εἶναι τοῦτον εἰρηκὼς κυρεῖ.
Μὴ ὃ ταῦτ' ἀρέσκει. μὴ γὰρ ἀλλὰ κακῶς ἔχω.
Κτη. Παῖ, ἠμί, παῖ. Σ. τί φῄς. Κτ. τί δαὶ ζητεῖ γέρων;
Σύρ. Καὶ κάρτα σέ γε. Κτ. τί δαί; βαβαιάξ. Σ. αὖ, σιγᾷ.
Δημ. Πῶς ἂν τόδ' εἴη; δηλονοτὶ καὶ κακῶς
Φύσιν ἀχεδὸν πέφηνα κἀκθύμως.
Ἐμὲ πᾶν ταράττει, πάντα διαλυμαίνεται,
Ἐγὼ δὲ πάντα, πᾶν μόνος φέρω βάρος.
Σύρ. Οὐχ οἷός εἰμι τ' γέροντα μὴ γελᾶν,
Ὅς γ' ὐδὲν εἰδὼς πάνθ' ἃ φησὶν εἰδέναι.
Δημ. Ζητῶν ἀδελφὸν αὐτὸς ὧδ' ἐλήλυθα.

Κτη. Παῖ, παῖ. Σ. σιγᾷ. μέλλω ῥ' ἔγωγε πάνθ' ὁρᾶν.
Δημ. Κόψω θύραν. ἰατταταῖ. δοῦλος πάρα.
Σύρ. Καί μοι μὰ τὴν Δήμητρα, κἂν ὅτως ἔχοι
Οὐδεὶς ταλαιπώροιτ' ἄν, ὡς ἔγωγέ περ.
Δοῦλος γὰρ ὢν μέμψιν δίκαιαν μέμφομαι.
Δημ. Πόσ' ἄττα; λπρεῖ κάρτα λῆρον ὑτοσί.
Ἄτ' εἶπες, ὦ γαθ'; ἦρ' ἀδελφὸς ἔνδον;
Σ. ἆ.
Μὴ σκώπτε μ'. ὦ γαθ'; ἀτταταῖ. Δ. κακῶς
γ' ἔχεις;
Σύρ. Πόνηρος οὔτε γὰ παμπόνηρος ὢν βροτῶν
Ὡς τοῦδε τἀνδρός, εἶτα παρθένῳ τινὶ
Ἔχει πατάξας πυξὶ δυσώνυμον κάρα.
Δημ. Πυξί; παρθένῳ; πάταξεν; ὁ μαίνοιο γε;
Σύρ. Οὐκ ἂν βλέποις ὡς πανοῦργος ὑτοσὶ
Σὸς παῖς γε μοῦ ἐξέκοψε τὼ γνάθω δύω;
Δημ. Τί δῆτα; Σ. ὡς ἐμοῦγε ταῦτα δρᾶν πείσαντος.
Δ. ὁ
Σὺ γ' ἄρτι ναίειν αὐτὸν εἶπας ἀγρίδι;
Σύρ. Ναί, δέσποτ', ἀλλὰ θᾶττον αὐτὸν ἔβλεπον
Τὸν ἀγριόποιον κομποφακελορρήμονα.
Δημ. Εὖ, γεννάδας. Σ. πῶς; Δ. πῶς γὰρ οὐχὶ
γεννάδας,
Φύσιν κατεικασθείς γε τὴν βίον πατρί;

Συρ.

Σίρ. Ἀλλ' ἂν σιγᾷν μάθοι, σάφ' οἶδ'. Δ. εὖ, παιδίον.

Σύρ. Γέλοιον. ὅς δ' ἤλθε λάρυγγ' ἂν ἔκτομοι
Μόλις ἀντιλέγειν οἵᾳ τε, μῶν ἔτος καλός;

Δημ. Καὶ φέρτατος γε. Σ. ἆρ' ἀδελφὸς οἰκόθι;

Σύρ. Ἐγῷδα. κὐκ ἂν πῶ τόπῳ κυρεῖ φράσω.

Δημ. Τί δαί; κόβαλε; τι φῄς, κακῶργε; Σ. φημ' ἐγώ.

Δημ. Καὶ μὴν πατάξαιμ' ἂν γνάθον σῇ τήμερον.

Σύρ. Ἔ ἔ ἔ ἔ ἔ. τόπον φράσω, κὐ τἔνομα.
Οὐκ οἶδα γε. κᾔ πῶς; Δ. τόπον ῥ' εὐθὺς λέγε.

Σύρ. Ἆρ' οἶσθα δήπου πανδοκευτρίαν κάτω;

Δημ. Πῶς δ' οὐ γε; Σ. ὡς ἂν τήνδε βαδίσῃς ὁδόν,
Κάταντες, εἰσορῶν ἂν ἀντικρὺς τύχοις,
Κἀκεῖ σε. Δ. ποῖ δῆτ' ἂν τράποιμι μ'; Σ. ὡς ἄνω
Σχεδὸν προσῆλθες ῥίπτε κᾔ σὺ σαῦτον. ἐς
Τὴν δεξίαν βλέποις ἂν ἅλσος τῇ θεῶν.
Κἀκεῖ ςενωπὸς ἐς' ἀπ' ὀμμάτων πρόσω.

Δημ. Οὐκ οἶδα. Σ. μυρρινῶνα πάνυ παρ' εὔσκιον.

Δημ. Ἄνοδος γε. εἶτα πῶς περαιωθήσομαι;

Σύρ. Ναί, ναί. τὶς ἂν μωρὸν μ' ἂν οὐκ εἴποι πλοῦν.
Αὖθις ἅπαξάπαντά σοι μέλλω φράσειν.
Βαδιςεά γ' ἐς πανδοκευτρίαν πάλιν.
Ἆρ' οἶσθα τἀνδρὸς Εὐκράτους γε; Δ. πῶς γὰρ οὐ; Σύρ.

Σύρ. Τοῦτον ῥὰ παραβὰς εἰς ἀριστερὰν ἴτω
Κατωθεν. ἀλλὰ μὴν ὅταν λυκοκτόνῳ
Θεῷ παρῇλθες, αὖθις εἰς τὴν δεξίαν.
Πρὶν πύλην δ' ἥκειν παρὰ κρήνην πάνυ,
Βλέψεις μὲ ἀρτοπώλιον, τὰ δ' ἀντικρὺς
Τοῦ τέκτονος, κἀκεῖ κασίγνητος πονεῖ.
Δημ. Τὶ γε δρᾶ πόθ'; Σ. ἅτια νὴν κλιντήρια
Ποιεῖν κελεύει, σύμμετρα γῶν ὡς πίνειν.
Δημ. Πίνειν τάχ' ὑμᾶς; Σ. ἆρα μὴ ὑ καλῶς ἔχει;
Δημ. Παῦσαι λέγων χρὴ. θᾶττον ἦν βαδιστέα.
Σύρ. Γέλοιον. ἀπολοίμην ἂν εἰ μὴ δῶς δίκην.
Ἐγὼ τί ποιήσω; τῷ γὰ εἰκότος πέρα
Ἄπεστιν Αἴσχινος· τὸ δεῖπνον τύτοϊ
Ἤμελλε καίειν. χὴ τράπεζ' ἐσήρετο.
Ὁ Κτησίφων δ' ὅλως ἔρωτι μαίνεται.
Ἀλλ' ἔνδον εἶμ' ἅπαντα συλληβδὴν καλὰ
Περικυλίσων μοι δαψιλῶς. κ' οἶνον ῥοφῶν
Ἥμαρ παρέλξω τόγε γλυκύτατον ῥέμα.

Anno Ætat. 16.

ANAPÆSTI ARISTOPHANEI.

Καθάπερ βιοτος πᾶσιν δήπυ τοῖς ἀνθρώποις διακεῖται,
Πᾶς σκηνοβατεῖ κὴ κωμωδεῖ πᾶς τὶς κωμῳδίαν ἀνὴρ.

Ἀλλὰ

Ἀλλὰ γὰρ ὡς τὸ θέατρον παραβὰν πρῶτον τὸ βρέφος προλογίζει,
Καὶ πάππαζον, καὶ τραύλιζον, κἀιεὶ χαμάδις πτερύγιζον.
Κᾆτα χελώνης βήματι παιδίον ὡς φροντιστήριον ἕρπει,
Στωμυλλόμενον καὶ βιβλοφόρον, κἀπίω σίλβον ἐρεύθει.
Ἀλλὰ κινυρόμενος τότ' ἐρασθὴς, κἀοῖκε θριγκοῖσιν ἐρειδεὶς,
Νύκτωρ ᾄδει παρακλαυσίθυρον πρὸς ἐπισκύνιόν γε κορίσκης,
Κ' αὐτῷ ἱματίων θωπεύει δαπάναισιν ποικιλομόρφων,
Μήπως ὄμβρων, μήτ' ἂν χιόνος, μήτ' ἂν νύκτος μελετῷη.
Δασυπώγων μὲ ἔπειτα λοχαγὸς μέγα τι στρατίον τ' ἐποιρκεῖ,
Καὶ δοξολογεῖ πολλὰ μὲ ἐν γῇ πολλὰ δ' ἐφ' ὑγρᾷ πιτύλευσας,
Αἰεὶ δύσκολος, αἰὲν ἄγροικος, κἀιεὶ τὰ πολέμχν' ἀγανακτῶν,
Καὶεὶ ζητῶν ἐπὶ τῇ ξίφος φήμης κλέος εἰκελόνειρον.
Ποτνίῳ δ' ἄρα πώγωνι δικαστὴς γαστρώδης καὶ παχύκνημος, Καὶ

Καὶ μυτίλωτῶν ἐμπλησάμενος, τῶν τ' ὄφων, τῶν
τε λαγωῶν,
Ἐπὶ τοῖς ἄλλοις σεμνοπροσωπεῖ καὶ τῇ γλώττῃ
πολεμίζει.
Ὑπόκωφον δὴ καὶ σφηκώδες, λημῶν τε γερόντιον
ἔρωει,
Καὶ ποππύζει κ', οὐδὲ πρὸ πολλοῦ κεκραξιδάμαν,
πάνυ γρύζει.
Δρᾶμα παλίμπαις πρέσβυς κλείει σεμνὸν τόδε
καὶ τερατῶδες
Χωρὶς βλεφάρων, χωρὶς ὀδόντων, χωρὶς δήπου
βιοτείας.

Anno Ætat. 16.

CAPUT

CAPUT V.

De Carmine Latino.

NULLA in re feliciùs Græcos imitati ſunt Romani, quàm in carminibus; non illa dico Pindarica, tubæ quàm lyræ aptiora, ſed Alcaica, Anacreontea, Sapphica, quorum & numeros & venuſtates, meliùs quàm dici poteſt, effinxit Horatius. Hoc poematis genus adeò mihi quondam placuit, ut inciperem juſtum carminum volumen contexere, quorum alia è veterum Lyricorum relliquiis, alia è poetis Aſiaticis, alia è recentioribus, libare ſtatueram, alia denique à meo, quantulumcunque eſſet, ingenio depromere: ſed eadem ferè majora ſtudia, quæ me impedierunt, quo minùs Limona hunc, ut vellem, perficerem, lyræ ac Muſis vacare non permiſerunt. Quatuor ſolùm carmina huic libello ſubjungere volui, ſub ficto A. Licinii nomine, qui Ciceronis in re poeticâ magiſter

magiſter fuit: in horum ſecundo *Sapphûs in Venerem* notiſſimum carmen ſum imitatus; in tertio, Oden eandem converti, quam, in capite *de Epigrammate Græcorum*, Græcè redditam expoſui: id verò, quod *ad Lælium* inſcribitur, miſſum eſt, propè decem abhinc annis, ad amicum quendam mihi in primis carum, cujus ſororibus latrunculos luſorios ex ebore atque ebeno tornatos dederam.

Carmen I.

AD VENEREM.

Oro te teneri blanda Cupidinis
Mater, cæruleis edita fluctibus,
Quæ grati fruticeta accolis Idali,
Herboſamque Amathunta, & viridem Cnidon,
Oro, Pyrrha meis cedat amoribus,
Quæ nunc, Tænariâ immitior æſculo,
Mœrentis Licinî ſollicitum melos
Ridet. Non liquidæ carmine tibiæ,
Non illam Æoliis illacrymabilem
Plectris dimoveat, lenis ut arduam
Cervicem tepidum flectat ad oſculum.

Quantum

Quantum eſt & vacuis nectar in oſculis!
Quòd ſi carminibus mitior applicet
Aures illa meis, ſi (rigidum gelu
Te ſolvente) pari me tepeat face,
Te propter liquidum fonticuli vitrum,
Ponam conſpicuo marmore lucidam,
Te cantans Paphiam, teque Amethuſiam
Pellam gramineum ter pede ceſpitem,
Tum nigranti hederâ & tempora laureâ
Cingam, tunc hilares eliciam modos:
At nunc me juvenum prætereuntium,
Me ridet comitum cœtus amabilis;
Et ludens puerorum in plateis cohors
Oſtendit digitis me, quia langueo
Demiſſis oculis, me, quia ſomnia
Abrupta haud facili virgine ſaucium
Monſtrant, & violâ pallidior gena.

CARMEN II.

AD EANDEM.

Perfido ridens Erycina vultu,
Seu Jocî mater, tenerique Amoris,
Seu Paphi regina potens, Cyprique
Lætior audis,

Linque

Linque jucundam Cnidon, & coruſcum
Dirigens currum, levis huc vocanti,
Huc veni, & tecum properet ſoluto
Crine Thalia.
Jam venis! nubes placidi ſerenas
Paſſeres findunt, ſuper albicantes
Dum volant ſylvas, celereſque verſant
Leniter alas.
Rurſus ad cœlum fugiunt. Sed almâ
Dulcè ſubridens facie, loquelam
Melle conditam liquido, jacentis
Fundis in aurem.
" Qua tepes, inquis, Licini, puellâ,
" Lucidis venanti oculis amantes?
" Cur doces mœſtas reſonare lucum,
" Care, querelas?
" Dona ſi ridet tua, dona mittet;
" Sive te molli roſeos per hortos
" Hinnulo vitat levior, ſequetur
" Ipſa fugacem."
Per tuos oro, Dea mitis, ignes,
Pectus ingratæ rigidum Corinnæ
Lenias. Et te, Venus alma, amore
Torſit Adonis.

CARMEN

CARMEN III.

AD LÆLIUM.

Veſtimenta tuis grata ſororibus,
Et donem lapides, quos vel alit Tagi
Fluctus, vel celer undâ
Ganges auriferâ lavit,

Læli, ſi mea ſit dives opum domus.
Quid mittam uſque adeò? Scilicet haud mea
Servo carmina blandis
Nympharum auribus inſolens,

Quarum tu potior pectora candidis
Mulces alloquiis, te potiorem amat
Muſa, utcunque puellæ
Pulſas Æoliæ fides.

Quin illis acies mittere commodus
Tornatas meditor, quæ bicoloribus
Armis conſpiciendæ
Bella innoxia deſtinant,

Qualis propter aquas aut Lacedæmonî
Eurotæ gelidas, aut Tiberis vada,
Cornicum manus albis
Nigrans certat oloribus.

Cur non ſub viridi ludimus ilicis
Umbrâ ſuppoſiti? Dic veniat genis
Ridens Lydia pulchris,
Et ſaltare decens Chloë;

Dic reddant mihi me. Ludite, virgines;
Me teſtudineis aut Venerem modis
Dicente, aut juvenilis
Telum dulce Cupidinis.

Carmen IV.

AD LUNAM.

Cœli dulcè nitens decus,
Lentâ lora manu, Cynthia, corripe;
Pulchræ tecta peto Chloës,
Et labrum roſeo nectare ſuavius.
Non prædator ut improbus,
Per ſylvas propero, te duce, devias,
Nec, dum lux radiat tua,
Ultricem meditor figere cuſpidem.
Quem tu, mitis Amor, ſemel
Placatum tepidâ lenieris face,
Illum deſeruit furor,
Et telum facili decidit è manu.

Nec

Nec delicta per & nefas
Furtiva immeritus gaudia perſequor;
Blandâ victa Chloë prece
Peplum rejiciet purpureum libens.

CAPUT VI.

ELEGANTEM Callimachi ὕμνον, qui inſcribitur *ad lavacra Palladis*, verſibus elegiacis Latinè reddidit Politianus, numeros & exemplum Catulli imitatus, qui ejuſdem poetæ de comâ Berenices ποιημάτιον verterat. Nos autem, anno ætatis decimòſeptimo, priuſquam Politiani *Miſcellanea* legeramus, eundem Callimachi hymnum verſibus Glyconicis adumbravimus, Catullianum dicendi genus, quo uſus eſt in Epithalamio, imitati.

Saltuum viridantium
Filiæ, genus Inachi,
Virginum chorus adſit huc,
Huc adſit, tenerum albulo
Ceſpitem pede pellens.

Audion'? an amabili
Dulcè ludor imagine?
Audio. nemus avium
Funditùs fremit, & bonâ
Prodit alite Pallas.

Quare

Quare age, huc aditum refer,
Et ſalire paratum habe,
Turba, Palladis in fide.
Eja, flexile tinnulâ
Voce concine carmen!

Non Minerva priùs lavit
Quàm ſuâ roſeâ manu
Mollicella latuſcula
(Perfundens gelidâ jubas)
Deſpumârit equarum;

Et perterſerit aurea
Colla, myrteolum gerens
Gauſape, ac ter & amplius
Moverit teneram manum
Subter ora, ſub armos.

Huc adeſte, puellulæ:
(Jam videntur) at haud onyx,
Haud amaracinum (melos
Dulce tibia ſuccinit)
Haud amaracinum adſit;

Odit Pallas amaracum;
Haud adſit ſpeculi nitor,
Pallas haud ſpeculi indiget.
Nempe ubi ad Phrygium Idali
Arbitrum Dea venit,

Illa non placidum mare,
Nec pellucidulos lacûs
Finxit inſpiciens comas;
Nec decora politulum
Conſuluit orichalcum.

At cincinnuli identidem
Unam bellula fimbriam
Tranſmovit Cythereïa,
Ad glabrum ſpeculi vitrum
Uſquequaque renidens.

Pallas haud ita: ſcilicet
(Quales per cava Tænari
Gemellæ juga ſtellulæ)
Gramina, & pede pervolat
Intactas levi ariſtas.

Quin

Quin abhinc aditum refert,
Dum, velut ſylüæ comæ,
Crinis luxurians fluit
Hic & hic bene-olentibus
Unguentatus olivis.

Tunc ah! tunc dea, virgines,
Ora floridula & genas
Haud minùs rubet, ac roſæ
Vel flos purpureæ teres,
Vel ridens melimelum.

Prodeas, dea caſta, ſis;
Audin' audin' ut integræ
Succinant tibi virgines,
Ne lavatum aliorſúm eas?
Prodeas, dea caſta.

Prodeas, dea caſta, ſis;
Pedes, innuba, transfer huc:
Huc veni: huc refer ægida:
Et ferrugineam arduæ
Caſſidis quate criſtam.

At cave, upilio, bibas
Has aquas hodiè; cave,
Vacca, tute ſitim leves:
Urnulam fer, aquarie,
Fontes ad Phyſadeæ.

Nempe deſilit è jugis
Muſcoſis hodiè Inachus;
Floſculos, viden', irrigans
Defluit liquido pede,
Amne lucidus aureo.

Jam lavis, dea, jam lavis;
Paſtor, tu quoque nudulam
Decernas cave Pallada.
Ecquiſnam, (miſer ah miſer!)
Te cernet, dea, nudam?

Pandite oſtia, januæ:
Interim organicis modis
Suave neſcïo quid lubet
Inter ludere virgines.
Pandite oſtia, valvæ.

Olim

Olim nympha, puellulæ,
Caſtæ perplacuit deæ;
Mater Tireſiæ, integræ
Mentis, & viridiſſimo
Uſa flore juventæ:

Quacum ludere, quam tenere
In molli gremio fovens,
Quam curru vehere arduo,
Quoi verba edere blandiens
Dulciora ſolebat.

Non chorus, neque erat deæ
Matutina locutio,
Nec fragrans oleæ nemus,
Nec ſol veſperi amœnior
Caræ voce Chariclûs.

Fruſtra! nam dea mollia
Suræ tegmina cereæ
Tollens, lavit in undulis,
Frigerans ubi temperat
Sylvulas Aganippe.

Jam tum tempora Sirii
Peſtilentia retulit
Æſtas polverulentior:
Et ſilentium amabile
Montis denſa tenebat.

Forte tum Chariclûs puer
Multo cum cane, non ſine
Centeno hæduleo, genas
Vix lanugine veſtiens
Nigriore glabellas;

Sub dio vagus huc & huc,
Ac toſtus ſite guttura,
Ad ſacrum laticis caput
Proh pudor! tulit haud bonum
Haud bonâ alite greſſum.

At pudoricolor dea
" Ecqua te mala mens, ait,
" O miſelle puer, rapit?"
Dixit; ille adeò tremens
Mœſtâ voce receſſit.

Caligare

Caligare oculi ſtatim;
Genua ſuccidere: artubus
Senſim obrepere flammula:
Et tractim auriculæ ſono
Tintinare ſuopte.

Tum puella, "Quid inquit,
"Quid facis, dea, quid geris?
"(Me fugit ratio mea)
"Ecquid commerui? mihi
"Filium malè perdis.

"O fontes, nemora, & lacus
"Puri, O mons Heliconeus
"Non amabilis amplius.
"Occidunt puer, ah puer,
"Candidi tibi ſoles.

"Ah ſemel, ſemel occidit
"Lux tibi: & cadis immerens,
"Immerens cadis, ultimi
"Floſculus velut hortuli
"Suppernatus aratro."

Talis

Talis per salicis comas
Insolabiliter melos
Integrans lacrymabile,
Absumptos Ityli dies
Daulias gemit ales.

At subrisit amœniter
Compellans dea virginem,
Flere desine; quid gemis?
Tandem mollicularum, age,
Siste lacrymularum.

Desine: ecquod enim feras
Commodi haud bene noscitas;
Quid fles, nympha? licet tibi
Dulci amaritie tuos
Temperare dolores.

Filio sed enim dabo
Longum aruspicium tuo,
Unde quem sibi, quem tibi
Sortem dii dederint sciat
Augurarier audens.

Hoc ut dixerat, annuit;
Approbantior annuit
Alma progenies Jovis.
Jam redis, dea, jam redis:
Claudite oſtia, valvæ.

Claudite oſtia, januæ;
Serta ſpargite, virgines:
Proin tu caſta domos, dea,
Argoas ope ſoſpitans
Bonis omnibus opple.

TOTIUS VOLUMINIS EPILOGUS.

AD MUSAM.

VALE, *Camena*, blanda cultrix ingenî,
Virtutis altrix, mater eloquentiæ,
Linquenda alumno eſt laurus & chelys tuo.
At, O Dearum dulcium dulciſſima,
Seu *Suada* mavis ſive *Pitho* dicier,
A te receptus in tuâ vivam fide:
Mihi ſit, oro, non inutilis toga,
Nec indiſerta lingua, nec turpis manus!

FINIS.

ERRATA.

Pag.	8,	line 5,	*lege* versibus.
	43,	1,	versiculi.
	44,	6,	amphibrachyn.
		21,	tertio.
	47,	17,	habent.
	48,	6,	habent.
	53,	22,	يحتمي
	54,	6,	*Pölitian.*
	88,	7,	صبا.
	89,	12,	ترايبها.
		14,	Cujus pectus politum est, &c.
		in Not.	سجنجل
	92,	10,	recensendum.
	97,	10,	quæ.
	114,	1,	A Zephyri.
	Ibid.		circà rosam cincinnos vide.
	120,	1,	تيغ
	171,	18,	crederem.
	222,	12,	Dic.
	238,	15,	ישרהו.
		16,	ואורו.
	240,	11,	צלמות.
	245,	20,	וכנוף.
	246,	20,	يهاريست.
	311,	10,	eminent.
	328,	17,	בתוך.
	332,	13,	notissima.
	345,	13,	flare.
	367,	10,	orbem——crine.
	368,	2,	الغايط.
	375,	22,	*in Not.* Θεὸς.
	409,	17,	ἐξηυγάζετο.
	418,	19,	وحمام.
	434,	8,	ينثر.
	511,	2,	Ἀγανοβλέφαρε.

Si qui alii in hoc volumine vel τυπογράφῳ, vel ipsius auctoris, errores occurrant, eos ut lector benevolus ultrò corrigat, etiam atque etiam est rogandus.